

LIBRARY OF CONGRESS.

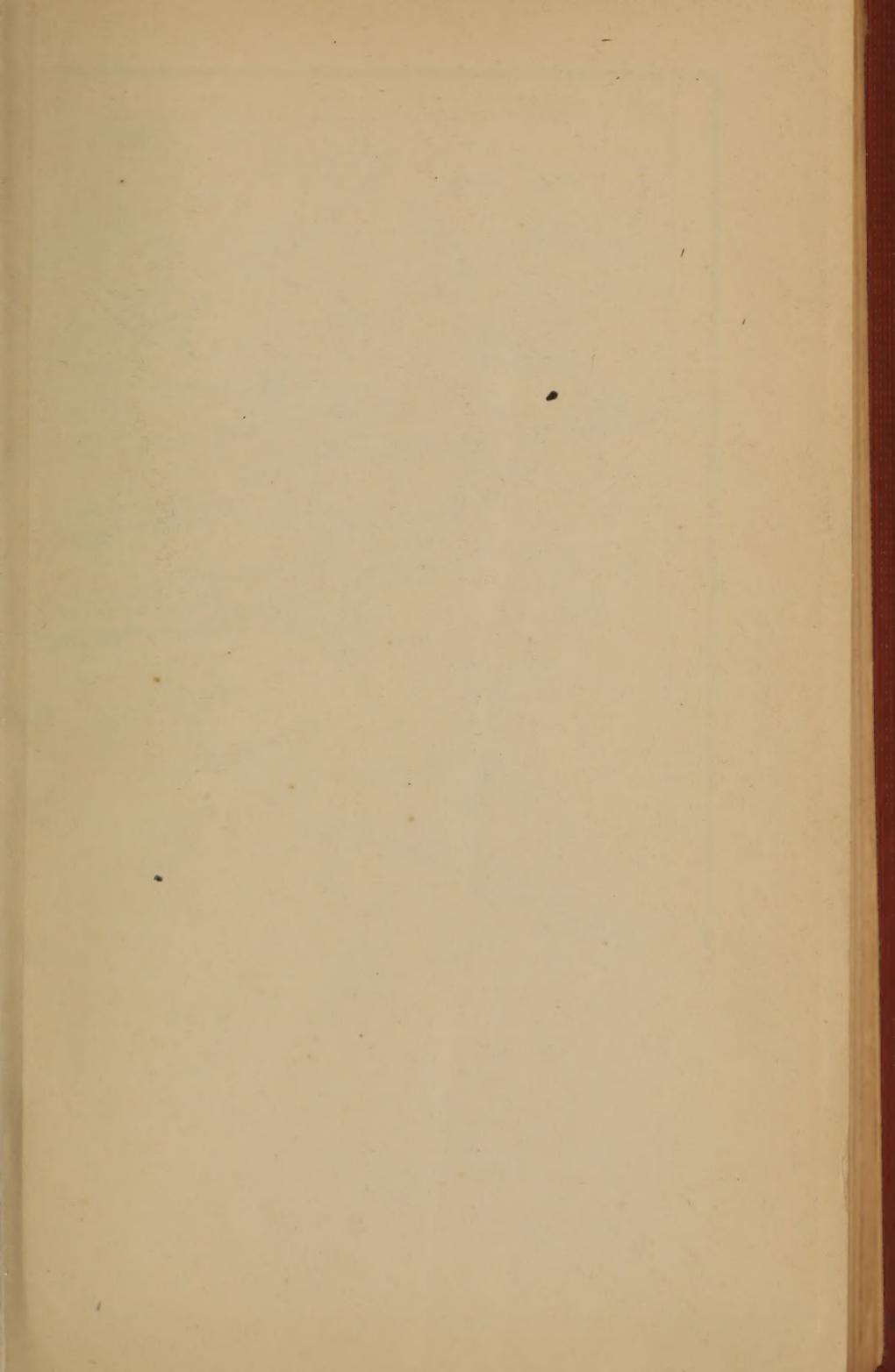
PA4494

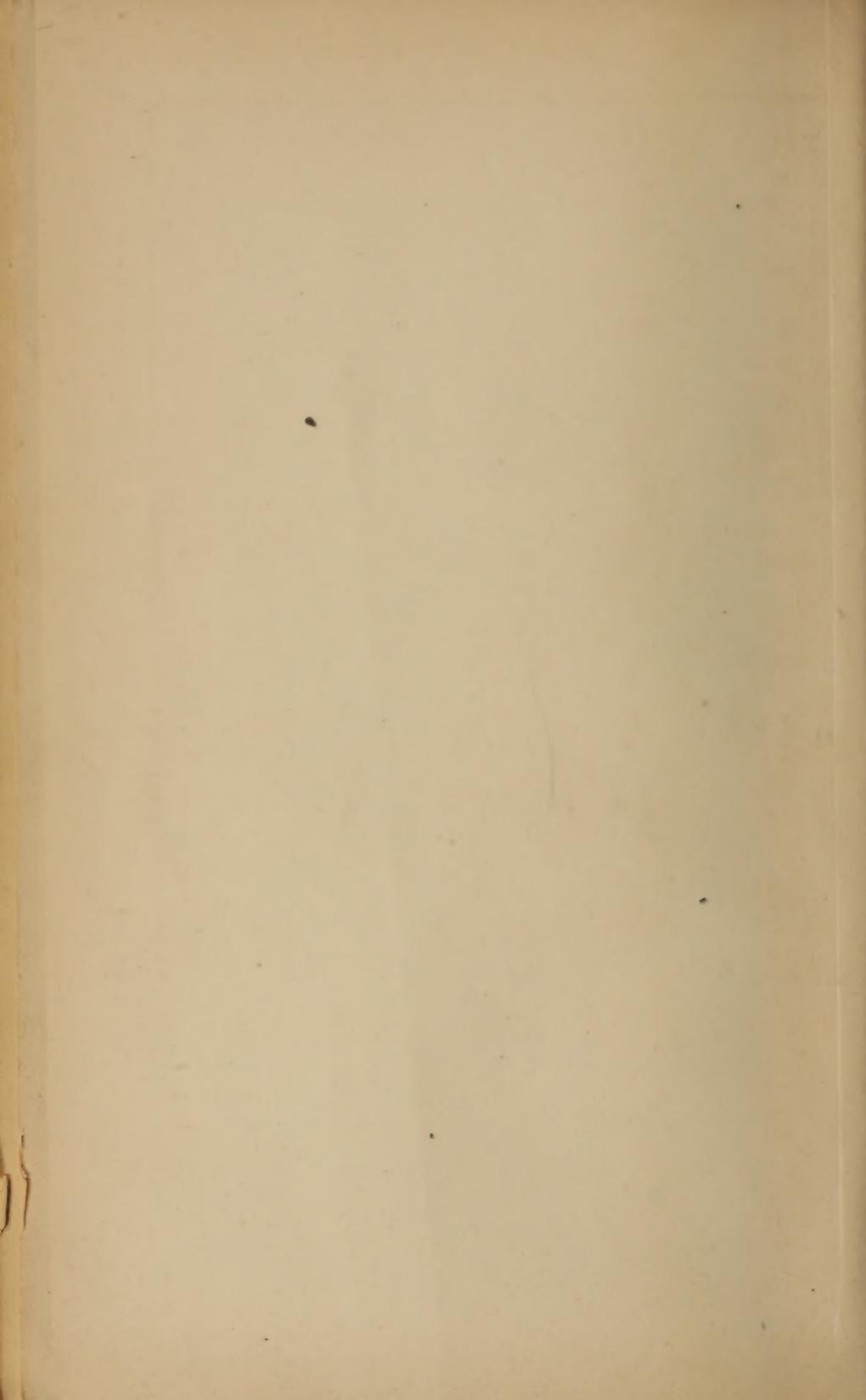
Chap. Copyright No.

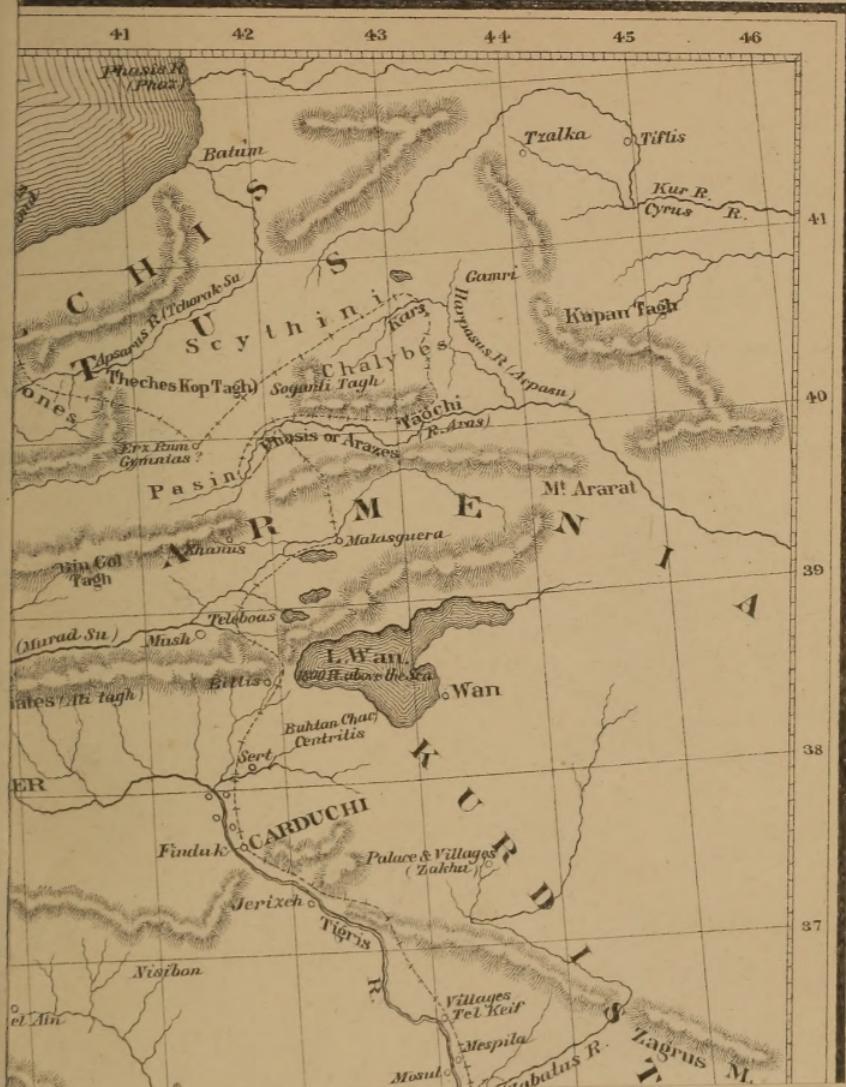
Shelf A 5 C 6

1875

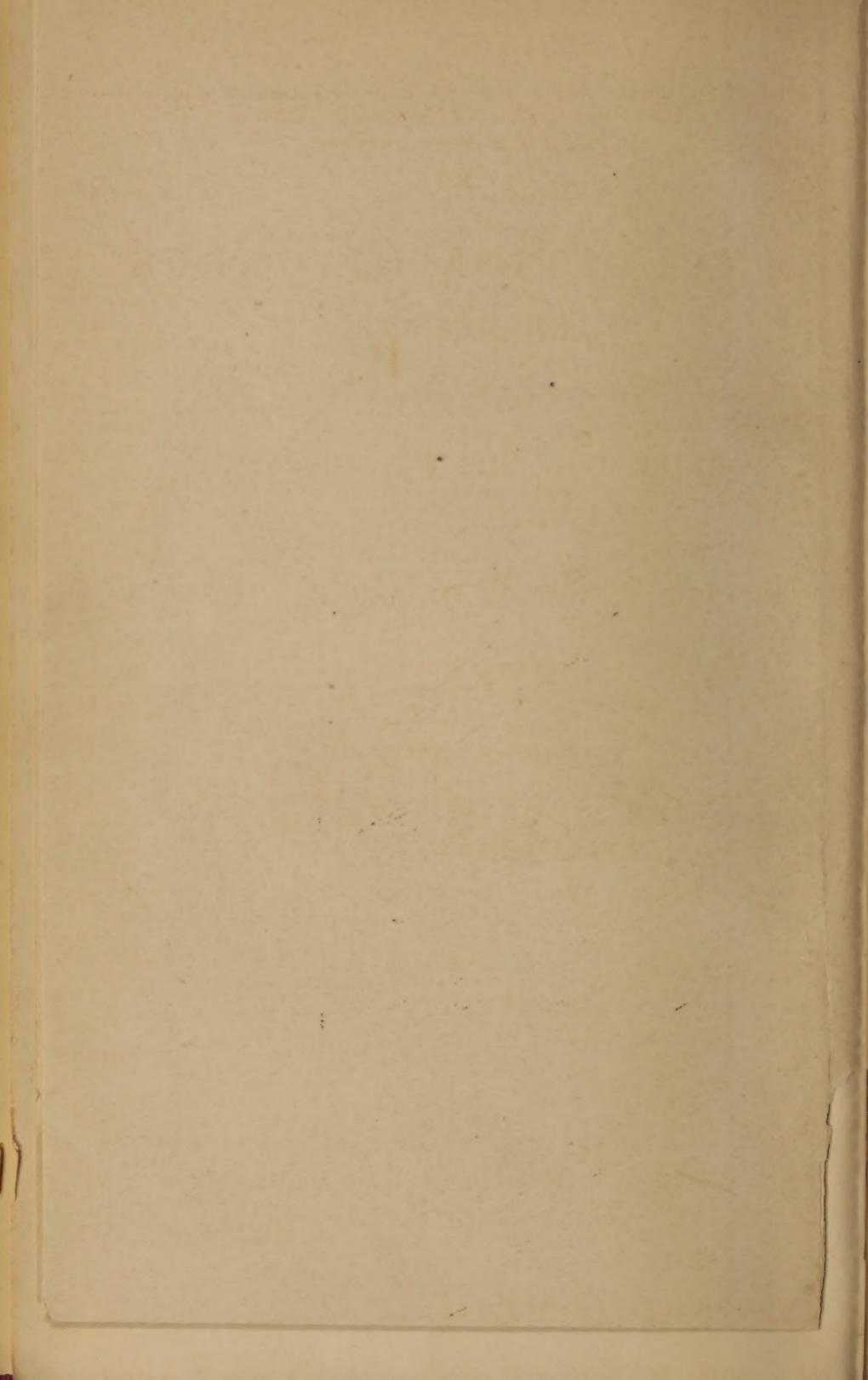
UNITED STATES OF AMERICA.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΤΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ.

THE

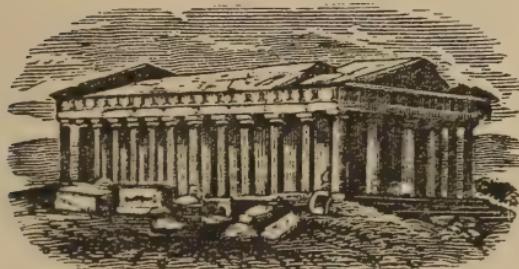
EXPEDITION OF CYRUS
THE YOUNGER,

AND THE

RETREAT OF THE TEN THOUSAND.

BY

XENOPHON OF ATHENS.

Μέμνησθ' Ἀθηνῶν Ἑλλάδος τε.
ÆSCHYLUS.

EDITED BY

ALPHEUS CROSBY,

LATE PROFESSOR EMERITUS OF THE GREEK LANGUAGE AND LITERATURE
IN DARTMOUTH COLLEGE.

NEW YORK AND CHICAGO :
POTTER, AINSWORTH, AND COMPANY.

1875.

PHARM
P. S. C. B.
1875

THE ANABASIS OF XENOPHION,

With copious Notes, Introduction, Map of the Expedition, and Retreat of the Ten Thousand, and a full and complete Lexicon. For the use of Schools and Colleges. By ALPHEUS CROSBY, late Professor Emeritus of the Greek Language and Literature in Dartmouth College. Edited from Professor Crosby's MSS., by J. A. SPENCER, S. T. D., Professor of the Greek Language and Literature in the College of the City of New York.

For the convenience of students and teachers, Crosby's Anabasis is furnished to them as follows : —

1. **The Anabasis complete, Seven Books** (as above). 1 vol. 12mo. Price, \$2.25.
2. **The Anabasis, First Four Books**, with Notes, Lexicon, etc. 1 vol. Price, \$2.00.
3. **The Greek Text of the Seven Books**, with Summary of Contents, Map, etc. 1 vol. Price, \$1.25.
4. **The Lexicon to the Seven Books, the Notes, Introduction, Map, etc.** 1 vol. Price, \$1.25.

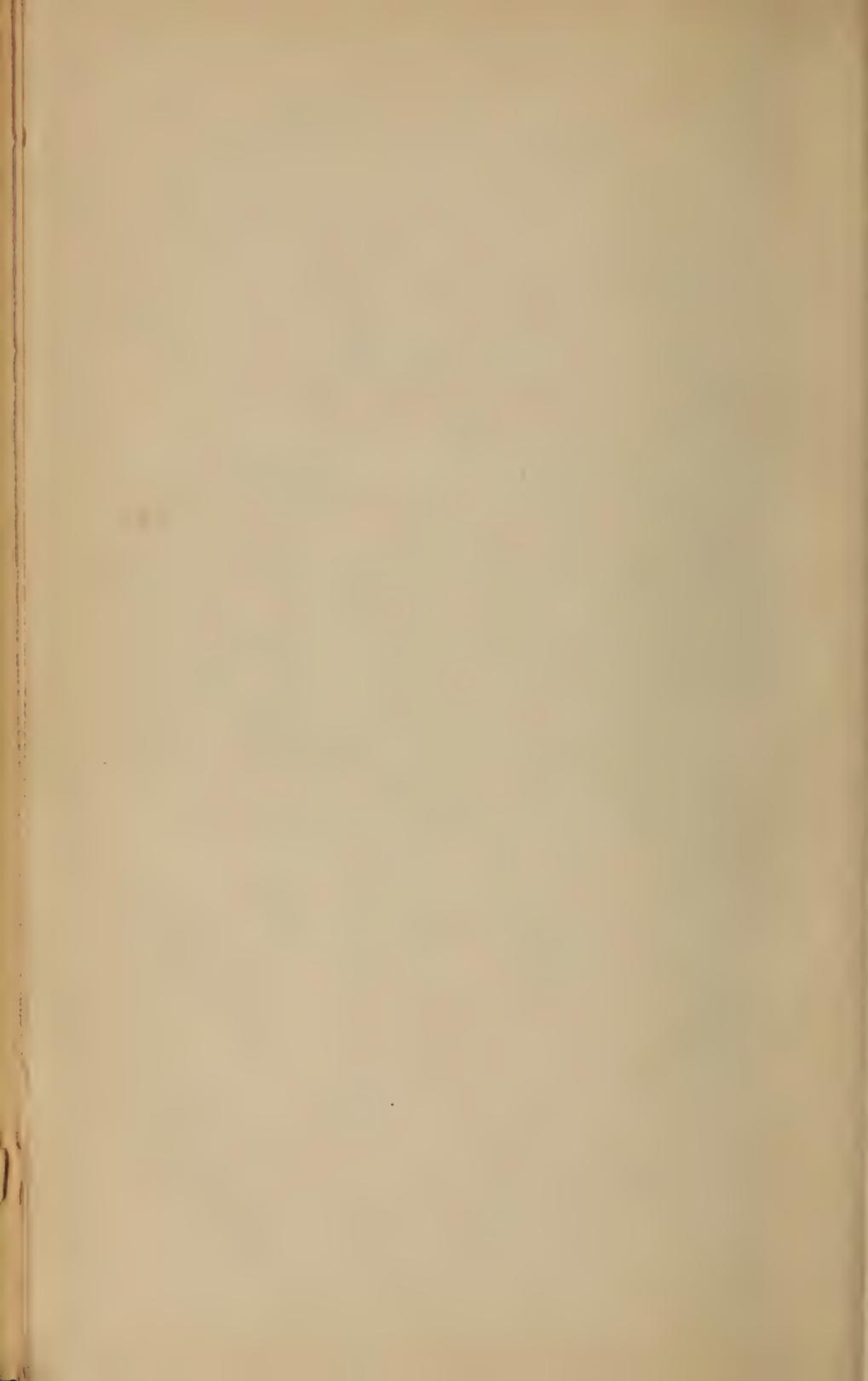
Entered according to Act of Congress, in the year 1874,
BY MARTHA K. CROSBY,
in the Office of the Librarian of Congress, at Washington.

UNIVERSITY PRESS: WELCH, BIGELOW, & CO.,
CAMBRIDGE.

PREFACE.

IN the present edition of the *Anabasis*, it has been the aim of the Editor to furnish a text founded upon the latest and best recensions, printed in clear, good-sized type, and exhibiting the common divisions into sections, so that the references made to the *Anabasis* in grammars and philological works may be found with ease. The text of LUDWIG DINDORF has been chiefly followed, a text which has justly been characterized as *un véritable chef-d'œuvre*; but not without a careful comparison of the various readings of the different manuscripts and critical editions. He has also revised entirely the punctuation and general style of printing, and he is not without hope that the present edition will, in these respects, be found to be all that the student of the *Anabasis* needs or desires.

A brief Summary of the *Anabasis* proper, and of the Retreat of the Ten Thousand, is prefixed, and in an Appendix are given the Citations from the *Anabasis* in the author's Greek Grammar, revised edition, 1871.

SUMMARY.

BOOK I.

EXPEDITION OF CYRUS AGAINST HIS BROTHER ARTAXERXES. — BATTLE OF CUNAXA. — DEATH OF CYRUS.

- CAP. I. Cyrus secretly raises an army for the Expedition.
- CAP. II. March of Cyrus and his army from Sardis to Tarsus in Cilicia.
- CAP. III. The Greek troops, suspecting the real object of the Expedition, refuse to advance, but are persuaded by Cyrus, through Clearchus, to march as if against Abrocamas on the Euphrates.
- CAP. IV. March from Tarsus to the Euphrates. Crossing the river.
- CAP. V. March through a desert region, near the Euphrates.
- CAP. VI. Treachery of Orontes. Trial and condemnation.
- CAP. VII. March through Babylonia. Review of the troops.
- CAP. VIII. Battle of Cunaxa. Death of Cyrus.
- CAP. IX. Xenophon's Panegyric on Cyrus.
- CAP. X. Continuance of the fight. The Greeks repulse the Persians.

BOOK II.

FROM THE DEATH OF CYRUS TO THE BREAKING OF THE TRUCE BY THE PERSIANS, AND THE TREACHEROUS SEIZURE OF THE FIVE GENERALS.

- CAP. I. The Greeks offer to place Ariæus on the throne. Demands of the king. Answer of the Greeks.
- CAP. II. The Greeks join Ariæus to return to Ionia. Night panic.
- CAP. III. Negotiations between the Persians and Greeks. Treaty concluded.

- CAP. IV. The Greeks, suspecting the designs of Tissaphernes and Ariæus, begin their march, pass the Median Wall, and cross the Tigris.
- CAP. V. Craft and treachery of Tissaphernes. Clearachus and four other generals entrapped and made away with.
- CAP. VI. Xenophon's estimate of the characters of the five generals.

BOOK III.

HOSTILITIES BETWEEN THE PERSIANS AND GREEKS, AFTER THE BREAKING OF THE TREATY BY THE FORMER.—MARCH OF THE TEN THOUSAND TO THE CARDUCHIAN MOUNTAINS.

- CAP. I. Great dejection among the troops. Xenophon arouses them to action. New generals chosen.
- CAP. II. Speeches to the troops by the new generals, especially Xenophon. Order of march adopted.
- CAP. III. The Greeks cross the Zapatas and advance. Annoyed by the Persians.
- CAP. IV. March along the Tigris, from vicinity of Nineveh to region of the Carduchian Mountains.
- CAP. V. The Greeks resolve to fight their way across the mountains and through the Carduchian country.

BOOK IV.

FROM THE ENTRANCE OF THE GREEKS AMONG THE CARDUCHI TO THEIR ARRIVAL AT THE PONTUS EUXINUS.

- CAP. I. March through the mountain region. Suffering from attacks of the enemy and the cold.
- CAP. II. Severe fighting and loss in struggling forward.
- CAP. III. Successful crossing the river Centrites into Armenia.
- CAP. IV. March through Armenia. Reach the Teleboas. Truce with Tiribazus.
- CAP. V. Great suffering of the Greeks, in their onward march, from deep snows, cold, and scarcity of provisions.
- CAP. VI. March through the country of the Phasiani.

CAP. VII. Advance through the country of the Taochi, Chalybes, and Scythini. First view of the sea.

CAP. VIII. March through the country of the Macrones to Trapezus on the Pontus Euxinus.

BOOK V.

FROM TRAPEZUS ALONG THE COAST TO COTYORA.

CAP. I. Preparations for leaving Trapezus and for further advance.

CAP. II. Expedition against the Drilæ.

CAP. III. March to Cerasus. Division of the spoil. Xenophon's description of the temple of Artemis at Scillus in Elis.

CAP. IV. March through the country of the Mosynœci.

CAP. V. Arrival at Cotyora. Plunder of the neighboring country.

CAP. VI. The Greeks resolve to proceed by sea. Xenophon's plan to found a city in Pontus.

CAP. VII. Charges against Xenophon. Eloquent and effective defence of himself.

CAP. VIII. Investigation into the conduct of the generals. Xenophon fully justifies his course.

BOOK VI.

FROM COTYORA BY SEA TO CALPE.—THENCE TO CHRYSOPOLIS ON THE BOSPORUS OPPOSITE BYZANTIUM.

CAP. I. Treaty with the Paphlagonians. Voyage to Sinope. Xenophon offered the chief command.

CAP. II. The Greeks sail to Heraclea. Serious dissensions in the army, and division into three parties.

CAP. III. The Arcadians attack the Bithynians. Rescued from great danger by Xenophon and his company. Arrival at Calpe.

CAP. IV. The Greeks at Calpe. Another expedition under Neon. Xenophon again comes to the rescue.

CAP. V. The Greeks encamp at Calpe. Successful attack upon the Bithynians.

CAP. VI. Much spoil obtained. Cleander arrives, but declines the command. March to Chrysopolis.

BOOK VII.

MOVEMENTS OF THE GREEKS IN THRACE.—MARCH TO PERGAMUS IN MYSIA.

- CAP. I. The Greeks induced to cross to Byzantium. Disturbances there. Xenophon's course.
- CAP. II. Outrageous conduct of Aristarchus. Negotiations with Seuthes, a Thracian prince.
- CAP. III. Operations of the Greeks in service of Seuthes.
- CAP. IV. Further operations against the enemies of Seuthes.
- CAP. V. Seuthes fails to pay the Greeks. The troops blame Xenophon. Expedition to Salmydessus.
- CAP. VI. The Greeks invited to march against Tissaphernes. Xenophon's defence of himself against accusation.
- CAP. VII. Efforts to induce Seuthes to pay what is due. Xenophon's strong remonstrance successful.
- CAP. VIII. The Greeks cross to Lampsacus. Arrival at Pergamus. Xenophon attacks Asidates, a Persian, and gains much booty. Army handed over to Thibron.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

KΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Α'.

CAP. I.

ΔΑΡΕΙΟΥ καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. Ἐπεὶ δὲ ἡσθένει Δαρεῖος καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετο τὸ παῖδες ἀμφοτέρω παρεῖναι. 2. Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμπεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἥς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε· καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὃσοι εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζονται. Ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος, λαβὼν Τισσαφέρνην ως φίλον· καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὄπλιτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

3. Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ως ἐπιβουλεύοι αὐτῷ. Ὁ δὲ πείθεται τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον ως ἀποκτενῶν· ἥ δὲ μήτηρ ἔξαιτησαμένη αὐτὸν ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. 4. Ὁ δέ ως ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται, ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἥν

δύνηται, βασιλεύσει ἀντ' ἐκείνου. Παρύστας μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐτὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. 5. "Οστις δ' ἀφικνεῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτὸν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο, ὥστε αὐτῷ μᾶλλον φίλους εἶναι ἢ βασιλεῖ. Καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ώς πολεμεῖν τε ἵκανοὶ εἶησαν, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ.

6. Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἥθροιζεν ώς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευαστότατον λαύθοι βασιλέα. *Ωδε οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογήν· όπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παριγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἑκάστοις, λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ώς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. Καὶ γὰρ ἡσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομέναι· τότε δ' ἀφεστήκεσαν πρὸς Κύρου πᾶσαι, πλὴν Μιλήτου. 7. Ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνης, προαισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους, (ἀποστῆναι πρὸς Κύρου,) τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. Ο δὲ Κύρος ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειράτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. Καὶ αὗτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. 8. Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων ἡξίου, ἀδελφὸς ὁν αὐτοῦ, δοθῆναι οἱ ταῦτα τὰς πόλεις μᾶλλον, ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα· ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ἡσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε

ούδεν ἥχθετο αὐτῶν πολεμούντων· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων, ὃν Τισσαφέρνης ἐτύγχανεν ἔχων.

9. "Αλλο δὲ στράτευμα αὐτῷ συνελέγετο ἐν Χερρόνησῳ τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος Λακεδαιμόνιος φυγὰς ἦν· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος, ἡγάσθη τε αὐτὸν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικούς. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων, καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χερρόνησου ὄρμώμενος, τοῖς Θρᾳξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἑλληνας· ὅστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλησποντιακαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα.

10. Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ξένος ὃν ἐτύγχανεν αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς δισχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθὸν, ώς οὕτω περιγενόμενος ἀν τῶν ἀντιστασιωτῶν. Ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους καὶ ἑξ μηνῶν μισθόν· καὶ δεῖται αὐτοῦ, μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἀν αὐτῷ συμβουλεύσηται. Οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. 11. Πρόξενον δὲ τὸν Βοιώτιον, ξένον ὅντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ώς εἰς Πεισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ώς πράγματα παρεχόντων Πεισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον, καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιὸν, ξένους ὅντας καὶ τούτους, ἐκέ-

λευστεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὡς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. Καὶ ἐποίουν οὕτως οὗτοι.

CAP. II.

1. Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἥδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὡς Πεισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει, ὡς ἐπὶ τούτους, τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τῷ τε Κλεύρχῳ λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ Ἀριστίππῳ, συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκου, ἀποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκαδί, ὃς αὐτῷ προεστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παραγγέλλει, λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὅπόσοι ἴκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. 2. Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μίλητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἂν ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. Οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο (ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ), καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα, παρῆσαν εἰς Σάρδεις.

3. Ξενίας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὄπλίτας εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν, ἔχων ὄπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνῆτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος, ὄπλίτας ἔχων χιλίους· Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιὸς, ὄπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς ἑπτα-

κοσίους ἔχων ἄνδρας παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. 4. Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ, κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πεισίδας τὴν παρασκευὴν, πορεύεται ὡς βασιλέα ἥ ἐδύνατο τάχιστα, ἵππεας ἔχων ὡς πεντακοσίους. 5. Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ, ἐπεὶ ἥκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κύρος δὲ, ἔχων οὓς εἴρηκα, ὠρμάτο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἔξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Τούτου τὸ ἔντος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπῆν ἐξευγμένη πλοίοις ἐπτά. 6. Τοῦτον διαβὰς ἔξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας ὀκτὼ, εἰς Κολοσσὰς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαιμονα καὶ μεγάλην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἐπτά· καὶ ἦκε Μένων ὁ Θετταλὸς, ὄπλίτας ἔχων χιλίους, καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους.

7. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Κελαινὰς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην; μεγάλην καὶ εὐδαιμονα. Ἐνταῦθα Κύρῳ βασίλεια ἦν καὶ παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἀ ἐκεῖνος ἐθήρευεν ἀπὸ ἵππου, ὅπότε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτόν τε καὶ τοὺς ἵππους. Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ρεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν βασιλείων· ρεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. 8. Ἐστι δὲ καὶ μεγάλου βασιλέως βασίλεια ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ, ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσύου ποταμοῦ, ὑπὸ τῆς ἀκροπόλεως.

ρεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαιάνδρον· τοῦ δὲ Μαρσύου τὸ εὑρός ἐστιν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέρμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. 9. Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτα τε τὰ βασίλεια, καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κύρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος φυγὰς, ἔχων ὄπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὸς Θράκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας Κρήτας διακοσίους. Ἀμα δὲ καὶ Σῶσις παρῆν ὁ Συρακόσιος, ἔχων ὄπλίτας τριακοσίους, καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκὰς, ἔχων ὄπλίτας χιλίους. Καὶ ἐνταῦθα Κύρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες, ὄπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους.

10. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασύγγας δέκα, εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκὰς τὰ Λύκαια ἔθυσε, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἀθλα ἥσαν στλεγγίδες χρυσᾶ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κύρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασύγγας δώδεκα, εἰς Κεραμῶν ἀγορὰν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τὴν Μυσίᾳ χώρα.

11. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασύγγας τριάκοντα, εἰς Καῦστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθ' ἔμεινεν ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὡφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ πολλάκις ἴόντες

ἐπὶ τὰς θύρας ἀπήτουν. Ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε, καὶ δῆλος ἦν ἀνιώμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου, ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

12. Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα, ἡ Συεννέσιος γυνὴ, τοῦ Κιλίκων βασιλέως, παρὰ Κύρου· καὶ ἐλέγετο Κύρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. Τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κύρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας περὶ αὐτὴν Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κύρον τῇ Κιλίσσῃ. 13. Ἐντεῦθεν δὲ ἔξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη, τοῦ Φρυγῶν βασιλέως· ἐφ' ἥ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἷνῳ κεράσας αὐτήν.

14. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, εἰς Τυριαῖον, πόλιν οἰκουμένην· ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. Καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου, ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα αὐτῇ. Βουλόμενος οὖν ἐπιδεῖξαι, ἔξετασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. 15. Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἑλληνας, ὡς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στῆναι, συντάξαι δὲ ἔκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, τὸ δὲ εὐώνυμον Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου, τὸ δὲ μέσον οἱ ἄλλοι στρατηγοί. 16. Ἐθεώρει οὖν ὁ Κύρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους (οἱ δὲ παρήλαυνον τεταγμένοι κατ' ἵλας καὶ κατὰ τάξεις), εἶτα δὲ τοὺς Ἑλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἄρματος, καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ κυνημῖδας, καὶ

τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαρμένας. 17. Ἐπειδὴ δὲ πάντας παρίλασε, στίσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πέμψας Πίγρητα τὸν ἔρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσύλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπήσαν. Ἐκ δὲ τούτου θάττον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρύμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. 18. Τῶν δὲ βαρβάρων, φόβος πολὺς καὶ ἄλλοις, καὶ ἦ τε Κίλιστα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἀρμαμάξης, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καταλιπόντες τὰ ὕπαι, ἔφυγον· οἱ δὲ "Ἑλληνες σὺν γέλωτι ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἥλθον. Ἡ δὲ Κίλιστα, ἰδούσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος, ἐθιύμασε. Κύρος δὲ ἥσθη, τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἴδων.

19. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας εἴκοσιν, εἰς Ἰκόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ἐνταῦθα ἐμεινε τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπύσαι τοῖς "Ἑλλησιν, ὡς πολεμίαν οὖσαν. 20. Ἐντεῦθεν Κύρος τὴν Κίλισταν εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας, οὓς Μένων εἶχε, καὶ αὐτόν. Κύρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε, πρὸς Δάναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἐμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κύρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην, Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασίλειον, καὶ ἐτερόν

τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ.

21. Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο εἰσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν· ή δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτὸς, ὥρθια ἵσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων, φυλάττων τὴν εἰσβολήν· δι’ ὃ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. Τῇ δ’ ὑστεραίᾳ ἦκεν ἄγγελος λέγων, ὅτι λελοιπὼς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἥσθετο ὅτι τὸ Μένωνος στράτευμα ἦδη ἐν Κιλικίᾳ ἦν εἴσω τῶν ὄρέων, καὶ ὅτι τριήρεις ἥκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν Ταμὼν ἔχοντα, τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. 22. Κύρος δ’ οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκηνὰς, οὓς οἱ Κίλικες ἐφύλαττον. Ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινεν εἰς πεδίον μέγα καὶ καλὸν, ἐπίρρυτον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεων καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς φέρει. "Ορος δ’ αὐτὸς περιέχει ὄχυρὸν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

23. Καταβὰς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου ἦλασε σταθμοὺς τέτταρας, παρασύγγας πέντε καὶ εἴκοσιν, εἰς Ταρσοὺς, τῆς Κιλικίας πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαιμονα. Ἐνταῦθα ἥσαν τὰ Συεννέσιος βασίλεια, τοῦ Κιλίκων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ρέει ποταμὸς, Κύδνος ὄνομα, εὔρος δύο πλέθρων. 24. Ταύτην τὴν πόλιν ἔξελιπον οἱ ἐνοικοῦντες μετὰ Συεννέσιος εἰς χωρίον ὄχυρὸν ἐπὶ τὰ ὄρη, πλὴν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θύλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς. 25. Ἐπύαξα δὲ, ἡ Συεννέσιος γυνὴ, προτέρα Κύρου πέντε ἡμέραις εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο.

Ἐν δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ὄρῶν τῶν εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τοῦ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν, ἀρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων, οἱ δὲ, ὑπολειφθέντας καὶ οὐ δυναμένους εὑρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ τὰς ὁδοὺς, εἴτα πλανωμένους ἀπολέσθαι· ἷσαν δ' οὖν οὗτοι ἑκατὸν ὄπλιται. 26. Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἥκουν, τίν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διγραπασαν, διὰ τὸν ὅλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὄργιζόμενοι, καὶ τὰ βασιλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κύρος δὲ ἐπεὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο τὸν Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δ' οὔτε πρότερον οὐδενί πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἵέναι ἥθελε, πρὶν ή γυνὴ αὐτὸν ἐπεισεῖ, καὶ πίστεις ἔλαβε. 27. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις μὲν ἔδωκε Κύρῳ χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιὰν, Κύρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἢ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀφαρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἦν που ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

CAP. III.

1. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κύρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἵέναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτευον γὰρ ἥδη ἐπὶ βασιλέα ἵέναι· μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. Πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἵέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον καὶ τὰ ὑποξύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἥρξατο προιέναι. 2. Κλέ-

αρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τὸ μὴ καταπετρωθῆναι· ὕστερον δ' ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐστώς (οἱ δὲ ὄρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων)· εἶτα δὲ ἔλεξε τοιάδε·

3. *Ἄνδρες στρατιώται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν.* Ἐμοὶ γὰρ Κύρος ξένος ἐγένετο, καί με, φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος, τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίους ἐδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν, οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἐμοὶ, ἀλλ' οὐδὲ καθηδυπάθησα, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἐδαπάνων. 4. *Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θρᾳκας ἐπολέμησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρόνησου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βούλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας "Ελληνας τὴν γῆν.* Ἐπειδὴ δὲ Κύρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὡφελοίην αὐτὸν, ἀνθ' ὃν εὐ ἐπαθον ὑπ' ἐκείνου. 5. *Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δή μοι, ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φιλίᾳ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευσάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι.* Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα· αἱρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν, ὅ τι ἀν δέη, πείσομαι. *Καὶ οὕποτε ἐρεῖ οὐδεὶς, ως ἐγὼ "Ελληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς "Ελληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φιλίαν εἰλόμην.* 6. *Αλλ' ἐπεὶ ὑμεῖς ἐμοὶ οὐ θέλετε πείθεσθαι οὐδὲ ἐπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἐψομαι, καὶ, ὅ τι ἀν δέη, πείσομαι.* Νομίζω γὰρ, ὑμᾶς ἐμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἀν οἶμαι εἶναι τίμιος, ὅπου ἀν ὁ· ὑμῶν δὲ ἐρημος ὁν, οὐκ ἀν ἰκανὸς εἶναι οἶμαι, οὗτ' ἀν φίλον ὡφελῆσαι, οὕτ' ἀν

ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. Ὡς ἐμοῦ οὖν ἴόντος, ὅπη ἀν καὶ ὑμεῖς,
οὗτο τὴν γυνώμην ἔχετε.

7. Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἵ τε αὐτοῦ ἐκείνου
καὶ οἱ ᾗλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα
πορεύεσθαι, ἐπήμεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος
πλείους ἡ δισχίλιοι, λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα,
ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ. 8. Κύρος δὲ, τού-
τοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος, μετεπέμπετο τὸν Κλέαρ-
χον· ὁ δὲ ἵέναι μὲν οὐκ ἥθελε, λάθρα δὲ τῶν στρατιωτῶν
πέμπων αὐτῷ ἄγγελον, ἐλεγε θαρρεῖν, ώς καταστησομένων
τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτὸν·
αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη ἵέναι. 9. Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν
τοὺς θ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ
καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, ἐλεξε τοιάδε·

"Αινδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι οὗτοι
ἔχει πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκείνουν· οὔτε γὰρ
ἡμεῖς ἐκείνου ἔτι στρατιῶται (ἐπεί γε οὐ συνεπόμεθα αὐτῷ),
οὔτε ἐκείνος ἔτι ἡμῖν μισθοδότης. 10. "Οτι μέντοι ἀδικεῖ-
σθαι νομίζει οὐφ' ἡμῶν, οἶδα· ὥστε, καὶ μεταπεμπομένου
αὐτοῦ, οὐκ ἥθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον, αἰσχυνόμενος,
ὅτι σύνοιδα ἐμαυτῷ πάντα ἐψευσμένος αὐτόν· ἐπειτα δὲ
καὶ δεδιώς, μὴ λαβών με δίκην ἐπιθῆ, ὃν νομίζει οὐπ' ἐμοῦ
ἥδικῆσθαι. 11. 'Εμοὶ οὖν δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν κα-
θεύδειν, οὐδὲ ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ βουλεύεσθαι ὅ τι
χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. Καὶ ἔως γε μένομεν αὐτοῦ, σκεπ-
τέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ἀσφαλέστατα μένωμεν· εἴ τε
ἥδη δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ἀσφαλέστατα ἀπιμεν, καὶ ὅπως
τὰ ἐπιτήδεια ἔξομεν· ἀνευ γὰρ τούτων, οὔτε στρατηγοῦ

οὗτε ἴδιώτου ὅφελος οὐδέν. 12. 'Ο δ' ἀνὴρ πολλοῦ μὲν
ἄξιος φίλος, ω̄ ἀν φίλος ἥ· χαλεπώτατος δ' ἔχθρος, ω̄ ἀν
πολέμιος ἥ· ἔχει δὲ δύναμιν καὶ πεζὴν καὶ ἵππικὴν καὶ
ναυτικὴν, ἦν πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα (καὶ
γὰρ οὐδὲ πόρρω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθῆσθαι). ὥστε ὡρα
λέγειν, ὅ τι τις γιγνώσκει ἄριστον εἶναι. Ταῦτ' εἰπὼν,
ἐπαύσατο.

13. 'Εκ δὲ τούτου ἀνίσταντο, οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐτομάτου
λέξοντες ἀ ἐγίγνωσκον, οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου ἐγκέλευστοι,
ἐπιδεικνύντες, οἵα εἴη ἡ ἀπορία, ἄνευ τῆς Κύρου γίγνωμης,
καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. 14. Εἰς δὲ δὴ εἰπε, προσποιού-
μενος σπεύδειν ὡς τάχιστα πορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα,
στρατηγὸν μὲν ἐλέσθαι ἄλλους ὡς τάχιστα, εἰ μὴ Βού-
λεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι
(ἡ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ Βαρβαρικῷ στρατεύματι), καὶ συ-
σκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κύρου αἰτεῖν πλοῖα, ὡς ἀπο-
πλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ διδῷ ταῦτα, ἡγεμόνα αἰτεῖν Κύρου,
ὅστις διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει· ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα
διδῷ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην, πέμψαι δὲ καὶ προκατα-
ληφομένους τὰ ἄκρα, ὅπως μὴ φθάσωσι μήτε ὁ Κύρος μήτε
οἱ Κίλικες καταλαβόντες, ὃν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα
ἔχομεν ἀνηρπακότες. Οὕτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἰπε· μετὰ
δὲ τούτον Κλέαρχος εἰπε τοσοῦτον.

15. 'Ως μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύτην τὴν στρατη-
γίαν, μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω (πολλὰ γὰρ ἐνορῶ, δι' ἂ ἐμοὶ
τοῦτο οὐ ποιητέον). ὡς δὲ τῷ ἀνδρὶ, ω̄ ἀν ἐλησθε, πείσο-
μαι ἥ δυνατὸν μάλιστα· ἵνα εἰδῆτε, ὅτι καὶ ἄρχεσθαι ἐπί-
σταμαι, ὡς τις καὶ ἄλλος μάλιστα ἀνθρώπων.

16. Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπιδεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύοντος, ὥσπερ πάλιν τὸν στόλον Κύρου μὴ ποιουμένου· ἐπιδεικνὺς δὲ, ὡς εὐηθες εἴη, ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τούτου, φέλυμανόμεθα τὴν πρᾶξιν. Εἰ δὲ καὶ τῷ ἡγεμόνι πιστεύσομεν, φέλυμαν Κύρος διδῷ, τί κωλύει καὶ τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κύρου προκαταλαμβάνειν; 17. Ἐγὼ γὰρ ὀκνοίην μὲν ἀν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἀ ἡμῖν δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβούμην δ' ἀν τῷ ἡγεμόνι, φέλυμαν δοίη, ἐπεσθαι, μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ, ὅθεν οὐχ οἷόν τε ἔσται ἐξελθεῖν. Βουλούμην δ' ἀν, ἀκοντος ἀπὶών Κύρου, λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών· δού δυνατόν ἔστιν. 18. Ἀλλ' ἔγώ φημι, ταῦτα μὲν φλυαρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι, ἀνδρας ἐλθόντας πρὸς Κύρου, οἵτινες ἐπιτίδειοι, σὺν Κλεάρχῳ, ἐρωτᾶν ἐκείνον, τί βούλεται ἡμῖν χρῆσθαι· καὶ ἐὰν μὲν ἡ πρᾶξις ἡ παραπλησία, οἴαπερ καὶ πρόσθεν ἔχρητο τοῖς ξένοις, ἐπεσθαι καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συναναβάντων· 19. ἐὰν δὲ μείζων ἡ πρᾶξις τῆς πρόσθεν φαίνηται, καὶ ἐπιπονωτέρα, καὶ ἐπικινδυνοτέρα, ἀξιοῦν, ἡ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν, ἡ πεισθέντα πρὸς φιλίαν ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἐπόμενοι ἀν φίλοι αὐτῷ καὶ πρόθυμοι ἐπούμεθα, καὶ ἀπιόντες ἀσφαλῶς ἀν ἀπίοιμεν· ὅ τι δ' ἀν πρὸς ταῦτα λέγη, ἀναγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ' ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βούλευεσθαι.

20. Ἔδοξε ταῦτα, καὶ ἀνδρας ἐλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἱ ἡρώτων Κύρου τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. Οἱ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ἀκούει Ἀβροκόμαν, ἔχθρὸν ἀνδρα, ἐπὶ τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς· πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· καν μὲν

ἢ ἐκεῖ, τὴν δίκην ἔφη χρήζειν ἐπιθέναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγη, ήμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. 21. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ αἰρετοὶ, ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις· τοῖς δὲ ὑποψίᾳ μὲν ἦν, ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως δὲ ἐδόκει ἔπεσθαι. Προσαιτοῦσι δὲ μισθόν· ὁ δὲ Κῦρος ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν, οὖν πρότερον ἔφερον, ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρεικὰ τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώτῃ· ὅτι δὲ ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, οὐδὲ ἐνταῦθα ἥκουσεν οὐδεὶς ἐν γε τῷ φανερῷ.

CAP. IV.

1. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, ἐπὶ τὸν Ψάρον ποταμὸν, οὖν ἣν τὸ εὑρος τρία πλέθρα. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ τὸν Πύραμον ποταμὸν, οὖν τὸ εὑρος στάδιον. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο, παρασάγγας πεντεκαΐδεκα, εἰς Ἰσσοὺς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. 2. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρῆσαν αἱ ἐκ Πελοποννήσου νῆες, τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπ’ αὐταῖς ναύαρχος Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. Ἡγεῖτο δ’ αὐτῶν Ταμὼς Αἰγύπτιος ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου πέντε καὶ εἴκοσιν, αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε Τισσαφέρνει φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. 3. Παρῆν δὲ καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν, μετάπεμπτος ὑπὸ Κύρου, ἐπτακοσίους ἔχων ὄπλίτας, ὃν ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. Αἱ δὲ νῆες ὤρμουν παρὰ τὴν Κύρου σκηνήν. Ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ’ Ἀβροκόμα μισθοφόροι "Ελληνες

ἀποστάντες ἡλθον παρὰ Κῦρον, τετρακόσιοι ὄπλιται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.

4. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμὸν ἔνα, παρασάγγας πέντε, ἐπὶ πύλας τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἡσαν δὲ ταῦτα δύο τελχη· καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλίκων φυλακή· τὸ δὲ ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. Διὰ μέσου δὲ ρεῖ τούτων ποταμὸς, Κάρσος ὄνομα, εὔρος πλέθρου. Ἀπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βίᾳ· ἦν γὰρ ἡ πάροδος στενὴ, καὶ τὰ τείχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὑπερθεν δ' ἦσαν πέτραι ἡλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροις ἐφειστήκεσαν πύλαι.

5. Ταύτης ἔνεκα τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὄπλίτας ἀποβιβάσειεν εἴσω καὶ ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις. ὅπερ ὢντο ποιήσειν ὁ Κῦρος τὸν Ἀβροκόμαν, ἔχοντα πολὺ στράτευμα. Ἀβροκόμιας δὲ οὐ τοῦτ' ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἥκουσε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπῆλαυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.

6. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἔνα, παρασάγγας πέντε, εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον, καὶ ὕρμουν αὐτόθι ὄλκάδες πολλαί. 7. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἥμέρας ἐπτά· καὶ Ἑενίας ὁ Ἀρκὰς στρατηγὸς καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεὺς, ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείστου ἄξια ἐνθέμενοι, ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, παρὰ Κλέαρχον

ἀπελθόντας, ώς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἴα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. Ἐπεὶ δὲ ησαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος, ὅτι διώκει αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὔχοντο, ώς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι· οἱ δὲ ὥκτειρον, εἰ ἀλώσοιντο.

8. Κῦρος δὲ, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς, εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ’ εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθωσαν, ὅτι οὗτε ἀποδεδράκασιν, οἶδα γὰρ ὅπῃ οἴχονται· οὗτε ἀποπεφεύγασιν, ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. Ἀλλὰ, μὰ τοὺς θεοὺς, οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω· οὐδ’ ἔρει οὐδεὶς, ώς ἐγὼ, ἔως μὲν ἂν παρῇ τις, χρῶμαι· ἐπειδὴν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβὼν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ, καὶ τὰ χρήματα ἀποσυλῶ. Ἀλλὰ ιόντων, εἰδότες ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς, ή ήμεῖς περὶ ἐκείνους. Καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναικας, ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ’ οὐδὲ τούτων στερήσονται, ἀλλ’ ἀπολήψονται τῆς πρόσθεν ἔνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς.

9. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ "Ἐλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν, ἥδιον καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ ταῦτα Κῦρος ἔξελαύνει σταθμοὺς τέτταρας, παρασύγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὑρός πλέθρου, πλήρη δὲ ἰχθύων μεγάλων καὶ πραέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, οὐδὲ τὰς περιστεράς. Αἱ δὲ κῶμαι, ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρυσάτιδος ἦσαν, εἰς ξώνην δεδομέναι. 10. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει σταθμοὺς πέντε, παρασύγγας τριάκοντα, ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δάρδητος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὑρός πλέθρου. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ

Βελέσυος βασίλεια, τοῦ Συρίας ἄρξαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλὸς, ἔχων πάντα ὅσα ὥραι φύουσι. Κῦρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ τὰ βασίλεια κατέκαυσεν.

11. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαΐδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ὅντα τὸ εὔρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ὡκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θύφακος ὀνόματι. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κῦρος μεταπεμψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἐσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτὸὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπειθεῖν ἐπεσθαι. 12. Οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπίγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν, αὐτὸὺς πάλαι ταῦτ' εἰδότας κρύπτειν· καὶ οὐκ ἔφασαν ἴεναι, ἐὰν μή τις αὐτοῖς χρήματα διδῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς προτέροις μετὰ Κύρου ἀναβάσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου· καὶ ταῦτα, οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κύρου. 13. Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο, ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἥκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῆ, μέχρι ἀν καταστήση τοὺς Ἑλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. Τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὕτως ἐπείσθη. Μένων δὲ, πρὶν δῆλον εἶναι, τί ποιήσουσιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἐψονται Κύρῳ ἢ οὖ, συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ ἐλεξε τάδε·

14. Ἄνδρες, ἐάν μοι πεισθῆτε, οὕτε κινδυνεύσαντες οὕτε πονήσαντες, τῶν ἄλλων πλέον προτιμήσεσθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. Τί οὖν κελεύω ποιῆσαι; Νῦν δεῖται Κῦρος

ἔπεσθαι τοὺς "Ελληνας ἐπὶ βασιλέα· ἐγὼ οὖν φημι, ὑμᾶς χρήναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὃ τι οἱ ἄλλοι "Ελληνες ἀποκρινοῦνται Κύρω. 15. Ἡν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἔπεσθαι, ὑμεῖς δόξετε αἴτιοι εἶναι, ἅρξαντες τοῦ διαβαίνειν· καὶ ὡς προθυμοτάτοις οὖσιν ὑμῖν χάριν εἴσεται Κύρος καὶ ἀποδώσει (ἐπίσταται δ', εἴ τις καὶ ἄλλος). ἦν δ' ἀποψηφίσωνται οἱ ἄλλοι, ἀπιμεν μὲν ἀπαντες εἰς τοῦμπαλιν· ὑμῖν δὲ, ὡς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας· καὶ ἄλλου οὗτινος ἀν δέησθε, οἶδα, ὅτι ὡς φίλοι τεύξεσθε Κύρου.

16. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπείθοντο καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνασθαι. Κύρος δ' ἐπεὶ ἥσθετο διαβεβηκότας, ἥσθη τε, καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν εἰπεν· Ἐγὼ μὲν, ὡς ἄνδρες, ἥδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει· ἡ μηκέτι με Κύρου νομίζετε. 17. Οἱ μὲν δὴ στρατιώται, ἐν ἐλπίσι μεγάλαις ὄντες, εὐχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι. Μένωνι δὲ καὶ δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. Ταῦτα δὲ ποιήσας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτῷ ἀπαν· καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς ἐβρέχθη ἀνωτέρω τῶν μαστῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. 18. Οἱ δὲ Θαφακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐ πώποθ' οὖτος ὁ ποταμὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις· ἀ τότε Ἀβροκόμας προϊὼν κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κύρος διαβῆ. Ἐδόκει δὴ θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι τὸν ποταμὸν Κύρω, ὡς βασιλεύσοντι. 19. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς ἐννέα, παρασύγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν

Αράξην ποταμόν. Ἐνταῦθα ἡσαν κῶμαι πολλαὶ, μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεσιτίσαντο.

CAP. V.

1. Ἐιτεῦθεν ἔξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἐρήμους πέντε, παρασύγγας τριάκοντα καὶ πέντε. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίον ἅπαν ὄμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἀψινθίου δὲ πλῆρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνīν ὑλῆς ἢ καλάμου, ἅπαντα ἡσαν εὐώδη, ὥσπερ ἀρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνīν. 2. Θηρία δὲ παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὅνοι ἄγριοι, οὐκ ὀλίγοι δὲ στρουθοὶ οἱ μεγάλοι· ἐνīσαν δὲ καὶ ωτίδες καὶ δορκύδες· ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἵππεῖς ἐνίστε ἐδίωκον. Καὶ οἱ μὲν ὅνοι, ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἔστασαν (πολὺ γὰρ τῶν ἵππων ἔτρεχον θάττον), καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι, ταῦτὸν ἐποίουν· καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἵππεῖς θηρῶν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. Τὰ δὲ κρέα τῶν ἀλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ. 3. Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν, οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἵππέων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπεσπάτο φεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν (αἴρουσα) ὥσπερ ἴστιῷ χρωμένη. Τὰς δὲ ωτίδας, ἃν τις ταχὺ ὀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχὺ, ὥσπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. Τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἥδιστα ἦν.

4. Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μάσκαν ποταμὸν, τὸ εὔρος πλεθριαῖον. Ἐνταῦθα

ἢν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὅνομα δ' αὐτῇ Κορσωτή· περιερρέετο δ' αὕτη ὑπὸ τοῦ Μάσκα κύκλῳ. Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἐπεισιτίσαντο. 5. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς καὶ δέκα, παρασάγγας ἐνενήκοντα, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. Ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποξυγίων ἀπώλετο ὑπὸ λιμοῦ· οὐ γὰρ ἢν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν δένδρον, ἄλλὰ φιλὴ ἢν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες, ὅνους ἀλέτας παρὰ τὸν ποταμὸν ὥρυττοντες καὶ ποιοῦντες, εἰς Βαβυλῶνα ἤγον καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων. 6. Τὸ δὲ στράτευμα ὁ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι οὐκ ἢν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδίᾳ ἀγορᾶ, ἐν τῷ Κύρου βαρβαρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἡ ἀλφίτων τεττάρων σίγλων. Ὁ δὲ σίγλος δύναται ἐπτὰ ὀβολοὺς καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττικούς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικὰς ἔχωρει. Κρέα οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο.

7. Ἡν δὲ τούτων τῶν σταθμῶν, οὓς πάνυ μακροὺς ἥλαννεν, ὅπότε ἡ πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἡ πρὸς χιλόν. Καὶ δή ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἀμάξαις δυσπορεύτου, ἐπέστη ὁ Κύρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα, λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ, συνεκβιβάζειν τὰς ἀμάξας. 8. Ἐπεὶ δ' ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν, ὥσπερ ὄργῃ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρατίστους, συνεπισπεῦσαι τὰς ἀμάξας. Ἐνθα δὴ μέρος τι τῆς εὔταξίας ἦν θεάσασθαι. Ρίψαντες γὰρ τοὺς πορφυροῦς κάνδυς, ὃπου ἔτυχεν ἔκαστος ἐστηκὼς, ἵεντο, ὥσπερ ἀνδράμοι τις περὶ νίκης, καὶ μάλα κατὰ πρανοῦς γηλόφου,

ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας, καὶ τὰς ποικίλας ἀναξυρίδας· ἔνιοι δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς τραχήλοις, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλὸν, θᾶττον ἡ ὡς τις ἀνῳετο, μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας. 9. Τὸ δὲ σύμπαν, δῆλος ἦν Κῦρος σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδὸν, καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπιστιτισμοῦ ἔνεκα ἡ τινος ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο· νομίζων, ὅσῳ μὲν [ἄν] θᾶττον ἔλθοι, τοσούτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μαχεῖσθαι, ὅσῳ δὲ σχολαιότερον, τοσούτῳ πλέον συναγείρεσθαι βασιλεῖ στράτευμα. Καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέχοντι τὸν νοῦν ἡ βασιλέως ἀρχὴ, πλήθει μὲν χώρας καὶ ἀνθρώπων ἵσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ τῷ διεσπάσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενῆς, εἴ τις διὰ ταχέων τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

10. Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαιμων καὶ μεγάλη, ὄνομα δὲ Χαρμάνδη. Ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἡγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὥδε. Διφθέρας, ἃς εἶχον στεγάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ώς μὴ ἅπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὑδωρ. Ἐπὶ τούτων διέβαινον, καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἰνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος, καὶ σίτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

11. Ἀμφιλεξάντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλεάρχου, ὁ Κλέαρχος κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται ἐχαλέπαινον, καὶ ὠργίζοντο ἵσχυρῶς τῷ Κλε-

άρχῳ. 12. Τῇ δὲ αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ κατασκεψάμενος τὴν ἀγορὰν, ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν· Κύρος δὲ οὕπω ἦκεν, ἀλλ’ ἔτι προσήλαυνε· τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις, ώς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνουτα, ἵησι τῇ ἀξίνῃ. Καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἡμαρτεῖ· ἄλλος δὲ λίθῳ, καὶ ἄλλος, εἴτα πολλοὶ, κραυγῆς γενομένης.

13. Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα· καὶ τοὺς μὲν ὄπλίτας αὐτοῦ ἐκέλευσε μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ, λαβὼν τοὺς Θρᾷκας, καὶ τοὺς ἵππεας, οἱ οἵσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα (τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι Θρᾷκες), ἥλαινεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὡστ’ ἐκείνους ἐκπεπλῆχθαι καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Οἱ δὲ καὶ ἔστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. 14. Ὁ δὲ Πρόξενος (ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιὼν, καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὄπλιτῶν), εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων, ἔθετο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλεάρχου, μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ’ ἔχαλέπαινεν, ὅτι, αὐτοῦ ὀλίγους δεήσαντος καταλευσθῆναι, πράως λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος· ἐκέλευε τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. 15. Ἐν τούτῳ δὲ ἐπήει καὶ Κύρος, καὶ ἐπύθετο τὸ πράγμα· εὐθὺς δ’ ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἦκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει τάδε·

16. Κλέαρχε καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες

"Ελληνες, οὐκ ἔστε, ὅ τι ποιεῖτε. Εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάφετε, νομίζετε, ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι, καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἔχοντων, πάντες οὗτοι, οὓς ὄρατε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων.

17. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι, κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

CAP. VI.

1. Ἐντεῦθεν προϊόντων, ἐφαίνετο ἵχνια ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ στίβος ὡς δισχιλίων ἵππων. Οὗτοι προϊόντες ἔκαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρίσιμον ἦν. Ὁρόντης δὲ, Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δέ. 2. Οὗτος Κύρῳ εἰπεν, εἰ αὐτῷ δοίη ἵππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακαίοντας ἵππέας ἡ κατακάνοι ἀν ἐνεδρεύσας, ἡ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἔλοι, καὶ κωλύσει τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν, ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς, ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα, βασιλεῖ διαγγεῖλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὡφέλιμα εἶναι· καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἐκάστου τῶν ἡγεμόνων.

3. Ὁ δὲ Ὁρόντης, νομίσας ἐτοίμους εἶναι αὐτῷ τοὺς ἵππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἵππέας ὡς ἀν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἵππεῦσιν ἐκέλευεν, ὡς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. Ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνή-

ματα καὶ πίστεως. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρὶ, ώς ὅφετο· ὁ δὲ λαβὼν, Κύρῳ δίδωσιν. 4. Ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν ὁ Κῦρος, συλλαμβάνει Ὁρόντην, καὶ συγκαλεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἑπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὺς ἐκέλευεν ὄπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὅπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνὴν. Οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ώς τρισχιλίους ὄπλίτας. 5. Κλέαρχον δὲ καὶ εἴσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὃς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὁρόντου, ώς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. Ἔφη δὲ, Κῦρον ἄρχειν τοῦ λόγου ὥδε·

6. Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος, ὅ τι δίκαιον ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὁρόντου τουτοῦ. Τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἔμος πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον εἶναι ἔμοι. Ἐπεὶ δὲ ταχθεὶς, ώς ἔφη αὐτὸς, ὑπὸ τοῦ ἔμοῦ ἀδελφοῦ, οὗτος ἐπολέμησεν ἔμοὶ, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολέμων ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἔμε πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα. 7. Μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὡς Ὁρόντα, ἐστιν ὅ τι σε ἡδίκησα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐ. Πάλιν δὲ ὁ Κῦρος ἤρώτα· Οὐκοῦν ὕστερον, ώς αὐτὸς σὺ ὄμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἔμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστὰς εἰς Μυσοὺς, κακῶς ἐποίεις τὴν ἔμὴν χώραν, ὅ τι ἔδύνω; Ἔφη ὁ Ὁρόντης. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅπότ' αὖ ἐγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμὸν, μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα, καὶ

πείσας ἐμὲ, πιστὰ πάλιν ἔδωκαίς μοι, καὶ ἔλαβες παρ’ ἐμοῦ; Καὶ ταῦθ’ ὡμολόγει ὁ Ὁρόντης. 8. Τί οὖν, ἐφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ’ ἐμοῦ, νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὁρόντου, ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς, ἡρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν, περὶ ἐμὲ ἀδικος γεγενῆσθαι; Ἡ γὰρ ἀνάγκη, ἐφη ὁ Ὁρόντης. Ἐκ τούτου πάλιν ἡρώτησεν ὁ Κῦρος· Ἐτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ φίλος καὶ πιστός; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδ’, εἰ γενοίμην, ὡς Κύρε, σοί γ’ ἄν ποτε ἔτι δόξαιμι.

9. Πρὸς ταῦτα Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὡς Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην, ὅτι σοι δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἔγὼ, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι ως τάχιστα· ως μηκέτι δέη τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἢ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθελούντας φίλους τούτους εὖ ποιεῖν. 10. Ταύτη δὲ τῇ γνώμῃ ἐφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι. Μετὰ ταῦτα, κελεύοντος Κύρου, ἔλαβον τῆς ζώνης τὸν Ὁρόντην ἐπὶ θανάτῳ, ἀπαντες ἀναστάντες, καὶ οἱ συγγενεῖς· εἴτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν, οἷς προσετάχθη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν, οἵπερ πρόσθεν προσεκύνοντα, καὶ τότε προσεκύνησαν, καί περ εἰδότες, ὅτι ἐπὶ θανάτῳ ἄγοιτο. 11. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτου σκηνὴν εἰσηνέχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηνπτούχων, μετὰ ταῦτα οὕτε ζῶντα Ὁρόντην οὕτε τεθνήκότα οὐδεὶς εἶδε πώποτε, οὐδ’ ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἶδὼς ἔλεγεν· εἴκαζον δὲ ἄλλοι ἄλλως· τάφος δὲ οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

CAP. VII.

1. Ἐντεῦθεν ἔξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δώδεκα. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κύρος ἔξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας (ἐδόκει γὰρ, εἰς τὴν ἐπιούσαν ἔω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχούμενον). καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου· αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταξε. 2. Μετὰ δὲ τὴν ἔξέτασιν, ἀμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ἥκοντες αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κύρος δὲ, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λόχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων, συνεβουλεύετό τε, πῶς ἀν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρήνει θαρρύνων τοιάδε·

3. Ὡς ἄνδρες Ἑλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων, ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. Ὁπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἢς κέκτησθε, καὶ ὑπὲρ ἣς ὑμᾶς ἐγὼ εὑδαιμονίζω. Εὐ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἀν, ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. 4. Ὁπως δὲ καὶ εἰδῆτε, εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδὼς διδάξω. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολὺ, καὶ κραυγὴ πολλὴ ἐπίασιν· ἀν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τὰ ἄλλα καὶ αἰσχύνεσθαι μοι δοκῶ οἴους ἡμῖν γνώσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὅντας ἀνθρώπους. Τμῶν δὲ ἀνδρῶν ὅντων, καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοις ξηλωτὸν ποιήσω

ἀπέλθεῖν· πολλοὺς δὲ οἴμαι ποιήσειν τὰ παρ’ ἐμοὶ ἐλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

5. Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρὼν, φυγὴς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μὴν, ὁ Κύρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν, διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἴναι τοῦ κινδύνου προσιόντος· ἀν δὲ εὖ γένηται τι, οὐ μεμνῆσθαι σέ φασιν· ἔνιοι δὲ, οὐδ’, εἰ μεμνῶδό τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἀν ἀποδοῦναι, ὅσα ὑπισχνῇ.

6. Ἀκούσας ταῦτα ἐλεξεν ὁ Κύρος· Ἄλλ’ ἔστι μὲν ἡμῖν, ὁ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρῷα, πρὸς μὲν μεσημβρίαν, μέχρι οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι· πρὸς δὲ ἄρκτον, μέχρι οὗ διὰ χειμῶνα· τὰ δ’ ἐν μέσῳ τούτων πάντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. 7. Ἡν δ’ ἡμεῖς νικήσωμεν, ημᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. "Ποστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω δι τι δῶ ἐκάστῳ τῶν φίλων, ἀν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἰκανοὺς, οἷς δῶ. 'Τμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἐκάστῳ χρυσοῦν δώσω.

8. Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες, αὐτοί τε ἡσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. Εἰσήσαν δὲ παρ’ αὐτὸν οἵ τε στρατηγοὶ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινὲς, ἀξιοῦντες εἰδέναι, τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. 'Ο δὲ ἐμπιπλὰς ἀπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. 9. Παρεκελεύοντο δὲ αὐτῷ πάντες, ὅσοιπερ διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ’ ὅπισθεν ἑαυτῶν τάττεσθαι. 'Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὥδε πως ἤρετο τὸν Κύρον· Οἴει γάρ σοι μαχεῖσθαι, ὁ Κύρε, τὸν ἀδελφόν; Νὴ Δι', ἔφη ὁ Κύρος, εἴπερ γε Δαρείον καὶ Παρυσάτιδός ἔστε παῖς, ἐμὸς δὲ ἀδελφὸς, οὐκ ἀμαχεὶ ταῦτ' ἐγὼ λήψομαι.

10. Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἔξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο, τῶν μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μύρια καὶ τετρακοσία, πελταστὰὶ δὲ δισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ Κύρου βαρβάρων δέκα μυριάδες, καὶ ἄρμata δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. 11. Τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ ἄρμata δρεπανηφόρα διακόσια. Ἀλλοι δὲ ἡσαν ἔξακισχίλιοι ἵππεῖς, ὃν Ἀρταγέρσης ἥρχεν· οὗτοι δ' αὖ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. 12. Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἔκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. Τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες, καὶ ἄρμata δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Ἀβροκόμας δὲ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. 13. Ταῦτα δὲ ἦγγελλον πρὸς Κύρου οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης· καὶ μετὰ τὴν μάχην, ὃν ὑστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταῦτα ἦγγελλον.

14. Ἐντεῦθεν δὲ Κύρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἕνα, παρασάγγας τρεῖς, συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ, καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ᾧτο γὰρ, ταύτη τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὁρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὐρος ὁργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὁργυιαὶ τρεῖς. 15. Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. Ἐνθα δή εἰσιν αἱ διώρυχες, ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὐρος πλευθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἴσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν

αὐτᾶς σιταγωγά· εἰσβάλλουσι δὲ ἐis τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δ' ἔκαστη παρασάγγην, γέφυραι δ' ἔπεισιν. ⁹Ην δὲ παρὰ τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὡς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὑρος. 16. Ταύτην δὲ τὴν τάφρου βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἔπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσέλαυνοντα. Ταύτην δὴ τὴν πάροδον Κῦρος τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε, καὶ ἐγένοντο εἴσω τῆς τάφρου. 17. Ταύτη μὲν οὖν τῇ ήμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἵχνη πολλά.

18. Ἐνταῦθα Κῦρος, Σιλανὸν καλέσας, τὸν Ἀμβρακιώτην μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ δαρεικοὺς τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ήμέρας πρότερον θυόμενος, εἰπεν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ήμερῶν. Κῦρος δ' εἰπεν, Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ ἐν ταύταις οὐ μαχεῖται ταῖς ήμέραις· ἐὰν δ' ἀληθεύσῃ, ὑπισχνοῦμαλ σοι δέκα τάλαντα. Τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρῆλθον αἱ δέκα ήμέραι. 19. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκώλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου στράτευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μάχεσθαι· ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ Κῦρος ἐπορεύετο ήμελημένως μᾶλλον. 20. Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπί τε τοῦ ἄρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ· τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ἀμαξῶν ἥγοντο καὶ ὑποξυγίων.

CAP. VIII.

1. *Kai ἥδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν, καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμὸς ἐνθα ἔμελλε καταλύειν, ἥνικα Πατηγύας, ἀνὴρ Πέρσης τῶν ἀμφὶ Κύρου πιστῶν, προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἰδροῦντι τῷ ἵππῳ· καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς σὺν στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὡς εἰς μάχην παρεσκευασμένος.* 2. *"Ενθα δὴ πολὺς τάραχος ἐγένετο· αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ "Ελληνες καὶ πάντες δὲ, ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι.* 3. *Κύρος τε καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἄρματος, τὸν θώρακα ἐνέδυ, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίζεσθαι, καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον.*

4. *"Ενθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἔχόμενος, οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τούτου· Μένων δὲ [καὶ τὸ στράτευμα] τὸ εὐώνυμον κέρας ἔσχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. 5. Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἔστησαν ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖος τε ὁ Κύρου ὑπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. 6. Κύρος δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς τούτου ὅσον ἔξακόσιοι, ὡπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι, πάντες πλὴν Κύρου. Κύρος δὲ, ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν, εἰς τὴν μάχην καθίστατο. [Λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν.] 7. Οἱ*

δ' ἵπποι πάντες οἱ μετὰ Κύρου εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερνίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεις Ἑλληνικάς.

8. Καὶ ἥδη τε ἡν μέσον ἡμέρας, καὶ οὕπω καταφανεῖς ἥσαν οἱ πολέμιοι· ἡνίκα δὲ δείλη ἐγίγνετο, ἐφύνη κονιορτὸς, ὥσπερ νεφέλη λευκὴ, χρόνῳ δὲ συχνῷ ὅστερον ὥσπερ μελανίᾳ τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπὶ πολύ. "Οτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἥστραπτε, καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνοντο. 9. Καὶ ἥσαν ἵππεις μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων (Τισσιφέρνης ἐλέγετο τούτων ἄρχειν)· ἔχομενοι δὲ τούτων γερρόφόροι· ἔχόμενοι δὲ ὄπλιται σὺν ποδίρεσι ξυλίναις ἀσπίσιν (Αἰγύπτιοι δ' οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι). ἄλλοι δ' ἵππεις, ἄλλοι τοξόται. Πάντες δὲ οὗτοι κατὰ ἔθνη, ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀιθρώπων ἔκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. 10. Πρὸ δὲ αὐτῶν ἄρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὴ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὡς διακόπτειν, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ γνώμη ἦν, ὡς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλῶντα καὶ διακόψοντα. 11. "Ο μέντοι Κύρος εἴπειν, δτε καλέσας παρεκελεύετο τοῖς "Ἑλλησι τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχεσθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγὴ, ἀλλὰ σιγῆ ὡς ἀνυστὸν καὶ ἡσυχῆ ἐν ἵσῳ καὶ βραδέως προσήεσαν.

12. Καὶ ἐν τούτῳ Κύρος, παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι τῷ ἐρμηνεῖ καὶ ἄλλοις τρισὶν ἡ τέτταρσι, τῷ Κλεάρχῳ ἐβόα, ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν

πολεμίων, ὅτι ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· καὶ τοῦτ', ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν πεποίηται. 13. Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στῦφος, καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὅντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου βασιλέα (τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς, ὃστε μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων, τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν), ἀλλ' ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἥθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος μὴ κυκλωθείη ἑκατέρωθεν· τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι, ὅπως καλῶς ἔχοι.

14. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ, τὸ μὲν Βαρβαρικὸν στράτευμα ὄμαλῶς προήει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν, ἔτι ἐν τῷ αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων. Καὶ ὁ Κῦρος, παρελαύνων οὐ πάνυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύματι, κατεθεάτο ἑκατέρωσε, ἀποβλέπων εἴς τε τοὺς πολεμίους καὶ τοὺς φίλους. 15. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ώς συναντῆσαι, ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέγειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ καὶ τὰ σφάγια καλά. 16. Ταῦτα δὲ λέγων, θορύβου ἥκουσε διὰ τῶν τάξεων ἰόντος, καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος εἴη. Ὁ δὲ [Ξενοφῶν] εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἥδη. Καὶ ὃς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ τι εἴη τὸ σύνθημα. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι ΖΕΤΣ ΣΩΤΗΡ ΚΑΙ ΝΙΚΗ. 17. Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας, Ἀλλὰ δέχομαι τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω.

Ταῦτα δ' εἰπὼν, εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε· καὶ οὐκέτι τρία ἡ τέτταρα στύδια διειχέτην τὰ φάλαγγε ἀπ' ἀλλήλων, ἥνικα ἐπαιάνιζόν τε οἱ Ἑλληνες, καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἴεναι τοῖς πολεμίοις. 18. Ὡς δὲ πορευομένων ἔξε-

κύμαινέ τι τῆς φάλαγγος, τὸ ἐπιλειπόμενον ἥρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἄμα ἐφθέγξαντο πάντες, οἶονπερ τῷ Ἐνυαλίῳ ἐλελίξουσι, καὶ πάντες δὲ ἔθεον. Λέγουσι δέ τινες, ώς καὶ ταῖς ἀσπίσι πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιοῦντες τοῖς ἵπποις. 19. Πρὶν δὲ τόξευμα ἔξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἵ "Ἐλληνες, ἐβύσων δὲ ἀλλήλοις, μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἐπεσθαι. 20. Τὰ δ' ἄρματα ἐφέροντο, τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἐλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δ' ἐπεὶ προΐδοιεν, διέσταντο. ἔστι δ' ὅστις καὶ κατελίφθη, ὥσπερ ἐν ἴπποδρόμῳ, ἐκπλαγεῖς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν· οὐδὲ ἄλλος δὲ τῶν Ἐλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδὲν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τοξευθῆναι τις ἐλέγετο.

21. Κύρος δ' ὄρῶν τοὺς "Ἐλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ διώκοντας, ἱδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἥδη ώς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτὸν, οὐδὲ ὡς ἔξήχθη διώκειν· ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν ἑαυτῷ ἔξακοσίων ἵππεων τάξιν, ἐπεμελεῖτο, ὅ τι ποιήσει βασιλεύς. Καὶ γὰρ ἦδει αὐτὸν, ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. 22. Καὶ πάντες δ' οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἡγοῦνται, νομίζοντες, οὕτω καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἦν ή ἴσχὺς αὐτῶν ἐκατέρωθεν ἦ, καὶ, εἴ τι παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμίσει ἀν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα. 23. Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε, μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς, ὅμως ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἀντίου, οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἐμπροσθεν, ἐπέκαμπτεν, ώς εἰς

κύκλωσιν. 24. "Ενθα δὴ Κῦρος, δείσας, μὴ ὅπισθεν γενόμενος κατακόψη τὸ Ἑλληνικὸν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἔξακοσίοις, νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἔξακισχιλίους· καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ ἑαυτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην, τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

25. 'Ως δ' ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἔξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὄρμήσαντες· πλὴν πάνυ ὀλίγοι ἀμφ' αὐτὸν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτράπεζοι καλούμενοι. 26. Σὺν τούτοις δὲ ὧν, καθορὰ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στῦφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἡνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Τὸν ἄνδρα ὥρῳ, ἵετο ἐπ' αὐτόν· καὶ παίει κατὰ τὸ στέρνον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὡς φησι Κτησίας ὁ ἰατρὸς, καὶ ἴασθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. 27. Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῷ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἐκατέρου, ὁπόσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθυησκον, Κτησίας λέγει (παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν). Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἐκεινοτο ἐπ' αὐτῷ. 28. Ἀρταπάτης δ', ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων, λέγεται, ἐπειδὴ πεπτωκότα εἴδε Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. 29. Καὶ οἱ μέν φασι, βασιλέα κελεῦσαι τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κύρῳ· οἱ δὲ, ἑαυτὸν ἐπισφάξασθαι, σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χρυσοῦν, καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει καὶ ψέλλια καὶ τᾶλλα, ὥσπερ οἱ ἄριστοι Περσῶν· ἐτείμητο γὰρ ὑπὸ Κύρου δὲ εὔνοιάν τε καὶ πιστότητα.

CAP. IX.

1. Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὁν Περσῶν τῶν μετὰ Κύρου τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικώτατός τε καὶ ἀρχειν ἀξιώτατος, ώς παρὰ πάντων ὄμολογεῖται τῶν Κύρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι. 2. Πρῶτον μὲν γὰρ ἔτι παῖς ὡν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομίζετο. 3. Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἔνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἄν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτ' ἀκοῦσαι οὔτ' ἴδειν ἔστι. 4. Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἀκούονται, καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὃστε εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι.

5. "Ἐνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι· ἐπειτα δὲ φιλιππότατος, καὶ τοῖς ἵπποις ἄριστα χρῆσθαι. "Ἐκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. 6. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἐπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. Καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἐτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου· καὶ τὰ μὲν ἐπαθεν, ὡν καὶ τὰς ὀτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν ἐποίησεν.

7. Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης

Λιδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτὸν, ὅτι περὶ πλείστου ποιοῦτο, εἴ τῳ σπείσοιτο, καὶ εἴ τῷ συνθοῖτο, καὶ εἴ τῷ ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδεσθαι. 8. Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτρεπόμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπεισαμένου Κύρου, ἐπίστευε μηδὲν ἀν παρὰ τὰς σπουδὰς παθεῖν. 9. Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἔκοῦσαι Κύρου εἴλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους, πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δὲ, ὅτι οὐκ ἥθελε τοὺς φεῦγοντας προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. 10. Καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἄν ποτε προοῦτο, ἐπεὶ ἅπαξ φίλος αὐτοῖς ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ κάκιον πράξειαν. 11. Φανερὸς δ' ἦν, καὶ εἴ τις τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτὸν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ώς εὔχοιτο, τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικώῃ καὶ ταῦς εὐ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. 12. Καὶ γὰρ οὖν πλεῖστοι δὴ αὐτῷ, ἐνί γε ἀνδρὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν, ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

13. Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἄν τις εἴποι, ώς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἴα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο (πολλάκις δ' ἦν ἵδειν, παρὰ τὰς στιβομένας ὁδοὺς, καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὄφθαλμῶν στερομένους ἀνθρώπους)· ὥστ' ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ "Ελληνι καὶ βαρβάρῳ, μηδὲν ἀδικοῦντι, ἀδεῶς πορεύεσθαι ὅποι τις ἥθελεν, ἔχοντι ὅ τι προχωροίη. 14. Τούς γε μέντοι ἀγα-

θοὺς εἰς πόλεμον ώμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πεισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἔώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει ἦς κατεστρέφετο χώρας, ἐπειτα δὲ καὶ ἄλλῃ δώροις ἐτίμα· 15. ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθοὺς εὐδαιμονεστάτους, τοὺς δὲ κακοὺς δούλους τούτων ἀξιοῦν εἶναι. Τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία τῶν θελόντων κινδυνεύειν, ὅπου τις οἴοιτο Κύρον αἰσθῆσθαι.

16. Εἰς γε μὴν δικαιοσύμην, εἴ τις αὐτῷ φανερὸς γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. 17. Καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἔνεκα πρὸς ἐκείνουν ἐπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι, Κύρῳ καλῶς πειθαρχεῖν, ἡ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. 18. Ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἴασε τὴν προθυμίαν. Τοιγαροῦν κράτιστοι δὴ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κύρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι. 19. Εἰ δέ τινα ὄρῳ δεινὸν δύντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου, καὶ κατασκευάζοντά τε ἦς ἄρχοι χώρας, καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἀν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλ' ἀεὶ πλείω προσεδίδον· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπένουν, καὶ θαρραλέως ἐκτῶντο, καὶ ἀ ἐπέπατο αὖ τις, ἥκιστα Κύρον ἐκρυπτευ· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερῶς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ἀποκρυπτομένων χρήμασι.

20. Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ εὔνους γνοίη
δῆτας, καὶ ἵκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι, ὅ τι τυγχάνοι
βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κρά-
τιστος δὴ γενέσθαι θεραπεύειν. 21. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο,
οὐπέρ αὐτὸς ἔνεκα φίλων φέτο δεῖσθαι, ὡς συνεργοὺς ἔχοι,
καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι
τούτου, ὅτου ἔκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.

22. Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν, οἷμαι, εἰς γε ὃν ἀνὴρ, ἐλάμ-
βανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὴ μάλιστα τοῖς φίλοις
διεδίδουν, πρὸς τοὺς τρόπους ἔκάστου σκοπῶν, καὶ δέου
μάλιστα ὥρῳ ἔκαστον δεόμενον. 23. Καὶ ὅσα τῷ σώματι
αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις, ἢ ὡς εἰς πόλεμον ἢ ὡς εἰς καλ-
λωπισμὸν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ
μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἀν δύναιτο τούτοις πᾶσι κοσμηθῆναι,
φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ^ν νομίζοι.

24. Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποι-
οῦντα, οὐδὲν θαυμαστὸν, ἐπειδή γε καὶ δυνατώτερος ἦν·
τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων, καὶ τῷ προθυμεῖ-
σθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα ἔμοιγε μᾶλλον δοκεῖ ἀγαστὰ εἶναι.
25. Κῦρος γὰρ ἐπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις,
ὅπότε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι οὕπω δὴ πολλοῦ χρό-
νου τούτου ἡδίονι οἴνῳ ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοι ἐπεμψε,
καὶ δεῖται σου, τήμερον τοῦτον ἐκπιεῖν σὺν οἷς μάλιστα
φιλεῖς. 26. Πολλάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἐπεμπε, καὶ
ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν
φέροντα· Τούτοις ἥσθη Κῦρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τού-
των γεύσασθαι. 27. "Οπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη,

αὐτὸς δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ὥπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλὸν, ὡς μὴ πεινῶντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. 28. Εἰ δὲ δή ποτε πορεύοιτο καὶ πλεῖστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὡς δηλοίη οὖς τιμᾶ. "Ωστε ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκούω, οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλειόνων πεφιλῆσθαι οὔτε Ἐλλήνων οὔτε Βαρβάρων.

29. Τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε· παρὰ μὲν Κύρου, δούλου ὄντος, οὐδεὶς ἀπῆγει πρὸς βασιλέα, πλὴν Ὁρόντης ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δὴ, ὃν ὤφετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὗρε Κύρῳ φιλαίτερον, ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κύρον ἀπῆλθον, ἐπειδὴ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες, παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἢν τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. 30. Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτῷ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθὸς, καὶ κρίνειν ὁρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὖνους καὶ βεβαίους. 31. Ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ, πάντες οἱ παρ’ αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεξοι ἀπέθανον μαχόμενοι ὑπὲρ Κύρου, πλὴν Ἀριαίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγχανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, τοῦ ἵππικοῦ ἄρχων· ὡς δ’ ἦσθετο Κύρον πεπτωκότα, ἔφυγεν, ἔχων καὶ τὸ στράτευμα πᾶν, οὖς ἥγεντο.

CAP. X.

1. Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ
ἡ δεξιά. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει
εἰς τὸ Κυρεῖον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου
οὐκέτι ἵστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέ-
δου εἰς τὸν σταθμὸν ἔνθεν ὥρμηντο· τέτταρες δ' ἐλέγοντο
παρασάγγαι εἶναι τῆς ὁδοῦ. 2. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ τά τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα,
τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην
εἶναι, λαμβάνει. 3. Ἡ δὲ Μιλησία, ἡ νεωτέρα, ληφθεῖσα
ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλή-
νων ὃν ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες· καὶ ἀντι-
ταχθέντες, πολλοὺς μὲν τῶν ἀρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ
καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὴν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην
ἔσωσαν, καὶ ἄλλα ὅπόσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ
ἄνθρωποι ἐγένοντο, πάντα ἔσωσαν.

4. Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεύς τε καὶ οἱ "Ελ-
ληνες ὡς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ'
έαυτοὺς, ὡς πάντας νικῶντες· οἱ δ' ἀρπάζοντες, ὡς ἥδη
πάντες νικῶντες. 5. Ἐπεὶ δ' ἤσθοντο οἱ μὲν "Ελληνες,
ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη,
βασιλεὺς δ' αὖ ἥκουσε Τισσαφέρνους, ὅτι οἱ "Ελληνες
νικῶν τὸ καθ' αὐτοὺς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχονται διώκον-
τες, ἐνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τε τοὺς έαυτοῦ καὶ
συντάττεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέ-
σας (πλησιαίτατος γὰρ ἦν), εἰ πέμποιέν τινας, ἢ πάντες
ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

6. Ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς δῆλος ἦν προσιὼν πάλιν, ώς ἐδόκει, ὅπισθεν. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες στραφέντες παρεσκευάζοντο, ώς ταύτη προσιόντος καὶ δεξόμενοι· ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτη μὲν οὐκ ἥγεν, ἢ δὲ παρῆλθεν ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτη καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ κατὰ τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. 7. Ο γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνοδῷ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἡκύντιζον αὐτούς· Ἐπισθέντος δὲ Ἀμφιπολίτης ἥρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. 8. Ο δ' οὖν Τισσαφέρνης ώς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὅμοι δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο.

9. Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ πειπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὅπισθεν τὸν ποταμόν. 10. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβούλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχούμενος συνήει. Ως δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγύς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὐθις παιανίσαντες ἐπήεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον, ἢ τὸ πρόσθεν. 11. Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλέονος ἢ τὸ πρόσθεν ἐφευγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρι κώμης τινός. 12. Ἐνταῦθα δ' ἐστησαν οἱ Ἕλληνες·

ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὐ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἵππεων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ ποιούμενον μὴ γυγνώσκειν. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὄρāν ἔφασαν, ἀετόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἐπὶ ξύλου ἀνατεταμένον.

13. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθ' ἔχώρουν οἱ "Ελληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἵππεις· οὐ μὴν ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἵππεων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. 14. Οὐδὲν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ αὐτὸν στήσας τὸ στράτευμα, πέμπει Λύκιον τὸν Συρακόσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει, κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἔστιν, ἀπαγγεῖλαι. 15. Καὶ ὁ Λύκιος ἤλασέ τε, καὶ ἴδων ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος. Σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύνετο.

16. Ἐνταῦθα δ' ἔστησαν οἱ "Ελληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἄμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρείη· οὐ γὰρ ἤδεσαν αὐτὸν τεθυηκότα, ἀλλ' εἴκαζον, ἢ διώκοντα οἴχεσθαι, ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι. 17. Καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μείναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο, ἢ ἀπίστειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρπηστον ἐπὶ τὰς σκηνάς. 18. Ταύτης μὲν οὖν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηρπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν· καὶ τὰς ἀμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἶνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα, εἴ ποτε σφοδρὰ τὸ στρατόπεδον λάβοι

ἐνδεια, διαδοίη τοῖς Ἑλλησιν (ἥσαν δ' αὗται τετρακόσιαι,
ώς ἐλέγοντο, ἄμαξαι), καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ
διήρπασαν. 19. "Ωστε ἄδειπνοι ἥσαν οἱ πλεῖστοι τῶν
Ἑλλήνων· ἥσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι
τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. Ταύτην μὲν
οὖν τὴν νύκτα οὔτω διεγένοντο.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

KΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Β'.

C A P. I.

“ΩΣ μὲν οὖν ἡθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἐλληνικὸν, ὅτε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κῦρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἐλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν, καὶ Κύρους ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται. 2. “Αμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι σημανοῦντα, ὃ τι χρὴ ποιεῖν, οὔτε αὐτὸς φαίνοιτο. “Ἐδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις ἢ εἶχον, καὶ ἐξοπλισαμένοις, προϊέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἔως Κύρῳ συμμίξειαν.

3. “Ηδη δὲ ἐν δρμῇ δύτων, ἔμμα ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἥλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμώ. Οὗτοι ἐλεγον, ὅτι Κύρος μὲν τέθυηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἴη, μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραιᾳ ὡρμῶντο· καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμείνειεν ἀν αὐτοὺς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ

Ίωνίας, ὅθενπερ ἥλθε. 4. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι "Ελληνες [πυνθανόμενοι] βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἄλλ' ὡφελε μὲν Κῦρος ἦν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν, ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ήμεῖς γε νικῶμέν τε βασιλέα, καὶ, ως ὁράτε, οὐδεὶς ἔτι ήμūν μάχεται· καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἥλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. Ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἐὰν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλείου καθιεῖν αὐτόν· τῶν γὰρ μάχη νικώντων καὶ τὸ ἄρχειν ἔστι.

5. Ταῦτ' εἶπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα, καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς Μένων ἐβούλετο, ἵνα γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου. 6. Οἱ μὲν ὠχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμενε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποχυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δ' ἔχρωντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, σὺν ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε οἰστοῖς πολλοῖς οὖσιν, οὓς ἡνάγκαζον οἱ "Ελληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέρροις, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται καὶ ἄμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι, κρέα ἔφοντες ἡσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

7. Καὶ ἦδη τε ἦν περὶ πλήθουσαν ἀγορὰν, καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους κήρυκες· οἱ μὲν ἄλλοι βύρβαροι, ἦν δ' αὐτῶν Φαλίνος εἰς "Ελλην, ὃς ἐτύγχανε παρὰ Τισσαφέρνει ὄν, καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τάξεις τε καὶ ὀπλομαχίαν. 8. Οὗτοι δὲ προσελθόντες καὶ καλέσαντες τοὺς

τῶν Ἐλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἐλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὄπλα, ἵντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας εὑρίσκεσθαι ἂν τι δύνωνται ἀγαθόν. 9. Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἐλληνες βαρέως μὲν ἥκουσαν, ὅμως δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικώντων εἴη τὰ ὄπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὃ ἄνδρες στρατηγοὶ, τούτοις ἀποκρίνασθε, ὅ τι κάλλιστον τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἥξω. Ἐκάλεσε γάρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα· ἔτυχε γὰρ θυόμενος.

10. Ἔνθα δὴ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκὰς, πρεσβύτατος ὁν, ὅτι πρόσθεν ἀν ἀποθάνοιεν, ἢ τὰ ὄπλα παραδοίησαν. Πρόξενος δὲ ὁ Θηβαῖος, Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὃ Φαλῆνε, θαυμάζω, πότερα ως κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὄπλα, ἢ ως διὰ φιλίαν δῶρα. Εἰ μὲν γὰρ ως κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, καὶ οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω, τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται. 11. Πρὸς ταῦτα Φαλῆνος εἶπε· Βασιλεὺς νικᾶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε· τίς γὰρ αὐτῷ ἔστιν ὅστις τῆς ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἔαυτοῦ ἔιναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἔαυτοῦ χώρᾳ, καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον οὐδ', εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθε ἀν ἀποκτεῖναι.

12. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν Ἀθηναῖος εἶπε· Ὡ Φαλῆνε, νῦν, ως σὺ ὄρᾶς, ἡμῖν οὐδέν ἔστιν ἀγαθὸν ἄλλο, εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή. "Οπλα μὲν οὖν ἔχοντες, οἰόμεθα ἀν καὶ

τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ' ἀν τὰῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. Μὴ οὖν οἴου, τὰ μόνα ἀγαθὰ ἡμῖν ὅντα ὑμῖν παραδώσειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχούμεθα. 13. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλίνος ἐγέλασε καὶ εἶπεν· Ἄλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὃ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἵσθι μέντοι ἀνόητος ὃν, εἰ οἴει, τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι ἀν τῆς βασιλέως δυνάμεως. 14. Ἄλλους δέ τινας ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακιζομένους, ὡς καὶ Κύρῳ πιστοὶ ἐγένοντο, καὶ βασιλεῖ ἀν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἀν αὐτῷ.

15. Ἐν τούτῳ Κλέαρχος ἦκε, καὶ ἡρώτησεν, εἰ ἦδη ἀποκεκριμένοι εἴεν. Φαλίνος δὲ ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὓτοι μὲν, ὃ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ὑμῖν εἰπὲ, τί λέγεις. 16. Ὁ δ' εἶπεν· Ἐγώ σε, ὃ Φαλίνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἵμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες· σύ τε γὰρ Ἑλλην εἶ, καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὅντες ὅσους σὺ ὄρᾶς· ἐν τοιούτοις δὲ ὅντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν περὶ ὃν λέγεις. 17. Σὺ οὖν, πρὸς θεῶν, συμβουλευσον ἡμῖν, ὅ τι σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὅ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλίνος ποτε, πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως κελεύσων τὸν Ἑλληνας τὰ ὅπλα παραδοῦναι, συμβουλευομένοις συνεβούλευσεν αὐτοῖς τάδε. Οἰσθα δὲ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἂν συμβουλεύσῃς.

18. Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλεῦσαι, μὴ

παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως εὐέλπιδες μᾶλλον εἰεν οἱ "Ελληνες. Φαλίνος δὲ ὑποστρέψας, παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν· 19. Ἐγὼ, εὶ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἔστι, σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω, μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδέμια σωτηρίας ἔστιν ἐλπὶς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν ὅπη δυνατόν. 20. Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἄλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελε τάδε, ὅτι ἡμεῖς οἰόμεθα, εὶ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἀν ἄξιοι εἶναι φίλοι ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλῳ· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἀμεινον ἀν πολεμεῖν ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ ἄλλῳ παραδόντες.

21. Ὁ δὲ Φαλίνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἄλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν εἰπεῖν ἐκέλευσε βασιλεὺς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προϊοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. Εἴπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ώς πολέμου δόντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. 22. Κλέαρχος δ' ἔλεξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτου, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, ἀπέρ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτά ἔστιν; ἔφη ὁ Φαλίνος. Ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· Ἡν μὲν μένωμεν, σπονδαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προϊοῦσι πόλεμος. 23. Ὁ δὲ πάλιν ἡρώτησε· Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτα πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδὰς μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προϊοῦσι πόλεμος. "Ο τι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμηνε.

CAP. II.

1. Φαλίνος μὲν δὴ ὤχετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἥκον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος· Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ· οὗτοι δὲ ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ’ εἰ βούλεσθε συναπιέναι, ἥκειν ἥδη κελεύει τῆς νυκτός· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸς πρωῒ ἀπιέναι φησίν. 2. Ὁ δὲ Κλέαρχος εἰπεν· Ἀλλ’ οὕτω χρὴ ποιεῖν, ἐὰν μὲν ἥκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μὴ, πράττετε, ὅποιον ἄν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. "Ο τι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἰπε. 3. Μετὰ δὲ ταῦτα, ἥδη ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοὶ, ὡς ἄνδρες, θυομένῳ ἵέναι ἐπὶ βασιλέα, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ιερά. Καὶ εἰκότως ἅρα οὐκ ἐγίγνετο. Ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἄν δυναίμεθα ἀνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἶον τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἵέναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους, πάνυ καλὰ ἡμῖν τὰ ιερὰ ἥν. 4. Ὡδε οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν, ὅ τι τις ἔχει· ἐπειδὰν δὲ σημήνῃ τῷ κέρατι, ώς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὰν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποξύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ, ἐπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποξύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω.

5. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, καὶ ἐποίουν οὕτω· καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἥρχεν, οἱ δὲ

ἐπείθοντο, οὐχ ἐλόμενοι, ἀλλὰ ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει, οἷα ἔδει τὸν ἄρχοντα, οἱ δ' ἄλλοι ἄπειροι ἦσαν. 6. Ἐριθ-
μὸς δὲ τῆς ὁδοῦ, ἦν ἥλθον ἐξ Ἐφέσου τῆς Ἰωνίας μέχρι
τῆς μάχης, σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασάγγαι
πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα
καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο
εἶναι εἰς Βαβυλῶνα στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.

7. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύθης μὲν ὁ
Θρᾶξ, ἔχων τούς τε ἵππεας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τετταρά-
κοντα, καὶ τῶν πεζῶν Θρᾳκῶν ὡς τριακοσίους, ηὔτομόλησε
πρὸς βασιλέα. 8. Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἤγειτο κατὰ
τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἴποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν
πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν,
ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα, ξυνῆλ-
θον οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀρι-
αῖον· καὶ ὕμοσαν οἵ τε Ἑλληνες, καὶ ὁ Ἀριαῖος, καὶ τῶν
σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμα-
χοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν, καὶ ἤγήσε-
σθαι ἀδόλως. 9. Ταῦτα δ' ὕμοσαν, σφάξαντες ταῦρον καὶ
λύκον καὶ κάπρον καὶ κριὸν εἰς ἀσπίδα, οἱ μὲν Ἑλληνες
βάπτοντες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην.

10. Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος·
Ἄγε δὴ, ὡς Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ὑμῶν στόλος ἐστὶ καὶ
ἡμῖν, εἰπὲ, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· πότερον
ἄπιμεν ἥνπερ ἥλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννευοηκέναι δοκεῖς
ὁδὸν κρείττω; 11. Ο δ' εἶπεν· Ἡν μὲν ἥλθομεν ἀπιόν-
τες, παντελῶς ἀν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν
ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. Ἐπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν

τῶν ἐγγυτάτω, οὐδὲ δεῦρο ἵντες, ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἴχομεν λαμβάνειν· ἔνθα δ' εἴ τι ἦν, ίμεν διαπορευόμενοι κατεδαπανήσαμεν. Νῦν δ' ἐπιωούμεν πορέεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορίσομεν. 12. Πορευτέον δ' ίμιν τὸν πρώτους σταθμὸν ὡς ἀν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἦν γὰρ ἄπαξ δύο ἡ τριῶν ήμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ίμᾶς καταλαβεῖν. Ὁλίγῳ μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δ' ἔχων στόλον, οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἵσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. Ταύτην, ἔφη, τὴν γνώμην ἔχω ἔγωγε.

13. ⁷*Hn* δὲ αὔτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη, ἢ ἀποδρᾶναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ίμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἀμα ἥλιῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας. Καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. 14. ⁷*Eti* δὲ ἀμφὶ δείλην ἔδοξαν πολεμίους ὄραν ἴππεας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων, οἱ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὅντες, εἰς τὰς τάξεις ἔθεον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο) καταβὰς ἐθωρακίζετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. 15. ⁷*En* φὸ δὲ ώπλίζοντο, ἥκον λέγοντες οἱ προπεμφθέντες σκοποὶ, ὅτι οὐχ ἴππεις εἰσιν, ἀλλὰ ὑπόζυγα νέμοιστο. Καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγύς που ἐστρατοπεδεύετο βασιλεύς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαντετο ἐν κώμαις οὐ πρόσω.

16. *Klearchos* δὲ ἐπὶ μὲν τὸν πολεμίους οὐκ ἥγεν (ἥδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τὸν στρατιώτας, καὶ ἀσίτους ὅντας,

ἥδη δὲ καὶ ὁψὲ ἦν). οὐ μέντοι οὐδὲ ἀπέκλινε, φυλαττό-
μενος μὴ δοκοίη φεύγειν· ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ
ἥλιῳ δυσμένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας, τοὺς πρώτους
ἔχων, κατέσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ
στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. 17. Οἱ
μὲν οὖν πρῶτοι ὅμως τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, οἱ δὲ
ὑστεροὶ σκοταιοὶ προσιόντες, ώς ἐτύγχανον ἔκαστοι, ηὐλί-
ζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους,
ὡστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὡστε οἱ μὲν ἐγγύτατα
τῶν πολεμίων καὶ ἔφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. 18. Δῆ-
λον δὲ τοῦτο τῇ ὑστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποξύγιον ἔτι
οὐδὲν ἐφάνη, οὔτε στρατόπεδον, οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλη-
σίον. Ἐξεπλάγη δὲ, ώς ἕοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφόδῳ
τοῦ στρατεύματος· ἐδήλωσε δὲ τοῦτο οἷς τῇ ὑστεραίᾳ
ἐπραττε.

19. Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης, καὶ τοῖς "Ελ-
λησι φόβοις ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον
εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίγνεσθαι. 20. Κλέαρχος δὲ
Τολμίδην Ἡλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ, κήρυκα
ἄριστον τῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατα-
κηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἱ ἄρχοντες, ὃς ἂν τὸν
ἀφέντα τὸν ὅνον εἴς τὰ ὅπλα μηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν
τάλαντον ἀργυρίου. 21. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνω-
σαν οἱ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φόβος εἴη, καὶ οἱ ἄρχοντες
σῶοι. "Αμα δὲ ὅρθρῳ παρήγγειλεν ὁ Κλέαρχος, εἰς τάξιν
τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς "Ελληνας, ἥπερ εἶχον ὅτε ἦν ἡ
μάχη.

CAP. III.

1. "Ο δὲ δὴ ἔγραψα, ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ, τῷδε δῆλον ἦν· τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων, τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἄμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἔπειμψε περὶ σπονδῶν. 2. Οἱ δ' ἐπεὶ ἥλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπήγγελλον οἱ προφύλακες, Κλέαρχος, τυχὸν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἰπε τοῖς προφύλαξι, κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρι ἀν σχολάσῃ. 3. Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὡστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντη φάλαγγα πυκνὴν, τῶν δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκύλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε τούς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν.

4. Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα τί βούλοιντο. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπονδῶν ἥκοιεν, ἀνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, τά τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἑλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖν. 5. Ο δὲ ἀπεκρίνατο. Ἀπαγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσων περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἑλλησι, μὴ πορίσας ἄριστον. 6. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἄγγελοι ἀπῆλαυνον, καὶ ἥκονταχύ (ῳ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγύς που βασιλεὺς ἦν, ἢ ἄλλος τις, Ὡ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν). ἔλεγον δὲ, ὅτι εἰκότα δοκοῦειν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἥκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἱ αὐτοὺς, ἐὰν σπονδαὶ γένωνται, ἄξουσιν ἔνθεν ἔξουσι τὰ ἐπιτήδεια. 7. Ο δὲ ἥρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπέν-

δοιτο ἵνσι καὶ ἀπιοῦσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσοιντο σπουδαί. Οἱ δὲ, "Απασιν, ἔφασαν, μέχρι ἀν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγελθῆ.

8. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος, ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει τὰς σπουδὰς ποιεῖσθαι ταχὺ, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. 9. Ο δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν κάμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχύ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρίψω, ἔστ' ἀν δοκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπουδὰς ποιήσασθαι· οἷμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τάπιτήδεια.

10. Καὶ οἱ μὲν ἥγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς μὲν σπουδὰς ποιησάμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει· καὶ αὐτὸς ὡπισθοφυλάκει. Καὶ ἐνετύγχανον τάφροις καὶ αὐλῶσιν ὕδατος πλήρεσιν, ώς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, δὲ ἡσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον.

11. Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν, ώς ἐπεστάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοί των πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἀν, καὶ ἄμα αὐτὸς προσελάμβανεν, εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι, μὴ οὐ συσπουδάζειν.

12. Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτοῦ οἱ τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἔώρων σπουδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. 13. Πολὺ δὲ μᾶλ-

λον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ ἀεὶ οὕτω πλήρεις εἴναι τὰς τάφρους ὕδατος (οὐ γὰρ ἦν ὥρα, οἴα τὸ πεδίον ἄρδειν). ἀλλ’, ἵνα ἥδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς "Ἐλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἐνεκα βασιλέα ὑπώπτευεν ἐπὶ τὸ πεδίον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

14. Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτιγδεια. Ἐνῆν δὲ σῆτος πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὅξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. 15. Αὐτὰὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἵας μὲν ἐν τοῖς "Ἐλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι θῆσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τὸ καλλος καὶ τὸ μέγεθος· ή δὲ ὅψις ἥλεκτρου οὐδὲν διέφερε· τὰς δέ τινας ξηραίνοντες τραγίματα ἀπετίθεσαν. Καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἴδυ μὲν, κεφαλαλγὲς δέ. 16. Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ θαύμασαν τό τε εἶδος, καὶ τὴν ἴδιότητα τῆς ἴδονταις. Ἡν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. Ο δὲ φοίνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος ἐξηνύαίνετο.

17. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς, καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἴποντο. Ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἐλλήνων στρατηγοὶ, ἔλεγε πρῶτος Τισσαφέρνης δι’ ἔρμηνέως τοιάδε·

18. Ἐγὼ, ὁ ἄνδρες "Ἐλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἐλλάδι· καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ κακὰ καὶ ἀμήχανα ἐμπεπτωκότας, εὔρημα ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως

αἰτήσασθαι, δοῦναι ἐμοὶ ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἶμαι γὰρ ἂν οὐκ ἀχαρίστως μοι ἔξειν, οὔτε πρὸς ὑμῶν, οὔτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. 19. Ταῦτα δὲ γνοὺς, ἥτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρον τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἤγγειλα, καὶ βοηθειαν ἔχων ἄμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμην· καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἑλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διῆλαστα, καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε· καὶ τοὺς ξὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖσδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. 20. Καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλεύσασθαι· ἐρέσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος ἔνεκεν ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. Καὶ συμβουλεύω ὑμῖν μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὑπρακτότερον ἦ, εάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.

21. Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἑλληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο (*Κλέαρχος δ' ἔλεγεν*). ‘*Ημεῖς οὔτε συνήλθομεν ώς βασιλεῖ πολεμήσοντες, οὔτ' ἐπόρευόμεθα ἐπὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος εὕρισκεν, ώς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευάστους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγῃ.*’ 22. Ἐπεὶ μέντοι ἥδη αὐτὸν ἔωρῶμεν ἐν δεινῷ ὅντα, ἥσχύνθημεν καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτὸν, ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. 23. Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθυηκεν, οὔτε βασιλεῖ ἀντιποιούμεθα τῆς ἀρχῆς, οὔτ' ἔστιν ὅτου ἔνεκα βουλοίμεθ' ἀν τὴν βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν· οὐδὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἀν ἐθέλοιμεν, πορευοΐμεθα δ' ἀν

οίκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυπούη· ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ, καὶ τούτου εἰς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες. 'Ο μὲν οὕτως εἶπεν.

24. Ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέχρι δ' ἂν ἐγὼ ἥκω, αἱ σπουδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς παρέξομεν. 25. Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἥκεν· ὅσθ' οἱ "Ἐλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἥκων ἐλεγεν, ὅτι διαπεπραγμένος ἦκοι παρὰ βασιλέως, δοθῆναι αὐτῷ σώζειν τοὺς "Ἐλληνας· καίπερ πάνυ πολλῶν ἀντιλεγόντων, ὡς οὐκ ἄξιον εἴη βασιλεῖ, ἀφεῖναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν στρατευσαμένους. 26. Τέλος δὲ εἶπε· Καὶ νῦν ἔξεστιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἢ μὴν φιλίαν παρέξειν ὑμῖν τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀγορὰν παρέχοντας· ὅπου δ' ἂν μὴ ἢ πρίασθαι, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐύσομεν τὰ ἐπιτήδεια. 27. 'Τμᾶς δ' αὐτὸν δεήσει ὁμόσαι, ἢ μὴν πορεύεσθαι ὡς διὰ φιλίας ἀστινῶς, σιτά καὶ ποτὰ λαμβάνοντας, ὅπόταν μὴ ἀγορὰν παρέχωμεν· ἷν δὲ παρέχωμεν ἀγορὰν, ὧνουμένους ἔξειν τὰ ἐπιτήδεια.

28. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ὕμοσαν, καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσαφέρνης καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Ἑλλήνων. 29. Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε· Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὡς βασιλέα· ἐπειδὴν δὲ διαπράξωμαι ἢ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὡς ἀπάξων ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἐμαυτοῦ ἀρχήν.

CAP. IV.

1. Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρην οἴ τε "Ελληνες καὶ Ἀριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. Ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παραθαρσύνοντές τε, καὶ δεξιὰς ἔνιοι παρὰ βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παρωχημένων. 2. Τούτων δὲ γιγνομένων, ἔνδηλοι ἦσαν οἱ περὶ Ἀριαίου ἥττον προσέχοντες τοῖς "Ελλησι τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἥρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς.

3. Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι ἀν περὶ παντὸς ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις "Ελλησι φόβος εἴη ἐπὶ βασιλέα μέγαν στρατεύειν; Καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν, διὰ τὸ διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπὰν δὲ πάλιν ἀλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιὰ, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. 4. "Ισως δέ που ἡ ἀποσκύπτει τι ἡ ἀποτειχίζει, ως ἄπορος εἴη ἡ ὁδός. Οὐ γύρι ποτε ἕκών γε βουλήσεται, ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ως ἡμεῖς, τοσοὶδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὸν βασιλέα ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

5. Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δ' ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ παρὰ τὰς

σπουδὰς ποιεῖν. Ἐπειτα, πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐδεὶς παρέξει ἡμῖν, οὐδὲ ὅθεν ἐπισιτιούμεθα· αὐθις δὲ ὁ ἵγησό- μενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἂμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείψεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὅντες, πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται.

6. Ποταμὸς δ' εἰ μὲν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἔστι διαβα- τέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι, κωλυόντων πολεμίων. Οὐ μὲν δὴ, ἀν μάχεσθαι γε δέῃ, ἵππεις εἰσιν ἡμῖν ξύμμαχοι· τῶν δὲ πολεμίων ἵππεις εἰσιν οἱ πλείστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶν- τες μὲν, τίνα ἀν ἀποκτείναιμεν; ἱττωμένων δὲ, οὐδένα οἰόν τε σωθῆναι.

7. Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα (ῳ οὗτῳ πολλά ἔστι τὰ σύμμαχα, εἴπερ προθυμεῖται ἡμᾶς ἀπο- λέσαι) οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὅμόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἀπιστα ποιῆ- σαι" Ελλησί τε καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.

8. Ἐν δὲ τούτῳ ἦκε Τισσαφέρνης, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ώς εἰς οἰκον ἀπίων, καὶ Ὁρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύνα- μιν· ἥγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ.

9. Ἐντεῦθεν δὲ ἥδη, Τισσαφέρνους ἥγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος, ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος, τὸ Κύρου βαρβαρικὸν ἔχων στράτευμα, ἄμα Τισσαφέρνει καὶ Ὁρόντᾳ, καὶ ξυνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις.

10. Οἱ δὲ "Ελληνες, ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἔχώρουν, ἥγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἑκύστοτε ἀπέ- χοντες ἀλλήλων παρασύγγην, καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ ἀμφότεροι ὥσπερ πολεμίους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν.

11. Ἐνίοτε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ

αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα ξυλάγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

12. Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμοὺς, ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον εἴσω αὐτοῦ.
Ἡν δὲ ὡκοδομημένον πλίνθοις ὅπταις, ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὑρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δ' ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασταγγῶν· ἀπέχει δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολύ.

13. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασταγγας ὀκτὼ (καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐξεγμένην πλοίοις ἐπτά· αὗται δ' ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέμηντο δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται μεγάλαι, ἕπειτα δ' ἐλάττους, τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὁχετοὶ, ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας)· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς φόρον δὲ τοῦ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, ἡ ὄνομα Σιττάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ σταδίους πεντεκαΐδεκα.

14. Οἱ μὲν οὖν Ἑλληνες παρ' αὐτὴν ἐσκήνησαν, ἐγγὺς παραδείσου μεγάλου καὶ καλοῦ καὶ δασέος παντοίων δένδρων· οἱ δὲ βάρβαροι, διαβεβηκότες τὸν Τίγρητα, οὐ μέντοι καταφανεῖς ἦσαν.

15. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὅντες πρὸ τῶν ὅπλων Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἄνθρωπός τις ἡρώτησε τοὺς προφύλακας, ποῦ ἂν ἴδοι Πρόξενον ἡ Κλέαρχον. Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα παρ' Ἀριαίου ὅν, τοῦ Μένωνος ξένου. 16. Ἐπεὶ δὲ Πρόξενος εἶπεν, ὅτι Αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τάδε· Ἐπεμψέ με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτύοζος, πιστοὶ ὅντες Κύρῳ καὶ ὑμῖν εὖνοι, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι, μὴ ὑμῖν

ἐπιθῶνται τῆς νυκτὸς οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ πλησίον παραδείσῳ. 17. Καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύοντι φυλακὴν, ὡς διαινοεῖται αὐτὴν λῦσαι Τισσαφέρνης τῆς νυκτὸς, ἐν δύνηται, ὡς μὴ διαβῆτε, ἀλλ’ ἐν μέσῳ ἀποληφθῆτε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς διώρυχος.

18. Ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐτὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον, καὶ φράζουσιν, ἃ λέγει. Ὁ δὲ Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη σφόδρα καὶ ἐφοβεῖτο. 19. Νεανίσκος δέ τις τῶν παρόντων ἐννοήσας εἶπεν, ὡς οὐκ ἀκόλουθα εἴη, τό τε ἐπιθήσεσθαι καὶ λύσειν τὴν γέφυραν. Δῆλον γὰρ, ὅτι ἐπιτιθεμένους ἦν νικᾶν δεήσει αὐτοὺς, ἢ ἡττᾶσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γὰρ, ἀν πολλὰ γέφυραι ὁσιν, ἔχοιμεν ἀν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθεῖμεν. 20. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας, οὐχ ἔξουσιν ἐκεῖνοι, ὅποι φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι, πολλῶν ὄντων πέραν, οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται, λελυμένης τῆς γεφύρας.

21. Ἀκούσας δὲ ὁ Κλέαρχος ταῦτα, ἥρετο τὸν ἄγγελον, πόση τις εἴη χώρα ἡ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ τῆς διώρυχος. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλὴ, καὶ κῶμαι ἔνεισι καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. 22. Τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὀκνοῦντες, μὴ οἱ "Ἐλληνες, διελόντες τὴν γέφυραν, μένοιεν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες, ἔνθεν μὲν τὸν Τίγρητα, ἔνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ δ’ ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης, καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων· εἶτα δὲ καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα

κακῶς ποιεῖν. 23. Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὅμως φυλακὴν ἔπειμψαν. Καὶ οὕτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμόθεν, οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὡς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. 24. Ἐπειδὴ δὲ ἔως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν, ἐξενγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ὡς οἰόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρνους Ἑλλήνων, ὡς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιθήσεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι, ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν, εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπεὶ δὲ εἶδεν, φέρετο ἀπελαύνων.

25. Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέταρας, παρασάγγας εἴκοσιν, ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμὸν, τὸ εὖρος πλέθρου· ἐπῆν δὲ γέφυρα. Καὶ ἐνταῦθα φέρετο πόλις μεγάλη, ἥδη ὄνομα Ὁπις· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἑλλησιν ὁ Κύρος καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφὸς, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὡς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, παρερχομένους τοὺς Ἑλληνας ἐθεώρει. 26. Ο δὲ Κλέαρχος ἤγειτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. "Οσον δὲ [ἄν] χρόνον τὸ ἥγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίγνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στράτευμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἑλλησι δόξαι πάμπολυ εῖναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπλῆχθαι θεωροῦντα.

27. Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἔξ, παρασάγγας τριάκοντα, εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας, τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. Ταύτας

Τισσαφέρνης Κύρῳ ἐπεγγελῶν διαρπάσαι τοῖς "Ελλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν ἀνδραπόδων. Ἐνīν δὲ σῆτος πολὺς, καὶ πρόβατα, καὶ ἄλλα χρήματα. 28. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις φάειτο μεγάλη καὶ εὐδαλμων, ὅνομα Καιναὶ, ἐξ ᾧ οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαις διφθερίναις ἄρτους, τυροὺς, οἶνον.

CAP. V.

1. Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζαπάταν ποταμὸν, τὸ εὑρος τεττάρων πλέθρων. Καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς. Ἐν δὲ ταύταις ὑποψίᾳ μὲν ἡσαν, φανερὰ δὲ οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. 2. Ἐδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ ξυγγενέσθαι τῷ Τισσαφέρνῃ, καὶ εἴ πως δύναιτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἐπεμψέ τινα ἵρουντα, ὅτι ξυγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. Ὁ δὲ ἐτοίμως ἐκέλευεν ἥκειν. 3. Ἐπειδὴ δὲ ξυνῆλθον, λέγει οἱ Κλέαρχος τάδε·

'Ἐγὼ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὄρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσειν ἄλλήλους· φυλαττόμενον δὲ σέ τε ὁρῶ ώς πολεμίους ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς, ὄρῶντες ταῦτα, ἀντιφυλαττόμεθα. 4. Ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐ δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθέσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδὲ ἐπινοοῦμεν τοιούτον οὐδὲν, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἐλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἄλλήλων τὴν ἀπιστίαν. 5. Καὶ γὰρ

οῖδα ἀνθρώπους ἥδη, τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας, οἱ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὸν παθεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτ' αὖ βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. 6. Τὰς οὖν τοιαύτας ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἀν παύεσθαι, ἥκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ώς σὺ ἡμῖν οὐκ ὄρθως ἀπιστεῖς.

7. Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον, οἱ θεῶν ἡμᾶς ὅρκοι κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ τούτων σύνοιδεν αὐτῷ παρημεληκὼς, τοῦτον ἔγὼ οὕποτ' ἀν εὐδαιμονίσαιμι. Τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἀν τάχους [οὔτε ὅποι ἄν] τις φεύγων ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς ποῖον ἀν σκότος ἀποδραίη, οὐθ' ὅπως ἀν εἰς ἔχυρὸν χωρίον ἀποσταίη. Πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα, καὶ πανταχῇ πάντων ἵσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι.

8. Περὶ μὲν δὴ τῶν θεῶν τέ καὶ τῶν ὅρκων οὔτω γιγνώσκω, παρ' οἷς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν δ' ἀνθρωπίνων σὲ ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον εἶναι ἡμῖν ἀγαθόν. 9. Σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν ὁδὸς εὑπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατὸς, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν διὰ σκότους ἡ ὁδὸς (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα), πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπορος, πᾶς δὲ ὄχλος φοβερὸς, φοβερώτατον δ' ἐρημία· μεστὴ γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. 10. Εἰ δὲ δὴ καὶ μανέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἀν ἦ, τὸν εὐεργέτην κατακτείναντες, πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἔφεδρον ἀγωνιζούμεθα; "Οσων δὲ δὴ καὶ οἴων ἀν ἐλπίδων ἐμαυτὸν στερήσαιμι, εἰ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι

ποιεῖν, ταῦτα λέξω. 11. Ἐγὼ γὰρ Κύρου ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέσθαι, νομίζων τῶν τότε ἰκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν, ὃν βούλοιτο. Σὲ δὲ νῦν ὄρῳ τὴν τε Κύρου δύναμιν καὶ χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σεαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ βασιλέως δύναμιν, ἡ Κύρος πολεμίᾳ ἐχρῆτο, σοὶ ταύτην ξύμμαχον οὔσαν. 12. Τούτων δὲ τοιούτων δύντων, τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ βούλεται σοι φίλος εἶναι;

Ἄλλὰ μὴν, — ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας, καὶ σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι. — 13. οἶδα μὲν γὰρ ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς δύντας, οὓς νομίζω ἀν σὺν τῇ παρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμᾶς παρασχεῖν. οἶδα δὲ καὶ Πεισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶναι, ἂν οἷμαι ἀν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρᾳ εὐδαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δὲ, οἵς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γιγνώσκω τεθυμωμένους, οὐχ ὄρῳ, ποίᾳ δυνάμει συμμάχῳ χρησάμενοι μᾶλλον ἀν κολάσεσθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὕσης. 14. Ἄλλὰ μὴν ἐν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι, σὺ, εἰ μὲν βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ως μέγιστος ἀν εἴης· εἰ δέ τίς σε λυποίη, ως δεσπότης ἀναστρέφοι, ἔχων ἡμᾶς ὑπηρέτας, οἵ σοι οὐκ ἀν τοῦ μισθοῦ ἐνεκα μόνον ὑπηρετοῦμεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἥς σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ ἀν ἔχοιμεν δικαίως. 15. Ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐνθυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι τὸ σὲ ἡμῖν ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἥδιστ' ἀν ἀκούσαιμι τὸ δυνομα, τίς οὕτως ἐστὶ δεινὸς λέγειν, ὥστε σε πεῖσαι λέγων, ως ἡμεῖς σοὶ ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε· Τισσαφέρνης δὲ ὡδε ἀπημείφη.

16. Ἀλλ' ἥδομαι μὲν, ὡς Κλέαρχε, ἀκούων σου φρονί-

μους λόγους· ταῦτα, γὰρ γιγνώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κακὸν βουλεύοις, ἄμα ἀν μοι δοκεῖς καὶ σαυτῷ κακόνους εἶναι. 'Ως δ' ἀν μάθης, ὅτι οὐδ' ἀν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βασιλεῖ οὐτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. 17. Εἰ γὰρ ὑμᾶς ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότεροι σοι δοκοῦμεν ἵππεων πλήθους ἀπορεῖν, ἢ πεζῶν, ἢ ὅπλισεως, ἐν ᾧ ὑμᾶς μὲν βλάπτειν ἰκανοὶ εἴημεν ἀν, ἀντιπάσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος; 18. 'Αλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν ἀν σοι δοκοῦμεν; Οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὅντα σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε; τοσαῦτα δὲ ὅρη ὑμῖν ὄρâτε ὅντα πορευτέα, ἀ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν ἀπορα ὑμῖν παρέχειν· τοσοῦτοι δ' εἰσὶ ποταμοὶ, ἐφ' ᾧν ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὁπόσοις ἀν ὑμῶν βουλώμεθα μάχεσθαι· εἰσὶ δ' αὐτῶν, οὓς οὐδ' ἀν παντάπασι διαβαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. 19. Εἰ δ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ κρείττον τοῦ καρποῦ ἔστιν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἀν κατακαύσαντες λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, φῶ ὑμεῖς οὐδ', εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴητε, μάχεσθαι ἀν δύναισθε.

20. Πῶς ἀν οὖν, ἔχοντες τοσούτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμένην, καὶ τούτων μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦτον ἀν τὸν τρόπον ἔξελοίμεθα, ὃς μόνος μὲν πρὸς θεῶν ἀσεβῆς, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; 21. Παντάπασι δὲ ἀπόρων ἔστι καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀνάγκη ἔχομένων, καὶ τούτων πονηρῶν, οἵτινες ἔθελουσι δι' ἐπιορκίας τε πρὸς θεοὺς, καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους, πράττειν τι. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὡς Κλέαρχε, οὔτε ἀλόγιστοι οὔτε ἡλίθιοι ἔσμεν. 22. 'Αλλὰ τί δὴ, ὑμᾶς ἔξὸν ἀπολέσαι, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἥλθομεν; Εὐ ἴσθι,

δτι ὁ ἔμὸς ἔρως τούτου αἴτιος τὸ τοῖς "Ἐλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέσθαι, καὶ φῶ Κῦρος ἀνέβη ξενικῷ διὰ μισθοδοσίας πιστεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆται δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν.

23. "Οσα δέ μοι ὑμεῖς χρίσιμοι ἔσεσθε, τὰ μὲν καὶ σὺ εἰπεις, τὸ δὲ μέγιστον ἔγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὅρθὴν ἔχειν, τὴν δ' ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἵσως ἀν ὑμῶν πάροντων καὶ ἔτερος εὐπετῶς ἔχοι.

24. Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεáρχῳ ἀληθῆ λέγειν· καὶ εἰπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἴτινες, τοιούτων ἡμῶν εἰς φίλιαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες ποιῆσαι πολεμίους ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; 25. Καὶ ἔγὼ μέν γε, ἔφη ὁ Τισσαφέρης, εἰ βούλεσθε μοι, οἵ τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ, ἐλθεῖν ἐν τῷ ἐμφανεῖ, λέξω τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ώς σὺ ἐμοὶ ἐπιβουλεύεις καὶ τῇ σὺν ἐμοὶ στρατιᾷ. 26. Ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κλέαρχος, ἄξω πάντας· καὶ σοὶ αὖ δηλώσω, ὅθεν ἔγὼ περὶ σοῦ ἀκούω.

27. Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων, ὁ Τισσαφέρης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέλευσε καὶ σύνδειπνον ἐποίησατο· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ὁ Κλέαρχος, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, δῆλος τ' ἦν πάνυ φιλικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ, ἀ ἔλεγεν ἐκεῖνος, ἀπήγγελλεν· ἔφη τε χρῆναι ιέναι παρὰ Τισσαφέρνην, οὓς ἐκέλευσε, καὶ διὰ ἔξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν Ἐλλήνων, ώς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς "Ἐλλησιν ὅντας τιμωρηθῆναι." 28. Ὁπώπτενε δὲ, εἶναι τὸν διαβάλλοντα Μένωνα, εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγενημένον Τισσαφέρνει μετ' Ἀριαίου, καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ ἐπιβουλεύοντα,

όπως τὸ στράτευμα ἄπαν πρὸς ἑαυτὸν λαβὼν, φίλος ἦ
Τισσαφέρνει. 29. Ἐβούλετο δὲ καὶ ὁ Κλέαρχος ἄπαν
τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν τὴν γνώμην, καὶ τοὺς
παραλυποῦντας ἐκποδῶν εἶναι. Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέ-
λεγόν τινες αὐτῷ, μὴ ἵέναι πάντας τοὺς λοχαγοὺς καὶ
στρατηγοὺς, μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνει. 30. Ο δὲ
Κλέαρχος ἵσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο πέντε μὲν
στρατηγοὺς ἵέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγούς· συνηκολούθησαν
δὲ, ὡς εἰς ἀγορὰν, καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὡς δια-
κόσιοι.

31. Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους,
οἱ μὲν στρατήγοὶ παρεκλήθησαν εἰσω, Πρόξενος Βοιώτιος,
Μένων Θετταλὸς, Ἀγίας Ἀρκὰς, Κλέαρχος Λάκων, Σω-
κράτης Ἀχαιός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ ταῖς θύραις ἔμενον.
32. Οὐ πολλῷ δὲ ὕστερον, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου, οἵ τ’
ἔνδον ξυνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατεκόπησαν. Μετὰ δὲ
ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἵππέων, διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύ-
νοντες, ὥτινι ἐντυγχάνοιεν "Ελληνι, ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ,
πάντας ἔκτεινον. 33. Οἱ δὲ "Ελληνες τὴν τε ἵππασίαν
αὐτῶν ἐθαύμαζον, ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὅρωντες, καὶ, ὃ τι
ἐποίουν, ἡμφιγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκὰς ἤκε φεύγων,
τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα, καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν
ἔχων, καὶ εἰπε πάντα τὰ γεγενημένα. 34. Ἐκ τούτου
δὴ οἱ "Ελληνες ἐθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες, ἐκπεπληγμέ-
νοι, καὶ νομίζοντες αὐτίκα ἥξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατό-
πεδον.

35. Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἥλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ
Ἀρτάοζος καὶ Μιθριδάτης, ὃν ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι.

ό δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὄρᾶν καὶ γιγνώσκειν. ξυνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους.

36. Οὗτοι, ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευνον, εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἡ στρατηγὸς ἢ λοχαγὸς, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως.

37. Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον φυλαττόμενοι τῶν Ἑλλήνων στρατηγοὶ μὲν Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, ξὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου. Χειρίσοφος δ' ἐτύγχανεν ἀπὸν ἐν κώμῃ τινὶ ξὺν ἄλλοις, ἐπισιτιζόμενος.

38. Ἐπεὶ δὲ ἐστησαν εἰς ἐπήκοον, εἰπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μὲν, ὃ ἄνδρες Ἑλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθυηκε. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλὴν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν. ὑμᾶς δὲ ὁ βασιλεὺς τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναι φησιν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου.

39. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἑλληνες (ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος). Ὡς κακιστε ἀνθρώπων Ἀριαῖε, καὶ οἱ ἄλλοι ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτ' ἀνθρώπους, οἵτινες, ὅμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει τῷ ἀθεωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τούς τε ἄνδρας αὐτοὺς, οἷς ὥμνυτε, [ώς] ἀπολωλέκατε, καὶ τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες, ξὺν τοῖς πολεμίοις ἐφ' ἡμᾶς ἔρχεσθε;

40. Ο δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντα,

καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς ξὺν τούτοις. 41. Ἐπὶ τούτοις Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τοίνυν, εἰ παρὰ τὸν ὄρκους ἔλυε τὰς σπουδὰς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ, ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιορκοῦντας. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοὶ, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γὰρ, ὅτι, φίλοι γε ὅντες ἀμφοτέροις, πειράσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα ξυμβουλεύειν. 42. Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι, πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

CAP. VI.

1. Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες, ἀνήχθησαν ὡς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν· εἰς μὲν αὐτῶν, Κλέαρχος, ὁμολογουμένως ἐκ πάντων τῶν ἐμπείρων αὐτοῦ ἔχόντων, δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως.

2. Καὶ γὰρ δὴ, ὡς μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμενεν· ἐπεὶ δὲ εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν αὐτοῦ πόλιν, ὡς οἱ Θρᾷκες ἀδικοῦσι τοὺς Ἑλληνας, καὶ διαπραξάμενος ὡς ἐδύνατο παρὰ τῶν Ἑφόρων, ἔξεπλει ὡς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρούνσου καὶ Περίνθου Θρᾳξίν. 3. Ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ Ἑφόροι, ἵδη ἔξω ὅντος αὐτοῦ, ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρώντο ἔξι Ισθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ὥχετο πλέων εἰς Ἑλλήσποντον. 4. Ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελῶν, ὡς ἀπειθῶν. Ἡδη δὲ φυγὰς ὄν, ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὅποίοις μὲν λόγοις ἐπεισεὶ Κῦρον

ἄλλη γέγραπται· δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δαρεικούς. 5. Ὁ δὲ λαβὼν, οὐκ ἐπὶ ράθυμίᾳν ἐτράπετο, ἀλλ’ ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στράτευμα, ἐπολέμει τοῖς Θρᾳξί· καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἦγε τούτους· καὶ πολεμῶν διεγένετο, μέχρι Κῦρος ἐδείθη τοῦ στρατεύματος· τότε δὲ ἀπῆλθεν, ὡς ξὺν ἐκείνῳ αὖ πολεμήσων.

6. Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου μοι δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις, ἔξον μὲν εἰρήνην ἔχειν ἄνευ αἰσχύνης καὶ βλάβης, αἱρεῖται πολεμεῖν· ἔξον δὲ ράθυμεῖν, βούλεται ποιεῖν ὥστε πολεμεῖν· ἔξον δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως, αἱρεῖται πολεμῶν μείονα ταῦτα ποιεῖν. 7. Εκεῖνος δὲ, ὥσπερ εἰς πατρικὰ ἡ εἰς ἄλλην τινὰ ἱδονὴν, ἥθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον. Οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν. 7. Πολεμικὸς δὲ αὖ ταύτῃ ἐδόκει εἶναι, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἴμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὠμολόγουν.

8. Καὶ ὑρχικὸς δ’ ἐλέγετο εἶναι, ὡς δυνατὸν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου, οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. Ἰκανὸς μὲν γὰρ, ὡς τις καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἔχοι ἡ στρατιὰ αὐτοῦ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα· ἰκανὸς δὲ καὶ ἐμποιῆσαι τοῖς παροῦσιν, ὡς πειστέον εἴη Κλεύρχῳ. 9. Τοῦτο δ’ ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι· καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν, καὶ τῇ φωνῇ τραχύς· ἐκόλαζέ τε ἀεὶ ἵσχυρῶς, καὶ ὄργῃ ἐνίστε, ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ’ ὅτε. Καὶ γνώμη δ’ ἐκόλαζεν· ἀκολύτου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἥγειτο ὄφελος εἶναι. 10. Ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν

ἀρχοντα ἡ τοὺς πολεμίους, εἰ μέλλοι ἡ φυλακὰς φυλάξειν, ἡ φίλων ἀφέξεσθαι, ἡ ἀπροφασίστως ἵέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. 11. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἥθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα, καὶ οὐκ ἄλλον ἥροῦντο οἱ στρατιῶται. Καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς [ἄλλοις] προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν ἐρρωμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδύκει εἶναι. ὅστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἔφαίνετο. 12. Ὁτε δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένουντο, καὶ ἔξειή πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλεπὸς ἦν καὶ ὡμός· ὅστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ πᾶντες πρὸς διδύσκαλον. 13. Καὶ γὰρ οὖν φιλίᾳ μὲν καὶ εὔνοίᾳ ἐπομένους οὐδέποτε εἶχεν· οἵτινες δὲ ἡ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι, ἡ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι, ἡ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκη κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένους ἔχρητο. 14. Ἐπεὶ δὲ ἥρξαντο νικᾶν ξὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, ἥδη μεγάλα ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς ξὺν αὐτῷ στρατιώτας· τό τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρραλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβεῖσθαι αὐτὸὺς εὐτάκτους ἐποίει. 15. Τοιούτος μὲν δὴ ἀρχων ἦν· ἀρχεσθαι δὲ ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. Ἡν δὲ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

16. Πρόξενος δὲ ὁ Βοιώτιος εὐθὺς μὲν μειράκιον ὃν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἰκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργίᾳ ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. 17. Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἰκανὸς νομίσας ἥδη εἶναι καὶ ἀρχειν, καὶ, φίλος ὅν τοῖς πρώτοις, μὴ

ἥττασθαι εὐεργετῶν, ἥλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κύρῳ πράξεις· καὶ φέτο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα, καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα πολλά. 18. Τοσούτων δ’ ἐπιθυμῶν, σφόδρα ἔνδηλον αὖ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἀν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ φέτο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἀνευ δὲ τούτων μή. 19. Ἀρχειν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὕτ’ αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἵκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας, ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκεῖνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερὸς τὸ ἀπεχθύνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιώται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. 20. Ωιετο δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν, τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν καλοί τε κάγαθοὶ τῶν συνόντων εὗνοι ἦσαν, οἱ δὲ ἀδικοὶ ἐπεβούλευνον, ὡς εὑμεταχειρίστῳ ὅντι. 21. Οτε δὲ ἀπέθυνσκεν, ἦν ἔτῶν ὡς τριάκοντα.

21. Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν ἴσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι, ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τε ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστα δυναμένοις, ἵνα ἀδικῶν μὴ διδοίη δίκην. 22. Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι ὡν ἐπιθυμοίη, συντομωτάτην φέτο ὄδὸν εἶναι διὰ τοῦ ἐπιορκεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἔξαπατᾶν· τὸ δ’ ἀπλοῦν καὶ τὸ ἀληθὲς ἐνόμιζε τὸ αὐτὸ τῷ ἥλιθίῳ εἶναι. 23. Στέργων δὲ φανερὸς μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίη φίλος εἶναι, τούτῳ ἔνδηλος ἐγίγνετο ἐπιβούλεύων. Καὶ πολεμίου μὲν οὐδενὸς κατέγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγέλων ἀεὶ διελέ-

γετο. 24. Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολεμίων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γάρ φέτο εἶναι, τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· τὰ δὲ τῶν φίλων μόνος φέτο εἰδέναι ἥραστον ὃν ἀφύλακτα λαμβάνειν. 25. Καὶ ὅσους μὲν [ἄν] αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ ἀδίκους, ὡς εὖ ὠπλισμένους ἐφοβεῖτο· τοῖς δ' ὄστοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ώς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. 26. "Ωσπερ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιότητι, οὕτω Μένων ἡγάλλετο τῷ ἔξαπατάν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῆ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ πανούργον τῶν ἀπαιδεύτων ἀεὶ ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ παρὸ οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλίᾳ, διαβάλλων τοὺς πρώτους, τούτους φέτο δεῖν κτησασθαι. 27. Τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρέχεσθαι ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανάτο. Τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἡξίου, ἐπιδεικνύμενος, ὅτι πλεῖστα δύναιτο καὶ ἐθέλοι ἄν ἀδικεῖν. Εὔεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὅπότε τις αὐτοῦ ἀφίστατο, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν.

28. Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι· ἂν δὲ πάντες ἵσασι, τάδ' ἐστί. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν, ἔτι ὡραῖος ὁντι, στρατηγῶν διεπράξατο τῶν ξένων· Ἀριαίῳ δὲ, βαρβάρῳ ὁντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἦδετο, οἰκειότατος ἔτι ὡραῖος ὁν ἐγένετο· αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θαρύπαν, ἀγένειος ὁν γενειῶντα. 29. Ἀποθνησκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βασιλέα ξὺν Κύρῳ, ταύτα πεποιηκὼς οὐκ ἀπέθανε· μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεὶς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ

ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς (ὅσπερ τάχιστος θύματος δοκεῖ εἶναι), ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν, ὡς πονηρὸς, λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

30. Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκὰς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιὸς, καὶ τούτων ἀπεθανέτην. Τούτων δὲ οὐθ' ὡς ἐν πολέμῳ κακῶν οὐδεὶς κατεγέλα, οὐτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο· ἵστην δὲ ἄμφω ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ τριάκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΤΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Γ'.

C A P. I.

"ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ "Ελληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο, ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνῃ ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.
2. Ἐπεὶ δὲ οἵ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ "Ελληνες, ἐννοούμενοι μὲν, ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δὲ αὐτοῖς πάντη πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμιαι Ἠσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μείον ἦ μύρια στάδια, ἡγεμὸν δ' οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἰκαδε όδοῦ, προύδεδώκεσαν δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι Ἠσαν, οὐδὲ ἵππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ' εὔδηλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδένα ἀν κατακάνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἀν λειφθείη. 3. Ταῦτα ἐννοούμενοι, καὶ ἀθύμως ἔχοντες,

δλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἑσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, δλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκανσαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἥλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανεν ἔκιστος, οὐ δυνάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παιδῶν, οὓς οὕποτ' ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. Οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

4. *Ὕν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγὸς οὔτε λοχαγὸς οὔτε στρατιώτης ᾧν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἴκοθεν, ξένος ᾧν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ [αὐτῷ], εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύρῳ ποιήσειν· ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἕαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. 5. Ο μέντοι Ξενοφῶν, ἀναγνοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης, ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς πόλεώς οἱ ἐπαίτιον εἴη Κύρῳ φίλον γενέσθαι (ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι), συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας.*

6. *Ἐλθὼν δ' ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἀνθεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδὸν, ἦν ἐπινοεῖν, καὶ καλῶς πράξας σωθείη. Καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. 7. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἥλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. Ο δ' ἀκούσας ἡτιάτο αὐτὸν, ὅτι οὐ τοῦτο πρότερον ἤρώτα, πότερον λῶν εἴη αὐτῷ πορεύεσθαι, ἦ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας ἵτεον εἶναι, τοῦτ' ἐπυνθάνετο, ὅπως ἀν κάλλιστα πορευθείη. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἥρου, ταῦτ', ἔφη, χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. 8. Ο μὲν δὴ Ξενοφῶν, οὕτω θυσάμενος*

οῖς ἀνεῖλεν ὁ θεὸς, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κύρον, μέλλοντας ἥδη ὄρμαν τὴν ἄνω ὁδὸν· καὶ συνεστάθη Κύρῳ. 9. Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου, καὶ ὁ Κύρος συμπρούθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν· εἰπε δὲ, ὅτι, ἐπειδὰν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψειν αὐτόν. Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας.

10. Ἐστρατεύετο μὲν δὴ, οὕτως ἐξαπατηθεὶς· οὐχ ὑπὸ Προξένου, οὐ γὰρ ἥδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὄρμὴν, οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἥλθον, σαφὲς πᾶσιν ἥδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες, ὅμως οἱ πολλοὶ δι’ αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὅν εἴς καὶ Ξενοφῶν ἦν. 11. Ἐπεὶ δὲ ἀπορίᾳ ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δ’ ὑπνου λαχὼν, εἶδεν ὅναρ. Ἔδοξεν αὐτῷ, βροντῆς γενομένης, σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρώαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. 12. Περίφοβος δ’ εὐθὺς ἀνηγέρθη, καὶ τὸ ὅναρ πῆ μὲν ἔκρινεν ἀγαθὸν, ὅτι, ἐν πόνοις ὅν καὶ κινδύνοις, φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἐδοξε· πῆ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο (ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὅναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ), μὴ οὐ δύναιτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ’ εἴργοιτο πάντοθεν ὑπό τινων ἀποριῶν.

13. Ὁποῖόν τι μέντοι ἐστὶ τὸ τοιοῦτον ὅναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὅναρ. Γίγνεται γὰρ τάδε· εὐθὺς, ἐπειδὴ ἀνηγέρθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· Τί κατάκειμαι; ἡ δὲ νὺξ προβαίνει· ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. Εἰ δὲ γενησό-

μεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν, μὴ οὐχὶ, πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδύντας, πάντα δὲ τὰ δεινότατα παθόντας, ὑβριζομένους ἀποθανεῖν; 14. "Οπως δ' ἀμυνούμεθα, οὐδεὶς παρασκευάζεται οὐδὲ ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακείμεθα, ὥσπερ ἔξον ἡσυχίαν ἄγειν. Ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἐσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμιυτὸν τοῖς πολεμίοις. 15. Ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν.

Ἐγὼ, ὡς ἄνδρες λοχαγοὶ, οὔτε καθεύδειν δύναμαι (ὥσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς), οὔτε κατακείσθαι ἔτι, ὅρων ἐν οἷσις ἐσμέν. 16. Οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἴμᾶς τὸν πόλεμον ἔξεφηναν, πρὸν ἐνόμισαν, καλῶς τὰ ἑαυτῶν παρεσκευάσθαι· ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὥπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. 17. Καὶ μὴν εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἰόμεθα πείσεσθαι; διὸ καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθυηκότος ἡδη ἀποτεμῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χείρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δὲ, οἵς κηδεμῶν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δὲ ἐπ' αὐτὸν, ὡς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα, τί ἀν οἰόμεθα παθεῖν; 18. Ἡρ' οὐκ ἀν ἐπὶ πᾶν ἔλθοι, ὡς, ἴμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος, πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχοι τοῦ στρατεῦσαι ποτε ἐπ' αὐτόν; Ἀλλ' ὥπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον.

19. Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὕποτε ἐπανόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν

αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν, ὅσην μὲν χώραν καὶ οὖν ἔχοιεν, ώς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δὲ, ἐσθῆτα δέ. 20. Τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὅπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ήμÎν μετείη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δ' ὡνησόμεθα, ἥδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ ὡνουμένους, ὄρκους ἥδη κατέχοντας ήμᾶς· ταῦτ' οὖν λογιζόμενος, ἐνίστε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην, ἢ νῦν τὸν πόλεμον. 21. Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. Ἐν μέσῳ γὰρ ἥδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἀθλα ὅπότεροι ἀν ήμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ὥστιν· ἀγωνιθέται δ' οἱ θεοί εἰσιν, οἱ σὺν ήμÎν, ώς τὸ εἰκὸς, ἔσονται. 22. Οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν· ήμεῖς δὲ, πολλὰ ὄρῶντες ἀγαθὰ, στερρῶς αὐτῶν ἀπειχόμεθα διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους· ὡστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ ἴέναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι, ἢ τούτοις. 23. Ἔτι δ' ἔχομεν σώματα ἰκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θύλπη καὶ πόνους φέρειν· ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείνονας· οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θυητοὶ μᾶλλον ήμῶν, ἵν οἱ θεοὶ, ὡσπερ τὸ πρόσθεν, νίκην ήμÎν διδώσιν.

24. Ἄλλ', ἵσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτ' ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν ἄλλους ἐφ' ήμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἄλλ' ήμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. 25. Κάγὼ δὲ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα,

ἔπεσθαι ὑμῖν βούλομαι· εἰ δ' ὑμεῖς τάττετε με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἴγοῦμαι, ἐρύκειν ἀπ' ἔμαυτοῦ τὸ κακό.

26. 'Ο μὲν ταῦτ' ἔλεξεν, οἵ δὲ λοχαγοὶ, ἀκούσαντες ταῦτα, ἡγεῖσθαι ἐκέλευον πάντες· πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῇ φωνῇ, οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅστις λέγοι, ἄλλως πως σωτηρίας ἀν τυχεῖν, ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο· καὶ ἂμα ἥρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας.

27. 'Ο μέντοι Ξενοφῶν μεταξὺ ὑπολαβὼν, ἔλεξεν ὡδε· "Ω θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σύ γε οὐδὲ ὄρῶν γιγνώσκεις, οὐδὲ ἀκούων μέμνησαι. 'Εν ταύτῳ γε μέντοι ἥσθα τούτοις, ὅτε βασιλεὺς, ἐπεὶ Κῦρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα.

28. 'Ἐπεὶ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἔξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων, καὶ σπονδὰς αἰτῶν, καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; 29. 'Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτῶν ἄνευ ὅπλων ἥλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλίμονες δύνανται (καὶ μάλ', οἷμαι, ἐρῶντες τούτου); "Α

σὺ πάντα εἰδὼς, τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῆς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; 30. 'Εμοὶ δὲ, ὡς ἄνδρες, δοκεῖ, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταῦτὸ ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν, σκεύη ἀναθέντας, ως τοιούτῳ χρῆσθαι. Οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι "Ἑλληνῶν τοιοῦτος ἔστιν.

31. Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος εἶπεν· Ἄλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδὲν, οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν· ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον, ὡσπερ Λυδὸν, ἀμφότερα τὰ ὡτα τετρυπημένον. Καὶ εἶχεν οὕτως. 32. Τοῦτον μὲν οὖν ἀπῆλασαν· οἱ δὲ ἄλλοι, παρὰ τὰς τάξεις ιόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν· ὅπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστρατηγόν· ὅπου δ' αὖ λοχαγὸς σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν. 33. Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἔκαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. "Οτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν μέσαι ἦσαν νύκτες. 34. Ἐνταῦθα Ιερώνυμος Ἡλεῖος, πρεσβύτατος ὧν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἥρχετο λέγειν ὡδε· Ἡμῖν, ὃ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ, ὄρωσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσαίμεθα εἴ τι δυναίμεθα ἀγαθόν. Λέξον δ', ἔφη, καὶ σὺ, ὃ Ξενοφῶν, ἀπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς. 35. Ἐκ τούτου λέγει τάδε Ξενοφῶν·

'Ἄλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης οὓς μὲν ἐδυνήθησαν συνειλήφασιν ἡμῶν· τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ώς, ἦν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. Ἡμῖν δέ γε οἷμαι πάντα ποιητέα, ώς μήποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἦν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. 36. Εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. Οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς βλέπουσι· καλὸν μὲν ὑμᾶς ὄρωσιν ἀθύμους, πάντες κακοὶ ἔσονται· ἦν δὲ ὑμεῖς αὐτοί τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ

ἥτε ἐπὶ τὸν πολεμίους, καὶ τὸν ἄλλους παρακαλῆτε,
εὖ ἵστε, ὅτι ἔφονται ὑμῖν, καὶ πειράσονται μιμεῖσθαι.
37. Ἰσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων.
Τμεῖς γάρ ἐστε στρατηγοὶ, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ
λοχαγοί· καὶ, ὅτε εἰρήνη ἦν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς
τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ τὸν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμος ἐστιν,
ὑξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ
προβούλευειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἢν που δέη.

38. Καὶ τὸν πρῶτον μὲν οἴομαι ἀν ὑμᾶς μέγα ὄνησαι
τὸ στράτευμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων
ώς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀντικατασταθῶσιν.
Ἀνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἀν οὔτε καλὸν οὔτε
ἀγαθὸν γένοιτο, ὡς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ· ἐν δὲ
δὴ τοῖς πολεμικοῖς παντάπασιν.
Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἥδη ἀπολώλεκεν.

39. Ἐπειδὰν δὲ καταστήσησθε τὸν ἄρχοντας, ὅσους
δεῖ, ἢν καὶ τὸν ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ
παραθαρσύνητε, οἷμαι ἀν ὑμᾶς πάνυ ἐν καιρῷ ποιῆσαι.
40. Νῦν μὲν γὰρ ἵστες καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὡς ἀθέμως
μὲν ἡλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ὑθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς·
ὅστε, οὕτω γ' ἔχόντων, οὐκ οἶδα, ὅ τι ἀν τις χρήσαιτο
αὐτοῖς, εἴτε νυκτὸς δέοι τι, εἴτε καὶ ἡμέρας.
41. Ἡν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὡς μὴ τοῦτο μόνον
ἐννοῶνται, τί πείσονται, ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺ¹
εὐθυμότεροι ἔσονται.
42. Ἐπίστασθε γὰρ δίπου, ὅτι
οὔτε πλῆθος ἐστιν οὔτε ἴσχὺς ἡ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς
νίκας ποιοῦσα· ἀλλ' ὁπότεροι ἀν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς
ἔρρωμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τὸν πολεμίους, τούτους

ώς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ ἀντίοι οὐ δέχονται. 43. Ἐντεθύμημαί δ' ἔγωγε, ὡς ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὅπόσοι μὲν μαστεύουσι ξῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχρῶς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀποθυήσκουσιν· ὅπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθυήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους δρῶ μᾶλλον πως εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καὶ, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. 44. Α καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας (ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἐσμεν), αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. Ο μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο.

45. Μετὰ δὲ τοῦτον εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μὲν, ὡς Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἥκουνον Ἀθηναῖον εἶναι· νῦν δὲ καὶ ἐπαίνῳ σε ἐφ' οἵς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν δτι πλείστους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. 46. Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὡς ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἥδη αἱρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοι ἥκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ τοὺς αἱρεθέντας ἄγετε· ἔπειτ' ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας· παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κήρυξ. 47. Καὶ ἅμα ταῦτ' εἰπὼν ἀνέστη, ως μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. Ἐκ τούτου ἥρεθησαν ἄρχοντες, ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεὺς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιὸς, ἀντὶ δὲ Ἀγίου [Ἀρκάδος] Κλεάνωρ Ὁρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιὸς, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

CAP. II.

1. Ἐπεὶ δὲ ἥρηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἥκον οἱ ἄρχοντες, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιώται συνῆλθοι, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὡδε· 2. Ὡ ἄνδρες στρατιώται, χαλεπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὅπότε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν· πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὅντες, προδεδώκασιν ἵμᾶς. 3. Ὁμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθούς τε ἐλθεῖν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι ὅπως, ἦν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζόμεθα· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθυήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μηδέποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. Οἴομαι γὰρ ἀν ἥμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἔχθρους οἱ θεοὶ ποιήσειαν.

4. Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὁρχομένιος ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὡδε· Ἄλλ' ὄρατε μὲν, ὡς ἄνδρες, τὴν βασιλέως ἐπιορκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὄρατε δὲ τὴν Τισσαφέρνους ἀπιστίαν, ὅστις λέγων, ώς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ πλείστου ἀν ποιήσαιτο σῶσαι ἥμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὁμόσας ἥμιν, αὐτὸς δεξιὰς δοὺς, αὐτὸς ἐξαπατήσας συνέλαβε τοὺς στρατηγοὺς, καὶ οὐδὲ Δία Ξένιον ἥδεσθη, ἀλλὰ Κλεύρχῳ καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἐξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. 5. Ἀριαῖος δὲ, ὃν ἡμεῖς ἡθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστὰ, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὕτος, οὗτε τοὺς θεοὺς

δείσας, οὕτε Κύρου τὸν τεθνηκότα αἰδεσθεὶς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἔχθιστους ἀποστὰς, ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. 6. Ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο· ἡμᾶς δὲ δεῖ ταῦτα ὄρωντας, μήποτε ἔξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους ως ἀν δυνώμεθα κράτιστα, τοῦτο, ὅ τι ἀν δοκῇ τοῖς θεοῖς, πάσχειν.

7. Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος ἐπὶ πόλεμον ως ἐδύνατο κάλλιστα (νομίζων, εἴτε νίκην διδοῖεν οἱ θεοὶ, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικᾶν πρέπειν· εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὅρθως ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιώσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν). τοῦ δὲ λόγου ἥρχετο ὅδε· 8. Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει μὲν Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δὲ καὶ ὑμεῖς, οἵμαι. Εἴ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐτοῖς διὰ φιλίας ἵέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὄρωντας καὶ τοὺς στρατηγοὺς, οἱ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοούμεθα σὺν τοῖς ὅπλοις ὃν τε πεποιήκασι δίκην ἐπιθεῖναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἵέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας.

9. Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ, πτάρνυνται τις ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται, πάντες μιᾶ ὄρμῇ προσεκύνησαν τὸν θεόν. Καὶ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὡς ἄνδρες, ἐπεὶ, περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων, οἰωνὸς τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος ἐφάνη, εὔξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύσειν σωτήρια, ὅπου ἀν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφικώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. Καὶ ὅτῳ

δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Καὶ ἀνέτειναν ἄπαντες. Ἐκ τούτου εὔξαντο καὶ ἐπαιώνισαν. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἥρχετο πάλιν ὥδε.

10. Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλπίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους, οἵ δὲ πολεμίοι ἐπιωρκήσατε, καὶ τὰς σπουδὰς καὶ τοὺς ὄρκους λελύκασιν. Οὕτω δ' ἔχόντων, εἰκὸς, τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεοὺς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἴκανοί εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, κανέναν ἐν δεινοῖς ὥστι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται.

11. Ἐπειτα δὲ, — ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵνα εἰδῆτε, ὡς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονταί τε σὺν τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί· — ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ, ὡς ἀφανιούντων αὐθις τὰς Ἀθίνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες, ἐνίκησαν αὐτούς. 12. Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὅπόσους ἀν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἴκανὰς εὑρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς, κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν· καὶ ἔτι καὶ τῦν ἀποθύουσιν. 13. Ἐπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιὰν ἥλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἔστι μὲν τεκμήρια ὄραν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτράφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μέν ἔστε προγόνων.

14. Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἔρω, ὡς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ’ οὕπω πολλὰὶ ἡμέραι, ἀφ’ οὗ ἀντιταξύμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικᾶτε σὺν τοῖς θεοῖς. 15. Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ’, ὅπότε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγών ἐστι, πολὺ δήπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. 16. Ἀλλὰ μὴν καὶ θυρράλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τότε πλῆθος ἄμετρον ὄρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρῷ φρονήματι ἰέναι εἰς αὐτούς· νῦν δὲ, ὅπότε καὶ πεῖραν ἥδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ἔτι ὑμῖν προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; 17. Μηδὲ μέντοι τοῦτο μεῖον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κυρεῖοι, πρόσθεν σὺν ἡμῖν ταττόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν· ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ’ ἡμῶν ἡττημένων· ἔφευγον γοῦν πρὸς ἐκείνους, καταλιπόντες ὑμᾶς. Τοὺς δὲ θέλοντας φυγῆς ἄρχειν πολὺ κρείττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους, ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει, ὁρᾶν.

18. Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεισιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν ἄλλο ἢ μύριοί εἰσιν ἀνθρωποι· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς οὔτε λακτισθεὶς ἀπέθανεν· οἱ δὲ ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦντες, ὅ τι ἀν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. 19. Οὐκοῦν τῶν γε ἵππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ’ ἀσφαλεστέρου ὁχήματός ἐσμεν; οἱ μὲν γὰρ ἐφ’ ἵππων κρέμανται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ’ ἐπὶ τῆς γῆς βεβηκότες,

πολὺ μὲν ἵσχυρότερον παίσομεν, ἦν τις προσίη, πολὺ δὲ μᾶλλον, ὅτου ἀν βουλώμεθα, τευξόμεθα. Ἐνὶ μόνῳ πρόχουσιν οἱ ἵππεῖς ἡμᾶς· φεύγειν αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἔστιν, ἢ ἡ ἡμῖν.

20. Εἰ δὲ δὴ τὰς μὲν μάχας θαρρεῖτε, ὅτι δὲ οὐκέτι ὑμῖν Τισσαφέρην ἥγησεται οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθεσθε, σκέψασθε, πότερον κρείττον Τισσαφέρινη ἥγειμόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἔστιν, ἢ οὓς ἀν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἥγεισθαι κελεύωμεν· οὐ εἴσονται, ὅτι, ἦν τι περὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς καὶ σώματα ἀμαρτάνουσι. 21. Τὰ δὲ ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρείττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἢς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἥνπερ κρατῶμεν, μέτρῳ χρωμένους, ὁπόσῳ ἀν ἔκαστος βούληται.

22. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε ὅτι κρείττονα, τοὺς δὲ ποταμοὺς ἄπορον νομίζετε εἶναι, καὶ μεγάλως ἥγεισθε ἔξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε, εἰ ἄρα τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. Πάντες μὲν γάρ οἱ ποταμοὶ, ἢν καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἄποροι ὦσι, προϊοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίγνονται, οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες. 23. Εἰ δὲ μήθ’ οἱ ποταμοὶ διοίσουσιν, ἥγειμόν τε μηδεὶς ἡμῖν φανεῖται, οὐδ’ ὡς ἡμῖν γε ἀθυμήτεον. Ἐπιστάμεθα γάρ Μυσοὺς, οὓς οὐκ ἀν ἡμῶν φαίμεν βελτίους εἶναι, σι, βασιλέως ἄκοντος, ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας καὶ μεγάλας πόλεις οἰκοῦσιν· ἐπιστάμεθα δὲ Πεισίδας ὡσαύτως· Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἴδομεν, ὅτι, ἐν τοῖς πεδίοις τὰ ἐρυμνὰ καταλαβόντες, τὴν τούτων χώραν καρποῦνται.

24. Καὶ ἡμᾶς δ' ἀν ἔφην ἔγωγε χρῆναι μήπω φανεροὺς εἶναι οἴκαδε ὠρμημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι ὡς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. Οἶδα γὰρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἀν δοίη, πολλοὺς δ' ἀν ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν, καὶ ὁδοποιήσειέ γ' ἀν αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλοιντο ἀπιέναι. Καὶ ἡμῖν γ' ἀν οἵδ' ὅτι τρισάσμενος ταῦτ' ἐποίει, εἰ ἔώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. 25. Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα, μὴ, ἀν ἄπαξ μάθωμεν ἀργοὶ ξῆν, καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μῆδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μὴ, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. 26. Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειρᾶσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς "Ἑλλησιν, ὅτι ἔκοντες πένονται, ἔξον αὐτοῖς, τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους, πλουσίους ὄρâν. Ἀλλὰ γὰρ, ὡς ἄνδρες, πάντα ταῦτα τάγαθὰ δῆλον ὅτι τῶν κρατούντων ἐστί.

27. Τοῦτο δὴ δεῖ λέγειν, πῶς ἀν πορευοίμεθά τε ὡς ἀσφαλέστατα, καὶ, εἰ μάχεσθαι δέοι, ὡς κράτιστα μαχούμεθα. Πρῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ἃς ἔχομεν· ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῆ, ἀλλὰ πορευώμεθα, ὅπη ἀν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἐπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. Αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δ' οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι, οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. 28. "Ετι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλὴν ὅσα πολέμου ἔνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν· ἵνα ὡς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ὅσιν, ὡς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι.

Κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἦν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν.

29. Λοιπόν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. Ὁράτε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἐξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ίμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ήμῶν συνέλαβον, τομίζοντες, ὅντων μὲν τῶν ἀρχόντων, καὶ ίμῶν πειθομένων, ίκανοὺς εἶναι ήμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντες δὲ τοὺς ἀρχοντας, ἀναρχίᾳ ἀν καὶ ἀταξίᾳ ἐνόμιζον ήμᾶς ἀπολέσθαι. 30. Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἀρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἀρχουσι τούν ἦ πρόσθεν. 31. Ἡν δέ τις ἀπειθῇ, ἦν ψηφίσησθε τὸν ἀεὶ ίμῶν ἐντυγχάνοντα σὸν τῷ ἀρχοντι κολάζειν, οὕτως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ἐψευσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ήμέρᾳ μυρίους ὄφονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάρχους, τοὺς οὐδὲν ἐπιτρέψοντας κακῷ εἶναι.

32. Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἥδη ὕρα· ἵσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. Ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὡς τάχιστα, ἵνα ἔργῳ περαίνηται. Εἰ δέ τι ἄλλο βέλτιον ἢ ταύτῃ, τολμάτω καὶ ὁ ἴδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.

33. Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἰπεν· Ἄλλ' εὶ μέν τινος ἄλλου δεῖ πρὸς τούτους, οὓς λέγει Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἀ δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὡς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατείνατω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἄπαντες.

34. Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἰπε Ξενοφῶν· Ὡ οὖν

ἀκούσατε ὃν προσδεῖν δοκεῖ μοι. Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπου ἔξομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ἐκούω δὲ, κώμας εἰναι καλὰς, οὐ πλεῖν εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας. 35. Οὐκ ἄν οὖν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσι τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. 36. Ἰσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν, πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ εἴη. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθείη, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἑκατέρων εἶναι, τίνας δ' ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἄν, ὅπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλεύεσθαι ἡμᾶς δέοι, ἀλλὰ χρώμεθ' ἄν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. 37. Εἰ μὲν οὖν ἄλλος τις βέλτιον ὄρā, ἄλλως ἔχέτω· εἰ δὲ μὴ, Χειρίσοφος μὲν ἡγείσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἑκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγοὶ ἐπιμελείσθων· ὀπισθοφυλακῶμεν δ' ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. 38. Τὸ δὲ λοιπὸν, πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα, ὅ τι ἄν ἀεὶ κράτιστον δοκῆ εἶναι. Εἰ δέ τις ἄλλο ὄρā βέλτιον, λεξάτω. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· "Οτω δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἔδοξε ταῦτα.

39. Νῦν τοίνυν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα· καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἴδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγαθὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε ξῆν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικᾶν· τῶν μὲν γὰρ νικώντων τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων τὸ ἀποθνήσκειν ἐστί.

Καὶ εἴ τις δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειράσθω· τῶν γὰρ νικώντων ἔστι, καὶ τὰ ἑαυτῶν σώζειν, καὶ τὰ τῶν ήττωμένων λαμβάνειν.

CAP. III.

1. *Τούτων λεχθέντων, ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέκαιον τὰς ἀμάξις καὶ τὰς σκηνάς· τῶν δὲ περιττῶν, ὃτου μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. Ταῦτα ποιήσαντες ἡριστοποιούντο.* Ἀριστοποιουμένων δὲ αὐτῶν, ἔρχεται Μιθριδάτης σὺν ἵππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει ὡδε· 2. Ἐγὼ, ὁ ἄνδρες Ἐλληνες, καὶ Κύρω πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ νῦν ὑμῖν εὔνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διάγων. Εἰ οὖν ὁρφῆν ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους, ἔλθοιμι ἀν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεράποντας πάντας ἔχων. Λεέξατε οὖν πρός με, τί ἐν νῷ ἔχετε, ὡς φίλον τε καὶ εὔνουν, καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν τὸν στόλον ποιεῖσθαι.

3. *Βουλευομένοις τοῖς στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε (καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος)· Ἡμῖν δοκεῖ, ἦν μέν τις ἐᾶ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπορεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἀν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἦν δέ τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς ἀν δυνώμεθα κράτιστα.* 4. Ἐκ τούτου ἐπειράτο Μιθριδάτης διδύσκειν, ὡς ἄπορον εἴη, βασιλέως ἄκοντος, σωθῆναι. Ἔνθα δὴ ἐγιγνώσκετο, ὅτι ὑπόπεμπτος εἴη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρνους τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἔνεκα. 5. *Καὶ ἐκ τούτου ἔδοκει*

τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι, τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἔστ' ἐν τῇ πολεμίᾳ εἰεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἔνα γε λόχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρκάδα· καὶ ὥχετο ἀπὶ ὧν νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ώς εἴκοσι.

6. Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες, καὶ διαβάντες τὸν Ζαπάταν ποταμὸν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. Οὐ πολὺ δὲ προεληλυθότων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἵππεας ἔχων ώς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ώς τετρακοσίους, μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους· καὶ προσήι μὲν, ώς φίλος ὁν, πρὸς τοὺς "Ελληνας. 7. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο, ἔξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον, καὶ ἵππεῖς καὶ πεζοὶ, οἱ δὲ ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. Οἱ δὲ ὀπισθοφύλακες τῶν "Ελλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποίουν δὲ οὐδέν· οἵ τε γὰρ Κρῆτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα ψιλοὶ ὅντες εἴσω τῶν ὅπλων κατεκέκλειντο· οἵ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἡκόντιζον, ἢ ώς ἔξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν.

8. Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὄπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν, οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολεμίων. 9. Οὔτε γὰρ ἵππεῖς ἦσαν τοῖς "Ελλησιν, οὔτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. 10. Οἱ δὲ βύρβαροι ἵππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς τοῦ πισθεν τοξεύοντες ἀπὸ τῶν ἵππων· ὅπόσον δὲ προδιώ-

ξειαν οἱ Ἔλληνες, τοσοῦτον πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. 11. Ὡστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. Ἐνθα δὴ πάλιν ἀθυμίᾳ ἦν. Καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ἤτιώντο, ὅτι ἔδιώκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτός τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολεμίους οὐδὲν μᾶλλον ἔδύνατο βλάπτειν.

12. Ἀκούσας δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὄρθως ἤτιώντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. Ἀλλ᾽ ἐγὼ, ἔφη, ἡναγκάσθην διώκειν, ἐπειδὴ ἑώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐ δυναμένους. 13. Ἐπειδὴ δὲ ἔδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ ποιεῖν οὐδὲν μᾶλλον ἔδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. 14. Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ρώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἥλθον· ὅστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δὲ ὡν δεόμεθα. 15. Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν, ὅσον οὔτε οἱ Κρῆτες ἀντιτοξεύειν δύνανται, οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἰόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ἐν ὀλίγῳ δὲ οὐδ', εἰ ταχὺς εἴη, πεζὸς πεζὸν ἀν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ρύματος.

16. Ἡμεῖς οὖν εἰ μέλλομεν τούτους εἴργειν ὅστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἵππεων. Ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ροδίους, ὃν τοὺς πολλούς φασιν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. 17. Ἐκεῖναι γὰρ,

διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν, ἐπὶ βραχὺ
ἔξικυοῦνται· οἱ δὲ Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίσιν ἐπίστανται
χρῆσθαι. 18. Ἡν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα τίνες πέ-
πανται σφενδόνας, καὶ τούτῳ μὲν δῶμεν αὐτῶν ἀργύριον,
τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ
τῷ σφενδονᾶν ἐν τῷ τεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέ-
λειαν εὑρίσκωμεν, ἵσως τινὲς φανοῦνται ἰκανοὶ ἡμᾶς ὀφε-
λεῖν. 19. Ὁρῶ δὲ καὶ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατέύματι,
τοὺς μὲν τινας παρ' ἐμοὶ, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλε-
λειμμένους, πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφο-
ροῦντας. Ἀν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες, σκευοφόρα
μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἵππέας κατασκευάσωμεν,
ἵσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν.

20. Ἐδοξε ταῦτα· καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται
μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἵππεις ἐδοκιμά-
σθησαν τῇ ὑστεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώ-
ρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν· καὶ ἵππαρχος δὲ ἐπεστάθη
Λύκιος ὁ Πολυστράτου Ἀθηναῖος.

CAP. IV.

1. Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύ-
οντο πρωϊαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει
διαβῆναι, ἐφ' ἥ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθῶντο αὐτοῖς διαβαίνου-
σιν οἱ πολέμιοι. 2. Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς πάλιν φαίνε-
ται ὁ Μιθριδάτης, ἔχων ἵππέας χιλίους, τοξότας δὲ καὶ
σφενδονῆτας εἰς τετρακισχιλίους· τοσούτους γὰρ ἦτησε
Τισσαφέρνην καὶ ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἀν τούτους λάβῃ,

παραδώσειν αὐτῷ τοὺς "Ελληνας, καταφρονήσας, ὅτι ἐν τῇ πρόσθεν προσβολῇ, ὀλίγους ἔχων, ἔπαθε μὲν οὐδὲν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμισε ποιῆσαι. 3. Ἐπεὶ δὲ οἱ "Ελληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαράδρας ὅσον ὀκτὼ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης, ἔχων τὴν δύναμιν. Παρήγγελτο δὲ, τῶν τε πελταστῶν οὓς ἔδει διώκειν, καὶ τῶν ὀπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν εἵρητο θαρρόυσι διώκειν, ὡς ἐφεψομένης ἰκανῆς δυνάμεως. 4. Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει, καὶ ἥδη σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἔξικνοῦντο, ἐσίμηνε τοῖς "Ελλησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὄμόσε, οἷς εἵρητο, καὶ οἱ ἱππεῖς ἥλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ’ ἐφευγον ἐπὶ τὴν χαράδραν. 5. Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρβάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοὶ, καὶ τῶν ἱππέων ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωὸι ἐλίθιθησαν ὡς ὀκτωκαΐδεκα· τοὺς δὲ ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ "Ελληνες ἤκισαντο, ὡς ὅτι φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις εἴη ὄρᾶν.

6. Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον· οἱ δὲ "Ελληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. 7. Ἐνταῦθα πόλις ἡνὶ ἐρήμῃ μεγάλῃ, ὄνομα δ' αὐτῇ ἡνὶ Λάρισσα· φύκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι· τοῦ δὲ τείχους ἡνὶ αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὑψος δ' ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περιόδος δύο παρασάγγαι· φύκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δ' ὑπῆν λιθίνη, τὸ ὑψος εἴκοσι ποδῶν. 8. Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μῆδων τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανον Πέρσαι, πολιορκῶν, οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἐλεῖν· ἥλιον δὲ νεφέλῃ προκαλύψασα ἡφάνισε, μέχρι ἐξέλιπον οἱ ἄνθρωποι, καὶ οὕτως ἐάλω. 9. Παρὰ ταύτην

τὴν πόλιν ἥν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὔρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὑψος δύο πλέθρων. Ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

10. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἔνα, παρασάγγας ἔξ, πρὸς τεῖχος ἔρημον μέγα, πρὸς [τῇ] πόλει κείμενον· ὄνομα δὲ ἡν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτήν ποτε φόκουν. Ἡν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ εὔρος πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὑψος πεντήκοντα. 11. Ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπώκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος, τὸ μὲν εὔρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὑψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἔξ παρασάγγαι. Ἐνταῦθα λέγεται Μήδεια γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. 12. Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς, οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἐλεῖν οὔτε βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἔάλω.

13. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἔνα, παρασάγγας τέτταρας. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, οὓς τε αὐτὸς ἵππεας ἤλθεν ἔχων, καὶ τὴν Ὁρόντου δύναμιν, τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ οὓς Κύρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους, καὶ οὓς ὁ βασιλέως ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις δσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ· ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. 14. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὅπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδὲ ἐβούλετο διακινδυνεύειν· σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. 15. Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ρόδιι έσφενδόνησαν, καὶ οἱ Σκύθαι τοξό-

ται ἐτόξευσαν, καὶ οὐδεὶς ἡμάρτανεν ἀνδρὸς (οὐδὲ γὰρ, εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ῥάδιον ἦν), καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βελῶν ἀπεχώρει, καὶ αἱ ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. 16. Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δὲ εἴποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβολίσει· μακρότερον γὰρ οἴ τε Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφενδόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. 17. Μεγάλα δὲ καὶ τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστιν· ὥστε χρήσιμα ἦν, ὅπόσα ἀλίσκοιτο τῶν τοξευμάτων, τοῖς Κρητί· καὶ διετέλουν χρώμενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων τοξεύειν ἄνω ίέντες μακράν. Εὑρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολλὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ μόλυβδος· ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς σφενδόνας.

18. Καὶ ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπεδεύοντο οἱ "Ελληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ βάρβαροι, μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει· τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ "Ελληνες, καὶ ἐπεσιτίσαντο· ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσαφέρνης εἴπετο ἀκροβολίζομενος. 19. "Ενθα δὴ οἱ "Ελληνες ἔγνωσαν, ὅτι πλαισίουν ἵστοπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη, πολεμίων ἐπομένων. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν, ἦν μὲν συγκύπτη τὰ κέρατα τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὖσης, ἢ ὄρέων ἀναγκαζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὄπλίτας, καὶ πορεύεσθαι πονήρως, ἀμα μὲν πιεζομένους, ἀμα δὲ καὶ ταραττομένους· ὥστε δυσχρίστους εἶναι ἀνάγκη, ἀτάκτους ὄντας. 20. "Οταν δὲ αὐδιασχῇ τὰ κέρατα, ἀνάγκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γίγνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ

ἀθυμεῖν τοὺς ταῦτα πάσχοντας, τῶν πολεμίων ἐπομένων.
Καὶ ὅπότε δέοι γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν,
ἐσπευδεν ἔκαστος, βουλόμενος φθύσαι πρῶτος· καὶ εὐεπί-
θετον ἦν ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις.

21. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν οἱ στρατηγοὶ, ἐποιήσαντο
ἔξι λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας, καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν,
καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας, καὶ ἄλλους ἐνωμοτάρχας. Οὗ-
τοι δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοὶ, ὅπότε μὲν συγκύπτοι τὰ
κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι-
τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν κεράτων. 22. Οπότε δὲ
διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαισίου, τὸ μέσον ἀνεξεπίμ-
πλασαν, εἰ μὲν στενώτερον εἴη τὸ διέχον, κατὰ λόχους· εἰ
δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντηκοστῦ· εἰ δὲ πάνυ πλατὺ, κατ'
ἐνωμοτίας· ὥστε ἀεὶ ἔκπλεων εἶναι τὸ μέσον. 23. Εἰ δὲ
καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἐταρά-
τοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον· καὶ εἰ που
δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρῆσαν οὗτοι. Τούτῳ τῷ τρό-
πῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

24. Ἡνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο, εἶδον βασί-
λειόν τι, καὶ περὶ αὐτὸν κώμας πολλάς· τὴν τε ὄδὸν πρὸς
τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, ὃν
καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὅρους, ὑφ' ὧν ἦν κώμη. Καὶ εἶδον μὲν
τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ "Ελληνες, ὡς εἰκὸς, τῶν πολε-
μίων ὄντων ἴππεων. 25. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ
πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γήλοφον, καὶ κατέβαινον
ὡς ἐπὶ τὸν ἔτερον ἀναβαίνειν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ
βάρβαροι, καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ πρανὲς ἔβαλλον,
ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων. 26. Καὶ πολλοὺς

κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἐλλήνων γυμνήτων, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὅπλων· ὥστε παντάπασι ταύτην τὴν ἡμέραν ἄχρηστοι ἦσαν, ἐν τῷ ὅχλῳ ὄντες, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται.

27. Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ "Ἐλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολὴ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται, ὁπλῖται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. 28. Πάλιν δὲ, ὅπότε ἀπίστεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταῦτα ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταῦτὰ ἐγίγνετο· ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας, πρὶν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. 29. Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνοντι, δεδοικότες μὴ ἀποτμηθείσαν, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιντο οἱ πολέμιοι. 30. Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας· καὶ ὑπροὺς κατέστησαν ὀκτὼ, πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

31. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ τῶν τετρωμένων ἔνεκα, καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἄλευρα, οἶνον, καὶ κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. Ταῦτα δὲ συνενηγμένα ἦν τῷ σατραπεύοντι τῆς χώρας. Τετάρτη δ' ἡμέρᾳ καταβαίνοντιν εἰς τὸ πεδίον. 32. Ἐπεὶ δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδίδαξεν αὐτοὺς ἡ ἀνάγκη κατασκηνῆσαι, οὖ πρῶτον εἶδον κώμην, καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ ἦσαν ἀπόμαχοι, οἱ τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες, καὶ οἱ τῶν

φερόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. 33. Ἐπεὶ δὲ κατεσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι οἱ βάρβαροι πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆσαν οἱ Ἑλληνες· πολὺ γὰρ διέφερον ἐκ χώρας ὁρμῶντες ἀλέξασθαι, ἢ πορευόμενοι ἐπιοῦσι τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι.

34. Ἡνίκα δ' ἦν ἥδη δείλη, ὥρα ἦν ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὕποτε γὰρ μεῖον ἀπεστρατοπεδεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔξήκοντα σταδίων, φοβούμενοι μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἑλληνες ἐπιθῶνται αὐτοῖς. 35. Πονηρὸν γὰρ νυκτός ἐστι στράτευμα Περσικόν. Οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶν, τοῦ μὴ φεύγειν ἔνεκα εἰ λυθείησαν· ἐάν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵππον Πέρσῃ ἄνδρὶ, καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέντα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον· ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὰ νύκτωρ καὶ θορύβου ὅντος. Τούτου ἔνεκα πόρρω ἀπεσκήνουν τῶν Ἑλλήνων.

36. Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἑλληνες βουλομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἑλλησι συσκευάζεσθαι, ἀκούοντων τῶν πολεμίων. Καὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπειδὴ δὲ ὁψὲ ἐγίγνετο, ἀπήσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι καὶ κατάγεσθαι ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. 37. Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἥδη ἔώρων οἱ Ἑλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ διηλθον ὅσον ἔξήκοντα σταδίους· καὶ γίγνεται τοσοῦτον μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφάνησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ, νυκτὸς προελθόντες, καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον οἱ βάρβαροι, ἢ ἔμελλον οἱ

"Ελληνες παριέναι, ἀκρωνυχίαν ὄρους, ὑφ' ἦν ἡ κατάβασις
ἥν εἰς τὸ πεδίον.

38. Ἐπειδὴ δὲ ἐώρα Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν
ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐρᾶς, καὶ κελεύει
λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρόσθεν.
39. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἥγεν· ἐπι-
φαινόμενον γὰρ ἐώρα Τισσαφέρνην, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν·
αὐτὸς δὲ προσελάσας ἥρώτα· Τί καλεῖς; Ὁ δὲ λέγει
αὐτῷ· Ἔξεστιν ὄρāν· προκατείληπται γὰρ ἡμῖν ὁ ὑπὲρ
τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ μὴ τού-
τους ἀποκόψομεν. Ἀλλὰ τί οὐκ ἥγεις τοὺς πελταστάς;
40. Ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα καταλιπεῖν τὰ
ὅπισθεν, πολεμίων ἐπιφαινομένων. Ἀλλὰ μὴν ὡρα γ',
ἔφη, βουλεύεσθαι, πῶς τις τοὺς ἄνδρας ἀπελᾶ ἀπὸ τοῦ
λόφου. 41. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν ὄρᾶ τοῦ ὄρους τὴν κορυ-
φὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἑαυτῶν στρατεύματος οὖσαν, καὶ ἀπὸ
ταύτης ἔφοδον ἐπὶ τὸν λόφον ἔνθα ἥσαν οἱ πολέμιοι, καὶ
λέγει· Κράτιστον, ὁ Χειρίσοφε, οἵμιν ἵεσθαι ώς τάχιστα
ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἥν γὰρ τοῦτο λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μέ-
νειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. Ἀλλὰ, εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ
στρατεύματι, ἐγὼ δ' ἐθέλω πορεύεσθαι· εἰ δὲ χρήζεις,
πορεύον ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐγὼ δὲ μενῶ αὐτοῦ. 42. Ἀλλὰ
διδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ὅπότερον βούλει, ἐλέσθαι.
Εἰπὼν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι νεώτερός ἔστιν, αἴρεῖται πορεύ-
εσθαι· κελεύει δέ οἱ συμπέμψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄν-
δρας· μακρὸν γὰρ ἥν ἀπὸ τῆς οὐρᾶς λαβεῖν. 43. Καὶ ὁ
Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς·
ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον τοῦ πλαισίου. Συνέπεσθαι δ'

ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς τριακοσίους, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ πλαισίου.

44. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ώς ἐδύναντο τάχιστα. Οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμιοι, ώς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὥρμησαν ἀμιλλᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον.

45. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος διακελευομένων τοῖς ἑαυτῶν, πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρνην τοῖς ἑαυτῶν διακελευομένων. 46. Ξενοφῶν δὲ παρελαύνων ἐπὶ τοῦ ἵππου παρεκελεύετο· "Ἄνδρες, νῦν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς τοὺς παιδας καὶ τὰς γυναῖκας, νῦν ὀλίγον πονήσαντες [χρόνον], ἀμαχεὶ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα.

47. Σωτηρίδης δὲ ὁ Σικυώνιος εἰπεν· Οὐκ ἔξ ἵσου, ὡς Ξενοφῶν, ἐσμέν· σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὅχῆ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν ἀσπίδα φέρων. 48. Καὶ ὃς ἀκούσας ταῦτα, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος, ώς ἐδύνατο τάχιστα ἔχων ἐπορεύετο. Ἐτύγχανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἵππικόν· ὥστε ἐπιέζετο. Καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὅπισθεν παριέναι, μόλις ἐπομένοις.

49. Οἱ δὲ ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ βάλλουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδην, ἔστε ἡνάγκασαν λαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. Οἱ δὲ ἀναβὰς, ἔως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν· ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. Καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γενόμενοι τοὺς πολεμίους.

CAP. V.

1. "Εινθα δὴ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον, ἢ ἔκαστος ἐδύνατο· οἱ δ' "Ελληνες εἰχον τὸ ἄκρον. Οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρνην καὶ Ἀριαιὸν ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν φύχοντο· οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον καταβάντες [εἰς τὸ πεδίον], ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. Ἡσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαὶ πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ, παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν.

2. Ἡνίκα δ' ἦν δείλη, ἔξαπίνης οἱ πολέμιοι ἐπιφαίνονται ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἐλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ καθ' ὑρπαγήν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων, διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, κατελήφθησαν.

3. Ἐνταῦθα Τισσαφέρνης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. Καὶ τῶν Ἐλλήνων μάλα ἡθύμησάν τινες, ἐνυοούμενοι, μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καίσιεν, οὐκ ἔχοιεν ὅπόθεν λαμβάνοιεν. 4. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπήσαν ἐκ τῆς βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων τὰς τάξεις, ἥνικα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήντησαν οἱ "Ελληνες, ἔλεγεν. 5. Ὁρᾶτε, ὁ ἄνδρες "Ἐλληνες, ὑφίεντας τὴν χώραν ἥδη ἡμετέραν εἶναι; ἂ γὺρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλέως χώραν, νῦν αὐτοὶ καίονσιν ὡς ἀλλοτρίαν. Ἄλλ' εἴαν που καταλείπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὅψονται καὶ ἡμᾶς ἐνταῦθα πορευομένους. 6. Ἄλλ', ὁ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθέν ἐπὶ τοὺς καίοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Οἱ δὲ Χειρίσοφος εἰπεν. Οὔκουν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν, καὶ οὕτω θάττον παύσονται.

7. Ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἥσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. Ἔνθεν μὲν γὰρ ὅρη ἦν ὑπερύψηλα, ἔνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένους τοῦ βάθους. 8. Ἀπορουμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθών τις ἀνὴρ Ἄρδιος εἶπεν· Ἐγὼ θέλω, ὃ ἄνδρες, διαβιβάσαι ὑμᾶς κατὰ τετρακισχιλίους ὁπλίτας, ἂν ἐμοὶ, ὃν δέομαι, ὑπηρετήσῃτε, καὶ τάλαντον μισθὸν πορίσητε. 9. Ἐρωτώμενος δὲ, ὅτου δέοιτο, Ἀσκῶν, ἔφη, δισχιλίων δεήσομαι· πολλὰ δ' ὄρῳ ταῦτα πρόβατα, καὶ αἴγας, καὶ βοῦς, καὶ ὄνους, ἢ ἀποδαρέντα καὶ φυσηθέντα ράδιως ἀν παρέχοι τὴν διάβασιν. 10. Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν, οἵς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια· τούτοις ζεύξας τοὺς ἀσκοὺς πρὸς ἄλληλους (όρμίσας ἔκαστον ἀσκὸν, λίθους ἀρτήσας καὶ ἀφεὶς ὕσπερ ἀγκύρας εἰς τὸ ὄδωρ), διαγαγὼν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας, ἐπιβαλὼν ὑλην καὶ γῆν ἐπιφορήσω. 11. Ὁτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα εἴσεσθε· πᾶς γὰρ ἀσκὸς δύο ἄνδρας ἔξει τοῦ μὴ καταδῦναι· ὥστε δὲ μὴ ὄλισθάνειν, ἡ ὑλη καὶ ἡ γῆ σχήσει.

12. Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χαρίεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δ' ἔργον ἀδύνατον· ἥσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἵππεῖς, οἱ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἀν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν. 13. Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραῖαν ἐπανεχώρουν εἰς τοῦμπαλιν [ἢ] πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἔνθεν ἐξήσαν· ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλαυνον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ ὅμοιοι ἥσαν θαυμάζειν, ὅποι ποτὲ τρέψονται οἱ Ἑλληνες, καὶ τί ἐν νῷ ἔχοιεν.

14. Ἐνταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἥσαν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συναγαγόντες τοὺς ἑαλωκότας, ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶσαν χώραν, τίς ἔκαστη εἴη. 15. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μηδίαν, δι' ἥσπερ ἥκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἕω ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ Ἐκβύτανα φέροι, ἔνθα θερίζειν καὶ ἔαρίζειν λέγεται βασιλεύς· ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἐσπέραν ἐπὶ Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὁρέων καὶ πρὸς ἄρκτον τετραμμένη, ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. 16. Τούτους δ' ἔφασαν οὐκεῖν ἀνὰ τὰ ὅρη, καὶ πολεμικοὺς εἶναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιὰν, δώδεκα μυριάδας· τούτων δὲ οὐδένα ἀπονοστῆσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν· ὅπότε μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο, καὶ ἐπιμιγνύναι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων πρὸς ἑαυτούς.

17. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατηγοὶ ἐκάθισαν χωρὶς τοὺς ἑκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν δῆλον ποιήσαντες, ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. Ἐδόκει δὲ τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι, διὰ τῶν ὁρέων εἰς Καρδούχους ἐμβαλεῖν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφασαν εἰς Ἀρμενίαν ἥξειν. ἡς Ὁρόντας ἥρχε πολλῆς καὶ εὐδαίμονος. Ἐντεῦθεν δ' εὗπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέλοι, πορεύεσθαι. 18. Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως, ὅπηνίκα καὶ δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῦντο (τὴν γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὁρέων ἐδεδοίκεσαν, μὴ προκαταληφθείη)· καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσαιεν, συνεσκευασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἐπεσθαι, ἡνίκ' ἂν τις παραγγέλλῃ.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ά'.

C A P. I.

"ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπουδαῖς, ἃς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες "Ελληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα, παραβάντος τὰς σπουδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς "Ελληνας, ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.
2. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὅρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς, διὰ τῶν ὅρέων πορευτέον εἶναι.
3. Ἡκουον γὰρ τῶν ἀλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὅρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἦν μὲν βούλωνται, διαβήσονται· ἦν δὲ μὴ βούλωνται, περιέσται.
Καὶ τοῦ Εὐφράτου τε τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καὶ ἔστιν οὕτω στενόν.
4. Τὴν δ' εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὡδε ποιοῦνται,

άμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἄμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. 5. Ἐπειδὴ ἦν ἀμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ὅσον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδίον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλσεως πορευόμενοι ἀφικιοῦνται ἄμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. 6. Ἐνθα δὴ Χειρίσοφος μὲν ἥγειτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἀμφ’ αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνῆτας πάντας. Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὄπισθοφύλαξιν ὄπλίταις εἶπετο, οὐδένα ἔχων γυμνῆτα· οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἐδόκει εἶναι, μή τις, ἄνω πορευομένων, ἐκ τοῦ ὄπισθεν ἐπίσποιτο. 7. Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινα αἰσθέσθαι τῶν πολεμίων ἔπειτα δ’ ὑφηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ ἀεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεστί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὄρέων.

8. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν Καρδοῦχοι, ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναικας καὶ παιδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη· τὰ δὲ ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν, ἥσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμέναι αἱ οἰκίαι, ὃν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἑλληνες· οὐδὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἰ πως ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διεἴναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπείπερ βασιλεῖ πολέμιοι ἥσαν. 9. Τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτῳ τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκοουν, οὔτε ἄλλο φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. 10. Ἐπεὶ δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἥδη σκοταῖοι (διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν, ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατάβασις), τότε δὴ συλλεγέντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταῖοις ἐπέ-

θεντο, καὶ ἀπέκτεινάν τινας, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὅλιγοι τινὲς ὄντες· ἐξ ἀπροσδοκήτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. 11. Εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρῆναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. Καὶ ταύτην μὲν τὴν σύκτα σύτως ἐν ταῖς κώμαις ηὐλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πυρὰ πολλὰ ἔκαιουν κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὁρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

12. Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λιχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε, τῶν τε ὑποξυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τᾶλλα, καὶ ὄπόσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφεῖναι. 13. Σχολαίαν γὰρ ἐποίουν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποξύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· πολλοὶ δὲ οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες ἀπόμαχοι ἦσαν· διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. Δόξαν δὲ ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν. 14. Ἐπεὶ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοὶ, εἴ τι εὑρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένουν, ἀφηροῦντο· οἱ δὲ ἐπειθοῦντο, πλὴν εἴ τις τι ἔκλεψεν, οἷον ἡ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἡ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μέν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι.

15. Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν γίγνεται χειμὼν πολὺς, ἀναγκαῖον δὲ ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ ἥγειτο μὲν Χειρίσοφος, ὡπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. 16. Καὶ οἱ πολέμιοι ἵσχυρῶς ἐπετίθεντο, καὶ, στενῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφεύδοντες· ὥστε ἡναγκάζοντο οἱ Ἑλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ

πάλιν ἀναχάζοντες σχολῆ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγελλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἵσχυρῶς ἐπικέοιντο. 17. Ἔνθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῶτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενε, ἀλλ’ ἦγε ταχέως, καὶ παρηγγύα ἔπεσθαι· ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι πρᾶγμα τι εἴη· σχολὴ δ’ οὐκ ἦν ἴδειν παρελθόντι τὸ αἴτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὀπισθοφύλαξι. 18. Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς στολάδος εἰς τὰς πλευρὰς, καὶ Βασίας Ἀρκὰς, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλήν.

19. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμὸν, εὐθὺς ὤσπερ εἶχεν, ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον, ἥτιάτο αὐτὸν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ’ ἡναγκάζοντο φεύγοντες ἀμα μάχεσθαι. Καὶ νῦν δύο καλώ τε κάγαθῷ ἄνδρε τέθνατον, καὶ οὕτε ἀνελέσθαι οὔτε θάψαι [αὐτῷ] ἐδυνάμεθα. 20. Ἀποκρίνεται ὁ Χειρίσοφος· Βλέψον, ἔφη, πρὸς τὰ ὅρη, καὶ ἵδε, ὡς ἄβατα πάντα ἐστί. Μία δὲ αὔτη ὁδὸς, ἦν ὁρᾶς, ὁρθία· καὶ ἐπὶ ταύτῃ ἀνθρώπων ὄραν ἔξεστι σοι ὅχλον τοσοῦτον, οὐ κατειληφότες φυλάττοντο τὴν ἔκβασιν. 21. Ταῦτ’ ἐγὼ ἔσπευδον, καὶ διὰ τοῦτο σε οὐχ ὑπέμενον, εἰ πως δυναίμην φθάσαι, πρὶν κατειλῆθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ δὲ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν. 22. Ο δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἄλλ’ ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας. Ἐπεὶ γὰρ ἱμᾶν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν (ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε), καὶ ἀπεκτείναμέν τινας αὐτῶν, καὶ ζῶντας προύθυμήθημεν λαβεῖν, αὐτοῦ τούτου ἔνεκεν, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρησαίμεθα.

23. Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους, ἤλεγχον διαλαβόντες, εἴ τινα εἰδένεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανεράν. Ὁ μὲν οὖν ἔτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φόβων προσαγομένων· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὡφέλιμον ἔλεγεν, ὅρωντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. 24. Ὁ δὲ λοιπὸς ἔλεξεν, ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ' ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν. 25. Ἐρωτώμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάριτον χωρίον, ἔφη, εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοιτο, ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν. 26. Ἐνταῦθα ἐδόκει, συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὄπλιτῶν, λέγειν τε τὰ παρόντα, καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις αὐτῶν ἔστιν, ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι ἀνγενέσθαι, καὶ ὑποστὰς ἐθελοντὴς πορεύεσθαι. 27. Τφίσταται τῶν μὲν ὄπλιτῶν Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς Ἀρκὰς καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος Ἀρκὰς, ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος Παρράσιος Ἀρκάς· καὶ οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι, προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, οἶδα ὅτι ἔψονται πολλοὶ τῶν νέων, ἐμοῦ ἡγουμένου. 28. Ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμνήτων ταξιάρχων ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. Τφίσταται Ἀριστέας Χίος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῆς στρατιᾶς εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

CAP. II.

1. Καὶ ἦν μὲν δείλη ἥδη, οἱ δ' ἐκέλευνον αὐτοὺς ἐμφαγόντας πορεύεσθαι. Καὶ τὸν ἡγεμόνα δήσαντες παραδιδό-

ασιν αὐτοῖς· καὶ συντίθενται, τὴν μὲν νύκτα, ἥν λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν· ἂμα δὲ τῇ ημέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν, καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὅντας ἴέναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανερὰν ἔκβασιν, αὐτοὶ δὲ συμβοηθήσειν ἔκβαίνοντες ὡς ἀν δύνωνται τάχιστα.

2. Ταῦτα συνθέμενοι, οἱ μὲν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς δισχίλιοι (καὶ ὕδωρ πολὺ ἥν ἐξ οὐρανοῦ). Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας, ἴγειτο πρὸς τὴν φανερὰν ἔκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιϊόντες. 3. Ἐπεὶ δὲ ἥσαν ἐπὶ χαράδρα οἱ ὀπισθοφύλακες, ἥν ἔδει διαβάντας πρὸς τὸ ὅρθιον ἔκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν οἱ βάρβαροι ὄλοι-τρόχους ἀμαξιαίους καὶ μείζους καὶ ἐλάττους, οἱ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίοντες διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶον τ’ ἥν τῇ εἰσόδῳ. 4. Ἔνιοι δὲ τῶν λοχαγῶν, εἴ μὴ ταύτῃ δύναιντο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν, μέχρι σκότος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ὕστοροι ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες, τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγχανον δὲ καὶ ἀνάριστοι ὅντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακήσαντες. Οἱ μέντοι πολέμιοι [φοβούμενοι δηλονότι] οὐδὲν ἐπαύσαντο δι’ ὅλης τῆς νυκτὸς κυλινδοῦντες τοὺς λίθους· τεκμαίρεσθαι δ’ ἥν τῷ ψόφῳ.

5. Οἱ δ’ ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, κύκλῳ περιϊόντες, καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἀμφὶ πῦρ καθημένους· καὶ τοὺς μὲν κατακανόντες, τοὺς δὲ καταδιώξαντες, αὐτοὶ ἐνταῦθ’ ἔμενον, ὡς τὸ ἄκρον κατέχοντες. 6. Οἱ δ’ οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς ἥν ὑπὲρ αὐτῶν, παρ’ ὃν ἥν στενὴ αὕτη ὁδὸς, ἐφ’ ᾧ ἐκάθηντο οἱ φύλακες. Ἔφοδος μέντοι αὐτόθεν

ἐπὶ τὸς πολεμίους ἦν, δὲ ἐπὶ τῇ φανερῷ ὁδῷ ἐκάθηντο.
 7. Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα
 ὑπέφαινεν, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τὸς πολε-
 μίους· καὶ γὰρ ὁμίχλῃ ἐγένετο, ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσ-
 ελθόντες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἄλλήλους, ἢ τε σάλπιγξ ἐφθέγ-
 χατο, καὶ ἀλαλάξαντες [οἱ "Ελληνες"] ἵεντο ἐπὶ τὸς ἀν-
 θρώπους· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ λιπόντες τὴν ὁδὸν,
 φεύγοντες διάγοι ἀπέθυνσκον· εὔζωνοι γὰρ ἦσαν.

8. Οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφου, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος,
 εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανερὰν ὁδὸν· ἄλλοι δὲ τῶν
 στρατηγῶν κατὰ ἀτριβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο, ἢ ἐτυχον ἔκα-
 στοι ὅντες, καὶ ἀναβάντες ὡς ἐδύναντο, ἀνίμων ἄλλήλους
 τοῖς δόρασι. 9. Καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προ-
 καταλαβοῦσι τὸ χωρίον. Ξενοφῶν δὲ, ἔχων τῶν ὄπισθο-
 φυλάκων τὸς ἡμίσεις, ἐπορεύετο, ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα
 ἔχοντες· εὐδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποξυγίοις· τοὺς δὲ ἡμί-
 σεις ὄπισθεν τῶν ὑποξυγίων ἔταξε.

10. Πορευόμενοι δὲ ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ
 κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἡ ἀποκόψαι ἦν
 ἀνάγκη, ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ελλήνων. Καὶ
 αὐτοὶ μὲν ἀν ἐπορεύθησαν, ἥπερ οἱ ἄλλοι· τὰ δὲ ὑποξύγια
 οὐκ ἦν ἄλλῃ ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι. 11. Ἔνθα δὴ παρακελευ-
 σάμενοι ἄλλήλους, προσβάλλοντι πρὸς τὸν λόφον ὄρθίοις
 τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄφοδον τοῖς
 πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. 12. Καὶ τέως μὲν αὐ-
 τοὺς ἀναβαίνοντας, ὅπη ἐδύναντο ἔκαστος, οἱ βάρβαροι
 ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δὲ οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ
 λείποντι τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτον τε παρεληλύθεσαν οἱ

"Ελληνες, καὶ ἔτερον ὄρῶσιν ἐμπροσθεν λόφου κατεχόμενον· ἐπὶ τοῦτον αὐθις ἐδόκει πορεύεσθαι. 13. Ἐννοίσας δὲ ὁ Ξενοφῶν, μὴ, εἰ ἕρημον καταλείποι τὸν ἥλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῦντο τοὺς ὑποξυγίους παριοῦσιν (ἐπὶ πολὺ δ' ἦν τὰ ὑποξύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα), καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγοὺς Κηφισόδωρον Κηφισοφῶντος Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδήμου Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον φυγάδα· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύτερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἴροντιν.

14. Ἐτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστὸς λοιπὸς ἦν πολὺ ὄρθιώτατος, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυλακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν ἰθελοντῶν. 15. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἐγένοντο οἱ "Ελληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητὶ τὸν μαστόν· ὡστε θιαυμαστὸν πᾶσι γενέσθαι, καὶ ὑπώπτευον, δείσαντας αὐτοὺς, μὴ κυκλωθέντες πολιορκοῦντο, ἀπολιπεῖν. Οἱ δὲ ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶντες τὰ ὅπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὅπισθοφύλακας ἔχώρουν. 16. Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δὲ ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν, ὅπως οἱ τελευταῖοι λόχοι προσμίξειαν· καὶ προελθόντας κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὀμαλῷ θέσθαι τὰ ὅπλα εἰπε.

17. Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἥλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος πεφευγὼς, καὶ λέγει, ὡς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου λόφου, καὶ ὅτι τεθνᾶσι Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης καὶ ἄλλοι, ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς τοὺς ὅπισθοφύλακας ἀφίκοντο. 18. Ταῦτα δὲ διαπραξίμενοι οἱ βάρβαροι, ἥκουν ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μαστῷ· καὶ ὁ

Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἔρμηνέως περὶ σπουδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπήτει. 19. Οἱ δὲ ἔφασαν ἀποδώσειν, ἐφ' ὃ μὴ καίειν τὰς κώμας. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ἐν φ' δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα παρήσει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνερρύησαν. Ἐνταῦθα ἴσταντο οἱ πολέμιοι. 20. Καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐνθα τὰ ὅπλα ἔκειντο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μαστοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαινεν, ἐκυλίνδουν πέτρας· καὶ ἐνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξενοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς, ἔχων τὴν ἀσπίδα, ἀπέλιπεν. 21. Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρκὰς προσέδραμεν αὐτῷ ὄπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῦ προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

22. Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνικὸν, καὶ ἐσκήνωσαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰκίαις, καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς ἦν, διν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἴχον. 23. Ξενοφῶν δὲ καὶ Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀποδοῦνται τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς.

24. Τῇ δὲ ύστεραίᾳ ἀνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, καὶ ὅπῃ εἴη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες, ἐκώλυνον τὰς παρόδους. 25. Ὁπότε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὅπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὅρη, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων.

26. Ὁπότε δὲ τοῖς ὅπισθεν ἐπιθοῦντο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων, καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίγνεσθαι τῶν κωλυόντων, ἔλυε τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς ὅπισθεν. Καὶ ἀεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις, καὶ ἵσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. 27. Ἡν δὲ καὶ ὄπότε αὐτοῖς τοῖς ἀναβάσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνοντιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ εἶχον ἄλλο ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. 28. Ἀριστοὶ δὲ καὶ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλέον ἢ διπήχη· εἴλκον δὲ τὰς νευρὰς, ὄπότε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. Τὰ δὲ τοξεύματα ἔχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων· ἔχρωντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἑλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις, ἐναγκυλῶντες. Ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κρῆτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο· ἥρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κρῆς.

CAP. III.

1. Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ηὐλίσθησαν ἐν ταῖς κώμαις ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμὸν, εὑρος ὡς δίπλεθρον, διὰ ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν· καὶ οἱ Ἑλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο ἄσμενοι ἴδοντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὁρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἐξ ἣ ἐπτὰ στάδια τῶν Καρδούχων. 2. Τότε μὲν οὖν ηὐλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τάπιτήδεια ἔχοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. Ἐπτὰ γὰρ ἡμέρας, δσασπερ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας

μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακὰ, ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους. Ὡς οὖν ἀπηλαγμένοι τούτων, ἥδεως ἐκοιμήθησαν.

3. Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὥρωσιν ἵππεῖς που πέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὅχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἵππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. 4. Ἡσαν δ' οὗτοι Ὁρόντου καὶ Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι καὶ Μαρδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. Ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροί τε καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἰχον γέρρα μακρὰ καὶ λόγχας. 5. Αἱ δὲ ὅχθαι αὗται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τρία ἡ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπειχον· ὁδὸς δὲ μία ἡ ὥρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω, ὥσπερ χειροποίητος· ταύτη ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ "Ἐλληνες. 6. Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὄλισθηροῖς, καὶ οὕτ' ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· — εἰ δὲ μὴ, ἥρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τᾶλλα βέλη· — ἀνεχώρησαν οὖν, καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

7. Ἐνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ ὅρους ἐώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς "Ἐλλησιν, ὥρωσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὥρωσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὥρωσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὅπισθεν. 8. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔμειναν ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὅντες.

Ξενοφῶν δὲ ὅναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὐταὶ δὲ αὐτῷ αὐτόμαται περιρρύνηται, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν, ὁπόσον ἐβούλετο. Ἐπεὶ δὲ ὅρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον, καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὅναρ. 9. Ὁ δὲ ἥδετό τε, καὶ ὡς τάχιστα ἔως ὑπέφαινεν, ἐθύοντο πάντες παρόντες οἱ στρατηγοί· καὶ τὰ ίερὰ κυλὰ ἦν εὐθὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου. Καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ιερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγελλον τὴν στρατιὰν ἀριστοποιεῖσθαι.

10. Καὶ ἀριστῶντι τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω· γῆδεσταν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξείη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καὶ εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τις τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον.

11. Καὶ τότε ἐλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὡς ἐπὶ πῦρ, κύπειτα κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναικαὶ παιδίσκας, ὥσπερ μαρσίπους ἵματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει. 12. Ἰδοῦσι δέ σφισι δόξαι ἀσφαλὲς εἶναι διαβῆναι· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἵππεῦσι προσβατὸν εἶναι κατὰ τοῦτο. Ἐκδύντες δ' ἔφασταν ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια, γυμνοὶ ώς νευσούμενοι, διαβαίνειν· πορευόμενοι δὲ, πρόσθεν διαβῆναι, πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες καὶ λαβόντες τὰ ἴμάτια, πάλιν ἥκειν.

13. Εὐθὺς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε, καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευε, καὶ εὔχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τά τε ὄνειρατα καὶ τὸν πόρον, καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. Σπείσας δ' εὐθὺς ἦγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν

Χειρίσοφον· καὶ διηγοῦνται ταῦτα. 14. Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπουδὺς ἐποίει. Σπείσαντες δὲ, τοῖς μὲν ἄλλοις παρίγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δὲ συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγοὺς ἐβουλεύοντο, ὅπως ἀν κάλλιστα διαβαῖεν, καὶ τούς τε ἔμπροσθεν νικῷεν καὶ ὑπὸ τῶν ὅπισθεν μηδὲν πάσχοιεν κακόν. 15. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δ' ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Εενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποξύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. 16. Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἥγοῦντο δ' οἱ νεανίσκοι, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμόν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὡς τέτταρες στάδιοι.

17. Πορευομένων δ' αὐτῶν, ἀντιπαρήεσαν αἱ τάξεις τῶν ἵππεων. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὄπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὄπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελε· καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευνεν ἄγειν τοὺς λόχους ὅρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δ' ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. 18. Καὶ οἱ μὲν μάντεις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξευόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὕπω ἐξικνοῦντο. 19. Ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον· συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναικες ἄπασαι· πολλαὶ γὰρ ἦσαν ἔταιραι ἐν τῷ στρατεύματι.

20. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ· ὁ δὲ Εενοφῶν, τῶν ὅπισθοφυλάκων λαβὼν τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κρύτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἐκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὅρη, προσποιούμενος

ταύτη διαβάς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμὸν ἵππεῖς.
 21. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὥρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον
 εὐπετῶς τὸ ὄδωρ περῶντας, ὥρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενο-
 φῶντα θέοντας εἰς τοῦμπαλιν, δείσαντες μὴ ἀποκλεισθείη-
 σαν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὡς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ
 ἔκβασιν ἄνω. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὄδὸν ἐγένοντο, ἔτεινον
 ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. 22. Λύκιος δ' ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν
 ἵππέων, καὶ Αἰσχύνης ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν
 τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἔώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας,
 εἴποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ
 συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. 23. Χειρίσοφος δ' αὖ, ἐπεὶ
 διέβη, τοὺς μὲν ἵππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς
 προσηκούσας ὅχθας ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξέβαινεν ἐπὶ τοὺς
 ἄνω πολεμίους. Οἱ δὲ ἄνω, ὥρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν
 ἵππέας φεύγοντας, ὥρῶντες δὲ ὄπλίτας σφίσιν ἐπιόντας,
 ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

24. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ τὰ πέραν ἔώρα καλῶς γιγνόμενα,
 ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στράτευμα·
 καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἥδη ἥσαν εἰς τὸ πεδίον
 καταβαίνοντες, ὡς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. 25. Καὶ
 Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος δὲ σὺν ὀλίγοις
 ἐπιχειρήσας ἐπιδιώξαι, ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολει-
 πόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα.
 26. Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος
 ἀκμὴν διέβαινε. Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδού-
 χους ἀντία τὰ ὄπλα ἔθετο· καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς,
 κατ' ἐνωμοτίας ποίησασθαι ἔκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόχον,
 παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος·

καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἴέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

27. Οἱ δὲ Καρδούχοι, ὡς ἔώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους, καὶ ὀλίγους ἥδη φαινομένους, θâττον δὴ ἐπήεσαν, ὡδάς τινας ἄδοντες. Ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν, ὃ τι ἀν παραγγέλλῃ. 28. Ἰδὼν δὲ αὐτὸς διαβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον, κελεύει, αὐτὸν μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάντας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἔνθεν καὶ ἔνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὡς διαβησομένους, διηγκυλωμένους τοὺς ἀκοντιστὰς, καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν. 29. Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδόνη ἔξικνῆται, καὶ ἀσπὶς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπιγκτὴς σημήνῃ τὸ πολεμικὸν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἥγεισθαι μὲν τοὺς οὐραγοὺς, θεῖν δὲ πάντας καὶ διαβαίνειν ὅτι τάχιστα, ἥ ἔκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὡς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο, ὃς ἀν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

30. Οἱ δὲ Καρδούχοι, ὄρῶντες ὀλίγους ἥδη τοὺς λοιποὺς (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὠχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποξυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δ' ἑταρῶν), ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἥρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. 31. Οἱ δὲ "Ελληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ

ἢσαν ὡπλισμένοι, ὡς μὲν ἐν τοῖς ὅρεσιν, ἵκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἵκανως. 32. Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ σαλπιγκτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺ ἔτι θάττον, οἱ δὲ Ἑλληνες τάναντία στρέψαντες ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. 33. Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μέν τινες αἰσθόμενοι πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμὸν, καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν· οἱ δὲ πολλοὶ, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων, ἔτι φανερὸὶ ἦσαν φεύγοντες. 34. Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες, ἀνδριζόμενοι καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες, ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἔτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

CAP. IV.

1. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, συνταξάμενοι ἀμφὶ μέσον ἥμερας, ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἄπαν καὶ λείους γηλόφους, οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἔγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. 2. Εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν, καὶ βασίλειον εἶχε τῷ σατράπῃ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν, ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῆ. 3. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα, μέχρι ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ.

Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαίδεκα, ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. Οὗτος δ' ἦν καλὸς μὲν, μέγας δ' οὐ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποτα-

μὸν ἦσαν. 4. Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἡ πρὸς ἐσπέραν. "Τιπαρχος δ' ἦν αὐτῆς Τιρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεὺς φίλος γενόμενος· καὶ ὅποτε παρείη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλλεν. 5. Οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχων, καὶ προπέμψας ἐρμηνέα εἰπεν, ὅτι βούλοιτο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. Τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον ἡρώτων, τι θέλοι. 6. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι. σπείσασθαι βούλοιτο, ἐφ' ω μήτε αὐτὸς τοὺς "Ελληνας ἀδικεῖν, μήτε ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε τάπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. "Εδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

7. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου, παρασάγγας πεντεκαΐδεκα· καὶ Τιρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὡς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέριξ πολλὰς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. 8. Στρατοπεδευμένων δ' αὐτῶν, γίγνεται τῆς νυκτὸς χιῶν πολλή· καὶ ἔωθεν, ἔδοξε διασκηνῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἔώρων πολέμιον οὐδένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. 9. Ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἴερεῖα, σῖτον, οἴνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὅσπρια παντοδαπά. Τῶν δὲ ἀποσκεδανυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. 10. Ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. Ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἐδόκει διαιθριάζειν.

11. Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἐνταῦθα, ἐπιπίπτει χιῶν

ἀπλετος, ὥστε ἀπέκρυψε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποξύγια συνεπόδισεν ἡ χιῶν· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ, ἀλεεινὸν ἦν ἡ χιῶν ἐπιπεπτωκυῖα, ὅτῳ μὴ παραρρέειν. 12. Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχιζεν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἔχριοντο. 13. Πολὺ γὰρ ἐνταῦθα εὑρίσκετο χρίσμα, φέρεται ἔχρωντο ἀντ' ἑλαίου, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδαλινον (ἐκ τῶν πικρῶν) καὶ τερεβίνθινον. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὑρίσκετο.

14. Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι εἰς τὰς κώμας εἰς στέγας. Ἐνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἱδονῇ ἤεσαν ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δὲ, ὅτε τὸ πρότερον ἀπήεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. 15. Ἐντεῦθεν ἔπειμψαν νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὅρη, ἐνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδανύμενοι καθορᾶν τὰ πυρά· οὗτος γάρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἥδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὅντα τε ὡς ὅντα, καὶ τὰ μὴ ὅντα ως οὐκ ὅντα. 16. Πορευθεὶς δὲ, τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἴδειν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἤκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικὸν, καὶ φαρέτραν, καὶ σάγαριν, οἴανπερ καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. 17. Ἐρωτώμενος δὲ, ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δ' ἀπὸ τοῦ Τιριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. Οἱ δὲ ἡρώτων αὐτὸν τὸ στράτευμα, ὅπόσον τε εἴη, καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. 18. Ο δὲ εἶπεν, ὅτι Τιρίβαζος εἴη

ἔχων τὴν τε ἑαυτοῦ δύναμιν, καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτὸν ἔφη, ώς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὄρους ἐν τοῖς στενοῖς, ἥπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς "Ελλησιν.

19. Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στράτευμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθὺς, φύλακας καταλιπόντες καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄνθρωπον.
 20. Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν τοὺς ὄπλιτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.
 21. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφευγον· ὅμως δὲ καὶ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων· καὶ ἵπποι ἥλωσαν εἰς εὔκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τιριβάζου ἑάλω, καὶ ἐν αὐτῇ κλίναι ἀργυρόποδες, καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ἀρτοκόποι καὶ οἰνοχόοι φάσκοντες εἶναι.
 22. Ἐπειδὴ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὄπλιτῶν στρατηγοὶ, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μή τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλειμμένοις. Καὶ εὐθὺς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπήεσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAP. V.

1. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐδόκει πορευτέον εῖναι, ὅπῃ δύναιντο τάχιστα, πρὶν ἡ συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν, καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. Συσκευασάμενοι δ' εὐθὺς ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς·

καὶ αὐθημερὸν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ὃ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τιρίβαζος, κατεστρατοπεδεύσαντο. 2. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρίμους τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαΐδεκα, ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὄμφαλόν. Ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι.

3. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας πεντεκαΐδεκα. Ο δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπὸς, καὶ ἄνεμος βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀποκαίων πάντα, καὶ πηγυνὸς τοὺς ἀνθρώπους. 4. Ἐνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάσασθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. Ἡν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὅργινά· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. 5. Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δὲ ἦν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὁψὲ προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. Οἱ οὖν πάλαι ἥκοντες καὶ τὸ πῦρ καίοντες οὐ προσίεσαν πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὄψιζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυρὸς ἢ ἄλλο τι, εἴ τι ἔχοιεν βρωτόν. 6. Ἐνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, ὡν εἶχον ἔκαστοι. Ἐνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηκομένης τῆς χιόνος, βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἔστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὐ δὴ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος.

7. Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβουλιμίασαν. Ξενοφῶν δὲ ὀπισθοφυλακῶν, καὶ καταλαμβάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων, ἡγυόει, ὅ τι τὸ πάθος εἴη. 8. Ἐπειδὴ δὲ

εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων, ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, καν τι φάγωσιν, ἀναστήσονται, περὶ τὰ ὑποξύγια, εἴ πού τι ὄρῳ βρωτὸν [ἢ ποτὸν], διεδίδου, καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν.

Ἐπειδὴ δέ τι ἐμφάγοιεν, ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο.

9. Πορευομένων δὲ, Χειρίσοφος μὲν ἀμφὶ κνέφας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης πρὸς τὴν κρήνη γυναικας καὶ κόρας καταλαμβάνει ἐμπροσθεν τοῦ ἔρυματος. 10. Αὗται ἡρώτων αὐτοὺς, τίνες εἰεν. Ὁ δὲ ἔρμηνεὺς εἶπε Περσιστὶ, ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοντο πρὸς τὸν σατράπην. Αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ’ ἀπέχοι ὅσον παρασάγγην. Οἱ δὲ, ἐπεὶ ὁψὲ ἦν, πρὸς τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρυμα σὺν ταῖς ὑδροφόροις.

11. Χειρίσοφος μὲν οὖν, καὶ ὅσοι ἐδυνήθησαν τοῦ στρατεύματος, ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο· τῶν δὲ ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι τὴν ὁδὸν, ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἀνευ πυρός· καὶ ἐνταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. 12. Ἐφείποντο δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινὲς, καὶ τὰ μὴ δυνάμενα τῶν ὑποξύγίων ἡρπαζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντο περὶ αὐτῶν. Ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἵ τε διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὄφθαλμοὺς, οἵ τε ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσεσηπότες. 13. Ἡν δὲ τοῖς μὲν ὄφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὄφθαλμῶν πορεύοιτο· τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο, καὶ μηδέποτε ἱσυχίαν ἔχοι, καὶ εἰ τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. 14. Ὅσοι δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τὸν

πόδας οἱ ἴμάντες, καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγυνυντο· καὶ γὰρ ἡσαν, ἐπειδὴ ἐπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτιναι αὐτοῖς πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάρτων βοῶν.

15. Διὰ τὰς τοιωτὰς οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίου, διὰ τὸ ἐκλελοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα, εἴκαζον τετηκέναι· καὶ τετήκει διὰ κρήνην τινὰ, ἥ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ. Ἐνταῦθ' ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο, καὶ οὐκ ἔφασαν πορεύεσθαι. 16. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔχων ὀπισθοφύλακας ώς ἥσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάση τέχνη καὶ μηχανῆ μὴ ἀπολείπεσθαι λέγων, ὅτι ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἔχαλέπαινεν. Οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευνον· οὐ γὰρ ἀν δύνασθαι πορευθῆναι. 17. Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι, τοὺς ἐπομένους πολεμίους φοβῆσαι, εἴ τις δύναιτο, μὴ ἐπίοιεν τοῖς κάμνουσι. Καὶ ἦν μὲν σκότος ἥδη, οἱ δὲ προσήσαν πολλῷ θορύβῳ ἀμφὶ ὅν εἶχον διαφερόμενοι. 18. Ἐνθα δὴ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες, ἄτε ὑγιαίνοντες, ἔξαναστάντες ἔδραμον εἰς τοὺς πολεμίους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἥδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἔκρουσαν. Οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες ἥκαν ἑαυτὸὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγξατο.

19. Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἥξουσί τινες ἐπ' αὐτοὺς, πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπανομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμίᾳ καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. 20. Οἱ δὲ ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπρο-

σθεν οὐχ ὑποχωροῦεν. Ὁ δὲ παριὼν, καὶ παραπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἵσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέψασθαι, τί εἴη τὸ κωλῦον. Οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. 21. Ἐνταῦθα καὶ οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα ηὐλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἀδειπνοι, φυλακὰς, οἵας ἐδύναντο, καταστησάμενοι. Ἐπεὶ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ μὲν Ξενοφῶν, πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν προϊέναι. 22. Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους, πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. Οἱ δὲ ἀσμενοὶ ἴδόντες, τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο· καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἥσαν πρὸς τὴν κώμη, ἔνθα Χειρίσοφος ηὐλίζετο. 23. Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. Καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμενεν, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες ἀς ἐώρων κώμας, ἐπορεύοντο, ἔκαστοι τοὺς ἑαυτῶν ἔχοντες.

24. Ἐνθα δὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος λοχαγὸς ἐκέλευσεν ἀφιέναι ἑαυτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην ἦν εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην· καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους ἐπτακαΐδεκα· καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, ἐνάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δ' ἀνὴρ αὐτῆς λαγὼς ὤχετο θηράσων, καὶ οὐχ ἥλω ἐν ταῖς κώμαις. 25. Αἱ δὲ οἰκίαι ἥσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δὲ εὐρεῖαι· αἱ δὲ εἴσοδοι τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταὶ, οἱ δὲ ἀνθρωποι κατέβαινον ἐπὶ κλίμακος. Ἐν δὲ

ταῖς οἰκίαις ἡσαν αἶγες, οἵες, βόες, ὅρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῷ ἔνδον ἐτρέφοντο. 26. Ἡσαν δὲ καὶ πυρὸι καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κριθίνος ἐν κρατῆρσιν· ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐτὰi αἱ κριθαὶ ἴσοχειλεῦς· καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες. 27. Τούτους δὲ ἔδει, ὅπότε τις διψώῃ, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν. Καὶ πάνυ ἄκρατος ἦν, εἰ μή τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ πάνυ ἥδὺ συμμαθόντι τὸ πόμα ἦν.

28. Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο, καὶ θαρρέεν αὐτὸν ἐκέλευε, λέγων, ὅτι οὗτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίλασιν, ἦν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνηται, ἔστ' ἀν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. 29. Ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνέιτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν, ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὄμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς.

30. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν λαβὼν τὸν κωμάρχην πρὸς Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμαις, καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμόθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον. 31. Οὐκ ἦν δὲ ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνεια, ἐρίφεια, χοίρεια, μόσχεια, ὅρνίθεια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις, τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις. 32. Ὁπότε δέ τις

φιλοφρονούμενός τῷ βούλοιτο προπιεῖν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα· ἔνθεν ἐπικύψαντα ἔδει ρόφοῦντα πίνειν, ὥσπερ βοῦν. Καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν, ὃ τι βούλοιτο. ‘Ο δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο· ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν ἀεὶ ἐλάμβανεν.

33. Ἐπεὶ δὲ ἡλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον κάκείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παιᾶς σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς, ὃ τι δέοι ποιεῖν. 34. Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἔρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα. ‘Ο δὲ ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. Καὶ πάλιν ἡρώτων, τίνι οἱ ἵπποι τρέφοιντο. ‘Ο δὲ ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὄδον ἔφραζεν, ἥ εἴη. 35. Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ὠχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον δὲ εἰλήφει παλαίτερον, δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἥκουσεν, αὐτὸν ἰερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου (δεδιὼς, μὴ ἀποθάνῃ, ἐκεκάκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας). αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. 36. Ἡσαν δὲ οἱ ταύτη ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολύ. Ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποξυγίων σακία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἀνευ γὰρ τῶν σακίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστρός.

CAP. VI.

1. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὁγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δὲ οἰκέτας καταλείπει τῷ κωμάρχῃ, πλὴν τοῦ νιόν τοῦ ἄρτι ἡβάσκουντος. Τοῦτον δὲ Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτη παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιτο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὡς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναζεύξαντες ἐπορεύοντο. 2. Ἡγεῖτο δὲ αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος. Καὶ ἥδη τε ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ Χειρίσοφος αὐτῷ ἔχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἡγεν. Ὁ δὲ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἔπαισε μὲν, ἔδησε δὲ οὐ. 3. Ἐκ δὲ τούτου ἐκένος τῆς νυκτὸς ἀποδρὰς ὥχετο, καταλιπὼν τὸν νίόν. Τοῦτο γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἵνα τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἡράσθη τε τοῦ παιδὸς καὶ οἰκαδεκομίσας πιστοτάτῳ ἔχρητο.

4. Μετὰ τοῦτο ἐπορεύθησαν ἐπτὰ σταθμοὺς, ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμὸν, εὗρος πλεθριαῖν. 5. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύω, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδίον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. 6. Χειρίσοφος δὲ ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πολεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων εἰς τριάκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρας ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα.

7. Ἐπεὶ δὲ ἡλθον οἱ ὄπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τὸν στρατηγὸν καὶ λοχαγὸν, καὶ ἔλεξεν ὡδε· Οἱ μὲν πολέμιοι, ὡς ὄρατε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλεύεσθαι, ὅπως ὡς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. 8. Εμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγεῖλαι μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοὺς στρατιώτας, ἡμᾶς δὲ βουλεύεσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. 9. Εμοὶ δέ γε, ἐφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὡς τάχιστα ἴεναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἵ τε νῦν ἡμᾶς ὄρῶντες πολέμιοι θαρράλεωτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκὸς, τούτων θαρρούντων, πλείους προσγενέσθαι. 10. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν·

Ἐγὼ δὲ οὗτῳ γιγνώσκω· εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ παρασκευάσασθαι, ὅπως ὡς κράτιστα μαχούμεθα· εἰ δὲ βουλόμεθα ὡς ρᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ σκεπτέον εἶναι, ὅπως ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβωμεν, ὡς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. 11. Τὸ μὲν οὖν ὄρος ἐστὶ τὸ ὄρώμενον πλέον ἢ ἐφ' ἐξήκοντα στάδια, ἄνδρες δὲ οὐδαμοῦ φυλάττουτες ἡμᾶς φανεροί εἰσιν, ἀλλ' ἡ κατ' αὐτὴν τὴν ὁδὸν· πολὺ οὖν κρείττον, τοῦ ἐρήμου ὄρους καὶ κλέψαι τι πειράσθαι λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, εἰ δυναίμεθα, μᾶλλον ἢ πρὸς ἵσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμένους μάχεσθαι. 12. Πολὺ γὰρ ρᾶσον, ὄρθιον ἀμαχὲι ἴεναι, ἢ ὄμαλὲς ἐνθεν καὶ ἐνθεν πολεμίων ὅντων· καὶ νύκτωρ ἀμαχὲι μᾶλλον ἀν τὰ πρὸ ποδῶν ὄρώη τις, ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν ἀμαχὲι ιοῦσιν εὐμενεστέρα, ἢ ἡ ὄμαλὴ τὰς

κεφαλὰς βαλλομένοις. 13. Καὶ κλέψαι οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι, ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἰέναι, ώς μὴ ὄρασθαι· ἐξὸν δὲ ἀπελθεῖν τοσοῦτον, ώς μὴ αἰσθησιν παρέχειν. Δοκοῦμεν δὲ ἂν μοι, ταύτη προσποιούμενοι προσβάλλειν, ἐρημοτέρῳ ἀν τῷ ἄλλῳ ὅρῃ χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον ἀθρόοι οἱ πολέμιοι.

14. Ἐτάρ τι ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμβάλλομαι; Ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὁ Χειρίσοφε, ἀκούω τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἔστε τῶν ὁμοίων, εὐθὺς ἐκ παίδων κλέπτειν μελετᾶν· καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ καλὸν, κλέπτειν, ὅσα μὴ κωλύει νόμος. 15. Ὁπως δὲ ώς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον ἄρα ὑμῖν ἐστιν, ἐὰν ληφθῆτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι. Νῦν οὖν μάλα σοι καιρός ἐστιν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι, μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες τοῦ ὄρους, ώς μὴ πολλὰς πληγὰς λάβωμεν.

16. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, “καγὼ ὑμᾶς τοὺς Ἀθηναίους ἀκούω δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ δημόσια (καὶ μάλα ὅντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέπτοντι), καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἰπερ ὑμῖν οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ὥστε ὥρᾳ καὶ σοὶ ἐπιδείκνυσθαι τὴν παιδείαν. 17. Ἔγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἔτοιμός εἰμι, τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπειδὰν δειπνήσωμεν, ἰέναι καταληψόμενος τὸ ὄρος. Ἔχω δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνῆτες τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· καὶ τούτων πυνθάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται αἰξὶ καὶ βουσίν· ὥστε, ἐάνπερ ἄπαξ λάβωμέν τι τοῦ ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποξυγίοις ἔσται. 18. Ἐλπίζω δὲ, οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι,

ἐπειδὰν ἵδωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλουσι καταβαίνειν ἡμῖν εἰς τὸ ἵσον. 19. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπε· Καὶ τί δεῖ σὲ ἔνει, καὶ λιπεῖν τὴν ὀπισθοφυλακίαν; ἀλλὰ ἄλλους πέμψον, ἂν μή τινες ἐθελούσιοι φαίνωνται. 20. Ἐκ τούτου Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς ἔρχεται ὥπλίτας ἔχων, καὶ Ἀριστέας Χῖος γυμνῆτας, καὶ Νικόμαχος Οίταιος γυμνῆτας· καὶ σύνθημα ἐποίησαντο, ὅπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. 21. Ταῦτα συνθέμενοι ἡρίστων· ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγαγεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὡς δέκα σταδίους πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὡς μάλιστα δοκοίη ταύτη προσάξειν.

22. Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, καὶ νὺξ ἐγένετο, οἱ μὲν ταχθέντες ώχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὅρος· οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι, ἐπεὶ ἦσθοντο ἔχόμενον τὸ ὅρος, ἐγρηγόρεσαν, καὶ ἔκαιον πυρὰ πολλὰ διὰ νυκτός. 23. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν, οἱ δὲ τὸ ὅρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπήεσαν. 24. Τῶν δὲ αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὅρους, μέρος δὲ αὐτῶν ἀπήντα τοῖς κατὰ τὰ ἄκρα. Πρὶν δὲ ὁμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς, ἀλλήλοις συμμιγνύασιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἑλληνες καὶ διώκουσιν. 25. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου, οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς παρατεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο σὺν τοῖς ὥπλίταις. 26. Οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ, ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἑώρων ἡττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέθανον μὲν οὐ πολλοὶ αὐτῶν,

γέρρα δὲ πάμπολλα ἐλήφθη· ἀ οἱ "Ἐλληνες ταῖς μαχαιραῖς κόπτοντες ἀχρεῖα ἐποίουν. 27. 'Ως δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον στησάμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας πολλῶν καὶ ἀγαθῶν γεμούσας ἥλθον.

CAP. VII.

1. 'Εκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους, σταθμοὺς πέντε, παρασάγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ὕκουν ἵσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. 2. 'Επεὶ δ' ἀφίκοντο πρὸς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν οὐδὲ οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλὰ, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθὺς ἥκων· ἐπειδὴ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμνεν, ἄλλη προσῆι, καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλῳ. 3. 'Επειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἥλθε σὺν τοῖς ὅπισθοφύλαξι, καὶ πελτασταῖς καὶ ὁπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἥκετε· τὸ γὰρ χωρίον αἱρέτεον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.

4. 'Ενταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλεύοντο· καὶ τοῦ Ξενοφῶντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλῦον εἴη εἰσελθεῖν, εἰπεν ὁ Χειρίσοφος· [Ἄλλὰ] μία αὐτῇ πάροδός ἔστιν, ἦν ὄρᾶς· ὅταν δέ τις ταύτη πειράται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὃς δ' ἀν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. "Αμα δ' ἔδειξε συντετριμμένους ἀνθρώ-

πους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. 5. Ἡν δὲ τοὺς λίθους ἀναλόσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τοὺς αὐτὸν ἀνθρώπους, καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὥπλισμένους.

6. Τὸ δὲ χωρίον, ὡς καὶ σὺ ὁρᾶς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἔστιν, ὃ δεῖ βαλλομένους διελθεῖν. Τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὸν πίτυσι διαλειπούσαις μεγάλαις, ἀνθ' ὧν ἔστηκότες ἄνδρες τί ἀν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἥδη γίγνεται ὡς ἡμίπλεθρον, ὃ δεῖ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν.

7. Ἀλλ' εὐθὺς, ἔφη ὁ Ξειρίσοφος, ἐπειδὰν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὸν προσιέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸν ἀν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θᾶττον γάρ ἀναλόσουσι τοὺς λίθους. Ἀλλὰ πορευώμεθα, ἐνθεν ἡμῖν μικρόν τι παραδραμεῖν ἔσται, ἢν δυνώμεθα, καὶ ἀπελθεῖν ὁρδιον, ἢν βουλώμεθα.

8. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Ξειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παρράσιος λοχαγός· τούτου γὰρ ἡ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. Μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἑβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἕνα, ἔκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. 9. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὅντες, καὶ ἄλλοι δὲ ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἢν ἀσφαλὲς ἐν τοῖς δένδροις ἐστάναι πλεῖον ἢ τὸν ἕνα λόχον.

10. Ἐνθα δὴ Καλλίμαχος μηχανᾶται τι· προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑφ' ὧν ἢν αὐτὸς, δύο ἢ τρία βήματα·

ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέρουντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς· ἐφ' ἔκαστης δὲ προδρομῆς πλέον ἦ δέκα ἄμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο.

11. Ὁ δὲ Ἀγασίας, ώς ὁρᾶ τὸν Καλλίμαχον, ἀ ἐποίει, καὶ τὸ στράτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας, μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώνυμον πλησίον ὅντα παρακαλέσας, οὔτε Εύρυλοχον τὸν Λουσιέα, ἑταίρους ὅντας, οὔτε ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτὸς, καὶ παρέρχεται πάντας.

12. Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ώς ἔώρα αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἵτυος· ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώνυμος Μεθυδριεὺς, καὶ μετὰ τοῦτον Εύρυλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἄλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἴρονται τὸ χωρίον.

‘Ως γὰρ ἄπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς ἔτι πέτρος ἄνωθεν ἡνέχθη.

13. Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα· αἱ γὰρ γυναικες, ρίπτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἔαυτὰς ἐπικατερρίπτουν· καὶ οἱ ἄνδρες ὠσαύτως.

Ἐνθα δὴ καὶ Αἰνείας Στυμφάλιος λοχαγὸς, ἵδων τινα θέοντα ώς ρίψοντα ἔαυτὸν, στολὴν ἔχοντα καλὴν, ἐπιλαμβάνεται ώς κωλύσων.

14. Ὁ δὲ αὐτὸν ἐπισπάται, καὶ ἀμφότεροι ὥχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι, καὶ ἀπέθανον.

Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν πάνυ ὀλίγοι ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὅνιοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

15. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἐπτὰ, παρασύγγας πεντήκοντα. Οὗτοι ἦσαν ὡν δῆλον, ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἤεσαν. Εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἥτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα.

16. Εἶχον δὲ καὶ κνημῖδας καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον, ὃσον ξυγέλην

λακωνικὴν, φῶς σφαττον, ὃν κρατεῖν δύναιντο· καὶ ἀποτέμνοντες ἀν τὰς κεφαλὰς, ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ ἥδον, καὶ ἐχόρευον, ὅπότε οἱ πολέμιοι αὐτοὺς ὄψεσθαι ἔμελλον. Εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον. 17. Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ "Ελληνες, εἴποντο ἀεὶ μαχόμενοι. "Ωικουν δὲ ἐν τοῖς ὁχυροῖς· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς "Ελληνας, ἀλλὰ διετράφησαν τοῖς κτήνεσιν, ἢ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον.

18. Ἐκ τούτου οἱ "Ελληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν "Αρπασον ποταμὸν, εὑρος τεττάρων πλέθρων. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο. 19. Ἐντεῦθεν δὲ ἥλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα καὶ οἰκουμένην, ἣ ἐκαλεῖτο Γυμνίας. Ἐκ ταύτης ὁ τῆς χώρας ἄρχων τοῖς "Ελλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἄγοι αὐτούς. 20. Ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς πέντε ἡμερῶν εἰς χωρίον, ὅθεν ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μὴ, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. Καὶ ἡγούμενος, ἐπειδὴ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἴθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν· φῶς καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου ἔνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν "Ελλήνων εύνοίας.

21. Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δὲ τῷ ὄρει ἦν Θήχης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατεῖδον τὴν θάλατταν, κραυγῇ

πολλὴ ἐγένετο. 22. Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, φήθησαν ἄλλους ἔμπροσθεν ἐπιτίθεσθαι πολεμίους· εἴποντο γὰρ καὶ ὅπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας· καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας, καὶ ἑξώγρησαν ἐνέδραν ποιησάμενοι· καὶ γέρρα ἔλαβον δασειῶν βωῶν ὡμοβόεια ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν. 23. Ἐπειδὴ δὲ βοὴ πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύτερον, καὶ οἱ ἀεὶ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς ἀεὶ βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοὴ, δσῳ δὴ πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μεῖζον τι εἶναι τῷ Ξενοφῶντι. 24. Καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον, καὶ Λύκιον καὶ τοὺς ἵππεας ἀναλαβὼν, παρεβοήθει· καὶ τάχα δὴ ἀκούοντι βοώντων τῶν στρατιωτῶν, Θύλαττα, Θύλαττα, καὶ παρεγγυώντων. Ἔνθα δὴ ἔθεον ἄπαντες καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, καὶ τὰ ὑποξύγια ἡλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι.

25. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ περιέβαλλον ἀλλήλους καὶ στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς, δακρύοντες. Καὶ ἑξαπίνης, ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους, καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν. 26. Ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν δερμάτων πλῆθος ὡμοβοείων, καὶ βακτηρίας, καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέρρα, καὶ ὁ ἡγεμῶν αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέρρα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο. 27. Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα οἱ Ἕλληνες ἀποπέμπουσι, δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον, καὶ φιάλην ἀργυρᾶν, καὶ σκευὴν Περσικὴν, καὶ δαρεικοὺς δέκα· ἦτει δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ τῶν στρατιωτῶν. Κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, οὓς σκηνήσουσι, καὶ τὴν ὁδὸν, ἦν πορεύσονται εἰς Μάκρωνας, ἐπεὶ ἐσπέρα ἐγένετο, φέρετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

CAP. VIII.

1. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν οἱ "Ελληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς, παρασάγγας δέκα. Τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ὃς ὥριζε τὴν τῶν Μακρώνων καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. 2. Εἶχον δ' ὑπερδέξιον χωρίον οὗν χαλεπώτατον, καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμὸν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὄριζων δί' οὐ ἔδει διαβῆναι. ³ Ήν δὲ οὗτος δασὺς δένδρεσι, παχέσι μὲν οὖν, πυκνοῖς δέ. Ταῦτα, ἐπεὶ προσῆλθον οἱ "Ελληνες, ἔκοπτον, σπεύδοντες ἐκ τοῦ χωρίου ώς τάχιστα ἐξελθεῖν. 3. Οἱ δὲ Μάκρωνες, ἔχοντες γέρρα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας, καταντιπέρας τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταπὸν ἐρρίπτουν· ἐξικνοῦντο δὲ οὖν, οὐδ' ἐβλαπτον οὐδέν.

4. "Ἐνθα δὴ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνὴρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων, ὅτι γιγνώσκοι τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἷμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην πατρίδα εἶναι· καὶ, εἰ μή τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. 5. Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη· ἀλλὰ διαλέγου, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν. Οἱ δ' εἶπον, ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτοὺς, τί ἀντιτετάχαται, καὶ χρῆζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι. 6. Οἱ δ' ἀπεκρίναντο· "Οτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν ἐρχεσθε. Λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοὶ, ὅτι οὐ κακῶς γε ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες, ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. 7. Ἡρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἀν τούτων

τὰ πιστά. Οἱ δὲ ἔφασαν, καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν.
 Ἐντεῦθεν διδόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς
 Ἑλλησιν, οἱ δὲ Ἑλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικήν· ταῦτα γὰρ
 ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δὲ ἐπεμαρτύρωντο ἀμφότεροι.

8. Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα
 συνεξέκοπτον, τὴν τε ὁδὸν ὡδοποιόουν, ώς διαβιβάσοντες,
 ἐν μέσοις ἀναμεμιγμένοι τοῖς Ἑλλησι· καὶ ἀγορὰν, οἷαν
 ἐδύναντο, παρεῖχον· καὶ παριήγαγον ἐν τρισὶν ἡμέραις,
 ἔως ἐπὶ τὰ τῶν Κόλχων ὅρια κατέστησαν τοὺς Ἑλληνας.
 9. Ἐνταῦθα ἦν ὅρος μέγα, προσβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τοῦτο
 οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἤσαν. Καὶ τὸ μὲν πρώτον οἱ
 Ἑλληνες ἀντιπαρετάξαντο κατὰ φύλαγγα, ώς οὕτως ἄξον-
 τες πρὸς τὸ ὅρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς βου-
 λεύσασθαι συλλεγεῖσιν, ὅπως ώς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται.

10. Ἔλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ, παύσαντας τὴν
 φάλαγγα, λόχους ὄρθιους ποιῆσαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ
 διασπασθήσεται εὐθὺς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὔοδον
 εὑρήσομεν τὸ ὅρος· καὶ εὐθὺς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσει, ὅταν
 τεταγμένοι εἰς φάλαγγα, ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν.
 11. Ἐπειτα, ἦν μὲν ἐπὶ πολλοὺς τεταγμένοι προσάγωμεν,
 περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς περιττοῖς χρή-
 σονται, ὅ τι ἀν βούλωνται· ἐὰν δὲ ἐπ' ὀλίγων τεταγμένοι
 ἴωμεν, οὐδὲν ἀν εἴη θαυμαστὸν, εἰ διακοπείη ἡμῶν ἡ
 φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων πολλῶν
 ἐμπεσόντων· εἰ δέ πη τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν
 ἔσται. 12. Ἀλλά μοι δοκεῖ, ὄρθιους τοὺς λόχους ποι-
 ησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλείποντας τοῖς
 λόχοις, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν

πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φύλαγγος ἔξω οἱ ἕσχατοι λόχοι, καὶ ὥρθίους ἄγοντες, οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν, ἥ τε ἀν εὔοδον ἥ, ταύτη ἔκαστος ἔξει ὁ λόχος. 13. Καὶ εἴς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ράδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὅντων, διακόψαι τε οὐ ράδιον ἔσται λόχον ὥρθιον προσιόντα. Ἐάν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσει· ἦν τε εἴς πη δυνηθῆ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη τῶν πολεμίων.

14. Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίουν ὥρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ ἀπιών ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ, ἔλεγε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν, οὓς ὥρατε, μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδὼν τοῦ μὴ ἥδη εἶναι, ἔνθα πάλαι ἐσπεύδομεν· τούτους, ἦν πως δυνώμεθα, καὶ ὡμοὺς δεῖ καταφαγεῖν. 15. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἔκαστοι ἐγένοντο, καὶ τοὺς λόχους ὥρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὁγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἔκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστὰς καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἔξακοσίους ἑκάστους.

16. Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. Καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ τῆς τῶν πολεμίων φύλαγγος ἔξω γενόμενοι ἐπορεύοντο. 17. Οἱ δὲ πολέμιοι ώς εἶδον αὐτοὺς, ἀντιπαραθέοντες οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάσθησαν, καὶ πολὺ τῆς αὐτῶν φύλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν.

18. Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελταστὰ, ὡν ἥρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνὰν, νομίσαντες φεύγειν, ἀνακραγόντες ἔθεον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὅρος ἀναβαίνουσι· συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὄπλιτικὸν, ὡν ἥρχε Κλεάνωρ ὁ Ὁρχομένιος. 19. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλῃ ἐτρύπετο. Οἱ δὲ Ἑλληνες ἀναβάντες ἔστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κώμαις καὶ τάπιτήδεια πολλὰ ἔχούσαις.

20. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα, οὐδὲν ἦν, ὃ τι καὶ ἔθαύμασαν· τὰ δὲ σμήνη πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν, πάντες ἀφρούνεις τε ἐγίγνοντο, καὶ ἥμουν, καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὄρθος οὐδεὶς ἥδυνατο ἵστασθαι· ἀλλ’ οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες, σφόδρα μεθύουσιν ἔῳκεσαν· οἱ δὲ πολὺ, μαινομένοις· οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. 21. Ἔκειντο δὲ οὕτω πολλοὶ, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. Τῇ δ’ ὑστεραίᾳ ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτήν που ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτη δὲ καὶ τετάρτη ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

22. Ἐντεῦθεν δ’ ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς, παρασύγγας ἐπτὰ, καὶ ἥλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα οἰκουμένην ἐν τῷ Εὔξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν ἐν τῇ Κόλχων χώρᾳ. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἥμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμαις. 23. Κάντεῦθεν ὄρμώμενοι ἐληῖζοντο τὴν Κολχίδα. Ἀγορὰν δὲ παρεῖχον τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἑλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. 24. Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον

Κόλχων, τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων· καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἥλθον, [τὸ πλέον] βόες. 25. Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν, ἦν εὔξαντο, παρεσκευάζοντο. Ἡλθον δὲ αὐτοῖς ἴκανοὶ βόες ἀποθύσαι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ θεοῖς ἂν εὔξαντο. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὕρει, ἔνθαπερ ἐσκήνουν· εἴλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην (ὅς ἔφυγε παῖς ὁν οἴκοθεν, παῦδα ἄκων κατακτανὼν, ξυήλη πατάξας), δρόμου τ' ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι.

26. Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. Ὁ δὲ δείξας, οὐπερ ἐστηκότες ἐτύγχανον, Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν, ὅπου ἂν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὔτως; Ὁ δ' ἐπει· Μᾶλλον τι ἀνιάσεται ὁ καταπεσών. 27. Ἡγωνίζοντο δὲ παιδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλώτων οἱ πλεῖστοι, δόλιχον δὲ Κρῆτες πλείους ἢ ἔξηκοντα ἔθεον· πάλην δὲ, καὶ πυγμὴν, καὶ παγκράτιον ἔτεροι. Καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καὶ, ἀτε θεωμένων τῶν ἑταίρων, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο. 28. Ἔθεον δὲ καὶ ἵπποι· καὶ ἔδει αὐτοὺς, κατὰ τοῦ πρανοῦς ἐλάσαντας, ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. Καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὕρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. Ἔνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

KΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ε'.

CAP. I.

"Οσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἑλληνες, καὶ δόσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρι ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ώς εἰς Τραπεζοῦντα, πόλιν Ἑλληνίδα, ἀφίκοντο, καὶ ώς ἀπέθυσαν, ἀ εὗξαντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

2. Ἐκ δὲ τούτου ξυνελθόντες ἐβουλεύοντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας. Ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος, καὶ ἔλεξεν ὡδε· Ἔγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὡ ἄνδρες, ἀπείρηκα ἦδη ξυσκευαζόμενος, καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἴων, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἦδη, παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῦν τὸ λοιπὸν, καὶ ἐκταθεὶς, ὥσπερ Ὁδυσσεὺς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. 3. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν, ώς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταῦτα ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. Ἐπειτα δὲ Χειρίσοφος ἀνέστη καὶ εἶπεν ὡδε.

4. Φίλος μοί ἔστιν, ω̄ ἄνδρες, Ἐναξίβιος, ναναρχῶν δὲ καὶ τυγχάνει. Ἡν οὖν πέμψητέ με, οἴομαι ἀν ἐλθεῖν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα τὰ ἡμᾶς ἔξοντα. Τμεῖς δὲ, εἴπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε, ἔστ’ ἀν ἐγὼ ἐλθω· ἥξω δὲ ταχέως. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἥσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο, πλεῖν αὐτὸν ὡς τάχιστα.

5. Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη καὶ ἔλεξεν ὅδε. Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. "Οσα μοι οὖν δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἔρω. 6. Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορὰ ἔστιν ἱκανὴ, οὔτε ὅτου ὀνησόμεθα εὐπορία, εἰ μὴ ὀλίγοις τισίν· ἥ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ήν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. 7. Ἀλλά μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὡς σώζησθε· ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. "Εδοξε ταῦτα.

8. "Ετι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε. Ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύσονται τινες. Οἴομαι οὖν βέλτιστον εἶναι, ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἔξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν εξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ ξυμπαρασκευάζωμεν, ἐάν τι δέη· καν βοηθῆσαι τισι καιρὸς ἥ, εἰδῶμεν ὅποι δεήσει βοηθεῖν· καὶ ἐάν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῆ ποι, ξυμβουλεύωμεν πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν, ἐφ' οὓς ἀν ἴωσιν. "Εδοξε καὶ ταῦτα.

9. Ἐννοεῖτε δὲ καὶ τόδε, ἐφη. Σχολὴ τοῖς πολεμίοις ληῆζεσθαι· καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν, ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. Φύλακας δή μοι δοκεῖ

δεῖν πέρι τὸ στρατόπεδον εἶναι· ἐὰν οὖν κατὰ μέρος [μερισθέντες] φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἥττον ἀν δύναντο ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. 10. Ἐτι τοίνυν τάδε ὄρâτε. Εἰ μὲν ἡπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἦξει πλοῦτο Χειρίσοφος ἄγων ἵκανὰ, οὐδὲν ἀν ἔδει, ὡν μέλλω λέγειν· νῦν δ', ἐπεὶ τοῦτο ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. Ἡν μὲν γὰρ ἔλθη, ὑπαρχόντων ἐνθάδε, ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα· ἐὰν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. 11. Ὁρῶ δὲ ἐγὼ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζούντιών μακρὰ πλοῖα, κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτὰ, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἔως ἂν ἵκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἵσως ἀν οὐκ ἀπορήσαιμεν κομιδῆς, οἵας δεόμεθα. 12. Ἔδοξε καὶ ταῦτα.

Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ, οὓς ἀν κατάγωμεν, ὅσον ἀν χρόνον ἡμῶν ἔνεκεν μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὀφελοῦντες καὶ ὀφελῶνται. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. 13. Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἷν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδὸς, ἃς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ, καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

14. Ἐνταῦθα δὲ ἀνέκραγον, ὡς οὐ δέοι ὁδοιπορεῖν. Ο δὲ, ὡς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδὲν, τὰς δὲ πόλεις ἔκούσας ἐπεισεν ὁδοποιεῖν· λέγων, ὅτι θάττον ἀπαλλάξονται, ἷν εὔποροι γένωνται αἱ ὁδοί. 15. Ἔλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζούν-

τίων, ἦ ἐπέστησαν Δέξιππον Λάκωνα περίοικον. Οὗτος ἀμελήσας τοῦ ξυλλέγειν πλοῖα, ἀποδρὰς ὥχετο ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν. Οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἐπαθεν ὕστερον· ἐν Θράκῃ γὰρ παρὰ Σεύθη πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Λάκωνος. 16. Ἐλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἦ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος· ὃς, ὅπόσα λαμβάνοι πλοῖα, κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, εἴ τι ἥγον, ἔξαιρούμενοι, φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη· τοῖς δὲ πλοίοις ἔχρησαντο εἰς παραγωγήν. 17. Ἐν ὧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξήσαν οἱ Ελληνες· καὶ οἱ μὲν ἐλάμβανον, οἱ δὲ καὶ οὐ. Κλεαίνετος δ' ἔξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν, αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

CAP. II.

1. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὅστε ἀπαυθημερίζειν ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἐκ τούτου λαβὼν Ξενοφῶν ἥγεμόνας τῶν Τραπεζούντίων, ἔξαγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ κατέλιπε φυλάττειν τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἀτε ἐκπεπτωκότες τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἥσαν ἄθροοι, καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. 2. Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἥγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἥσαν· εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως ἥγον, ὑφ' ὃν κακῶς ἐπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

3. Ἐπεὶ δὲ ἥσαν ἐν τῇ ἀνω χώρᾳ οἱ Ἑλληνες, ὅποια τῶν χωρίων τοῦ Δρίλαις ἀλώσιμα εἶναι ἐδόκει, ἐμπιπράντες ἀπήεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαμβάνειν, εἰ μὴ ὡς ἡ βοῦς, ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. Ἐν δὲ ἦν χωρίον, μητρόπολις αὐτῶν· εἰς τοῦτο πάντες ξυνερρύσκεσαν· περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἵσχυρῶς βαθέα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. 4. Οἱ δὲ πελτασταὶ, προδραμόντες στάδια πέντε ἢ ἔξι τῶν ὁπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὥρωντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. Ξυνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοὶ, οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους, ἢ εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. 5. Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον (καὶ γὰρ τάφρος ἦν περὶ αὐτὸν εὔρεια ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοπες ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι), ἀπιέναι δὴ ἐπεχείρουν· οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. 6. Ως δὲ οὐκ ἐδύναντο ἀποτρέχειν (ἦν γὰρ ἐφ' ἐνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν), πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἤγειτο τοῦς ὁπλίτας. 7. Ο δ' ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἐστὶ χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὖτε λαβεῖν δυνάμεθα, ἵσχυρὸν γάρ ἐστιν· οὗτε ἀπελθεῖν ῥάδιον, μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες, καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

8. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν, τοὺς μὲν ὁπλίτας θέσθαι ἐκέλευσε τὰ ὅπλα· αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς ἐσκοπεῖτο, πότερον εἴη κρείττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας, ἢ καὶ τοὺς ὁπλίτας διαβιβάζειν, ὡς ἀλόντος ἀν τοῦ χωρίου. 9. Ἐδόκει γὰρ τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι ἀνευ πολλῶν νεκρῶν, ἐλεῖν

δ' ἀν ϕόντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον· καὶ ὁ Ξενοφῶν
 ξυνεχώρησε, τοῖς Ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντεις ἀποδε-
 δειγμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν
 τῆς ἐξόδου. 10. Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς ἔπειμπε δια-
 βιβάσοντας τοὺς ὄπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας
 ἅπαντας τοὺς πελταστὰς, καὶ οὐδένα εἴᾳ ἀκροβολίζεσθαι.
 11. Ἐπεὶ δ' ἦκον οἱ ὄπλῖται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἔκαστον
 ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ώς ἀν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι·
 ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἱ πάντα τὸν χρό-
 νον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. 12. Καὶ
 οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι παρήγ-
 γελλε διηγκυλωμένους ἴεναι, ώς, ὅπόταν σημήνῃ, ἀκοντί-
 ζειν δεῆσον· καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλῆσθαι ἐπὶ ταῖς
 νευραῖς, ώς, ὅπόταν σημήνῃ, τοξεύειν δεῆσον· καὶ τοὺς
 γυμνῆτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διφθέρας· καὶ τοὺς
 ἐπιτηδείους ἔπειμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι.

13. Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ
 οἱ ὑπολοχαγοὶ καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι
 πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ ξυνεώ-
 ρων (μηνοειδὴς γὰρ διὰ τὸ χωρίον ἡ τάξις ἦν). 14. ἐπεὶ
 δ' ἐπαιάνισαν, καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, ἀμα τε τῷ
 Ἔνναλιώ ἡλάλαξαν καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὄπλῖται, καὶ τὰ
 βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, καὶ
 πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ
 προσέφερον. 15. Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον
 οἱ πολέμιοι τά τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε
 Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος Πελληνεὺς, καταθέ-
 μενοι τὰ ὅπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον

εῖλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὡς ἐδόκει. 16. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ εἰσδραμόντες ἥρπαζον, ὅ τι ἔκαστος ἐδύνατο· ὁ δὲ Ξενοφῶν στὰς κατὰ τὰς πύλας, ὅπόσους ἐδύνατο, κατεκώλυε τῶν ὄπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἵσχυροις. 17. Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομένου, κραυγὴ τε ἐγίγνετο ἔνδον, καὶ ἔφενγον, οἱ μὲν καὶ ἔχοντες ἢ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετρωμένος· καὶ πολὺς ἦν ὡθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. Καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες, ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τε ἔστιν ἔνδον, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοὶ, οἱ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς ἔνδον ἀνθρώπους.

18. Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα, ἵεναι εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. Καὶ ἵεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσω ὡθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. 19. Καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη, καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ "Ἐλληνες· οἱ δὲ ὄπλιται ἔθεντο τὰ ὅπλα, οἱ μὲν περὶ τὰ σταυρώματα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. 20. Ο δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ οἷόν τε εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλῆς, ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν· σκοπουμένοις δὲ αὐτοῖς ἐδοξεῖ παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. 21. Ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἔκαστοι τοὺς καθ' αὐτοὺς διήρουν, καὶ τοὺς ἀχρείους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὄπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοὶ, οἵς ἔκαστος ἐπίστευεν.

22. Ἐπεὶ δὲ ἥρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν

πολλοὶ, γέρρα καὶ λόγχας ἔχοντες, καὶ κυνημῖδας, καὶ κράνη Παφλαγοικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ. 23. "Ωστε οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν κατὰ τὰς πύλας τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας· καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερρίπτουν ἀνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νὺξ φοβερὰ ἦν ἐπιοῦσα. 24. Μαχομένων δὲ αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων, θεῶν τις αὐτοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. Ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ, ὅτου δὴ ἀνάφαντος. 'Ως δ' αὕτη ξυνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. 25. 'Ως δὲ ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἐνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας· αἱ ξύλιναι ἥσαν, ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. Ἐφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. 26. Οἱ δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, καὶ δῆλοι ἥσαν, ὅτι ἐπικείσονται ἐν τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. Ἐνταῦθα παραγγέλλει φέρειν ξύλα, ὅσοι ἐτύγχανον ἔξω ὅντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. Ἐπεὶ δὲ ίκανὰ ἥδη ἦν, ἐνῆψαν· ἐνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. 27. Οὔτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. Καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τὰλλα πάντα, πλὴν τῆς ἄκρας.

28. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ἀπήεσαν οἱ "Ελληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα (πρανῆς γὰρ ἦν καὶ στενῆ), ψευδενέδραν ἐποιήσαντο. 29. Καὶ ἀνὴρ, Μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοῦνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν δέκα, ἔμενεν ἐν λασίῳ

χώριῳ, καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους πειρᾶσθαι λανθάνειν· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὖσαι. 30. Οἱ μὲν οὖν πολέμιοι, ταῦτα διορῶντες, ἐφιβούντο ὡς ἐνέδραν οὖσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινεν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἥδη ἴκανὸν ὑπεληλυθέναι, τῷ Μυσῷ ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὅς ἔξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. 31. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρῆτες (ἀλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ), ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ, εἰς ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν· 32. ὁ Μυσὸς δὲ, κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων, ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. Καὶ αὐτὸι ἐπὶ πόδα ἀνεχώρουν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, καὶ ἀντιτοξεύοντες τίνεις τῶν Κρήτων. Οὕτως ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι οὗτες.

CAP. III.

1. Ἐπεὶ δὲ οὗτε Χειρίσοφος ἦκεν, οὗτε πλοῖα ἴκανὰ ἦν, οὕτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. Καὶ εἰς μὲν τὰ πλοῖα τούς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη, καὶ παῖδας καὶ γυναικας, καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν εἰσβιβάσαντες, τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὠδοπεποιημένη ἦν. 2. Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασοῦντα τριταῖοι, πόλιν Ἐλληνίδα ἐπὶ θαλάττῃ, Σινωπέων ἄποικον ἐν τῇ Κολχίδι χώρᾳ. 3. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς

ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὁκτακισχίλιοι καὶ ἔξακόσιοι. Οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπό τε τῶν πολεμίων καὶ χιόνος, καὶ εἴ τις νόσῳ.

4. Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνοντι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων ἀργύριον γενόμενον· καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἔξειλον καὶ τῇ Ἔφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοὶ, τὸ μέρος ἔκαστος, φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. 5. Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρὸν, καὶ ἐπέγραψε τό τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτοῦ. 6. Τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἔφεσίας, ὅτε ἀπήει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδὸν, καταλείπει παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ιέναι [μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ]· καὶ ἐπέστειλεν, ἢν μὲν αὐτὸς σωθῇ, αὐτῷ ἀποδοῦναι· ἢν δέ τι πάθῃ, ἀναθεῖναι ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὃ τι οὕτοι χαριεῖσθαι τῇ θεῷ.

7. Ἐπεὶ δ' ἔφενγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἦδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι (ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντος) παρὰ τὴν Ὁλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὁλυμπίαν θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν, χωρίον ὡνεῖται τῇ θεῷ, ὅπου ἀνεῖλεν ὁ θεός. 8. Ἐτυχε δὲ διὰ μέσου ῥέων τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. Καὶ ἐν Ἔφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεὼν Σελινοῦς ποταμὸς παραρρέει, καὶ ἵχθυες δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἔνεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι

πάντων, ὅπόσα ἔστιν ἀγρευόμενα θηρία. 9. Ἐποίησε δὲ καὶ βωμὸν καὶ ναὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου· καὶ τὸ λοιπὸν δὲ ἀεὶ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἄγρου ὡραῖα, θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ· καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι ἄνδρες καὶ γυναικες μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. Παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνῶσιν ἄλφιτα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ. 10. Καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἵ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν· οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες ξυνεθήρων· καὶ ίhlίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χώρου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης, σύες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι.

11. Ἔστι δὲ ἡ χώρα, ἥ ἐκ Λακεδαιμονος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὡς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. Ἐνι δ' ἐν τῷ ἱερῷ χώρῳ [καὶ λειμῶν] καὶ ἄλση καὶ ὅρη δένδρων μεστὰ, ἵκανὰ καὶ σῦν καὶ αἴγας καὶ βοῦς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ιόντων ὑποξύγια εὑώχεισθαι. 12. Περὶ δὲ αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα ἔστι τρωκτὰ ωραῖα. Ὁ δὲ ναὸς, ὡς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται· καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὡς κυπαρίττινον χρυσῷ ὅντι, τῷ ἐν Ἐφέσῳ. 13. Καὶ στήλῃ ἔστηκε παρὰ τὸν ναὸν, γράμματα ἔχουσα·

ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ
ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ.
ΤΟΝ ΔΕ ΕΧΟΝΤΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΥΜΕΝΟΝ,
ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ
ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ,
ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ ΠΕΡΙΤΤΟΥ
ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ.
ΑΝ ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗ ΤΑΥΤΑ,
ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕΛΗΣΕΙ.

CAP. IV.

1. Ἐκ Κερασοῦντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο, οὕπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο. 2. Ἐπεὶ δὲ ἡσαν ἐπὶ τοῖς Μοσσυνοίκων ὁρίοις, πέμπουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρόξενον δύντα τῶν Μοσσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ως διὰ φιλίας, ἢ ως διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας. Οἱ δὲ εἶπον, ὅτι οὐ διήσοιεν ἐπίστενον γὰρ τοῖς χωρίοις. 3. Ἐντεύθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος, ὅτι πολέμοι εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα. Καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκείνους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς ὁ Τιμησίθεος, ἥκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. 4. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, συνῆλθον οἵ τε τῶν Μοσσυνοίκων ἄρχοντες καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενοφῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος·

5. Ὡς ἄνδρες Μοσσύνοικοι, ἡμεῖς βουλόμεθα διασωθῆναι πρὸς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν· κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους εἶναι. 6. Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν ξυμμάχους, καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τί ποτε ὑμᾶς οὗτοι ἡδικήκασι, καὶ τὸ λοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τούτους. 7. Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε, πόθεν αὐθις ἀν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε ξύμμαχον. 8. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσσυνοίκων, ὅτι καὶ βούλοιντο ταῦτα, καὶ δέχοιντο τὴν ξυμμαχίαν. 9. Ἀγετε δὴ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἀν ξύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα; καὶ ὑμεῖς τί οἴοι τε ἔσεσθε ἡμῖν ξυμπρᾶξαι περὶ τῆς διόδου; 10. Οἱ δὲ εἶπον, ὅτι ἰκανοί ἔσμεν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν, ἐκ

τοῦ ἐπὶ θάτερα, τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν ξυμμαχοῦνταί τε καὶ τήν ὁδὸν ἥγησονται.

11. Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες ὥχοντο· καὶ ἦκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα μονόξυλα, καὶ ἐν ἑκάστῳ τρεῖς ἄνδρας· ὃν οἱ μὲν δὺο ἐκβάντες, εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα, ὁ δὲ εἴς ἔμενε. 12. Καὶ οἱ μὲν λαβόντες τὰ πλοῖα ἀπέπλευσαν· οἱ δὲ μένοντες ἐξετάζαντο ὧδε. "Εστησαν ἀνὰ ἑκατὸν, ὥσπερ μάλιστα χοροὶ ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχοντες γέρρα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ πεταλῷ· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὡς ἑξάπηχυ, ἐμπροσθεν μὲν λόγχην ἔχον, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ἔνδιου σφαιροειδές. 13. Χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων, πάχος ὡς λινοῦ στρωματοδέσμου· ἐπὶ τῇ κεφαλῇ δὲ κράνη σκύτινα, οἵα περ τὰ Παφλαγονικὰ, κρώβυλον ἔχοντα κατὰ μέσον, ἐγγύτατα τιαροειδῆ· εἶχον δὲ καὶ σαγύρεις σιδηρᾶς. 14. Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἴς, οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ἐπορεύοντο ἄδοντες ἐν ῥυθμῷ, καὶ διελθόντες διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλλήνων ἐπορεύοντο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπὶ χωρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. 15. Πικεῖτο δὲ τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως, τῆς μητροπόλεως καλουμένης αὐτοῖς, καὶ ἔχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσσυνοίκων. Καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν· οἱ γὰρ ἀεὶ τοῦτ' ἔχοντες ἐδόκουν ἐγκρατεῖς εἶναι καὶ πάντων Μοσσυνοίκων· καὶ ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν δὲν καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

16. Εἴποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινὲς, οὐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἀρπαγῆς ἔνεκεν. Οἱ

δὲ πόλεμοις, πρόσιόντων, τέως μὲν ἡσύχαξον· ἐπεὶ δὲ ἔγγὺς ἐγένοντο τὸν χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται αὐτούς· καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων, καὶ τῶν ξυναναβάντων Ἑλλήνων τινὰς, καὶ ἐδίωκον, μέχρι οὗ εἶδον τοὺς Ἑλληνας βοηθοῦντας. 17. Εἴτα δὲ ἀποτραπόμενοι ὥχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς τῶν νεκρῶν, ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἑλλησὶ καὶ τοῖς ἑαυτῶν πολεμίοις, καὶ ἄμα ἔχορευον, νόμῳ τινὶ ἁδοντες. 18. Οἱ δὲ Ἑλληνες μάλα ἦχθοντο, ὅτι τούς τε πολεμίους ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους, καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες Ἑλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν, μάλα δύντες συχνοί· ὃ οὕπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ.

19. Ξενοφῶν δὲ ξυγκαλέσας τοὺς Ἑλληνας εἶπεν· Ἀνδρες στρατιώται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἔνεκα τῶν γεγενημένων· ἵστε γάρ, ὅτι καὶ ἀγαθὸν οὐ μείον τοῦ κακοῦ γεγένηται. 20. Πρῶτον μὲν γάρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν ἡγήσεσθαι τῷ δύντι πολέμοι εἰσιν, οἵσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγκη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀφροντιστήσαντες τῆς ξὺν ἡμῖν τάξεως, καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι εἶναι ξὺν τοῖς βαρβάροις ταύτα πράττειν, ἅπερ ξὺν ἡμῖν, δίκην δεδώκασιν· ὡστε αὐθις ἤττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείψονται. 21. Ἄλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι, ὅπως καὶ τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξῃτε κρείττους αὐτῶν εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσητε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀνδράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.

22. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὔτως ἔμειναν· τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιερήσαντο, ἀριστήσαντες, ὅρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐπὶ

τὸ εὐώνυμον κατὰ ταῦτὰ ταξάμενοι, ἐπορεύοντο, τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων [Ὀρθίων ὄντων] ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος τῶν ὀπλιτῶν. 23. Ἡσαν γὰρ τῶν πολεμίων, οἱ εὐζωνοι κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον· τούτους οὖν ἀνέστελλον οἱ τοξόται καὶ πελτασταί. Οἱ δὲ ἄλλοι βάδην ἐπορεύοντο, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ προτεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν καὶ οἱ ξὺν αὐτοῖς· ἐνταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. 24. Τοὺς μὲν οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι καὶ ἐμάχοντο· ἐπειδὴ δὲ ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὀπλῖται, ἐτράποντο. Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ εὐθὺς εἶποντο, διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν μητρόπολιν· οἱ δὲ ὀπλῖται ἐν τάξει εἶποντο. 25. Ἐπεὶ δὲ ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα δὴ οἱ πολέμιοι ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο, καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς· καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα μακρὰ, ὅσα ἀνὴρ ἀν φέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός.

26. Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ "Ἐλληνες, ἀλλ' ὁμόσε ἔχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν, ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. Οἱ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὁ ἐν τῷ μόσσυν τῷ ἐπ' ἄκρου φύκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττουσιν, οὐκ ἥθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἱρεθέντι χωρίῳ, ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσσύνοις κατεκαύθησαν. 27. Οἱ δὲ "Ἐλληνες, διαρπάζοντες τὰ χωρία, εὑρισκού θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους, ὡς ἔφασαν οἱ Μοσσύνοικοι· τὸν δὲ νέον σῖτον ξὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. 28. Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεύσιν εύρισκετο τετα-

ριχευμένα, καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ὃ ἔχρωντο οἱ Μοσσύνοικοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. 29. Κάρυα δὲ ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυὴν οὐδεμίαν. Τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἔχρωντο ἔψουτες καὶ ἄρτους ὅπτῶντες. Οἶνος δὲ ηύρισκετο, ὃς ἄκρατος μὲν, ὁξὺς ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος· κερασθεὶς δὲ, εὐώδης τε καὶ ἥδυς.

30. Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα, ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς ξυμμαχήσασι τῶν Μοσσυνοίκων. Ὁπόσα δὲ καὶ ἄλλα παρήσαν χωρία τῶν ξὺν τοῖς πολεμίοις ὅντων, τὰ εὐπροσοδώτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἔκόντες προσεχώρουν. 31. Τὰ δὲ πλείστα τοιάδε ἦν τῶν χωρίων· ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἄλλήλων στάδια ὄγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μεῖον· ἀναβοώντων δὲ ἄλλήλων ξυνήκουν εἰς τὴν ἐτέραν ἐκ τῆς ἐτέρας πόλεως· οὕτως ὑψηλή τε καὶ κοίλη ἡ χώρα ἦν. 32. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοὺς, τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ οὐ πολλοῦ δέοντας ἵσους τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι· ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμιον. 33. Ἐξήτουν δὲ καὶ ταῖς ἑταίραις, αἷς ἦγον οἱ Ἕλληνες, ἐμφανῶς ξυγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν οὗτός σφισι. Λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. 34. Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρώτατους διελθεῖν, καὶ πλείστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμένους. Ἐν τε γὰρ ὅχλῳ ὅντες ἐποίουν, ἀπερ ἀν ἄνθρωποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ οὐκ ἀν τολμῶεν· μόνοι τε

όντες ὄμοια ἔπραττον, ἅπερ ἀν μετ' ἄλλων δύντες· διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ ὡρχοῦντο, ἐφιστάμενοι, ὅπου τύχοιεν, ὥσπερ ἄλλοις ἐπιδεικνύμενοι.

CAP. V.

1. Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἑλληνες, διά τε τῆς πολεμίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὀκτὼ σταθμοὺς, καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. Οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ ὑπήκοοι τῶν Μοσσυνοίκων· καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβαρηνούς. 2. Ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδινωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττη ἥττον ἐρυμνά. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἔχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν, καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναι τι· καὶ τὰ ξένια, ἂν ἦκε παρὰ Τιβαρηνῶν, οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύσαντες, ἐστε βουλεύσαντο, ἐθύνοντο. 3. Καὶ πολλὰ καταθυσάντων, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες γνώμην, ὅτι οὐδαμῆ προσίοντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον. Ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο· καὶ ὡς διὰ φιλίας πορευόμενοι δύο ἡμέρας, ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρᾳ.

4. Μέχρι ἐνταῦθα ἐπέζευσεν ἡ στρατιά. Πλῆθος τῆς καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἔξακοσιοι καὶ εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκτακισχίλιοι καὶ ἔξακοσιοι· χρόνου πλῆθος ὀκτὼ μῆνες. 5. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα πέντε. Ἐν δὲ ταύταις πρῶ-

τον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἔκαστοι τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. 6. Τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον, τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγορὰν, οὐδὲ εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

7. Ἐν τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως (ἢν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρον ἐκείνοις ἔφερον), καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἥκουν δησμένην. Καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον ἔλεγον (προηγόρει δὲ Ἑκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν). 8. Ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι νικάτε Ἑλληνες ὅντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ ξυνησθησομένους, ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν (ὡς ἡμεῖς ἀκούομεν) πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. 9. Ἀξιοῦμεν δὲ, Ἑλληνες ὅντες καὶ αὐτοὶ, ὑφ' ὑμῶν ὅντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μέν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπῆρξαμεν κακῶς ποιοῦντες. 10. Κοτυωρῖται δὲ οὗτοί εἰσι μὲν ἡμέτεροι ἄποικοι· καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον, καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥστε ὅ τι ἀν τούτους κακὸν ποιήσητε, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. 11. Νῦν δὲ ἀκούομεν, ὑμᾶς εἴς τε τὴν πόλιν βίᾳ παρεληλυθότας ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων λαμβάνειν, ὃν ἀν δέησθε, οὐ πείθοντας. 12. Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν, καὶ Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας, καὶ ἄλλον ὅντινα ἀν δυνώμεθα φίλον ποιεῖσθαι.

13. Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἰπεν· Ἡμεῖς δὲ, ὡς ἄνδρες Σινωπεῖς, ἥκομεν ἀγαπῶντες, ὅτι τὰ σώματα διεσωσάμεθα καὶ τὰ ὅπλα· οὐ γὰρ ἦν δυνατὸν, ἀλλα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. 14. Καὶ νῦν, ἐπεὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἥλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν, ὧνούμενοι εἴχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἀνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς· καὶ εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν Βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοὺς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἰγοῦντο, κακῶς ἐποιοῦμεν, δσον ἐδυνάμεθα. 15. Ἐρωτάτε δὲ αὐτοὺς, ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρειστι γὰρ ἐνθάδε, οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἡ πόλις ξυνέπεμψεν. 16. "Οποι δ' ἀν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἀν τε εἰς βάρβαρον γῆν, ἄν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει ἀλλὰ ἀνάγκη λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. 17. Καὶ Καρδούχους καὶ Ταόχους καὶ Χαλδαίους, καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως, καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας, πολεμίους ἐκτησάμεθα, διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. 18. Μάκρωνας δὲ, καίπερ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν, οἵαν ἐδύναντο, παρεῖχον, φίλους τε ἐνομίζομεν εἶναι, καὶ βίᾳ οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων.

19. Κοτυωρίτας δὲ, οὓς ὑμετέρους φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοί εἰσιν· οὐ γὰρ ὡς φίλοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας, οὔτε εἴσω ἐδέχοντο, οὔτε ἔξω ἀγορὰν ἐπεμπον· ἥτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἀρμοστὴν τούτων αἴτιον εἶναι. 20. Ὁ δὲ λέγεις, βίᾳ παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἡξιοῦμεν, τοὺς κάμνοντας

εἰς τὰς στέγας δέξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέῳγον τὰς πύλας, ἥτις ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον, ταύτη εἰσελθόντες, ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν· σκηνοῦσι δὲν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες, τὰ έαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀρμοστῇ ὥσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ’ ἐφ’ ἡμῖν ἥτις κομίσασθαι, ὅταν βουλώμεθα.

21. Οἱ δὲ ἄλλοι, ὡς ὁράτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἀν μέν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν· ἀν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι.

22. Ἡ δὲ ἡπείλησας, ὡς, ἦν ὑμῖν δοκῆ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας ξυμμάχους ποιήσεσθε ἐφ’ ἡμᾶς, ἡμεῖς δὲ, ἦν μὲν ἀνάγκη ἥτις, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις, ἵδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἀν δὲ δοκῆ ἡμῖν, καὶ φίλον ποιήσομεν τὸν Παφλαγόνα. 23. Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῦν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. Πειρασόμεθα οὖν, συμπράττοντες αὐτῷ ὃν ἐπιθυμεῖ, φίλοι γίγνεσθαι.

24. Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ ξυμπρέσβεις τῷ Ἑκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις. Παρελθὼν δὲ αὐτῶν ἄλλος εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἥκοιεν, ἀλλὰ ἐπιδείξοντες ὅτι φίλοι εἰσί. Καὶ ξενίοις, ἦν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα· νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι, ἀ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὅντα, ἀ λέγετε. 25. Ἐκ τούτου ξένιά τε ἐπεμπον οἱ Κοτυωρῖται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις· καὶ πρὸς ἄλλήλους πολλά τε καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο, τά τε ἄλλα, καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο, καὶ ὃν ἐκάτεροι ἐδέοντο.

CAP. VI.

1. Ταύτη μὲν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ ξυνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας, παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας, βουλεύεσθαι. Εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἀν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι, ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ θάλατταν, προσδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ ἀν ἐδόκουν ίκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἀρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. 2. Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις ξυνεβουλεύοντο, καὶ ἡξίουν, "Ελληνας ὄντας" Ελλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ εὖνοις τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα ξυμβουλεύειν. 3. Ἀναστὰς δὲ Ἐκατώνυμος, πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο περὶ οὗ εἶπεν, ώς τὸν Παφλαγόνα φίλον ποιήσοιντο, ὅτι οὐχ, ώς τοὺς "Ελλησι πολεμησόντων σφῶν, εἴποι, ἀλλ' ὅτι, ἐξὸν τοὺς βαρβάρους φίλους εἶναι, τοὺς "Ελληνας αἰρήσονται. Ἐπεὶ δὲ ξυμβουλεύειν ἐκέλευνον, ἐπευξάμενος ὥδε εἶπεν·

4. Εἰ μὲν ζυμβουλεύοιμι, ἀ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλά μοι κάγαθὰ γένοιτο· εἰ δὲ μὴ, τάναντία. Αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ ξυμβουλὴ λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι· νῦν γὰρ δὴ, ἀν μὲν εὐ ξυμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με· ἀν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσεσθε οἱ καταρώμενοι. 5. Πράγματα μὲν οὖν οἵδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔξομεν, ἐὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε· ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν· ἦν δὲ κατὰ γῆν στέλλησθε, ὑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. 6. "Ομως δὲ λεκτέα, ἀ γιγνώσκω· ἔμπειρος γάρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων, καὶ

τῆς δυνάμεως. "Εχει γὰρ [ἢ χώρα] ἀμφότερα, καὶ πεδία κύλλιστα καὶ ὅρη ὑψηλότατα. 7. Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθὺς, ἢ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι· οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλῃ, ἢ ἢ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἐκάτερū ἔστιν ὑψηλά· ἂ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἄν· τούτων δὲ κατεχομένων, οὐδὲ ἄν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντ' ἄν διελθεῖν. Ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἄν, εἴ μοί τινα βούλοισθε ξυμπέμψαι. 8. "Επειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὅντα καὶ ἵππείαν, ἣν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρείττω εἶναι ἀπάστης τῆς βασιλέως ἵππείας. Καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι· ἀλλὰ μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν.

9. Εἰ δὲ καὶ δυνηθεῖτε τά τε ὅρη κλέψαι, ἢ φθάσαι λαβόντες, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆσαι μαχόμενοι τούς τε ἵππεis τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλείον ἢ δώδεκα, ἥξετε ἐπὶ τοὺς ποταμούς· πρῶτον μὲν τὸν Θερμώδοντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, διν χαλεπὸν οἷμαι διαβαίνειν, ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὅντων, πολλῶν δὲ ὅπισθεν ἐπομένων· δεύτερον δὲ³ Ιριν, τρίτη πλεύθρον ὡσαύτως· τρίτον δὲ⁴ Αλυν, οὐ μεῖνον δυοῖν σταδίοιν, διν οὐκ ἄν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὡς δὲ αὕτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος· ἐφ' διν ἐλθοῖτε ἄν, εἰ τὸν⁵ Αλυν διαβαίητε. 10. "Εγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. "Αν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθένδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡράκλειαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ, οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορίᾳ· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖά ἔστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

11. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτευον, φιλίας ἔνεκα τῆς Κορύλα λέγειν (καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ)· οἱ δὲ καὶ, ώς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν ξυμβουλὴν ταύτην· οἱ δὲ ὑπώπτευον, καὶ τούτου ἔνεκα λέγειν, ώς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακόν τι ἐργάζοιντο. Οἱ δὲ οὖν Ἑλληνες ἐψηφίσαντο, κατὰ θύλατταν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι.

12. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· Ὡ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ἥρηνται πορείαν, ἦν ὑμεῖς ξυμβουλεύετε· οὕτω δὲ ἔχει· εἰ μὲν πλοῖα ἔσεσθαι μέλλει ἵκανα ἀριθμῷ, ώς ἔνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ὑμεῖς ἀν πλέοιμεν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἀν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα.

13. Γιγνώσκομεν γὰρ, ὅτι, ὅπου μὲν ἀν κρατῶμεν, δυναίμεθ ἀν καὶ σώζεσθαι καὶ τὰ ἐπιτίθεια ἔχειν· εἰ δέ που ἥπτους τῶν πολεμίων ληφθησόμεθα, εὔδηλον δὴ, ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἐσόμεθα.

14. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ πρέσβεις, ἐκέλευον πέμπειν πρέσβεις· Καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον καὶ Σαμόλαν Ἀχαιόν. Καὶ οἱ μὲν ὥχοντο.

15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὄρῶντι μὲν ὀπλίτας πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὄρῶντι δὲ καὶ πελταστὰς πολλοὺς καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ ἵππεῖς δὲ, καὶ μάλα ἥδη διὰ τὴν τριβὴν ἵκανοὺς, ὄντας δὲ ἐν τῷ Πόντῳ, ἔνθα οὐκ ἀν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη,—καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας.

16. Καὶ γενέσθαι ἀν αὐτῷ ἐδόκει μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό τε αὐτῶν πλῆθος, καὶ τοὺς περιοικοῦντας τὸν Πόντον.

Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρίν τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας, τὸν Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμβρακιώτην. 17. Ὁ δὲ Σιλανὸς, δεδιὼς, μὴ γένηται ταῦτα, καὶ καταμείνῃ που ἡ στρατιὰ, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι Ἑενοφῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιὰν, καὶ πόλιν οἰκίσαι, καὶ ἑαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. 18. Αὐτὸς δ' ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἐλλάδα ἀφικέσθαι· οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τρισχιλίους δαρεικοὺς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἡλήθευσε θυόμενος Κύρῳ, διεσεσώκει.

19. Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἥκουσαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς δὲ πολλοῖς οὖ. Τιμασίων δὲ ὁ Δαρδανεὺς, καὶ Θώραξ ὁ Βοιώτιος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν, ὅτι, εἰ μὴ ἐκποριοῦσι τῇ στρατιᾷ μισθὸν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας, ὅτι κινδυνεύσει μεῖναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ· βούλεύεται γὰρ Ἑενοφῶν, καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὰν ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἔξαιφνης τῇ στρατιᾷ· 20. Ἄνδρες, νῦν μὲν ὄρῳμεν ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας, καὶ ἐν τῷ ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ως οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆσαι τι τοὺς οἴκους εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι, ὅπη ἀν βούλησθε, κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν ἐθέλοντα, ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δὲ ἐθέλοντα, μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δ' ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε, ὅπη ἀν βούλησθε, ἔξαιφνης ἀν ἐπιπέσοιτε.

21. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς πόλεσι· ξυνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς Ἐρύ-

μαχόν τε τὸν Δαρδανέα, καὶ Θώρακα τὸν Βοιώτιον, τὰ
αὐτὰ ταῦτα ἔροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται
ταῦτα ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς τὸν Τιμασίωνα, καὶ
κελεύονται προστατεῦσαι, λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκ-
πλεύσῃ ἡ στρατιά. 22. Ὁ δὲ ἄσμενος ἀκούσας, ἐν ξυλ-
λόγῳ τῶν στρατιωτῶν ὅντων, λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέ-
χειν τῇ μονῇ, ὁ ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ
πλείονος ποιεῖσθαι. Ἀκούω δέ τινας θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ,
οὐδ' ὑμῖν λέγοντας. 23. Ὄπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἀν ἐκ-
πλέητε, ἀπὸ νουμηνίας μισθοφορὰν παρέξειν κυζικηνὸν
ἐκύστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρφάδα, ἔνθεν
καὶ εἰμὶ φυράς· καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἵ ἐμὴ πόλις· ἐκόντες
γάρ με δέξονται. 24. Ἡγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγὼ, ἔνθεν
πολλὰ χρήματα λήψεσθε. Ἔμπειρος δέ εἰμι τῆς Αἰολί-
δος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρφάδος καὶ τῆς Φαρναβάζου
ἀρχῆς πάσης, τὰ μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τὰ δὲ διὰ τὸ
ξυνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλεάρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδᾳ.

25. Ἀναστὰς δὲ αὐθις Θώραξ ὁ Βοιώτιος (ὅς ἀεὶ περὶ
στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο) ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν ἐκ τοῦ
Πόντου, ἐσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον, χώραν καλὴν καὶ
εὐδαιμονα· ὥστε τῷ βουλομένῳ, ἐνοικεῖν, τῷ δὲ μὴ βου-
λομένῳ, ἀπιέναι οἴκαδε· γελοῖον δὲ εἶναι, ἐν τῇ Ἑλλάδι
οὖσῃς χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρβάρων μα-
στεύειν. 26. Ἔστε δὲ ἀν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε, κύργῳ, καθά-
περ Τιμασίων, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μισθοφοράν. Ταῦτα
δὲ ἔλεγεν, εἰδὼς, ἃ Τιμασίωνι οἱ Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σι-
νωπεῖς ὑπισχνοῦντο, ὥστε ἐκπλεῖν. 27. Ὁ δὲ Ξενοφῶν
ἐν τούτῳ ἐσίγα. Ἀναστὰς δὲ Φιλήσιος καὶ Λύκων, οἱ

Ἄχαιοὶ, ἔλεγον, ώς δεινὸν εἴη, ἵδιᾳ μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι ὑπὲρ τῆς μονῆς, μὴ κοίνουμενον τῇ στρατιᾷ· εἰς δὲ τὸ κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὅστε ἡναγκάσθη ὁ Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε·

28. Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ώς ὁρᾶτε, ὅπόσα δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων, ὅποια μέλλει ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. Καὶ νῦν ἔθυόμην περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ἀμεινὸν εἴη ἄρχεσθαι λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων, ἢ παντάπασι μηδὲ ἄπτεσθαι τοῦ πράγματος. 29. Σιλανὸς δέ μοι ὁ μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ίερὰ καλὰ εἶναι (ἥδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα, διὰ τὸ ἀεὶ παρεῖναι τοῖς ιεροῖς). ἔλεξε δὲ, ὅτι ἐν τοῖς ιεροῖς φαίνοιτο τις δόλος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοὶ, ώς ἄρα γιγνώσκων, ὅτι αὐτὸς ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. Ἐξήνεγκε γὰρ τὸν λόγον, ώς ἔγὼ πράττειν ταῦτα διαινόιμην ἥδη, οὐ πείσας ὑμᾶς.

30. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ἔώρων ἀποροῦντας ὑμᾶς, τοῦτ' ἀν ἐσκόπουν, ἀφ' οὗ ἀν γένοιτο, ὅστε λαβόντας ὑμᾶς πόλιν, τὸν μὲν βουλόμενον, ἀποπλεῖν ἥδη, τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιτο ἴκανὰ, ὅστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆσαι τι. 31. Ἐπεὶ δὲ ὄρῳ ὑμῖν καὶ τὰ πλόια πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπέis, ὅστε ἐκπλεῖν, καὶ μισθὸν ὑπισχνουμένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νουμηνίας, καλόν μοι δοκεῖ εἶναι, σωζομένους ἔνθα βουλόμεθα, μισθὸν τῆς πορείας λαμβάνειν· καὶ αὐτός τε παύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὅπόσοι πρὸς ἐμὲ προσήσαν, λέγοντες ώς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύσασθαι φημι χρῆναι. 32. Οὕτω γὰρ

γιγνώσκω· ὅμοῦ μὲν ὅντες πολλοὶ, ὡσπερ νυνὶ, δοκεῖτε ἀν
μοι καὶ ἔντιμοι εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια (ἐν γὰρ τῷ
κρατεῖν ἔστι καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττόνων). διασπα-
σθέντες δ' ἀν, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως,
οὔτ' ἀν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν, οὔτε χαίροντες ἀν
ἀπαλλάξαιτε. 33. Δοκεῖ οὖν μοι, ἀπέρ νῦν, ἐκπορεύε-
σθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἐὰν τις μείνῃ, ἢ ἀπολιπών
[τινα] ληφθῆ, πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα,
κρίνεσθαι αὐτὸν ὡς ἀδικοῦντα. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα,
ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἄπαντες.

34. Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπεχείρει λέγειν, ώς δί-
καιον εἴη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. Οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ
ἡνείχοντο, ἀλλ' ἡπείλουν αὐτῷ, ὅτι, εἰ λήψονται ἀποδι-
δράσκοντα, τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. 35. Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ
ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἴη, καὶ
Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικῶς εἴη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι,
τὰ δὲ χρήματα, ἀ νέσχοντο Τιμασίωνι καὶ Θώρακι,
ἔψευσμένοι ἥσαν τῆς μισθοφορᾶς. 36. Ἐνταῦθα δὲ ἐκ-
πεπληγμένοι ἥσαν καὶ ἐδεδοίκεσαν τὴν στρατιὰν οἱ τὴν
μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. Παραλαβόντες οὖν οὗτοι καὶ
τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, οὓς ἀνεκεκοίνωντο ἀ πρόσθεν
ἐπραττον (πάντες δ' ἥσαν, πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς
Χειρισόφω ὑπεστρατήγει, Χειρίσοφος δὲ οὕπω παρῆν),
ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν, ὅτι μεταμέλοι
αὐτοῖς, καὶ δοκοὶ κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φασιν, ἐπεὶ
πλοῖα ἔστι, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. 37.
Αἵγητον δὲ νίδοῦς ἐτύγχανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν
δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν ἀν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρα-

τιάν· ὑμεῖς δὲ ξυλλέξαντες, ἔφη, εἰ βούλεσθε, λέγετε.
 Ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς γνώμην,
 οὐκ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς αὐτοῦ ἔκαστον λοχαγοὺς
 πρῶτον πειρᾶσθαι πείθειν. Καὶ ἀπελθόντες ταῦτ' ἐποίουν.

CAP. VII.

1. Ταῦτα οὖν οἱ στρατιῶται ἀνεπύθοντο [τὰ] πραττόμενα. Καὶ ὁ Νέων λέγει, ως Ξενοφῶν, ἀναπεπεικὼς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, διανοεῖται ἄγειν τοὺς στρατιώτας ἔξαπατήσας πάλιν εἰς Φᾶσιν. 2. Ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον· καὶ ξύλλογοι ἐγίγνοντο, καὶ κύκλοι ξυνίσταντο· καὶ μάλα φοβερὸὶ ἦσαν, μὴ ποιήσειν, οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν, καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελεύσθησαν. 3. Ἐπεὶ δὲ ἥσθιαντο Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ως τάχιστα ξυναγαγεῖν αὐτῶν ἀγορὰν, καὶ μὴ ἔᾶσαι ξυλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ξυλλέγειν ἀγοράν. 4. Οἱ δ' ἐπεὶ τού τήρυκος ἤκουσαν, ξυνέδραμον καὶ μάλα ἐτοίμως. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει, ὅτι ἥλθον πρὸς αὐτὸν, λέγει δὲ ὡδε·

5. Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὡς ἄνδρες, ἐμὲ, ως ἐγὼ ἄρα ἔξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσατε οὖν μου, πρὸς θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικεῖν, οὐ χρή με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἀν δῶ δίκην· ἀν δὲ ὑμῖν φαίνωνται ἀδικεῖν οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε, ὥσπερ ἄξιον. 6. Τμεῖς δ', ἔφη, ἵστε δήπου,

ὅθεν ἥλιος ἀνίσχει, καὶ ὅπου δύεται· καὶ ὅτι, ἐὰν μέν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἵεναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἦν δέ τις βούληται εἰς τοὺς Βαρβάρους, τοῦμπαλιν πρὸς ἔω. Ἔστιν οὖν ὅστις τοῦτο ἀν δύναιτο ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ώς ἥλιος, ἐνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δὲ ἐνταῦθα, ἐνθα δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐντεῦθεν; 7. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτο γε ἐπίστασθε, ὅτι βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, νότος δὲ εἴσω εἰς Φᾶσιν· καὶ λέγετε, ὅταν βορρᾶς πνέῃ, ώς καλοὶ πλοῖ εἴσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο οὖν ἔστιν, ὅπως τις ἀν ὑμᾶς ἐξαπατήσαι, ὥστε ἐμβαίνειν, ὅπόταν νότος πνέῃ; 8. Ἀλλὰ γὰρ [ὑμᾶς], ὅπόταν γαλήνη ἡ, ἐμβιβῶ. Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἐν ἐνὶ πλοίῳ πλεύσομαι, ὑμεῖς δὲ τούλαχιστον ἐν ἑκατόν; Πῶς ἀν οὖν ἐγὼ ἡ βιασαίμην ὑμᾶς ξὺν ἐμοὶ πλεῖν, μὴ βουλομένους, ἡ ἐξαπατήσας ἄγοιμι; 9. Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἐξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν. Γνώσεσθε δήπου, ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἔστε· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἐξηπατηκὼς εἰς, ὑμεῖς δὲ οἱ ἐξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων, ἔχοντες ὅπλα. Πῶς ἀν οὖν [εὗ] ἀνὴρ μᾶλλον δοίη δίκην, ἡ οὔτω περὶ αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος;

10. Ἀλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν καὶ ἥλιθίων κάμοὶ φθονούντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. Καίτοι οὐ δικαίως γ' ἀν μοι φθονοῖεν. Τίνα γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἡ λέγειν, εἴ τις τι ἀγαθὸν δύναται ἐν ὑμῖν, ἡ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλει, ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἡ ἐγρηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελόμενον; Τί γάρ; ἄρχοντας αἴρουμενων ὑμῶν, ἐγώ τινι ἐμποδών εἰμι; Πα-

ρίημι, ἀρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω.
 11. Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα·
 εἰ δέ τις ὑμῶν ἡ αὐτὸς ἔξαπατηθῆναι ἀν οἴεται ταῦτα, ἡ
 ἄλλον ἔξαπατῆσαι ταῦτα, λέγων διδασκέτω. 12. "Οταν
 δὲ τούτων ἄλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθητε, πρὶν ἀν ἀκούσητε,
 οἷον ὄρῳ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ ἔπεισι,
 καὶ ἔσται οἶον ὑποδείκνυσιν, ὥρᾳ ἡμῖν βουλεύεσθαι ὑπὲρ
 ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἰσχιστοί ἄνδρες ἀπο-
 φαινώμεθα καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων καὶ φίλων
 καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν.

13. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐθαύμασάν
 τε, ὃ τι εἴη, καὶ λέγειν ἐκέλευνον. Ἐκ τούτου ἀρχεται
 πάλιν· Ἐπίστασθέ που, ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὅρεσι βαρ-
 βαρικὰ, φίλια τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς
 καὶ ιερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν, καὶ ἄλλα ὧν εἰχον· δοκοῦσι δέ
 μοι καὶ ὑμῶν τινες, εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόν-
 τες, ἀγοράσαντές τι, πάλιν ἐλθεῖν. 14. Τοῦτο καταμα-
 θὼν Κλεάρετος ὁ λοχαγὸς, ὅτι καὶ μικρὸν εἴη καὶ ἀφύ-
 λακτον διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπ' αὐτοὺς
 τῆς νυκτὸς, ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπών. 15. Διενε-
 νόητο δὲ, εἰ λάβοι τόδε τὸ χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα
 μηκέτι ἐλθεῖν, ἐμβὰς δὲ εἰς πλοῖον, ἐν φῷ ἐτύγχανον οἱ
 σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ ἐνθέμενος, εἴ τι λάβοι,
 ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. Καὶ ταῦτα ξυνω-
 μολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν
 αἰσθάνομαι. 16. Παρακαλέσας οὖν, ὅπόσους ἔπειθεν,
 ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. Πορευόμενον δ' αὐτὸν φθύνει ἡμέρα
 γενομένη, καὶ ξυστάντες οἱ ἀνθρωποι, ἀπὸ ἵσχυρῶν τόπων

βάλλοντες καὶ παίοντες, τόν τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνούς· οἱ δέ τινες καὶ εἰς Κερασοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. 17. Ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἡμεῖς δεῦρο ἔξωρμῷμεν πεζῇ. Τῶν δὲ πλεόντων ἔτι τινὲς ἥσαν ἐν Κερασοῦντι, οὕπω ἀνηγμένοι.

Μετὰ τοῦτο, ως οἱ Κερασοῦντιοι λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων, πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χρῆσοντες ἐλθεῖν. 18. Ἐπεὶ δ' ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασοῦντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμάζοιεν, τί ἡμῖν δόξειεν ἐλθεῖν ἐπ' αὐτούς. Ἐπεὶ μέντοι σφεῖς λέγειν, ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαι τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν ἐνθαδε πλεῖν, ως ἡμῖν λέξαι τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐτοὺς θάπτειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους. 19. Τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὲς Ἑλλήνων ἔτυχον ἔτι ὅντες ἐν Κερασοῦντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους, ὅποι ἰοιεν, αὐτοὶ τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι, τρεῖς ὅντες, οἱ πρέσβεις, καταλευσθέντες.

20. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασοῦντιοι, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ίμεῖς οἱ στρατηγὸι ἀκούσαντες ἡχθόμεθύ τε τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἐβουλευόμεθα ξὺν τοῖς Κερασοῦντίοις, ὅπως ἀν ταφείσαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. 21. Συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὅπλων, ἔξαιφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, Παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε· καὶ τάχα δὴ ὄρῳμεν πολλοὺς προσθέοντας, λίθους ἔχοντας ἐν ταῖς χερσὶ, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμένους. 22. Καὶ οἱ μὲν Κερασοῦντιοι, ως ἀν καὶ ἐωρακότες τὸ

παρ' ἑαυτοῦ πρᾶγμα, δείσαντες ἀποχωροῦσι πρὸς τὰ πλοῖα.
 Ἡσαν δὲ, νὴ Δία, καὶ ἡμῶν, οὐ ἔδεισαν. 23. Ἔγωγε μὴν
 ἥλθον πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἡρώτων, ὃ τι ἐστὶ τὸ πρᾶγμα.
 Τῶν δὲ ἡσαν μὲν, οὐδὲν ἔδεισαν, ὅμως δὲ λίθους εἰχον
 ἐν ταῖς χερσίν. Ἐπεὶ δὲ εἰδότι τινὶ ἐπέτυχον, λέγει
 μοι, ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινότατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα.
 24. Ἐν τούτῳ τις ὁρᾷ τὸν ἀγορανόμον Ζῆλαρχον πρὸς
 τὴν θάλατταν ἀποχωροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δὲ, ὡς
 ἤκουσαν, ὥσπερ ἡ συὸς ἀγρίου ἡ ἐλάφου φανέντος, ἵενται
 ἐπ' αὐτόν. 25. Οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι, ὡς εἶδον ὄρμῶν-
 τας καθ' αὐτοὺς, σαφῶς νομίζοντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι, φεύ-
 γουσι δρόμῳ, καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. Ξυνεισ-
 ἐπεσον δὲ καὶ ἡμῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο, ὅστις νεῦν
 μὴ ἐτύγχανεν ἐπιστάμενος. 26. Καὶ τούτους τί δοκεῖτε;
 Ἡδίκουν μὲν οὐδὲν, ἔδεισαν δὲ, μὴ λύττα τις ὥσπερ κυσὶν
 ἡμῖν ἐμπεπτώκοι.

Εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε, οἴα ἡ κατάστα-
 σις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. 27. Τμεῖς μὲν οἱ πάντες
 οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτε ἀνελέσθαι πόλεμον, φῶς ἀν βουλησθε,
 οὔτε καταλῦσαι· ἴδιᾳ δὲ ὁ βουλόμενος ἄξει στράτευμα, ἐφ'
 ὃ τι ἀν ἐθέλῃ. Καν τινες πρὸς ὑμᾶς ἵωσι πρέσβεις ἡ
 εἰρήνης δεόμενοι ἡ ἄλλου τινὸς, κατακτείναντες τούτους οἱ
 βουλόμενοι, ποιήσουσιν ὑμᾶς τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν
 πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. 28. Ἐπειτα δὲ, οὓς μὲν ἀν ὑμεῖς
 ἄπαντες ἔλησθε ἄρχοντας, ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται· ὅστις
 δ' ἀν ἑαυτὸν ἔληται στρατηγὸν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν, Βάλλε,
 βάλλε, οὕτος ἔσται ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακανεῖν καὶ
 ἴδιώτην, δὸν ἀν ὑμῶν ἐθέλῃ, ἄκριτον, ἦν ὥστιν οἱ πεισόμενοι
 αὐτῷ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐγένετο.

29. Οἱα δὲ ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐθαίρετοι οὗτοι στρατηγοὶ, σκέψασθε. Ζῆλαρχος μὲν γὰρ ὁ ἀγορανόμος, εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων, οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρατεύματος, δείσας, μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. 30. Οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο, ὑμῖν μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς εἶναι, ἀν μὴ σὺν ἴσχυΐ, ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ νεκροὺς, οὓς πρόσθεν αὐτὸν οἱ κατακανόντες ἐκέλευν θάπτειν, τούτους διεπράξαντο μηδὲ ξὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. Τίς γὰρ ἐθελήσει κήρυξ ἰέναι, κήρυκας ἀπεκτονώς; 31. Ἀλλ' ήμεῖς Κερασοῦντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν.

Εἰ μὲν οὖν ταῦτα καλῶς ἔχει, δοξάτω ὑμῖν· ἵνα, ὡς τοιούτων ἐσομένων, καὶ φυλακὴν ἴδιᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. 32. Εἰ μέντοι ὑμῖν δοκεῖ θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων, εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τινα αὐτῶν· εἴ δὲ μὴ, πρὸς Διὸς, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; 33. Πόλις δὲ φιλία τίς ήμᾶς δέξεται, ἥτις ἀν ὄρῷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ήμῖν; Ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαρρῶν, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἔξαμπτάνοντες φαινόμεθα; Οὐ δὲ δὴ πάντων οἰόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἀν ήμᾶς τοιούτους ὅντας ἐπαινέσειεν; ήμεῖς μὲν γὰρ οἶδ’ ὅτι πονηροὺς ἀν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

34. Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον, τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἔξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ

θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστῆσαι· εἶναι δὲ δίκας καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἡδίκητο, ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. 35. Παραινοῦντος δὲ Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, ἔδοξε καὶ καθῆραι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐγένετο καθαρμός.

CAP. VIII.

1. "Εδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. Καὶ διδόντων, Φιλήσιος μὲν ὁφλε καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν χρημάτων τὸ μείωμα, εἴκοσι μνᾶς· Σοφαίνετος δὲ, ὅτι ἄρχων αἱρεθεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρησάν τινες, φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς ὑβρίζοντος τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο. 2. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον λέξαντα, ποῦ καὶ ἐπλήγη. 'Ο δὲ ἀπόκρινεται· "Οπου καὶ τῷ ρίγει ἀπωλλύμεθα, καὶ χιῶν πλείστη ἦν. 3. 'Ο δὲ εἶπεν· 'Αλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὅντος οἷου λέγεις, σίτου δὲ ἐπιλελοιπότος, οἵνου δὲ μηδ' ὁσφραίνεσθαι παρὸν, ὑπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολεμίων δὲ ἐπομένων,— εἰ ἐν τοιούτῳ καίρῳ ὕβριζον, ὁμολόγῳ καὶ τῶν ὅνων ὑβριστότερος εἶναι· οἷς φασιν ὑπὸ τῆς ὕβρεως κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. 4. "Ομως δὲ καὶ λέξον, ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. Πότερον ἥποιν σέ τι, καὶ, ἐπεί μοι οὐκ ἐδίδως, ἔπαιον; 'Αλλ' ἀπήτουν; 'Αλλὰ περὶ παιδικῶν μαχόμενος, ἀλλὰ μεθύων ἐπαρῷνησα; 5. 'Επεὶ δὲ τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτὸν, εἰ ὁπλιτεύοι.

Οὐκ ἔφη. Πάλιν, εἰ πελτάξοι. Οὐδὲ τοῦτ' ἔφη· ἀλλ' ἡμίονον ἐλαύνειν, ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων, ἐλεύθερος ὥν.

6. Ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτὸν, καὶ ἥρετο. Ἡ σὺ εἶ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη· σὺ γὰρ ἡνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων σκεύη διέρριψας. 7. Ἀλλ' ἡ μὲν διάρριψις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο. Διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν· καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα. Οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ ἄξιον. 8. Ἀνὴρ κατελείπετο διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι πορεύεσθαι. Καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνωσκον, ὅτι εἰς ἡμῶν εἴη· ἡνάγκασα δέ σε τοῦτον ἄγειν, ως μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γὰρ, ως ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἡμῖν ἔφείποντο. Συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος.

9. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προῦπεμψά σε, καταλαμβάνω αὐθις, σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι προσιὰν, βόθρον ὀρύττοντα, ως κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπιστὰς ἐπήνουν σε. 10. Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος ὁ ἀνὴρ, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ ὁ ἀνήρ· σὺ δ' εἶπας· Ὁπόσα γε βούλεται, ως ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. Ἐνταῦθα ἔπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας γάρ μοι εἰδότι ἐοικέναι, ὅτι ἔζη. 11. Τί οὖν; ἔφη, ἥππόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγώ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα· τούτου οὖν ἔνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; 12. Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες ως ὀλίγας παίσειεν· ἄλλους δ' ἐκέλευε

λέγειν, διὰ τί ἔκαστος ἐπλήγη. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν·

13. Ἐγὼ, ὡς ἄνδρες, ὁμολογῶ παισαι δὴ ἄνδρας πολλοὺς ἔνεκεν ἀταξίας, ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἥρκει δι' ἡμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων, ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις, προθέοντες ἀρπάζειν ἥθελον, καὶ ἡμῶν πλεονεκτεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἄπαντες ἀνἀπωλόμεθα. 14. Ἡδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ προϊέμενον αὐτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἔπαισα καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. Ἐν γὰρ τῷ ἴσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν χρόνον, κατέμαθον ἀναστὰς μόλις, καὶ τὰ σκέλη ἐκτείνας. 15. Ἐν ἐμαυτῷ οὖν πεῖραν λαβὼν, ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὅποτε ἵδοιμι καθῆμενον καὶ βλακεύοντα, ἥλαυνον· τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα· τὸ δὲ καθῆσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἐώρων ὑπουργὸν δὲν τῷ τε ἀποπήγυνσθαι τὸ αἷμα, καὶ τῷ ἀποσήπεσθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους· ἀπέρ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἵστε παθόντας. 16. Ἄλλον δέ γε ἵσως ὑπολειπόμενόν που διὰ ῥᾳστώνην, καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὅπισθεν πορεύεσθαι, ἔπαισα πὺξ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παιόιτο. 17. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπὸ ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δ' ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τέ μέγα ἀν οὕτως ἔπαθον, ὅτου δίκην ἀν ἡξίουν λαμβάνειν;

18. Ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. [Ἐγὼ γὰρ] εἰ μὲν ἐπὸν ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην, οἵαν καὶ

γονεῖς νιοῖς καὶ διδάσκαλοι παισί. Καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ καίουσι καὶ τέμνουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. 19. Εἴ δὲ ὑβρεῖ νομίζετέ με ταῦτα πράττειν, ἐνθυμήθητε, ὅτι νῦν ἐγὼ θαρρῶ σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον ἢ τότε, καὶ θρασύτερός εἰμι νῦν ἢ τότε, καὶ οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως οὐδένα παίω· ἐν εὐδίᾳ γὰρ ὄρῳ ὑμᾶς. 20. "Οταν δὲ χειμῶν ἥ, καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὄρατε, ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἔνεκα χαλεπαίνει μὲν πρωρεὺς τοῖς ἐν πρώρᾳ, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμνῃ; 'Ικανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἀμαρτηθέντα, πάντα συνεπιτρίψαι. 21. "Οτι δὲ δικαίως ἐπαιον αὐτοὺς, καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες γὰρ ξίφη, οὐ ψήφους, παρέστητε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῦν αὐτοῖς, εἰ ἐβούλεσθε. 'Αλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκουρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτάκτοντα ἐπαίτετε. 22. Τοιγαροῦν ἔξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἔῶντες αὐτούς. Οἷμαί γὰρ, εἰ ἐθέλετε σκόπειν, τοὺς αὐτοὺς εὑρήσετε καὶ τότε κακίστους, καὶ νῦν ὑβριστοτάτους. 23. Βοϊσκος γοῦν ὁ πύκτης ὁ Θετταλὸς τότε μὲν διεμάχετο, ως κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν· νῦν δ', ως ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἥδη ἀποδέδυκεν. 24. "Ην οὖν σωφρονήτε, τοῦτον τάνατία ποιήσετε, ἢ τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιᾶσι· τοῦτον δὲ, ἢν σωφρονήτε, τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέραν ἀφήσετε.

25. 'Αλλὰ γὰρ, ἔφη, θαυμάζω, ὅτι, εἰ μέν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε, καὶ οὐ σιωπάτε· εἰ δέ τῷ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα, ἢ πολέμιον ἀπήρυξα, ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπόρισά τι, τούτων οὐδεὶς μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα

καλῶς τι ποιοῦντα ἐπήνεστα, οὐδ' εἴ τιν' ἄνδρα ὅντα ἀγαθὸν
ἐτίμησα, ώς ἐδυνάμην, οὐδὲν τούτων μέμνησθε. 26. Ἀλλὰ
μὴν καλόν τε καὶ δίκαιον, καὶ ὄσιον καὶ ἡδιον, τῶν ἀγαθῶν
μᾶλλον ἢ τῶν κακῶν μεμνῆσθαι. Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνί-
σταντο καὶ ἀνεμίμνησκον· καὶ περιεγένετο, ὥστε καλῶς
ἔχειν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

KΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ F'.

CAP. I.

ἘΚ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ καὶ ληζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. Ἐκλώπευον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς ἄλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. 2. Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγχανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἑλληνας πρέσβεις, ἔχοντας ὕπους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας, ὅτι Κορύλας ἔτοιμος εἴη, τοὺς Ἑλληνας μήτε ἀδικεῖν, μήτε ἀδικεῖσθαι. 3. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλεύσοιντο, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, οὓς ἐδόκουν δικαιοτάτους εἶναι. 4. Θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλα ἱερεῖα, εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρεῖχον, κατακείμενοι δὲ ἐν σκίμποσιν ἐδείπνουν, καὶ ἐπινον ἐκ κερατίνων ποτηρίων, οἷς ἐνετύγχανον ἐν τῇ χώρᾳ.

5. Ἐπεὶ δὲ σπουδαί τ' ἐγένοντο καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέ-

στησαν πρώτον μὲν Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὡρχήσαντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἥλλοντο ὑψηλά τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἔχρωντο· τέλος δὲ ὁ ἔτερος τὸν ἔτερον παίει, ὡς πᾶσιν ἐδόκει πεπληγέναι τὸν ἄνδρα· ὁ δ' ἔπεισε τεχνικῶς πως. 6. Καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. Καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἔτερου, ἔξηει ἄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν Θρᾳκῶν τὸν ἔτερον ἔξεφερον ὡς τεθνηκότα· ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώσ. 7. Μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἱ ὡρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. 8. Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὡρχήσεως ἦν [οὐδε]· ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος ὡς φοβούμενος· ληστὴς δὲ προσέρχεται· ὁ δ' ἐπειδὴν προΐδηται, ἀπαντᾷ ἄρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· (καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποίουν ἐν ρύθμῳ πρὸς τὸν αὐλόν·) καὶ τέλος ὁ ληστὴς δήσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεύγος ἀπάγει· ἐνίστη δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν ληστήν· εἴτα παρὰ τοὺς βοῦς ζεύξας, ὀπίσω τῷ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει.

9. Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰσῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην· καὶ τοτὲ μὲν ὡς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος ὡρχεῖτο, τοτὲ δὲ ὡς πρὸς ἔνα ἔχρητο ταῖς πέλταις, τοτὲ δ' ἐδινεῖτο καὶ ἔξεκυβίστα ἔχων τὰς πέλτας· ὥστε ὅψιν καλὴν φαίνεσθαι. 10. Τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὡρχεῖτο, κρούων τὰς πέλτας· καὶ ὥκλαζε καὶ ἔξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ρύθμῳ ἐποίει πρὸς τὸν αὐλόν. 11. Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρκάδων ἀναστάντες, ἔξοπλισάμενοι ὡς ἐδύναντο κάλλιστα, ἥσεσάν τε ἐν ρύθμῳ, πρὸς τὸν ἐνόπλιον ρύθμὸν

αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν καὶ ὡρχήσαντό, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. Ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες, δεινὰ ἐποιοῦντο, πίσας τὰς ὡρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι.

12. Ἐπὶ τούτοις ὄρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτοὺς, πείσας τῶν Ἀρκάδων τινὰ πεπαμένον ὡρχηστρίδα, εἰσάγει, σκευάσας ὡς ἐδύνατο κύλλιστα, καὶ ἀσπίδα δοὺς κούφην αὐτῇ. Ἡ δὲ ὡρχήσατο πυρρίχην ἐλαφρῶς.

13. Ἐνταῦθα κρότος ἦν πολύς· καὶ οἱ Παφλαγόνες ἤροντο, εἰ καὶ γυνάκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὗται καὶ αἱ τρεψάμεναι εἴεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτη τούτο τὸ τέλος ἐγένετο.

14. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στράτευμα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρέσβεις ὕχοντο· οἱ δὲ "Ἐλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἐπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῷ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν.

15. Τῇ δ' ἄλλῃ ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην, καὶ ώρμίσαντο εἰς Ἀρμήνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δὲ ἄποικοί εἰσιν. Οὗτοι δὲ ξένια πέμπουσι τοῖς "Ἐλλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρισχιλίους, οἷνον δὲ κεράμια χίλια καὶ πεντακόσια.

16. Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἥλθε τριήρη ἔχων. Καὶ οἱ μὲν στρατιώται προσεδόκων, ἄγοντά τι σφίσιν ἤκειν· ὁ δ' ἦγε μὲν οὐδὲν, ἀπήγγελλε δὲ, ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῦντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

17. Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμήνῃ ἔμειναν οἱ στρατιώται

ἡμέρας πέντε. Ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίγνεσθαι, ἥδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσήει αὐτοὺς, ὅπως ἀν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφίκωνται. 18. Ἡγήσαντο οὖν, εἰ ἔνα ἔλοιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἀν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἔνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἀν κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἥττον ἀν ύστερίζειν· οὐ γὰρ ἀν λόγων δεῖν πρὸς ἄλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἐνὶ περαίνεσθαι ἄν· τὸν δ' ἔμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἐπραττον πάντα οἱ στρατηγοί. 19. Ὡς δὲ ταῦτα διενοοῦντο, ἐτράποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γιγνώσκει· καὶ εὔνοιαν ἐνδεικνύμενος ἔκαστος ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. 20. Ο δὲ Ξενοφῶν πῆ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἔαυτῷ γίγνεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ εἰς τὴν πόλιν τούνομα μείζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ· τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἀν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

21. Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῆρεν αὐτὸν ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. Ὁπότε δ' αὖ ἐνθυμοῦτο, ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπη τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἴη καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἥπορεῖτο. 22. Διαπορούμενῷ δὲ αὐτῷ διακρίναις ἔδοξε κράτιστον εἶναι, τοῖς θεοῖς ἀνακοινώσαι· καὶ παραστησάμενος δύο Ἱερεῖα, ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαντευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἔωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἥρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. 23. Καὶ ὅτε ἐξ Ἐφέσου δὲ ὠρμάτο Κύρω συσταθησόμενος, μετὸν

ἀνεμιμνήσκετο ἕαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὃσπερ ὁ μάντις ὁ προπέμπων αὐτὸν ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη καὶ οὐκ ἴδιωτικὸς, καὶ ἔνδοξος, ἐπίπονος μέντοι· τὰ γὰρ ὅρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ ἀετῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ ἀετὸν πετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. 24. Οὕτω δὴ θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει, μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, μήτε, εἰ αἴροιντο, ἀποδέχεσθαι. Τοῦτο μὲν δὴ οὗτος ἐγένετο. 25. Ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἔνα αἱρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἱρήσονται αὐτὸν, εἴ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη καὶ ἔλεξε τάδε·

26. Ἐγὼ, ὡς ἄνδρες, ἥδομαι μὲν ὑπὸ ὑμῶν τιμώμενος, εἴπερ ἄνθρωπός εἰμι, καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὐχομαι δοῦναι μοι τοὺς θεοὺς αἴτιόν τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὔτε ὑμῖν μοι δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἡττον ἀν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοισθε, παρ' αὐτῶν· ἐμοὶ τε αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω ἀσφαλὲς εἶναι τοῦτο. 27. Ὁρῶ γὰρ, ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὄμολογεῖν, Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. 28. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὠμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρκησαν τὴν πόλιν. Εἴ οὖν ταῦτα ὄρων ἐγὼ δοκοίην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ἀν ταχὺ σωφρονισθείην. 29. Ὁ δὲ ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἡττον ἀν στάσις εἴη ἐνὸς ἄρχοντος, ἢ πολλῶν, εὖ ἵστε, ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ

εύρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γὰρ, ὅστις ἐν πολέμῳ ἀν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· ἐὰν δ' ἐμὲ ἔλησθε, οὐκ ἀν θαυμάσαιμι, εἴ τινα εὑροιτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

30. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε, πολὺ πλείονες ἐξανίσταντο, λέγοντες, ώς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι, εἰ ὄργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συννελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἱρῶνται. Ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτο ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ώς ἔοικεν, ὅτι Ἀρκάδες ἐσμέν. Ἐνταῦθα δὴ, ώς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου, ἀνεθορύβησαν. 31. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ώς πάνυ εἰδῆτε, ὅμνύῳ ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ή μὴν ἐγὼ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ἡσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε, ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἄρχην, καὶ ἐμοὶ, ὑποστῆναι· καί μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὥστε καὶ ἴδιώτην ἀν γνῶναι, ὅτι ταύτης τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαι με δεῖ.

32. Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἱροῦνται. Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ἥρεθη, παρελθὼν εἶπεν· Ἄλλ', ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἔστε, ὅτι οὐδ' ἀν ἔγωγε ἐστασίαζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε. Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὡνήσατε, οὐχ ἐλόμενοι· ώς καὶ νῦν Δέξιππος ἥδη διέβαλλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον, ὅ τι ἐδύνατο, καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. (Ο δ' ἔφη νομίζειν, αὐτὸν Τιμασίωνι μᾶλλον συνάρχειν ἐθελῆσαι, Δαρδανεῖς ὅντι, τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος, ἷ ἑαυτῷ, Λάκωνι ὅντι.) 33. Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πει-

ράσομαι, ὁ τι ἀν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε, ὡς αὔριον, ἐὰν πλοῦς ἦ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἔσται εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειρᾶσθαι κατασχεῖν· τὰ δ' ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἐλθωμεν, βουλευσόμεθα.

CAP. II.

1. Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραίᾳ ἀναγόμενοι πνεύματι ἐπλεον καλῷ ἡμέρας δύο παρὰ γῆν. Καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τήν τ' Ἰασονίαν ἀκτὴν, ἐνθα ἡ Ἀργὸς λέγεται ὄρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα· πρῶτον μὲν τοῦ Θερμώδοντος, ἐπειτα δὲ τοῦ Ἰριος, ἐπειτα δὲ τοῦ Ἀλυος, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες, ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἄποικον, οὓσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. 2. Καὶ ὠρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερονισιάδι Χερόνησῳ· ἐνθα λέγεται ὁ Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνα καταβῆναι, ἥ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλέον ἥ ἐπὶ δύο στάδια. 3. Ἐνταῦθα τοῖς Ἑλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν, ἀλφίτων μεδίμνους τρισχιλίους, καὶ οἴνου κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι, καὶ οῖς ἑκατόν. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ρεῖ ποταμὸς, Λύκος ὄνομα, εὐρος ὡς δύο πλέθρων.

4. Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο, τὴν λοιπὴν πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορευθῆναι ἐκ τοῦ Πόντου. Ἀναστὰς δὲ Αύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμάζω μὲν, ὡς ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ

πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σιτία· ὅπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ, αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τρισχιλίους κυζικηνούς. 5. Ἀλλος δ' εἶπε, [μηνὸς μισθὸν,] μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ ἐλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα, ἡμῶν καθημένων, πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι ὅ τι ἀν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλεύεσθαι. 6. Ἐντεῦθεν προύβαλλοντο πρέσβεις, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ὥρητο· ἔστι δ' οὐ καὶ Ξενοφῶντα. Οἱ δὲ ἴσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῦ γὰρ ταῦτα ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ φιλίαν, ὅ τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. 7. Ἐπεὶ δ' οὖν οὗτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιὸν, καὶ Καλλίμαχον Παρράσιον, καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. Οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσοιεν ταῦτα. 8. Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεώται, βουλεύσεσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τά τε χρήμata ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἔφαίνετο.

9. Ἐκ τούτου οἱ ταράξαντες ταῦτα τοὺς στρατηγοὺς ἦτιῶντο διαφθείρειν τὴν πρᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχός τε ὁ Παρράσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. 10. Οἱ δὲ λόγοι ḥσαν αὐτοῖς, ὡς αἰσχρὸν εἴη ἄρχειν ἔνα Ἀθηναῖον Πελοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόνους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν

κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιοὺς, τὸ δὲ ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι. (Καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ ἡμίσυ τοῦ ὅλου στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί.) 11. Εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συστάντες καὶ στρατηγοὺς ἐλόμενοι ἔαυτῶν, καθ' ἔαυτοὺς ἀν τὴν πορείαν ποιοῦντο, καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. 12. Ταῦτ' ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἥσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα, συνέστησαν· καὶ στρατηγοὺς αἱροῦνται ἔαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης, ὃ τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρισόφῳ ἐνταῦθα κατελύθη, ἡμέρᾳ ἔκτῃ ἢ ἐβδόμῃ ἀφ' ἣς ἡρέθη.

13. Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιεῖσθαι, νομίζων, οὕτως ἀσφαλεστέραν εἶναι, ἢ ἵδιᾳ ἔκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἐπειθεν αὐτὸν καθ' αὐτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου, ὃτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἀρμοστὴς φαίη, τριήρεις ἔχων ἥξειν εἰς Κάλπης λιμένα. 14. Ὁπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. Καὶ Χειρίσοφος, ἀμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἀμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν ὃ τι βούλεται. 15. Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεὶς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ Ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κοινουμένῳ, πότερα λῷον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς, συστρατεύεσθαι. 16. Οὔτω γίγνεται τὸ στράτευμα τριχῆ· Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ

τετρακισχίλιοι [καὶ πεντακόσιοι], ὅπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δ' ὅπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θράκες· Ξενοφῶντι δὲ ὅπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἵππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τετταράκοντα ἵππέας.

17. Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν, πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἔξαίφνης ἐπιπεσόντες τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα, κατὰ μέσον πως τῆς Θράκης. 18. Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος, πεζῇ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θράκην ἐνέβαλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἦει· καὶ γὰρ ἥδη ἡσθένει. 19. Ξενοφῶν δὲ πλοῖα λαβὼν, ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

CAP. III.

1. [[“]Ον μὲν οὖν τρόπον ᾧ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντὸς κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται.] 2. Ἐπραξαν δ' αὐτῶν ἔκαστοι τάδε. Οἱ μὲν Ἀρκάδες, ως ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ώς τριάκοντα. Ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἥγεν ἔκαστος στρατηγὸς τὸ αὐτοῦ λύχος ἐπὶ κώμην· ὅποια δὲ μείζων ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἥγον οἱ στρατηγοί. 3. Συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δέοι πάντας ἀλίζε-

σθαι. Καὶ, ἄτε ἔξαιφνης ἐπιπεσόντες, ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο.

4. Οἱ δὲ Θρᾷκες ἡθροίζοντο οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον, πελτασταὶ ὅντες, ὥπλίτας ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἐνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπίστητο ἦδη εἰς τὸ συγκείμενον καὶ πολλὰ χρήμata ἄγοντι, ἐπιτίθενται. 5. Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἀμα πορευόμενοι οἱ "Ἐλληνες· ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς, καὶ αὐτόν τε τὸν Σμίκρητα ἀποκτινύσασι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας. "Αλλου δὲ λόχου τῶν δέκα στρατηγῶν, τοῦ 'Ηγησάνδρου, ὀκτὼ μόνους κατέλιπον· καὶ αὐτὸς 'Ηγῆσανδρος ἐσώθη. 6. Καὶ οἱ ἄλλοι μὲν λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δὲ ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θρᾷκες, ἐπεὶ εὐτύχησαν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους, καὶ συνελέγοντο ἐρρωμένως τῆς νυκτός. Καὶ ἄμα ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἔνθα οἱ "Ἐλληνες ἐστρατοπεδεύοντο, ἐτάττοντο καὶ ἴππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταὶ, καὶ ἀεὶ πλείονες συνέρρεον. 7. Καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὥπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ "Ἐλληνες οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἴππεα· οἱ δὲ προσθέοντες καὶ προσελαύνοντες ἡκόντιζον· ὅπότε δὲ αὐτοῖς ἐπίοιεν, ῥᾳδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλῃ ἐπετίθεντο. 8. Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδείς· ὥστε κινηθῆναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶντες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἰργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷκες. 9. Ἐπεὶ δὲ ἀπορίᾳ πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ σπουδῶν· καὶ τὰ μὲν ἄλλα ὠμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δὲ οὐκ ἐδίδοσαν οἱ Θρᾷκες, αἰτούντων τῶν 'Ἐλλήνων·

ἀλλ' ἐν τούτῳ ἴσχετο. Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

10. Χειρίσοφος δὲ, ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι δὲ διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ οἱ ἵππεῖς προκαταθέοντες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. Καὶ ἐπεὶ ὥχθησαν παρὰ Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτοὺς, εἴ που ὥσθηνται ἄλλου στρατεύματος ὅντος Ἑλληνικοῦ. 11. Οἱ δὲ ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορκοῦνται ἐπὶ λόφου, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλωμένοι εἶναι αὐτούς. Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τούτους ἐφύλαττεν ἴσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν, ὅπου δέοι· σκοποὺς δὲ καταστήσας, συνέλεξε τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξεν·

12. Ἄνδρες στρατιώται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν τεθνάσιν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφου τυὸς πολιορκοῦνται. Νομίζω δ' ἔγωγε, εἴ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὅντων πολεμίων, οὕτω δὲ τεθαρρηκότων. 13. Κράτιστον οὖν ἡμῖν, ώς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἴ ἔτι εἰσὶ σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ, μόνοι λειφθέντες, μόνοι καὶ κινδυνεύωμεν. 14. Νῦν μὲν οὖν στρατοπεδεύωμεθα, προελθόντες, ὅσον ἀν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἔως δ' ἀν πορευώμεθα, Τιμασίων ἔχων τοὺς ἵππεας προελαυνέτω, ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκοπείτω τὰ ἔμπροσθεν, ώς μηδὲν ἡμᾶς λύθη. 15. Παρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὑζώνους εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πού τι ποθεν καθορῷεν, σημαίνοιεν· ἐκέλευε δὲ καίειν ἄπαντα, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν καυσίμῳ.

16. Ἡμεῖς γὰρ ἀποδραίμεν ἀν οὐδαμοῦ ἐνθένδε· πολλὴ μὲν γὰρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν λιελθεῖν· οἱ δὲ πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἐνθα Χειρίσοφου εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. Ἀλλὰ δὴ ἐκεῖ μὲν οὕτε πλοῖά ἔστιν, οἷς ἀποπλευσούμεθα· μένουσι δὲ αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς ημέρας ἔστὶ τὰ ἐπιτήδεια. 17. Τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπολομένων, σὺν τοῖς Χειρισόφου μόνοις κάκιόν ἔστι διακινδυνεύειν, ἢ τῶνδε σωθέντων, πάντας εἰς ταύτὸν ἐλθόντας κοινῇ τῆς σωτηρίας ἔχεσθαι. Ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμένους τὴν γυνώμην πορεύεσθαι, ὡς νῦν ἡ εὐκλεῶς τελευτῆσαι ἔστιν, ἢ κάλλιστον ἔργον ἔργασασθαι, "Ἐλληνας τοσούτους σώσαντας. 18. Καὶ ὁ θεὸς Ἰσως ἄγει οὔτως, ὃς τοὺς μεγαληγορήσαντας, ὡς πλέον φρονοῦντας, ταπεινώσαι βούλεται· ήμάς δὲ, τοὺς ἀπὸ θεῶν ἀρχομένους, ἐντιμοτέρους ἐκείνων καταστῆσαι. Ἀλλ' ἐπεσθαι χρὴ, καὶ προσέχειν τὸν νοῦν, ὡς ἀν τὸ παραγγελλόμενον δύνησθε ποιεῖν.

19. Ταῦτ' εἰπὼν ἦγεῖτο. Οἱ δ' ἵππεῖς διασπειρόμενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἴχεν, ἔκαιον ἢ ἐβάδιζον· καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα, ἔκαιον πάντα, ὅσα καύσιμα ἑώρων· καὶ ἡ στρατιὰ δὲ, εἴ τινι παραλειπομένῳ ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἰθεσθαι ἐδόκει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. 20. Ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τά τε τῶν πολεμίων πυρὰ ἑώρων (ἀπεῖχον δὲ ὡς τετταράκοντα σταδίους), καὶ αὐτοὶ ὡς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ ἔκαιον. 21. Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνησαν τάχιστα, παρηγγέλθη τὰ πυρὰ κατασβευνύναι πάντα. Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἀμα

δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευξάμενοι τοῖς θεοῖς, καὶ συνταξάμενοι ὡς εἰς μάχην, ἐπορεύοντο ἢ ἐδύναντο τάχιστα. 22. Τιμασίων δὲ καὶ οἱ ἵππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἐλάνθανον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἐνθα ἐπολιορκοῦντο οἱ "Ελληνες. Καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα οὔτε τὸ πολέμιον (καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλουσι πρὸς τὸν Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα), γραῦδια δὲ καὶ γερόντια καὶ πρόβατα ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. 23. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἐπειτα δὲ καὶ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ' ἐσπέρας ὥχοντο ἀπιόντες· ἐωθεν δὲ καὶ τοὺς "Ελληνας ἔφασαν οὕχεσθαι· ὅπου δὲ, οὐκ εἰδέναι.

24. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ ἡρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὡς τάχιστα συμμίξαι τοὺς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ πορευόμενοι ἐώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρκάδων καὶ Ἀχαιῶν κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐτὸν, ἀσμενοί τε εἶδον ἄλλήλους, καὶ ἡσπάζοντο ὥσπερ ἀδελφούς. 25. Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρκάδες τῶν περὶ Ξενοφῶντα, τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφασαν, ωόμεθα ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ οὐχ ἐωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἥξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ οἱ πολέμιοι δὲ, ὡς γε ἡμῖν ἐδόκουν, τοῦτο δείσαντες ἀπῆλθον· σχεδὸν γὰρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἀπήεσαν. 26. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀφίκεσθε, ὁ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ωόμεθα ὑμᾶς πυθομένους τὰ παρ' ἡμῖν, φοβηθέντας οὕχεσθαι ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν, μὴ ἀπολιπέσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

CAP. IV.

1. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ηὔλιζοντο ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖται Κάλπης λιμὴν, ἔστι μὲν ἐν τῇ Θράκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀρξαμένη δὲ ἡ Θράκη αὐτῇ ἔστιν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ Πόντου μέχρι Ἡρακλείας, ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον εἰσπλέοντι. 2. Καὶ τριήρει μέν ἔστιν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρᾶς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία οὔτε φιλία οὔτε Ἑλληνὶς, ἄλλὰ Θράκες Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων ἢ ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς Ἑλληνας.

3. Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἑκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου· ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θύλατταν καθῆκον αὐτοῦ, πέτρα ἀπορρὼξ, ὕψος, ὅπη ἐλάχιστον, οὐ μεῖον εἴκοσιν ὅργυιῶν· ὁ δὲ αὐχὴν, ὁ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου, μάλιστα τεττάρων πλέθρων τὸ εὐρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον ίκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκησαι. 4. Λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ, τὸ πρὸς ἐσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἄφθονος ρέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. Ξύλα δὲ, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάνυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγῆσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. 5. Τὸ δὲ ὅρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, καὶ τοῦτο γεώδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν, πλέον ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίους, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ

μεγάλοις ξύλοις. 6. Ἡ δὲ ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλή, καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι· φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὅσπρια πάντα καὶ μελίνας καὶ σήσαμα καὶ σῦκα ἀρκοῦντα, καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἥδυοίνους, καὶ τἄλλα πάντα πλὴν ἐλαιῶν. Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη.

7. Ἐσκήνουν δὲ ἐν τῷ αἰγαλῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ· εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἀν γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι· ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβούλης εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. 8. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφορὰν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἔτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὡς, χρήματ' αὐτοῖς κτησάμενοι, ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κύρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. Τοιοῦτοι οὖν ὅντες, ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σώζεσθαι.

9. Ἐπειδὴ δὲ ὑστέρα ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταῦτὸν συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς θάπτειν. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ καλὰ ἐγένετο, εἴποντο καὶ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τοὺς μὲν νεκροὺς τοὺς πλείστους ἐνθαπερ ἐπεσον ἐκάστους ἔθαψαν (ἥδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν)· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν συνενεγκόντες, ἔθαψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὡς ἐδύναντο κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὑρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, [καὶ πυρὰν μεγάλην,] καὶ στεφάνους ἐπέθεσαν. 10. Ταῦτα δὲ

ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἔκοιμήθησαν. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες (συνῆγε δὲ [αὐτὸν] μάλιστα Ἀγασίας τε Στυμφάλιος λοχαγὸς, καὶ Ἰερώνυμος Ἡλεῖος λοχαγὸς, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ πρεσβύτατοι τῶν Ἀρκάδων). 11. καὶ δόγμα ἐποιήσαντο, ἵνα τις τοῦ λοιποῦ μησθῆ δίχα τὸ στράτευμα ποιεῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιούσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι, ἥπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἅρχειν τοὺς πρόσθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἥδη τετελευτήκει, φάρμακον πιὼν, πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ Ἀσιναῖος παρέλαβε.

12. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναστὰς εἰπε Ξενοφῶν· Ὡς ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὡς ἔοικε, δῆλον ὅτι πεζῷ ποιητέον, οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύεσθαι ἥδη, οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. Ἡμεῖς μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι ὡς μαχουμένους, εἴ̄ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι ἀνατεθαρρίκασιν.

13. Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατηγοὶ, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανὸς ὁ Ἀμβρακιώτης ἥδη ἀποδεδράκει, πλοίον μισθωσάμενος, ἐξ Ἡρακλείας. Θυομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ιερά. 14. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο. Καί τινες ἐτόλμων λέγειν, ὡς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὡς τὰ ιερὰ οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ.

15. Ἐντεῦθεν κηρύξας, τῇ αὔριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμενον, καὶ, μάντις εἴ̄ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι ὡς συνθεασόμενον τὰ ιερᾶ, ἔθυε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν πολλοί. 16. Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρὶς ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ,

οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ὁτιούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιώται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν, ἀλλ᾽ ἔχοντες ἥλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμίᾳ παρῆν.

17. Ὁτιούτου ξυνελθόντων, εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· Ὡνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ώς ὁρᾶτε, τὰ ἱερὰ οὕπω γίγνεται· τῶν δὲ ἐπιτηδείων ὅρῳ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι, θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου. 18. Αναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ώς γὰρ ἐγὼ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἥκοντος πλοίου, ἥκουσά τινος, ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστὴς μέλλει ἥξειν, πλοῖα καὶ τριήρεις ἔχων. 19. Ὁτιούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀναγκαῖον ἦν ἐξιέναι. Καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρὶς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ ἥδη καὶ ἐπὶ σκηνὴν ιόντες τὴν Ξενοφῶντος, ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια· ὁ δὲ οὐκ ἀν ἔφη ἐξαγαγεῖν, μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

20. Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ, διὰ τὸ μέλειν ἄπασιν, ἐκυκλοῦντο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπιλελοίπει. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξῆγον μὲν οὖν, συνεκάλεσαν δέ. 21. Εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· Ἰσως οἱ πολεμοι συνειλεγμένοι εἰσὶ, καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν, καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἐρυμνῷ χωρίῳ, ώς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἰοιμεν, ἵσως ἀν τὰ ἱερὰ μᾶλλον προχωροίη ἡμῖν. 22. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιώται ἀνέκραγον, ώς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ώς τάχιστα. Καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦς δὲ ὑπὸ ἀμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρκάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. Ἀλλ' οὐδὲ ώς ἐγένετο [τὰ ἱερά].

23. Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος· ἐπεὶ δὲ ἔώρα τοὺς ἀνθρώπους, ώς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εύρων τινα ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἐφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε, τὸν βουλόμενον ἵέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ώς ἡγεμόνος ἐσομένου. Ἐξέρχονται δὴ σὺν δορατίοις καὶ ἀσκοῖς καὶ θυλάκοις καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς δισχιλίους ἀνθρώπους. 24. Ἐπειδὴ δὲ ἥσαν ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεσπείροντο ώς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἱππεῖς πρῶτοι· βεβοηθηκότες γὰρ ἥσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλῦσαι τοὺς "Ἐλληνας μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. Οὗτοι οἱ ἱππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν ἀνδρῶν οὐ μείον πεντακοσίους· οἵ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὅρος ἀνέφυγον.

25. Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφευγότων εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτη τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοῦν ὑπὸ ἀμάξης (οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα), σφαγιασάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι τριάκοντα ἐτῶν ἄπαντες. 26. Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας, εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. Καὶ ἦδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμὰς ἦν, καὶ οἱ "Ἐλληνες μάλ' ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο· καὶ ἐξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι, τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρι εἰς τὸ στρατόπεδον. 27. Καὶ κραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες ἔδραμον οἱ "Ἐλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι, δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἴκανοῖς φύλαξι.

CAP. V.

1. *Tὴν μὲν νύκτα οὕτο διήγαγον· ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἔρυμνὸν χωρίον ἤγοῦντο· οἱ δὲ εἴποντο, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ σκεύη. Πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρευσαν, ἢ ἡ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἄπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. Καὶ πλοίον ἐξ Ἡρακλείας ἤκεν, ἄλφιτα ἄγον καὶ ἵερεῖα καὶ οἶνον.* 2. *Πρωῒ δ’ ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. Καὶ ἦδη τέλος ἔχόντων τῶν ἱερῶν, ὁρᾷ ἀετὸν αἴσιον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παρρύσιος, καὶ ἥγεισθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα.* 3. *Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον, τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκῆρυξαν, ἀριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν.*

4. *Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξήσαν, Νέων δὲ οὐ· ἐδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι, τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου. Ἐπεὶ δ’ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλειπον αὐτοὺς, αἰσχυνόμενοι μὴ ἐπεσθαι, τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. Καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον, οἱ δ’ ἄλλοι ἐπορεύοντο.* 5. *Πρὶν δὲ πεντεκαίδεκα στάδια διεληλυθέναι, ἐνέτυχον ἦδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκροὺς, ἔθαπτον πάντας, ὁπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. 6. Ἐπεὶ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες, καὶ τὴν οὐρὰν αὐθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁπόσους ἐπελάμβανε ἡ στρατιά.. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἥκον τὴν*

ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς
ἔθαψαν.

7. ⁷Ηδη δὲ πέρα μεσούσης τῆς ημέρας προαγαγόντες
τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν, ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, ὅ
τι τις ὄρῳ ἐντὸς τῆς φάλαγγος. Καὶ ἔξαιφνης ὄρωσι
τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ
ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἵππεας τε πολλοὺς
καὶ πεζούς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἥκον παρὰ
Φαρναβάζου ἔχοντες δύναμιν. 8. Ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς
Ἐλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον
πεντεκαίδεκα σταδίους. Ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων ὁ
μάντις τῶν Ἐλλήνων σφαγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ
πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. 9. Ἐνθα δὴ Ξενοφῶν λέγει·
Δοκεῖ μοι, ὡς ἄνδρες στρατηγοὶ, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγῃ
λόχους φύλακας, ἵνα, ἂν που δέη, ὥσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες
τῇ φάλαγγῃ, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς
τεταγμένους καὶ ἀκεραίους. 10. Συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν.
Τμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναν-
τίους, ώς μὴ ἐστήκωμεν, ἐπεὶ ὥφθημεν καὶ εἴδομεν τοὺς
πολεμίους· ἐγὼ δὲ ἦξω, τοὺς τελευταίους λόχους καταχω-
ρίσας, ἥπερ ὑμῖν δοκεῖ.

11. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον· ὁ δὲ, τρεῖς
ἀφελῶν τὰς τελευταίας τάξεις, ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν
μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόντας ως
πλέθρον (Σαμόλας Ἀχαιὸς ταύτης ἥρχε τῆς τάξεως), τὴν
δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἐπεσθαι (Πυρρίας Ἀρκὰς ταύτης
ἥρχε), τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ (Φρασίας Ἀθηναῖος
ταύτη ἐφειστήκει). 12. Προϊόντες δὲ, ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ

ἥγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπόρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες, εἰ διαβατέον εἴη τὸ νάπος· καὶ παρεγγυῶσι στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς παριέναι ἐπὶ τὸ ἥγούμενον. 13. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, θαυμάσας ὃ τι τὸ ἵσχον εἴη τὴν πορείαν, καὶ ταχὺ ἀκούων τὴν παρεγγυὴν, ἐλαύνει ἢ ἐδύνατο τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὃν τῶν στρατηγῶν, ὅτι βουλῆς οὐκ ἄξιον εἴη εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον ὃν τὸ νάπος. 14. Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν·

Ἄλλ' ἵστε μέν με, ὡς ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαντα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὄρῳ δεομένους ὑμᾶς εἰς ἄνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. 15. Νῦν δὲ οὕτως ἔχει· ἀμαχεὶ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἔστιν ἀπελθεῖν· ἢν γὰρ μὴ ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὅπόταν ἀπίωμεν, ἔψυχοι τοιούτοις καὶ ἐπιπεσοῦνται. 16. Ὁράτε δὴ, πότερον κρείττονος ἱέναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, προβαλλομένους τὰ ὅπλα, ἢ μεταβαλλομένους ὅπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς πολεμίους θεᾶσθαι. 17. Ἰστε γε μέντοι, ὅτι τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε· τὸ δὲ ἐφέπεσθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάρρος ἐμποιεῖν. Ἐγὼ γοῦν ἥδιον ἀν σὺν ἡμίσεσιν ἐποίμην, ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην. Καὶ τούτους οἱδ' ὅτι, ἐπιόντων μὲν ἡμῶν, οὐδ' ὑμεῖς ἐλπίζετε αὐτοὺς δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων δὲ, πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι.

18. Τὸ δὲ διαβάντας ὅπισθεν νάπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μάχεσθαι, ἅρ' οὐχὶ καὶ ἀρπάσαι ἄξιον; Τοῖς μὲν γὰρ πολεμίοις ἔγωγε βουλοίμην ἀν εὔπορα πάντα φαίνεσθαι, ὡστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ

χωρίου δεῖ διδάσκεσθαι, ὅτι οὐκ ἔστι μὴ νικῶσι σωτηρία.
 19. Θαυμάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερὸν νομίζει εἶναι τῶν ἀλλων ὡν διαπεπορεύμεθα χωρίων. Πῶς μὲν γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ, ἢ διεληλύθαμεν ὅρη, ἢν πελταστὰ τοσοὶδε ἐφέπωνται; 20. Ἡν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα, οὔτε σῖτος, ὃ θρεψόμεθα μένοντες· δεήσει δὲ, ἢν θâττον ἐκεῖ γενώμεθα, θâττον πάλιν ἔξιεναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. 21. Οὐκοῦν νῦν κρείττον ἡριστηκότας μάχεσθαι, ἢ αὔριον ἀναρίστους; "Ανδρες, τά τε ιερὰ ήμιν καλὰ, οἵ τε οἰωνοὶ αἴσιοι, τά τε σφάγια κάλλιστα. "Ιωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ήμᾶς πάντως εἶδον, ηδέως δειπνῆσαι, οὐδ' ὅπου ἀνθέλωσι σκηνῆσαι.

22. Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευνον, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. Καὶ ὃς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν, ἢ ἔκαστος ἐτύγχανε τοῦ νάπους ὡν· θâττον γὰρ ἀν ἀθρόου ἐδόκει οὔτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα, ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρύνοντο. 23. Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παρὶών παρὰ τὴν φάλαγγα ἔλεγεν. "Ανδρες, ἀναμιμνήσκεσθε, ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὄμόσει ἰόντες νενικήκατε, καὶ οῖα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες· καὶ τοῦτο ἐννοήσατε, ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. 24. Ἄλλ' ἐπεσθε ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί. Ἡδύ τοι, ἀνδρεῖόν τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα, μνήμην, ἐν οἷς ἐθέλει, παρέχειν ἑαυτοῦ.

25. Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἄμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ

φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστὰς ἐκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Παρηγγέλλετο δὲ, τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὥμον ἔχειν, ἵνα σημαίνοι τῇ σάλπιγγι· ἕπειτα δὲ εἰς προβολὴν καθέντας ἔπεσθαι βάδην, καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. Ἐκ τούτου σύνθημα παρήι, ΖΕΤΣ ΣΩΤΗΡ, ἩΡΑΚΛΗΣ ἩΓΕΜΩΝ. 26. Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἑλληνες πελταστὰς ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, πρὶν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὅρμησαν, οἵ θ' ἵππεῖς καὶ τὸ στῖφος τῶν Βιθυνῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστάς. 27. Ἀλλ' ἐπεὶ ὑπηντίαζεν ἡ φάλαγξ τῶν ὄπλιτῶν ταχὺ πορευομένη, καὶ ἄμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγξατο, καὶ ἐπαιώνιζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἡλάλαζον, καὶ ἄμα τὰ δόρατα καθίεσαν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι, ἀλλὰ ἔφευγον.

28. Καὶ Τιμασίων μὲν ἔχων τοὺς ἵππεῖς ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν, ὅσουςπερ ἐδύναντο ώς ὀλίγοι ὄντες. Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐθὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἑλληνες ἵππεῖς ἦσαν· τὸ δὲ δεξιὸν, ἄτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ λόφου συνέστη. 29. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἑλληνες ὑπομένοντας αὐτοὺς, ἐδόκει ρᾶστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εῖναι, ἴέναι [ἥδη] ἐπ' αὐτούς. Παιανίσαντες οὖν εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δ' οὐχ ὑπέμειναν. Καὶ ἐνταῦθα οἱ πελταστὰς ἐδίωκον, μέχρι τὸ δεξιὸν αὖ διεσπάρη· ἀπέθανον δὲ ὀλίγοι· τὸ γὰρ ἵππικὸν φόβον παρεῖχε τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὅν. 30. Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἑλληνες τό τε Φαρναβάζου ἵππικὸν ἔτι συνεστηκός, καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἵππέας πρὸς τοῦτο συναθροιζομένους, καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς κατα-

θεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὅμως δ' ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἵτεον εἶναι οὕτως ὅπως δύναιντο, ώς μὴ τεθαρρήκοτες ἀναπαύσαιντο. Συνταξάμενοι δὴ πορεύονται. 31. Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἵππεῖς φεύγουσι κατὰ τοῦ πρανοῦς, ὁμοίως ὥσπερ οἱ ὑπὸ ἵππέων διωκόμενοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο, ὃ σούκ ἥδεσαν οἱ "Ελληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες· ὅφε γὰρ ἦν. 32. Ἐπανελθόντες δὲ, ἔνθα ἡ πρώτη συμβολὴ ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον, ἀπήεσαν ἐπὶ θάλατταν περὶ ἡλίου δυσμάς· στάδιοι δ' ἦσαν ώς ἔξηκοντα ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAP. VI.

1. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα, ὅποι ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δὲ "Ελληνες προσέμενον μὲν Κλέανδρον καὶ τὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα, ώς ἤξοντα· ἔξιόντες δὲ ἕκαστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις, ἐφέροντο ἀδεῶς πυροὺς, κριθὸς, οἶνον, δσπρια, μελίνας, σῦκα· ἄπαντα γὰρ ἀγαθὰ εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαίου. 2. Καὶ ὅπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαύσομενον, ἔξῆν ἐπὶ λείαν ἴεναι· καὶ ἐλάμβανον οἱ ἔξιόντες· ὅπότε δὲ ἔξιοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. 3. Ἡδη δὲ ἦν πολλὴ πάντων ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατήγον, ἀκούοντες, ώς οἰκύζοιτο πόλις καὶ λιμὴν εἴη. 4. Ἐπειμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι ἥδη, οἱ πλησίον ὥκουν, πρὸς Ξενοφῶντα,

ἀκούοντες, ὅτι οὗτος πολίζει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες, ὃ τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. ‘Ο δ’ ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις.

5. Καὶ ἐν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ’ οὐδέν. Ἐτύγχανε δὲ τὸ στράτευμα ἔξω ὁν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι ἄλλοι ἄλλῃ εἰς τὸ ὄρος· καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλά· ὀκνοῦντες δὲ, μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξίππῳ λέγουσιν (ὅς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος), καὶ κελεύονται διασώσαντα αὐτοῖς τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν ἀποδοῦναι. 6. Εὔθυς δ’ ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια ταῦτ’ εἴη· καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἀρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. ‘Ο δὲ κελεύει τὸν ἀρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. 7. Καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἥγε τινα· περιτυχὼν δ’ Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. Οἱ δ’ ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δεξίππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. Ἔδεισαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοὶ, καὶ ἔφευγον εἰς τὴν θάλατταν· καὶ Κλέανδρος δ’ ἔφευγε. 8. Ξενοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκώλυσόν τε καὶ τῷ Κλεάνδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα αἴτιον εἴη τὸ τοῦ στρατεύματος, ταῦτα γενέσθαι. 9. ‘Ο δὲ Κλέανδρος, ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε ἀνερεθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν, μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτοὺς, ὡς πολεμίους. Ἡρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Δακεδαιμόνιοι.

10. Ἐνταῦθα πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἐδόκει εἶναι τοῖς

"Ελλησι, καὶ ἐδέοντο, μὴ ποιεῖν ταῦτα. 'Ο δ' οὐκ ἀν
ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μή τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλ-
λειν καὶ τὸν ἀφελόμενον. 11. ³*H*ν δὲ, δν ἐξίτει, Ἀγασίας,
διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἔξ οὖ καὶ διέβαλεν αὐτὸν
ό Δέξιππος. Καὶ ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ ἀπορίᾳ ἦν, συνήγαγον
τὸ στράτευμα οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλί-
γον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον· τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει
φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν.

12. ³*Ω* ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δὲ οὐ φαῦλον δοκεῖ
εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὔτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέαν-
δρος ἀπεισιν, ὥσπερ λέγει. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἦδη ἔγγυς αἱ
Ἐλληνίδες πόλεις· τῆς δὲ Ἐλλάδος Λακεδαιμόνιοι προε-
στήκασιν· ἵκανοὶ δέ εἰσι καὶ εἰς ἔκαστος Λακεδαιμονίων
ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅ τι βούλονται, διαπράττεσθαι. 13. Εἰ
οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυξαντίου ἀποκλείσει, ἐπειτα
δὲ τοῖς ἄλλοις ἀρμοσταῖς παραγγελεῖ, εἰς τὰς πόλεις μὴ
δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους
ὄντας· ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λόγος
περὶ ἡμῶν ἥξει· χαλεπὸν ἔσται καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν·
καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ θα-
λάττῃ τὸν νῦν χρόνον. 14. Οὕκουν δεῖ οὔτε ἐνὸς ἀνδρὸς
ἔνεκα οὔτε δυοῖν ἡμᾶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἐλλάδος ἀπέχε-
σθαι, ἀλλὰ πειστέον, ὅ τι ἀν κελεύωσι· καὶ γὰρ αἱ πόλεις
ἡμῶν, ὅθεν ἐσμὲν, πείθονται αὐτοῖς.

15. Ἐγὼ μὲν οὖν,— καὶ γὰρ ἀκούω, Δέξιππον λέγειν
πρὸς Κλέανδρον, ὡς οὐκ ἀν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ
μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα,— ἐγὼ μὲν οὖν ἀπολύω καὶ ὡμᾶς
τῆς αἰτίας, καὶ Ἀγασίαν, ἀν αὐτὸς Ἀγασίας φήση ἐμέ τι

τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἐμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἔξαρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφέξω τὴν δίκην. 16. Φημὶ δὲ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἴτιάται, χρῆναι ἑαυτὸν παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρίναι· οὕτω γὰρ ἀν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. Ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν, εἰ οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ δὲ τούτων οὐδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

17. Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς εἰπεν Ἀγασίας. Ἐγὼ, ὡς ἄνδρες, ὅμνυμι θεὸν καὶ θεὰς, ἢ μὴν μήτε με Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα, μήτε ἄλλον ὑμῶν μηδένα· ἴδοντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμᾶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. 18. Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτέ με, ἐγὼ δὲ ἐμαυτὸν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχήσω κρίναντι Κλεάνδρῳ, ὃ τι ἀν βούληται, ποιήσαι· τούτου ἔνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σώζοισθέ τε ἀσφάλως, ὅποι θέλει ἔκαστος. Συμπέμψατε μέντοι μοι ὑμῶν αὐτῶν ἐλόμενοι πρὸς Κλέανδρον, οἵτινες, ἀν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν.

19. Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ οὕστινας βούλοιτο προελόμενον ἵέναι. Ὁ δὲ προείλετο τοὺς στρατηγούς. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοὶ, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί· 20. Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ στρατιὰ πρός σε, ὡς Κλέανδρε, καὶ ἐκέλευσέ σε, εἴτε πάντας αἴτιὰ, κρί-

ναυτα σὲ αὐτὸν χρῆσθαι, ὃ τι ἀν βούλη· εἴτε ἔνα τινὰ ἦ δύο ἢ καὶ πλείους αἰτιᾶ, τούτους ἀξιοῦσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. Εἴτε οὖν ἡμῶν τινα αἰτιᾶ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε δὲ ἄλλον τινὰ, φράσον· οὐδὲις γάρ σοι ἀπέσται, ὅστις ἀν ἡμῖν ἐθέλη πείθεσθαι.

21. Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγώ εἰμι, ὁ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δέξιππου ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. 22. Τοῦτον μὲν γάρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα· Δέξιππον δὲ οἶδα αἱρεθέντα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀρχειν τῆς πεντηκοντόρου, ἥς ἡτησάμεθα παρὰ Τραπεζούντιων, ἐφ' ὧτε πλοῖα συλλέγειν, ὡς σωζοίμεθα· καὶ ἀποδράντα Δέξιππον, καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐσώθη. 23. Καὶ τούς τε Τραπεζούντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον, καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον· αὐτοί τε, τὸ ἐπὶ τούτῳ, ἀπολώλαμεν [πάντες]. "Ηκουε γάρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὡς ἄπορον εἴη, πεζῇ ἀπιόντας τοὺς ποταμούς τε διαβῆναι, καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. 24. Εἰ δὲ σὺ ἥγεις, ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἀν τούτων ἐποίησα. Νόμιζε δ', ἐὰν ἐμὲ νῦν ἀποκτενῆς, δι' ἄνδρα δειλόν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποτείνων.

25. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν, ὅτι Δέξιππον μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἴη· οὐ μέντοι ἔφη νομίζειν, οὐδὲν δὲ εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, βίᾳν χρῆναι πάσχειν αὐτὸν, ἀλλὰ κριθέντα (ὥσπερ καὶ ὑμεῖς νῦν ἀξιοῦτε) τῆς δίκης τυχεῖν. 26. Νῦν μὲν οὖν ἀπιτε,

καταλιπόντες τόνδε τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. Αἰτιῶμαι δὲ οὗτε τὴν στρατιὰν οὗτε ἄλλον οὐδένα ἔτι, ἐπεὶ γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα.

27. Ὁ δ' ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ, ὡς Κλέανδρε, εἴ καὶ οἵει με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὗτε ἔπαιον οὐδένα οὗτε ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον, ὅτι δημόσια εἴη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὅπότε ἡ στρατιὰ ἔξιοι, ἵδιᾳ λητίζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. 28. Ταῦτα εἶπον· καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς, λαβὼν τὸ μέρος, διασώσειε τοὺς λησταῖς παρὰ τὴν ρήτραν τὰ χρήματα. Πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἴ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βούλευσώμεθα.

29. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἡρίστων· τὴν δὲ στρατιὰν συνήγαγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον παραίτησομένους περὶ τῶν ἀνδρῶν. 30. Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς, πέμψαντας στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων ὃν ἔδόκουν ἐπιτίθειοι εἶναι, δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον, ἀφεῖναι τὰ ἄνδρε. 31. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ξενοφῶν λέγει· Ἐχεις μὲν, ὡς Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας, καὶ ἡ στρατιά σοι ὑφεῖτο, ὅ τι ἔβούλου, ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων καὶ περὶ ἑαυτῶν ἀπάντων· νῦν δέ σε αἴτοῦνται καὶ δέονται, δοῦναι σφίσι τὰ ἄνδρε, καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. 32. Ταῦτα δέ σου τυχόντες, ὑπισχνοῦνται σοι ἀντὶ τούτων, ἦν βούλῃ ἥγεισθαι αὐτῶν, καὶ ἦν οἱ θεοὶ

ἴλεω ὥσιν, ἐπιδείξειν σοι, καὶ ὡς κόσμοι ἐίστι, καὶ ὡς
ἴκανοὶ, τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι, τὸν πολεμίους σὺν τοῖς
θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. 33. Δέονται δέ σου καὶ τοῦτο,
παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἑαυτῶν πείραν λαβέν καὶ
Δεξίππου καὶ σφῶν τῶν ἄλλων, οἵος ἔκαστος ἐστι, καὶ
τὴν ἀξίαν ἔκάστοις νείμα.

34. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος, Ἄλλὰ ναὶ τὸ Σιὰ,
ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι. Καὶ τώ τε ἄνδρε ὑμῖν
δίδωμι, καὶ αὐτὸς παρέσομαι· καὶ, ἵν τοι θεοὶ παραδίδωσιν,
ἔξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ πολὺ οἱ λόγοι οὗτοι
ἀντίοι εἰσὶν, ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ώς τὸ
στράτευμα ἀφίστατε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

35. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες
τὸ ἄνδρε· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ξυνῆν
Ξενοφῶντι φιλικῶς, καὶ ξενίαν ξυνεβάλοντο. Ἐπεὶ δὲ
καὶ ἔώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὔτάκτως ποιοῦν-
τας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμὸν γενέσθαι αὐτῶν.

36. Ἐπεὶ μέντοι θυμομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ημέρας οὐκ
ἐγίγνετο τὰ ίερὰ, συγκαλέσας τὸν στρατηγὸν εἰπεν·
Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ ίερὰ ἐξάγειν· ὑμεῖς μέν-
τοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἔνεκα· ὑμῖν γὰρ, ώς ἕοικε, δέδοται
ἔκκομισαι τοὺς ἄνδρας· ἀλλὰ πορεύεσθε. Ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς,
ἐπειδὰν ἐκεῖσε ἥκητε, δεξόμεθα ώς ἀν δυνώμεθα κάλλιστα.

37. Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, δοῦναι αὐτῷ τὰ
δημόσια πρόβατα· οἱ δὲ δεξάμενος, πάλιν αὐτοῖς ἀπέδωκε.
Καὶ οὗτος μὲν ἀπέπλει· οἱ δὲ στρατιώται, διαθέμενοι τὸν
σῖτον ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι, καὶ τάλλα ἀ εἰλήφεσαν,
ἔξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυνῶν. 38. Ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ

ἐνέτυχον πορευόμενοι τὴν ὁρθὴν ὁδὸν, ὥστε ἔχοντές τι εἰς τὴν φιλίαν διεξελθεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς, τοῦμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν καὶ νύκτα. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἔλαβον πολλὰ καὶ ἀνδράποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἕκταιοι εἰς Χρυσόπολιν τῆς Χαλκηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ λαφυροπωλοῦντες.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

KΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ζ'.

CAP. I.

"Οσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἑλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρι εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζῇ ἐξιόντες καὶ ἐκπλέοντες ἐποίουν, μέχρι ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσοπόλει τῆς Ἀσίας, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

2. Ἐκ τούτου δὲ Φαρνύβαξος, φιβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ χώραν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον (ό δ' ἔτυχεν ἐν Βυζαντίῳ ὥν), ἐδεῖτο διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο πάντα ποιήσειν αὐτῷ, ὅσα δέοι. 3. Καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. 4. Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν· Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἦδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος ἐκέλευσεν αὐτὸν,

συνδιαβάντα, ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. "Εφη οὖν ταῦτα ποιήσειν.

5. Σεύθης δὲ ὁ Θρᾳξ πέμπει Μηδοσάδην, καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι, ὅπως διαβῆ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι, ὅτι οὐ μεταμέλήσει.

6. 'Ο δ' εἶπεν. 'Αλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται· τούτου ἔνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοὶ, μήτε ἄλλῳ μηδενί· ἐπειδὰν δὲ διαβῆ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι, πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω, ώς ἀν αὐτῷ δοκῇ ἀσφαλές.

7. 'Εκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ στρατιῶται. Καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδουν ὁ Ἀναξίβιος· ἐκήρυξε δὲ, λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιῶτας ἔξιέναι, ώς ἀποπέμψων τε ἄμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. 'Ενταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο.

8. Καὶ ὁ Ξενοφῶν, Κλεάνδρῳ τῷ ἀρμοστῇ ξένος γεγενημένος, τροσελθὼν ἡσπάζετο αὐτὸν, ώς ἀποπλευσούμενος ἥδη. 'Ο δὲ αὐτῷ λέγει· Μὴ ποιήσῃς ταῦτα· εἰ δὲ μὴ, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἥδη σὲ αἰτιῶνται, ὅτι οὐ ταχὺ ἔξέρπει τὸ στράτευμα. 9. 'Ο δ' εἶπεν· 'Αλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοὶ, ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι, [καὶ οὐκ ἔχοντες,] διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. 10. 'Αλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγώ σοι συμβουλεύω, ἔξελθεῖν μὲν ώς πορευσόμενον, ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβιον δια-

πραξόμεθα. Οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. 11. Ὁ δὲ ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν, καὶ ἔξιέναι τὴν ταχίστην συνεσκευασμένους, καὶ προσανειπεῖν, ὃς ἀν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἔξετασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὗτὸν αἰτιάσεται. 12. Ἐντεῦθεν ἔξήσαν οἵ τε στρατηγοὶ πρῶτον, καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ ἀρδην πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἐτεόνικος εἰστήκει παρὰ τὰς πύλας, ὡς, ὅπότε ἔξω γένοιντο πάντες, συγκλείσων τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν.

13. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς λοχαγοὺς, ἔλεξε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη, λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κωμῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλαὶ κριθαὶ καὶ πυροὶ, καὶ τἄλλα τὰ ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς Χερρόνησον, ἐκεῖ δὲ καὶ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσει. 14. Ἐπακούσαντες δέ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπινθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου, πότερα πολέμιος εἴη ἡ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ Ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι, ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θράκης.

15. Ἐν ὧ δὲ ταῦτα διελέγοντο, οἱ στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὡς πάλιν εἰς τὸ τεῦχος εἰσιόντες. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὡς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὄπλιτας, συγκλείουσι τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. 16. Οἱ δὲ στρατιῶται ἐκοπτόν τε τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἐκόντες ἀνοίξουσιν. 17. Ἄλλοι δὲ ἐθεούν ἐπὶ θάλατταν, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους

νπερβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν· ἄλλοι δὲ, οἱ ἐτύγχανον ἔνδον ὅντες τῶν στρατιωτῶν, ώς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόπτοντες ταῖς ἀξίναις τὰ κλεῖθρα, ἀναπετανύουσι τὰς πύλας· οἱ δὲ εἰσπίπτοντες.

18. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ώς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας, μὴ ἐφ' ἀρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει, καὶ συνεισπίπτει εἴσω τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὅχλῳ. 19. Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ώς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δὲ ἔνδον ἐτύγχανον ὅντες, ἔξω ἔθεον· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ώς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο· πάντες δὲ ὤντο ἀπολωλέναι, ώς ἑαλωκυίας τῆς πόλεως. 20. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, καταδραμῶν ἐπὶ θάλατταν, ἐν ἀλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουρούς· οὐ γὰρ ἴκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας.

21. Οἱ δὲ στρατιώται ώς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα, προσπίπτοντες αὐτῷ πολλοὶ, καὶ λέγουσι· Νῦν σοὶ ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. "Ἐχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. Νῦν ἀν, εἰ βούλοιο, σύ τε ἡμᾶς ὀνήσαις, καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. 22. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ώς τάχιστα, βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμίσαι· καὶ αὐτός τε παρηγγύα ταῦτα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν [καὶ] τίθεσθαι τὰ ὅπλα. 23. Οἱ δὲ, αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν

ταπτόμενοι, οἵ τε δπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὁκτὸν ἔγεινοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἐκάτερον παραδεδραμήκεσαν. 24. Τὸ δὲ χωρίον οὗν κάλλιστον ἐκτύξασθαι ἔστι, τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα, καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ Ξενοφῶν τὴν στρατιὰν, καὶ λέγει τάδε·

25. Ὄτι μὲν ὄργίζεσθε, ὡς ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἐξαπατώμενοι, οὐ θαυμάζω. Ἡν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα, καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἐξαπάτης τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν, ἐνθυμεῖσθε, ἂν ἔσται ἐντεῦθεν. 26. Πολέμοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς συμμάχοις· οἷος δ' ὁ πόλεμος ἀν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἐωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν ἥδη γεγενημένα. 27. Ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσήλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τριακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει, καὶ προσόδου οὔσης κατ' ἐνιαυτὸν, ἀπό τε τῶν ἐνδήμων καὶ ἐκ τῆς ὑπερορίας, οὐ μείον χιλίων ταλάντων. ἄρχοντές τε τῶν νήσων ἀπασῶν, καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πολλὰς ἔχοντες πόλεις, καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς καὶ αὐτὸ τούτο τὸ Βυζάντιον, ὃπου νῦν ἐσμεν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως, ώς πάντες ὑμεῖς ἐπίστασθε.

28. Νῦν δὲ δὴ τί ἀν οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δὲ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἥσαν σύμμαχοι, πάντων προσγε-

γενημένων, Τισσαφέρνους δὲ καὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὅντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἥλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχὴν καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; Τούτων δὴ πάντων ὁμοῦ ὅντων, ἔστι τις οὕτως ἄφρων, ὅστις οἴεται ἀν ἡμᾶς περιγενέσθαι; 29. Μὴ, πρὸς θεῶν, μαινώμεθα, μηδ' αἰσχρῶς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὅντες καὶ ταῖς πατρίσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. Ἐν γὰρ ταῖς πόλεσίν εἰσι πάντες ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις· καὶ δικαίως, εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἡθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες, Ἐλληνίδα δὲ εἰς ἣν πρώτην πόλιν ἥλθομεν, ταύτην ἔξαλαπάξομεν.

30. Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὔχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ύφ' ὑμῶν γενόμενα, μυρίας ἔμεγε κατὰ γῆς ὄργυιὰς γενέσθαι. Καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω, Ἐλληνας ὅντας τοῖς τῶν Ἐλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἐλλάδος μὴ στέρεσθαι. 31. Καὶ νῦν μοι δοκεῖ, πέμψαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἣν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὑρίσκεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ δηλώσοντες, ὅτι οὐκ ἔξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἔξερχόμεθα. 32. Ταῦτα ἔδοξε· καὶ πέμποντας Ἱερώνυμόν τε Ἡλείον ἐροῦντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαιόν. Οἱ μὲν ταῦτα ὤχοντο ἐροῦντες.

33. Ἐτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν, προσέρχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἐλλάδα περιήει, ἀλλὰ στρατηγιῶν, καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἡ πόλις

ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο. Καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι ἔτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἐνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο· ἔστε δ' ἀν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σιτία καὶ ποτά.

34. Ἀκούοντι ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ τὰ παρὰ Ἀναξίβιον ἄμα ἀπαγγελλόμενα, — ἀπεκρίνατο γὰρ, ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν, ὃ τι δύναιτο ἀγαθόν· — 35. ἐκ τούτου οἱ στρατιῶται τόν τε Κοιρατάδην δέχονται στρατηγὸν, καὶ ἔξω τοῦ τείχους ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Κοιρατάδης συντίθεται αὐτοῖς εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἔχων καὶ ιερεῖα καὶ μάντιν, καὶ σιτία καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ.

36. Ἐπεὶ δὲ ἔξῆλθον, ὁ Ἀναξίβιος ἔκλεισε τὰς πύλας, καὶ ἐκῆρυξεν, ὅστις ἀν ἀλῷ ἐνδον ὥν τῶν στρατιωτῶν, ὅτι πεπράσεται. 37. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κοιρατάδης μὲν ἔχων τὰ ιερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἦκε, καὶ ἄλφιτα φέροντες εἴποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ οἶνον ἄλλοι εἴκοσι, καὶ ἐλαιῶν τρεῖς καὶ σκορόδων εἰς ἀνὴρ ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομμύων. Ταῦτα δὲ καταθέμενος ώς ἐπὶ δάσμευσιν, ἐθύετο.

38. Ξενοφῶν δὲ μεταπεμψάμενος Κλέανδρον ἐκέλευε διαπρᾶξαι, ὅπως εἰς τὸ τείχος τε εἰσέλθοι, καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. 39. Ἐλθὼν δ' ὁ Κλέανδρος, Μάλα μόλις, ἔφη, διαπραξάμενος ἦκω· λέγειν γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἴη, τοὺς μὲν στρατιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἐνδον· τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς ἀλλήλους· ὅμως δε εἰσιέναι,

ἔφη, ἐκέλευεν, εἰ μέλλοις σὺν αὐτῷ ἐκπλεῖν. 40. Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν, ἀσπασάμενος τοὺς στρατιώτας, εἴσω τοῦ τείχους ἀπήει σὺν Κλεάνδρῳ. Ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἔκαλλιέρει, οὐδὲ διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἰστήκει παρὰ τὸν βωμὸν, καὶ Κοιρατάδης ἐστεφανωμένος, ώς θύσων προσελθὼν δὲ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς καὶ Νέων ὁ Ασιναῖος καὶ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδη, μὴ θύειν, ώς οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια. 41. Ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέδει αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σῆτον ἐκάστῳ γενέσθαι τῶν στρατιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπήει, καὶ τὴν στρατηγίαν ἀπειπών.

CAP. II.

1. Νέων δὲ ὁ Ασιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Αχαιὸς καὶ Φιλήσιος ὁ Αχαιὸς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Αχαιὸς καὶ Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς ἐπέμενον ἐπὶ τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρακῶν προελθόντες τὰς κατὰ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. 2. Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἄγειν (ἐπειθε γὰρ αὐτοὺς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα). Νέων δὲ εἰς Χερρόνησον, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακέδαιμονίοις γένοιντο, παντὸς ἀν προεστάναι τοῦ στρατεύματος. Τιμασίων δὲ προύθυμεῖτο πέραν εἰς τὴν Ασίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἀν οἴκαδε κατελθεῖν. Καὶ οἱ στρατιώται ταῦτα ἐβούλοντο. 3. Διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου, πολλοὶ τῶν

στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους ἀπέπλεον ώς ἐδύναντο, οἱ δὲ καὶ [διαδόντες τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμιγνύοντο. 4. Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρε ταῦτα ἀκούων, διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα· τούτων γὰρ γιγνομένων, ὥστο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζῳ.

5. Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξίβιῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾶ Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ, διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαντίου ἀρμοστής· ἐλέγετο δὲ, ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἡδη εἰς Ἑλλήσποντον. 6. Καὶ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει, ὅπόσους ἀν εὑρῃ ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους, ἀποδόσθαι· δὲ Κλέανδρος οὐδένα ἐπεπράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κάμνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων, καὶ ἀναγκύζων οἰκίᾳ δέχεσθαι. Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἥλθε τάχιστα, οὐκ ἐλύττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. 7. Ἀναξίβιος δὲ παραπλεύσας εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενά. Ὁ δ' ἐπεὶ ἥσθετο Ἀρίσταρχόν τε ἥκοντα εἰς Βυζάντιον ἀρμοστὴν, καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξίβιον μὲν ἡμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρείου στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

8. Ἐκ τούτου δὴ ὁ Ἀναξίβιος, καλέσας Ξενοφῶντα, κελεύει πάση τέχνη καὶ μηχανῆ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στράτευμα ώς τάχιστα, καὶ συνέχειν τε αὐτὸν, καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπαρμένων ώς ἀν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς τὴν Πέρινθον, διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολὴν, καὶ ἄνδρα συμπέμπει, κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ώς τάχιστα Ξενο-

φῶντα προπέμψαι τοῖς ὕπποις ἐπὶ τὸ στράτευμα. 9. Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸ στράτευμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἡδέως, καὶ εὐθὺς εἴποντο ἄσμενοι, ώς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

10. Ὁ δὲ Σεύθης, ἀκούσας ἥκοντα πάλιν [Ξενοφῶντα], πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐδεῦτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτὸν, ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὃ τι φέτο λέγων πείσειν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν οἶόν τε εἴη τούτων γενέσθαι. 11. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ὤχετο. Οἱ δὲ Ἑλληνες ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας ἐστρατοπεδεύσατο χωρὶς, ἔχων ώς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

12. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἐπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν [εἰς τὴν Ἀσίαν]. Ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος ὁ ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστὴς, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου, τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν, ἐλθὼν τε ἐπὶ τὸ στράτευμα, τοῖς στρατιώταις εἶπε μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν.

13. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἐπέμψεν ἐνθάδε. Πάλιν δ' Ἀρίσταρχος ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μέν τοίνυν οὐκέτι ναύαρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἀρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψομαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω. Ταῦτ' εἰπὼν, ὤχετο εἰς τὸ τεῖχος. 14. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ μεταπέμπεται τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. Ἡδη δὲ ὅντων πρὸς τῷ τείχει, ἐξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι, εἰ εἴσεισι, συλληφθήσεται, καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται, ἢ καὶ Φαρναβάζῳ παραδοθήσεται. Ὁ

δὲ ἀκούσας ταῦτα, τοὺς μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δὲ εἰπεν
ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο.

15. Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ παρεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πει-
ρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ὅγειν τὸ στράτευμα· ἔωρα γὰρ οὕτε
διαβαίνειν ἀσφαλὲς ὄν, τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύσουντος·
οὗτ' ἐπὶ Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβούλετο, καὶ
τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέσθαι· ἔνθα δὴ
πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἀρμοστῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων
οὐδὲν ἔμελλεν ἔξειν τὸ στράτευμα. 16. Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ¹
ταῦτ' εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἥκουντες παρὰ
τοῦ Ἀριστάρχου ἀπήγγελλον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς
κελεύει, τῆς δείλης δὲ ἥκειν· ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει
ἡ ἐπιβούλη. 17. Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ίερὰ
καλὰ ἔναι αὐτῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἀσφαλῶς πρὸς Σεύ-
θην ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτην τὸν Ἀθηναῖον λοχαγὸν,
καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἑκάστου ἄνδρα (πλὴν παρὰ
Νέωνος), ω̄ ἔκαστος ἐπίστενεν, ὥχετο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ
Σεύθου στράτευμα ἑξήκοντα στάδια.

18. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς
ἐρήμοις. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὥστο μετακεχωρηκέναι ποι-
τὸν Σεύθην· ἐπεὶ δὲ θορύβου τε ἤσθετο καὶ σημαινόντων
ἀλλήλοις τῶν περὶ Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τούτου ἔνεκα τὰ
πυρὰ κεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων,
ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὄρφωντο ἐν τῷ σκότει ὄντες, μήτε
ὑπόσοι μήτε ὅπου εἴεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν,
ἀλλὰ διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἴεν. 19. Ἐπεὶ δὲ ἤσθετο,
προπέμπει τὸν ἑρμηνέα, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν
κελεύει Σεύθη, ὅτι Ξενοφῶν πάρεστι βουλόμενος συγγενέ-

σθαι αὐτῷ. Οἱ δὲ ἥροντο, εἰ ὁ Ἀθηναῖος ὁ ἀπὸ τοῦ στρατεύματος. 20. Ἐπειδὴ δὲ ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπηδήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρῆσαν πελτασταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα· καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἦγον πρὸς Σεύθην. 21. Ο δ' ἦν ἐν τύρσει μάλα φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας ἔχιλου τοὺς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. 22. Ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης ὁ τούτου πρόγονος, ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, πολὺ ἔχων στράτευμα, ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι, καὶ τὰ σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι. Ἡσαν δ' οὗτοι Θυνοὶ, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

23. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξενοφῶντα, ἔχοντα δύο, οὓς Βούλοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἐνδον ἦσαν, ἡσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ κατὰ τὸν Θράκιον νόμον κέρατα οἴνου προῦπινον· παρῆν δὲ καὶ Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὃσπερ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε. 24. Ἐπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἐπεμψας πρὸς ἐμὲ, ὡς Σεύθη, εἰς Χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην τουτονὶ, δεόμενός μου, συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσειν, ὡς ἔφη Μηδοσάδης ούτοσί. 25. Ταῦτα εἰπὼν, ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἀληθῆ ταῦτ' εἴη. Ο δ' ἔφη. Αὐθις ἦλθε Μηδοσάδης οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν ἐπὶ τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου, ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σὲ, τᾶλλα τέ σε φίλω μοι χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῷ, καὶ τὰ παρὰ θαλάττη μοι χωρία, ὡν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι

παρὰ σοῦ. 26. Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε ταῦτα. Ο δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἰθι νῦν, ἔφη, ἀφήγησαι τούτῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλκηδόνι πρῶτον. 27. Απεκρίνω, ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσουτο εἰς Βυζάντιον, καὶ οὐδὲν τούτου ἔνεκα δέοι τελεῖν οὕτε σοὶ οὕτε ἄλλῳ· αὐτὸς δὲ, ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένετο οὕτως, ὥσπερ σὺ ἔλεγες. 28. Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη, ὅτε κατὰ Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἶόν τε εἶναι, ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν. 29. Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρειμι καὶ ἐγὼ καὶ οὗτος Φρυνίσκος, εἰς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης οὗτος, εἰς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρατηγῶν ὁ πιστότατος ἐκάστῳ, πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ. 30. Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐκείνους κάλεσαι. Τὰ δὲ ὅπλα, σὺ ἐλθὼν εἰπὲ, ὁ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν· καὶ αὐτὸς ἐκεὶ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἴσιθι. 31. Ακούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι οὐδενὶ ἀν ἀπιστήσειν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ, ὅτι συγγενεῖς εἰεν, εἰδέναι, καὶ φίλους εὔνους ἔφη νομίζειν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰσῆλθον, οὓς ἔδει, πρῶτον μὲν Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην, ὃ τι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. 32. Ο δὲ εἶπεν ὡδὲ·

Μαισάδης ἦν πατήρ μοι· ἐκείνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδῖται, καὶ Θυνοὶ, καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὁδρυσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατήρ, αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δ' ἐξετράφην ὁρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ τῷ νῦν βασιλεῖ. 33. Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ξῆν εἰς ἄλλοτρίαν τράπε-

ξαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμην ἐνδίφριος αὐτῷ ἵκετης,
δοῦναι μοι, ὅπόσους δυνατὸς εἴη ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς
ἐκβαλόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην, κακὸν ποιοίην, καὶ ζώην,
μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων ὥσπερ κύων.

34. Ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους,
οὓς ὑμεῖς ὄψεσθε, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. Καὶ νῦν ἐγὼ
ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῷαν χώραν.
Εἴ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἀν σὺν τοῖς θεοῖς
ῥᾳδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. Ταῦτ' ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ὑμῶν
δέομαι.

35. Τί ἀν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν,
τῇ τε στρατιᾷ διδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρα-
τηγοῖς; Λέξον, ἵνα οὗτοι ἀπαγγέλλωσιν. 36. Ο δὲ
ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ κυξικηνὸν, τῷ δὲ λοχαγῷ
διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν, καὶ γῆν ὅπόσην
ἄν βούλωνται, καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετευ-
χισμένον. 37. Εὰν δὲ, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώ-
μενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλά τις φόβος ἀπὸ Λακεδαιμονίων
ἡ, δέξῃ εἰς τὴν σεαυτοῦ, ἐάν τις ἀπιέναι βούληται παρὰ
σέ; 38. Ο δέ εἶπε. Καὶ ἀδελφούς γε ποιήσομαι, καὶ
ἐνδιφρίους, καὶ κοινωνοὺς ἀπάντων, ὃν ἀν δυνώμεθα κτᾶ-
σθαι. Σοὶ δὲ, ὁ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τις
σοὶ ἔστι θυγάτηρ, ὡνήσομαι Θράκιῷ νόμῳ· καὶ Βισάνθην
οἰκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ κάλλιστον χωρίον ἔστι τῶν ἐπὶ
θαλάττῃ.

CAP. III.

1. Ἀκούσαντες ταῦτα, καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες,
ἀπήλαυνον· καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ,
καὶ ἀπήγγειλαν ἔκαστοι τοῖς πέμψασιν. 2. Ἐπεὶ δὲ
ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς στρα-
τηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς Ἀρί-
σταρχον ὄδον ἔσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι. Καὶ
συνῆλθον πάντες, πλὴν οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖχον ὡς
δέκα στάδια.

3. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς Ξενοφῶν εἶπε τάδε·
"Αὐδρες, διαπλεῖν μὲν, ἔνθα βουλόμεθα, Ἀρίσταρχος τριή-
ρεις ἔχων κωλύει· ὥστε εἰς πλοῖα οὐκ ὁσφαλὲς ἐμβαίνειν.
οὗτος δὲ ὁ αὐτὸς κελεύει εἰς Χερρόνησον βίᾳ διὰ τοῦ Ἱεροῦ
ὄρους πορεύεσθαι· ἦν δὲ κρατήσαντες τούτου ἐκεῖσε ἔλθω-
μεν, οὕτε πωλήσειν ἔτι φησὶν ὑμᾶς ὕσπερ ἐν Βυζαντίῳ,
οὕτε ἔξαπατήσεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λίγφεσθαι μισθὸν, οὕτε
περιόψεσθαι ἔτι, ὕσπερ νυνὶ, δεομένους τῶν ἐπιτηδείων.
4. Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἀν πρὸς
ἐκεῖνον ἵητε, εὖ ποιήσειν ὑμᾶς. Νῦν οὖν σκέψασθε, πότε-
ρον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλεύσεσθε, ἢ εἰς τὰ ἐπιτήδεια
ἐπανελθόντες. 5. Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ, ἐπεὶ ἐνθάδε οὕτε
ἀργύριον ἔχομεν ὥστε ἀγοράζειν, οὕτε ἄνευ ἀργυρίου ἐώσι
λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόντας εἰς τὰς κώμας ὅθεν
οἱ ἥττους ἔώσι λαμβάνειν, ἐκεῖ ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἀκού-
οντας ὃ τι τις ὑμῶν δεῖται, αἴρεισθαι ὃ τι ἀν ὑμῖν δοκῇ
κράτιστον εἶναι. 6. Καὶ ὅτῳ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀρύτω
τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἄναντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη,

συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὰν παραγγείλη τις, ἔπεσθε τῷ
ἡγουμένῳ.

7. Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἥγειτο, οἱ δὲ εἶποντο.
Νέων δὲ καὶ παρὰ Ἀριστάρχου ἄλλοι ἐπειθον ἀποτρέ-
πεσθαι· οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον. Ἐπεὶ δὲ ὅσον τριάκοντα
σταδίους προεληλύθεσαν, ἀπαντᾶ Σεύθης. Καὶ ὁ Ξενο-
φῶν ἵδων αὐτὸν προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλείστων
ἀκούοντων εἴποι αὐτῷ, ἃ ἐδόκει συμφέρειν. 8. Ἐπεὶ δὲ
προσῆλθεν, εἶπε Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευόμεθα, ὅπου μέλ-
λει ἔξειν τὸ στράτευμα τροφήν· ἐκεῖ δὲ ἀκούοντες καὶ σοῦ
καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ, αἰρησόμεθα ἃ ἀν κράτιστα δοκῇ
εἶναι. Ἡν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου πλεῖστά ἔστιν ἐπιτή-
δεια, ὑπὸ σοῦ νομιοῦμεν ἔξενίσθαι. 9. Καὶ ὁ Σεύθης
εἶπεν· Ἄλλὰ οἶδα κώμας πολλὰς ἀθρόας, καὶ πάντα ἔχού-
σας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἀν
ἡδέως ἀριστῷητε. Ἡγοῦ τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν.

10. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς τῆς δείλης, συνῆλθον
οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Σεύθης τοιάδε· Ἐγὼ, ὡς ἄνδρες,
δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν ἐμοὶ· καὶ ὑπισχνοῦμαι
ὑμῖν [τοῦ μηνὸς] δώσειν τοῖς στρατιώταις κυζικηνὸν, λο-
χαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω δὲ τούτων
τὸν ἄξιον τιμήσω. Σίτα δὲ καὶ ποτὰ, ὕσπερ καὶ νῦν, ἐκ
τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔξετε· ὅπόσα δὲ ἀν ἀλίσκηται,
ἀξιώσω αὐτὸς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος ὑμῖν τὸν
μισθὸν πορίζω. 11. Καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ ἀποδι-
δράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύειν.
ἄν δέ τις ἀνθίστηται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦσθαι.
12. Ἐπήρετο ὁ Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάττης ἀξιώ-

σεις συνέπεσθαι σοι τὸ στράτευμα; 'Ο δ' ἀπεκρίνατο· Οὐδαμῆ πλεῖον ἐπτὰ ἡμερῶν, μεῖον δὲ πολλαχῆ.

13. Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ. Καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταῦτα, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι Σεύθης· χειμὼν γὰρ εἴη, καὶ οὕτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ τοῦτο βουλομένῳ δυνατὸν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ οἰόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνουμένους ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολεμίᾳ διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Σεύθου, ἢ μόνους, ὅντων ἀγαθῶν τοσούτων, εἰ δὲ μισθὸν προσλήψοιντο, εὑρημα ἐδόκει εἶναι. 14. Ἐπὶ τούτοις εἶπε Ξενοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μὴ, ἐπιψήφιζέτω ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεψήφισε, καὶ ἐδοξε ταῦτα. Εὐθὺς δὲ Σεύθη εἶπε ταῦτα, ὅτι συστρατεύσοιντο αὐτῷ.

15. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν· στρατηγὸν δὲ καὶ λοχαγὸν ἐπὶ δεῖπνον Σεύθης ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. 16. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν, ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνείτης· οὗτος προσιὼν ἐνὶ ἑκάστῳ, οὕστινας ὥστο ἔχειν τι δοῦναι Σεύθη, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, ὃν παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικὶ, ἐλεγεν, ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν· Σεύθης δ', ἐπεὶ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἐσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. 17. Γείτων οὖν ὁν, ἵκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν. Ἡν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε, ὅ τι ἄν ἄγητε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ ἐὰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. Τούτους μὲν οὕτως ἐπειθεῖν.

18. Αὖθις δὲ Τιμασίωνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθὼν, ἐπεὶ ἥκουσεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικὰς, ἔλεγεν, ὅτι νομίζοιτο, ὅπότε ἐπὶ δεῖπνου καλέσατο Σεύθης, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας· οὗτος δ' ἦν μέγας ἐνθάδε γένηται, ἵκανὸς ἔσται σε καὶ οἰκαδε καταγαγεῖν, καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. Τοιαῦτα προύμνατο, ἐκάστῳ προσιών. 19. Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι, ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης ἔστι, καὶ παρὰ Σεύθη τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἔστι· καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἵσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὕσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. 20. Εὔνους δέ σοι ὅν παραινῶ· εὖ οἶδα γὰρ, ὅτι, ὅσῳ ἀν μείζω τούτῳ δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν ἡπόρει· οὐ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου, εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

21. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρακῶν οἱ κράτιστοι τῶν παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις κύκλῳ· ἐπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρεῶν μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοὺς κρέασι. 22. Μάλιστα δ' αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους ἀεὶ ἐτίθεντο· νόμος γὰρ ἦν. Καὶ πρώτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελόμενος τοὺς ἑαυτῷ παρακειμένους ἄρτους, διέκλα κατὰ μικρὸν, καὶ διερρίπτει, οἷς αὐτῷ ἐδόκει· καὶ τὰ κρέα ώσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. 23. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα ἐποίουν,

καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. ἘΑρκὰς δέ τις, ἘΑρύστας ὄνομα, φαγεῖν δεινὸς, τὸ μὲν διαρρίπτειν εἴα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον ἄρτον, καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα, ἐδείπνει. 24. Κέρατα δὲ οἶνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δὲ ἘΑρύστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἤκεν, εἶπεν, ἵδων τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα· Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἥδη, ἐγὼ δὲ οὐδέπω. 25. Ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνὴν, ἥρωτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι. Ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἐλληνίζειν γὰρ ἥπιστατο. Ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

26. Ἐπειδὴ δὲ προύχώρει ὁ πότος, εἰσῆλθεν ἀνὴρ Θρᾷξ ὕππον ἔχων λευκὸν, καὶ λαβὼν κέρας μεστὸν εἶπε· Πρόπίνω σοι, ὁ Σεύθη, καὶ τὸν ὕππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὐ καὶ διώκων, ὃν ἂν θέλῃς, αἱρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσης τὸν πολέμιον. 27. Ἄλλος, παῖδα εἰσαγαγὼν, οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ίμάτια τῇ γυναικὶ. Καὶ Τιμασίων προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρᾶν καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνᾶν. 28. Γνήσιππος δέ τις Ἀθηναῖος ἀναστὰς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος, τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῦ τιμῆς ἔνεκα, τοῖς δὲ μὴ ἔχονσι διδόναι τὸν βασιλέα· ἵνα καὶ ἐγὼ, ἔφη, σοὶ ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμᾶν.

29. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἥπορεύτο, ὃ τι ποιήσοι· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ώς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθη καθήμενος. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἐκέλευσεν, αὐτῷ τὸ κέρας ὅρέξαι τὸν οἰνοχόον. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἥδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη, θαρράλεως δεξάμενος τὸ κέρας, καὶ

εἶπεν· 30. Ἐγὼ δέ σοι, ὁ Σεύθη, δίδωμι ἔμαυτὸν καὶ τοὺς ἔμους τούτους ἑταίρους, φίλους εἶναι πιστούς· καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον ἔτι ἔμοῦ σοι βουλομένους φίλους εἶναι. 31. Καὶ νῦν πάρεισιν οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προϊέμενοι καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες· μεθ' ᾧν, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ πατρῷαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήση, πολλοὺς δὲ ἵππους, πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήση, οὓς οὐ ληίζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρός σε δῶρα. 32. Καὶ ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνεξέπιε καὶ συγκατεσκεδάστο μετὰ τοῦτο τὸ κέρας. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθον κέρασί τε, οἵοις σημαίνουσιν, αὐλοῦντες, καὶ σάλπιγξιν ὡμοβούνταις, ρυθμούς τε καὶ οἷον μαγάδι σαλπίζοντες. 33. Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ τε πολεμικὸν, καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος, μάλα ἐλαφρῶς. Εἰσήσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

34. Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ εἶπον, ὅτι ὥρα νυκτοφύλακας καθιστάναι, καὶ σύνθημα παραδιδόναι. Καὶ Σεύθην ἐκέλευνον παραγγεῖλαι, ὅπως εἴς τὰ Ἑλληνικὰ στρατόπεδα μηδὲις τῶν Θρακῶν εἴσεισι νυκτός· οἴ τε γὰρ πολέμιοι Θρᾷκες ὑμῖν, καὶ ἡμῖν οἱ φίλοι. 35. Ὡς δ' ἐξήσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης, οὐδὲν ἔτι μεθύοντι ἐοικώς. Ἐξελθὼν δ' εἶπεν, αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀποκαλέσας· Ὡ άνδρες, οἱ πολέμιοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω τὴν ἡμετέραν συμμαχίαν· ἦν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς, πρὶν φυλάξασθαι ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσασθαι ὥστε ἀμύνασθαι, μάλιστα ἢν λάβοιμεν καὶ ἀνθρώπους καὶ χρήματα. 36. Σύνεπήνουν ταῦτα οἱ στρατηγοὶ,

καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευνον. 'Ο δ' εἶπε· Παρασκευασάμενοι ἀναμένετε· ἔγὼ δὲ, ὅπόταν καιρὸς ἦ, ἥξω πρὸς ὑμᾶς· καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβὼν, ἡγήσομαι σὺν τοῖς θεοῖς.

37. Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν, εἴπερ νυκτὸς πορευσόμεθα, εἰ ὁ 'Ἐλληνικὸς νόμος κάλλιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖται τοῦ στρατεύματος ὅποιον ἀν ἀεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέρει, ἐάν τε ὁπλιτικὸν, ἐάν τε πελταστικὸν, ἐάν τε ἵππικόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς 'Ἐλλησίν ἐστιν ἡγεῖσθαι τὸ βραδύτατον. 38. Οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπάται τὰ στρατεύματα, καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἀλλήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πάσχουσιν. 39. Εἶπεν οὖν Σεύθης· Ὁρθῶς τε λέγετε, καὶ ἔγὼ τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. Καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω, τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειρότατους τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐφέψομαι τελευταῖος, τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἀν δέη, παρέσομαι. Σύνθημα δ' εἶπον 'Αθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. Ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

40. 'Ηνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης, ἔχων τοὺς ἵππεας τεθωρακισμένους, καὶ τοὺς πελταστὰς σὺν τοῖς ὄπλοις. Καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὄπλιται ἥγουντο, οἱ δὲ πελταστὰ εἴποντο, οἱ δ' ἵππεις ὠπισθοφυλάκουν. 41. 'Επεὶ δ' ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρῆλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπήνεσε τὸν 'Ἐλληνικὸν νόμον. Πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτὸς, καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν

πεζῶν· νῦν δ', ὥσπερ δέ, ἀθρόοι πάντες ἂμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. Ἐλλὰ ύμεις μὲν περιμένετε αὐτοῦ, καὶ ἀναπάυεσθε· ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἥξω. 42. Ταῦτ' εἰπὼν ἥλαυνε δι' ὄρους ὁδὸν τινα λαβών. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλὴν, ἐσκέψατο [ἐν τῇ ὁδῷ], εἰ εἴη ἵχνη ἀνθρώπων ἢ πρόσω πήγούμενα, ἢ ἐναντία. Ἐπεὶ δὲ ἀτριβῆ ἔώρα τὴν ὁδὸν, ἥκε ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγεν· 43. Ἀνδρες, καλῶς ἔσται, ἦν θεὸς θέλη· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἀν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγὼν σημήνη τοῖς πολεμίοις· ύμεις δ' ἐπεσθε· καν λειφθῆτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἐπεσθε. Ὄπερβάντες δὲ τὰ ὄρη, ἥξομεν εἰς κώμας πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας.

44. Ἡνίκα δ' ἦν μέσον ἡμέρας, ἥδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις, καὶ κατιδῶν τὰς κώμας, ἥκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὄπλίτας, καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἥδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἵππεας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. Ἀλλ' ἐπεσθε ώς ἀν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἐάν τις ὑφιστῆται, ἀλέξησθε. 45. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. Καὶ ὃς ἥρετο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ ἐμοῦ μόνου δέη· οἱ δ' ὄπλίται θάττον δραμοῦνται καὶ ἥδιον, ἐὰν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἥγωμαι.

46. Μετὰ ταῦτα ὥχετο, καὶ Τιμασίων μετ' αὐτου, ἔχων ἵππεας ώς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαξε, τούτους ἔχων· Κλεάνωρ δ' ἥγειτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. 47. Ἐπεὶ δ'

ἐν ταῖς κώμιαις ἡσαν, Σεύθης, ἔχων ὅσον τριάκοντα ἵππεας, προσελάσας εἶπε· Τάδε δὴ, ὁ Ξενοφῶν, ἀ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἀλλὰ γὰρ ἔρημοι οἱ ἵππεις οἴχονται μοι, ἄλλος ἄλλῃ διώκων· καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἀθρόου που κακόν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμιαις καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεσταὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων. 48. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω, τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνορα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατείναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμιας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δισχίλιοι, καὶ πρόβατα ἄλλα μύρια. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ηὐλίσθησαν.

CAP. IV.

1. *Tῇ δ’ ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμιας παντελῶς, καὶ οἰκίαν οὐδεμίαν λιπὼν (ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ ἄλλοις, οἷα πείσονται, ἀν μὴ πείθωνται), ἀπήει πάλιν.*
 2. *Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλεΐδην εἰς Πέρινθον, ὅπως ἀν μισθὸς γένοιτο τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἑλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίον. Οἱ δ’ ἐκλιπόντες ἔφευγον εἰς τὰ ὅρη.*

3. *Ἡν δὲ χιῶν πολλὴ, καὶ ψῦχος οὔτως ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγυνυτο, καὶ ὁ οὖνος ὃ ἐν τοῖς ἴγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥίνες ἀπεκαίοντο καὶ ὥτα.*
 4. *Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο, οὐδὲν οἵ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὡσὶ, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέρνοις, ἄλλα καὶ περὶ*

τοῖς μηροῖς· καὶ ζειρὰς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ὕππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. 5. Ἐφιεὶς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὅρη, ἔλεγεν, ὅτι, εἴ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. Ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναικες καὶ παιδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὅρος κώμαις ηὔλιζοντο. 6. Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν, ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὄπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπέσθαι. Καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς, ἀμα τῇ ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ τὰς κώμας. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὅρος· ὅσους δὲ ἔλαβε, κατηκόντισεν ἀφειδῶς Σεύθης.

7. Ἐπισθένης δ' ἦν τις Ὁλύνθιος παιδεραστὴς, ὃς ἴδων παῖδα καλὸν ἡβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθυῆσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἵκέτευσε βοηθῆσαι παιδὶ καλῷ. 8. Καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δεῖται, μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα· καὶ τοῦ Ἐπισθένους διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο, σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο, ἢ εἴ τινες εἶεν καλοί· καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. 9. Ο δὲ Σεύθης ἥρετο, Ἡ καὶ θέλοις ἀν, ὡς Ἐπίσθενες, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; Ο δ' εἶπεν, ἀνατείνας τὸν τράχηλον· Παῖε, ἔφη, εἴ κελεύει ὁ παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδέναι. 10. Ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα, εἴ παίσειεν αὐτὸν ἀντ' ἐκείνου. Οὐκ εἴα ὁ παῖς, ἀλλ' ἵκέτευε μηδέτερον κατακαίνειν. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης, περιλαβὼν τὸν παῖδα, εἶπεν· Ὦρα σοι, ὡς Σεύθη, περὶ τοῦδέ μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ μεθίσω τὸν παῖδα. 11. Ο δὲ Σεύθης γελῶν, ταῦτα μὲν εἴα. Ἔδοξε

δὲ αὐτῷ αὐτοῦ αὐλισθῆναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοιντο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνου· ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτῳ κώμῃ· καὶ οἱ ἄλλοι "Ἐλληνες ἐν τοῖς ὄρεινοῖς καλουμένοις Θρᾳξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

12. Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλαὶ διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θρᾷκες, καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην, περὶ σπονδῶν καὶ ὁμήρων διεπράττοντο. Καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνῶεν, καὶ πλησίον εἰεν οἱ πολέμιοι· ἥδιον τ' ἀν ἔξω αὐλίζεσθαι ἔφη ἐν ἔχυροῖς ἀν χωρίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς ὥστε ἀπολέσθαι. 13. Ο δὲ θαρρέεν ἐκέλευε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ. Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συμπρᾶξαι σφισι τὰς σπονδάς. Ο δ' ὠμολόγει, καὶ θαρρέεν ἐκέλευε, καὶ ἡγυνάτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. Οἱ δ' ἄρα ταῦτ' ἔλεγον κατασκοπῆς ἔνεκα.

14. Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιούσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. Καὶ ἡγεμὸν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἑκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλῳ τὰς οἰκίας, σκότους ὄντος, ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἔνεκα. 15. Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἑκάστου τοῦ οἰκήματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἀ ἔχειν ἔφασαν, ώς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δ' ἐνεπίμπρασαν, καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστὶ καλοῦντες, ἔξιόντα

ἐκέλευνον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν.

16. Καὶ ἥδη τε διὰ τοῦ ὄρόφου ἔφαινετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες. Καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἐτῶν ἥδη ως ὁκτωκαΐδεκα ὥν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι· καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰς ξίφης, καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. 17. Οἱ δὲ Θρᾷκες φεύγουσιν, ὥσπερ δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὅπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησάν τινες κρεμασθέντες, ἐνεχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δὲ Ἑλληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. 18. Τῶν δὲ Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει, τοὺς παρατρέχοντας παρ’ οἰκίαν καιομένην ἡκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ιερώνυμον τε [καὶ] Εὔοδέα λοχαγὸν, καὶ Θεογένην Δοκρὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ οὐδείς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθήσ τινων καὶ σκεύη. 19. Σεύθης δὲ ἦκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἵππεῦσι τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν ἔχων τὸν Θράκιον. Καὶ ἐπείπερ ἥσθετο, ὅσονπερ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρέσχε τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιοῦτό τε καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἴοιτο τεθνεῶτας πολλοὺς εὑρήσειν.

20. Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὄμηρους τε αὐτῷ παραδοῦναι, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μὴ, αὐτὸν ἔᾶσαι. 21. Τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὄμηρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας ἥδη, τοὺς

κρατίστους, ώς ἔφασαν, τῶν ὀρεινῶν· καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. "Ηδη δὲ εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρυσῶν, ἀκούοντες ἢ πράττοι ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. 22. Οἱ δὲ Θυνοὶ, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὄπλιτας, πολλοὺς δὲ πελταστὰς, πολλοὺς δὲ ἵππεῖς, καταβάντες ἱκέτευον σπείσασθαι· καὶ πάντα ὡμολόγουν ποιήσειν, καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευν. 23. Ὁ δὲ Σεύθης, καλέσας τὸν Ξενοφῶντα, ἐπεδείκνυεν, ἢ λέγοιεν· καὶ οὐκ ἀν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτὸὺς τῆς ἐπιθέσεως. 24. Ὁ δ' εἶπεν· Ἄλλ' ἔγωγε ίκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων. Συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ, τὸ λοιπὸν δύμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι ἔāν. Οἱ μὲν οὖν ταύτη πάντες δὴ προσωμολόγουν.

CAP. V.

1. Ὄπερβάλλονσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾶκας, εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον· αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρύσου, ἀρχαίου τινός.
2. Καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν. Καὶ Σεύθης, ἐξαγαγὼν ζεῦγη ἡμιονικὰ τρία (οὐ γὰρ ἦν πλείω), τὰ δὲ ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευε λαβεῖν, τὰ δὲ ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς.
3. Ξενοφῶν δὲ εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖν καὶ αὐθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ,

σὺν ἐμοὶ ἡκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. 4. Καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει ἐν μὲν Τιμασίων ὁ Δαρδανεὺς, ἐν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἐν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν, ἔξεληλυθότος ἥδη τοῦ μηνὸς, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι οὐ πλεῖον ἐμπολήσαι. 5. Οἱ οὖν Ξενοφῶν ἀχθεσθεὶς εἰπεν ἐπομόσας· Δοκεῖς μοι, ὃ Ἡρακλείδη, οὐχ ως δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκήδου, ἥκεις ἀν φέρων πλήρη τὸν μισθὸν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ σαυτοῦ ἴμάτια.

6. Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἡχθέσθη τε, καὶ ἔδεισε μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθείη· καὶ, ὅ τι ἐδύνατο, ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην. 7. Οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἡχθετο αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως τοῖς στρατιώταις ἀπήτει τὸν μισθόν. 8. Καὶ τέως μὲν ἀεὶ ἐμέμνητο, ώς, ἐπειδὰν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθη, παραδώσοι αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνον καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. Οἱ γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διεβεβλήκει, ώς οὐκ ἀσφαλὲς εἴη, τείχη παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

9. Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο, τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δὲ Ἡρακλείδης, εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην, λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτοὺς, ὅτι οὐδὲν ἀν ἥττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιὰν ἢ Ξενοφῶν, τόν τε μισθὸν ὑπισχνέντο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἔκπλεων παρέστεσθαι δυοῖν μηνοῖν·

καὶ συστρατεύεσθαι ἐκέλευε. 10. Καὶ ὁ Τιμασίων εἰπεν· 'Ἐγὼ μὲν τοίνυν, οὐδ' ἀν πέντε μηνῶν μισθὸς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαίμην ἀν ἄνευ Ξενοφῶντος. Καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ ὁ Κλεάνωρ συνωμολόγουν Τιμασίωνι.

11. 'Εντεῦθεν ὁ Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. 'Εκ δὲ τούτου παρακαλούσιν αὐτὸν μόνον. 'Ο δὲ γνοὺς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανοργίαν, ὅτι βούλοιτο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, παρέρχεται λαβὼν τούς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχαγούς. 12. Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνοῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν Μελινοφάγων καλουμένων Θρᾳκῶν, εἰς τὸν Σαλμυδησόν. "Ενθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νεῶν πολλαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης. 13. Καὶ οἱ Θρᾳκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες, στήλας ὄρισάμενοι, τὰ καθ' αὐτους ἐκπίπτοντα ἔκαστοι ληίζονται· τέως δὲ ἔλεγον, πρὸν ὄρισασθαι, ἀρπάζοντας πολλοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκειν. 14. 'Ενταῦθα εὑρίσκοντο πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι γεγραμμέναι, καὶ τἄλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. 'Εντεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι ἀπήεσαν πάλιν.

15. "Ενθα δὴ Σεύθης εἶχε στράτευμα ἥδη πλέον τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἕκ τε γὰρ Ὁδρυσῶν πολὺ ἔτι πλείους κατεβήκεσαν, καὶ οἱ ἀεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. Κατηυλίσθησαν δ' ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας, ὅσον τριάκοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης. 16. Καὶ μισθὸς μὲν οὐδείς πω ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν Ξενοφῶντα

οἵ τε στρατιῶται παγχαλέπως εἶχον, ὃ τε Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὅπότε συγγενέσθαι αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλαὶ ἥδη ἀσχολίαι ἐφαίνοντο.

CAP. VI.

1. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἥδη δύο μηνῶν ὄντων, ἀφικνεῖται Χαρμῦνός τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνικος πάρα Θίβρωνος· καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ στρατεύεσθαι ἐπὶ Τισσαφέρνην, καὶ Θίβρων ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων· καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρατιᾶς, καὶ λέγει, ὅτι δαρεικὸς ἕκαστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ μηνὸς, καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, τοῖς δὲ στρατηγοῖς τετραμοιρία. 2. Ἐπεὶ δ' ἥλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐθὺς ὁ Ἡρακλείδης, πυθόμενος ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ, ὅτι κάλλιστον γεγένηται· οἱ μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ δὲ οὐκέτι δέῃ· ἀποδιδοὺς δὲ τὸ στράτευμα χαριεῖ αὐτοῖς, σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσουσι τὸν μισθὸν, ἀλλ' ἀπαλλάξονται ἐκ τῆς χώρας.

3. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κελεύει παράγειν· καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἥκουσιν, ἔλεγεν, ὅτι τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος εἶναι βούλεται. Καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ Ξενίᾳ· καὶ ἔξενιζε μεγαλοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐκ ἔκάλει, οὐδὲ τῶν ἄλλων στρατηγῶν οὐδένα. 4. Ἐρωτώντων δὲ τῶν Λακεδαιμονίων, τίς ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα εἴη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο χεῖρόν ἔστιν αὐτῷ. Καὶ οὖν εἶπον· Ἄλλ' ἡ δημαγωγεῖ ὁ ἀνὴρ

τοὺς ἄνδρας; Καὶ ὁ Ἡρακλείδης, Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.
 5. Ἄρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται περὶ τῆς
 ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης, συλ-
 λεξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθὸν, ὀλίγον ἐκείνῳ
 προσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. 6. Πῶς ἀν οὖν,
 ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Αὔριον ὑμᾶς, ἔφη ὁ Ἡρακλεί-
 δης, πρωὶ ἀξομεν πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὰν
 ὑμᾶς ἰδωσιν, ἀσμενοι συνδραμοῦνται. Αὕτη μὲν ή οἱ μέρα
 οὗτως ἔληξε.

7. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄγοντες εἰπὶ τὸ στράτευμα τοὺς Λά-
 κωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρα-
 τιά· τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ
 πολεμεῖν Τισσαφέρνει, τῷ δὲ ὑμᾶς ἀδικήσαντι ἦν οὖν ἵητε
 σὺν ἡμῖν, τόν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε, καὶ δαρεικὸν ἕκαστος
 οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν· λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν· στρατηγὸς
 δὲ τὸ τετραπλοῦν. 8. Καὶ οἱ στρατιῶται ἀσμενοί τε
 ἥκουσαν, καὶ εὐθὺς ἀνίσταται τις τῶν Ἀρκάδων, τοῦ Ξενο-
 φῶντος κατηγορήσων. Παρῆν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος
 εἰδέναι τί πραχθήσεται, καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἰστήκει ἔχων
 ἔρμηνέα· ξυνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἐλληνιστὶ τὰ πλεῖστα.
 9. Ἔνθα δὴ λέγει ὁ Ἀρκύς· Ἀλλ' ήμεῖς μὲν, ὡς Λακεδαι-
 μόνιοι, καὶ πάλαι ἀν ἡμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν ἡμᾶς
 δεῦρο πείσας ἀπήγαγεν· ἔνθα δὴ ήμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χει-
 μῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ημέραν οὐδὲν πεπαύ-
 μεθα· ὁ δὲ τοὺς ημετέρους πόνους ἔχει· καὶ Σεύθης ἐκεῖνοι
 μὲν ἴδιᾳ πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν.
 10. ὃστε ὅ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ μὲν, εἰ τοῦτον ἰδοιμι
 καταλευσθέντα καὶ δόντα δίκην ὡν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν

μισθὸν ἂν μοι δοκῶ ἔχειν, καὶ οὐδὲν ἔτι τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. Μέτὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως καὶ ἄλλος. Ἐκ δὲ τούτου Ξενοφῶν ἔλεξεν ὡδε·

11. Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἀνθρωπον ὅντα προσδοκᾶν δεῖ, ὅπότε γε καὶ ἐγὼ νῦν ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω, ἐνῷ πλείστην προθυμίαν ἔμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. Ἀπετραπόμην μέν γε ἥδη οἴκαδε ὠρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία, οὕτοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἄλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὡς ὡφελήσων εἴ τι δυναίμην. 12. Ἐπεὶ δὲ ἥλθον, Σεύθου τουτοῦ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος, καὶ πολλὰ ὑπισχνούμενου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὡς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. ἥγον δὲ, ὅθεν ωόμην τάχιστ' ἀν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. Ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ἥδειν βουλομένους.

13. Ἐπεὶ δ' Ἀρίσταρχος, ἐλθὼν σὺν τριήρεσιν, ἐκώλυε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου (ὅπερ εἰκὸς δήπου ἦν) συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσαίμεθα, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. 14. Οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἔαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἰέναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα; Τί οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἥδικησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς, ἔνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει; 15. Ἐπεὶ γε μὴν ψεύδεσθαι ἥρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινῶ αὐτὸν, δικαίως ἂν με καὶ αἰτιῶσθε καὶ μισοῦτε. εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν, νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἀν ἔτι δικαίως, ὑμᾶς αἴρούμενος

ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὃν πρὸς τοῦτον
διαφέρομαι;

16. Ἐλλ' εἴποιτε ἀν., ὅτι ἔξεστι, καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα
παρὰ Σεύθου, τεχνάζειν. Οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε, ὅτι,
εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὔτως ἐτέλει δήπου, ὡς
ὅν τε ἐμοὶ δοίη στέροιτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν;
Ἐλλ', οἶμαι, εἰ ἐδίδου, ἐπὶ τούτῳ ἀν ἐδίδου, ὅπως ἐμοὶ
δοὺς μεῖν, μὴ ἀποδοίη ὑμῖν τὸ πλεῖον. 17. Εἰ τοίνυν
οὔτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν αὐτίκα μάλα ματαίαν
ταύτην τὴν πρᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἐν πράττητε
ἄντὸν τὰ χρήματα. Δῆλον γὰρ, ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι
παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσει με, καὶ ἀπαιτήσει μέντοι δικαίως,
ἐὰν μὴ βεβαιῶ τὴν πρᾶξιν αὐτῷ, ἐφ' ἥ ἐδωροδόκουν.

18. Ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν.
ὅμνω γὰρ ὑμῖν θεοὺς ἄπαντας καὶ πάσας, μηδ', ἀ ἐμοὶ
ἰδίᾳ ὑπέσχετο Σεύθης, ἔχειν· πάρεστι δὲ καὶ αὐτὸς, καὶ
ἄκούων σύνοιδέ μοι, εἰ ἐπιορκῶ. 19. Ἰνα δὲ μᾶλλον
θαυμάσητε, συνεπόμνυμι, μηδὲ, ἀ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλα-
βον, εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδὲ δύστην λοχαγῶν ἔνιοι.
20. Καὶ τί δὴ ταῦτ' ἐποίουν; Ὡμην, ὁ ἄνδρες, ὅσῳ
μᾶλλον συμφέροιμι τούτῳ τὴν τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλ-
λον αὐτὸν φίλον ποιήσεσθαι, ὅπότε δυνασθείη. Ἐγὼ δὲ
άμα τε αὐτὸν ὄρῳ εὖ πράττοντα, καὶ γυγνώσκω δὴ αὐτοῦ
τὴν γνώμην. 21. Εἴποι δή τις ἀν. Οὐκοῦν αἰσχύνη οὔτω
μωρῶς ἔξαπατώμενος; Ναὶ μὰ Δία ἡσχυνόμην μέντοι, εἰ
ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἔξηπατήθην· φίλῳ δὲ ὄντι ἔξαπα-
τᾶν αἴσχιόν μοι δοκεῖ εἶναι ἥ ἔξαπατᾶσθαι. 22. Ἐπεὶ,
εἰ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακὴ, πᾶσαν οἶδα ἡμᾶς φυλαξα-

μένους, ὡς μὴ παρασχεῖν τούτῳ πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀποδιδόναι ἡμῖν ἀ υπέσχετο· οὔτε γὰρ ἡδικήσαμεν τοῦτον οὐδὲν, οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ τούτου, οὔτε μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδὲν, ἐφ' ὅ τι ἡμᾶς οὗτος παρεκάλεσεν.

23. Ἀλλὰ, φαίητε ἄν, ἔδει τὰ ἐνέχυρα τότε λαβεῖν, ὡς μηδ', εἰ ἐβούλετο, ἔδύνατο ἄν ταῦτα ἔξαπατᾶν. Πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε, ἂν ἐγὼ οὐκ ἄν ποτε εἴπον τούτου ἐναντίου, εἰ μή μοι παντάπασιν ἀγνώμονες ἔδοκεῖτε εἶναι, ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. 24. Ἀναμνήσθητε γὰρ, ἐν ποίοις τισὶ πράγμασιν ὅντες ἐτυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. Οὐκ εἰς μὲν Πέρινθον προσῆτε πόλιν; Ἀρίσταρχος δ' ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς πύλας· ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε· μέσος δὲ χειμῶν ἦν· ἀγορᾶ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὄρωντες τὰ ὕδνα, σπάνια δ' ἔχοντες, ὅτων ὡνήσεσθε. 25. Ἀνάγκη δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θράκης (τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώλυνον διαπλεῖν)· εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ εἶναι, ἐνθα πολλοὶ μὲν ἵππεις ἦσαν ἐναντίοι, πολλοὶ δὲ πελτασταί. 26. Ἡμῖν δὲ ὁπλιτικὸν μὲν ἦν, ω̄ ἀθρόοι μὲν ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας, ἵσως ἄν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβάνειν οὐδέν τι ἄφθονον· ὅτῳ δὲ διώκοντες ἄν ἢ ἀνδράποδα ἢ πρόβατα κατέλαμβάνομεν, οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἵππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συνεστηκὸς κατέλαβον παρ' ὑμῖν.

27. Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὅντων ὑμῶν, μηδ' ὀντιναοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθην σύμμαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα καὶ ἵππέας καὶ πελταστὰς, ὃν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, ἢ κακῶς ἄν ἐδόκουν ὑμῖν βεβουλεῦσθαι πρὸ ὑμῶν;

28. Τούτων γὰρ δήπου κοινωνήσαντες, καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμαις εὑρίσκετε, διὰ τὸ ἀναγκύζεσθαι τοὺς Θρᾷκας κατὰ σπουδὴν μᾶλλον φεύγειν, καὶ προβάτων καὶ ἄνδραπόδων μετέσχετε. 29. Καὶ πολέμιον οὐκέτι οὐδένα ἔωρῶμεν, ἐπειδὴ τὸ ἵππικὸν ἡμῖν προσεγένετο· τέως δὲ θαρράλεως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἵππικῷ καὶ πελταστικῷ, κωλύοντες μηδαμῆ κατ’ ὀλίγους ἀποσκεδανυμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ιμᾶς πορίζεσθαι. 30. Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφάλειαν μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὴ τὸ σχέτλιον πάθημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῆ οὔεσθε χρῆναι ζῶντα ἐμὲ ἐᾶν εἶναι;

31. Νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; Οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ’ ἔχοντες τοῦτο, εἴ τι ἐλύβετε παρὰ Σεύθου; Τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε· καὶ ταῦτα πράττοντες, οὕτε ἄνδρας ἐπειδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας, οὕτε ζῶντας ἀπεβάλετε. 32. Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκένο σῶν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὔκλειαν προσειλήφατε, καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θρᾷκας, ἐφ’ οὓς ἐστρατεύσασθε, κρατήσαντες; Ἔγὼ μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἀν, ὃν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναι ὡς ἀγαθῶν.

33. Καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. Ἄγετε δὲ, πρὸς θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε, ὡς ἔχει. Ἔγὼ γὰρ, ὅτε μὲν πρότερον ἀπῆρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἐπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπυρευόμην, ἔχων δὲ δι’ ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὔκλειαν· ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων.

οὐ γὰρ ἂν με ἔπειμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. 34. Νῦν δὲ ἀπέρχομαι, πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθη δὲ ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἥλπιζον εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν, ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ πασὶν, εἰ γένοιντο, καταθήσεσθαι. 35. ‘Τμεῖς δ’, ὑπὲρ ὅν ἔγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοις ἔμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὅ τι δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν, τοιαύτην ἔχετε γνώμην περὶ ἐμοῦ.

36. Ἀλλ’ ἔχετε μέν με, οὕτε φεύγοντα λαβόντες, οὕτε ἀποδιδρύσκοντα· ἦν δὲ ποιήσητε ἡλέγετε, ἵστε, ὅτι ἄνδρα κατακανόντες ἔσεσθε πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα, καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ μέρος· θεῶν δ’ ἕλεων ὄντων, καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στησάμενον· ὅπως δέ γε μηδενὶ τῶν Ἑλλήνων πολέμιοι γένοισθε, πᾶν, ὅσον ἔγὼ ἐδυνάμην, πρὸς ὑμᾶς διατεινάμενον. 37. Καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅπῃ ἀν ἔλησθε, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. ‘Τμεῖς δὲ, ὅτε πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε ἐνθα δὴ ἐπεθυμεῖτε πάλαι, δέονταί τε ὑμῶν οἱ μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἥγεμόνες δὲ ἥκουσι Λακεδαιμόνιοι, οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι,—νῦν δὴ καιρὸς ὑμῖν δοκεῖ εἶναι, ὡς τάχιστα ἐμὲ κατακανεῖν; 38. Οὐ μὴν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἥμεν, ὡς πάντων μυημονικώτατοι, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε, καὶ ἀεὶ ὡς εὐεργέτου μεμιησθαι ὑπισχνεῖσθε. Οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδὲ οὗτοί εἰσιν, οἱ νῦν ἥκουτες ἐφ’ ὑμᾶς· ὡστε, ὡς ἔγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίουνες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

39. Χαρμῖνος δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἀναστὰς εἶπεν οὐτωσίν· Ἀλλ’ ἐμοὶ μέντοι, ὃ ἄνδρες, οὐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἄνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι. Σεύθης γάρ, ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνίκου περὶ Ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην εἶφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων καὶ πρὸς αὐτοῦ. 40. Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος Λουσιάτης Ἀρκᾶς εἶπε· Καὶ δοκεῖ γέ μοι, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπρᾶξαι ἢ ἔκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν.

41. Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μὴν, ἔφη, ὃ ἄνδρες, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα· δις παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἢ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος, οὕτε Σεύθη ἀπέδωκεν οὕτε ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ’ αὐτὸς κλέψας πέπαται. Ἡν οὖν σωφρονῶμεν, ἔξομεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θρᾶξ ἐστιν, ἀλλὰ Ἑλλην ὁν "Ἑλληνας ἀδικεῖ. 42. Ταῦτα ἄκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἔξεπλάγη, καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἦν σωφρονῶμεν, ἀπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. Καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ὥχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον.

43. Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἀβροζέλμην τὸν ἑαυτοῦ ἐρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ’ ἑαυτῷ ἔχοντα χιλίους ὄπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τά τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττη, καὶ τὰλλα ἢ ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ποιησάμενος λέγει,

ὅτι ἀκήκοε Πολυνίκου, ὡς, εἰ ὑπόχείριος ἔσται Λακέδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῦτο ὑπὸ Θίβρωνος. 44. Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῷ Ξενοφῶντι, ὡς διαβεβλημένος εἴη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. Ὁ δὲ ἀκούων ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν, ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ, πότερά οἱ λῶν καὶ ἄμεινον εἴη μένειν παρὰ Σεύθη, ἐφ' οἷς Σεύθης λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. Ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ ἀπιέναι.

CAP. VII.

1. Ἐντεῦθεν Σεύθης μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω· οἱ δὲ "Ελληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θύλατταν ἥξειν. Αἱ δὲ κώμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδη. 2. Ορῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἑαυτοῦ ἐν ταῖς κώμαις ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην, δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων, καὶ ἵππεας ὅσον τριάκοντα, ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. Καὶ δι, λαβὼν τινας τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται. 3. "Ενθα δὴ λέγει Μηδοσάδης· Ἄδικεῖτε, ὡς Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. Προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγώ τε ὑπὲρ Σεύθου, καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ, παρὰ Μηδόκου ἥκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῆτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὡς πολεμίους ἀλεξησόμεθα.

4. Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· Ἀλλα σοὶ

μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπόν· τοῦδε δ' ἔνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῆ, οἵοι τε ὑμεῖς ἐστε, καὶ οἵοι ὑμεῖς. 5. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἔφη, πρὶν ὑμῖν φίλοι γενέσθαι, ἦν μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἢν δ' ἐθέλοιμεν καίοντες. 6. Καὶ σὺ, ὅπότε πρὸς ὑμᾶς ἔλθοις πρεσβεύων, ηὐλίζου παρ' ὑμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων. Ὄτιοις δὲ οὐκ ἥτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ως ἐν κρευττόνων χώρᾳ ηὐλίζεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. 7. Ἐπεὶ δὲ ὑμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ὑμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὴ ἐξελαύνετε ὑμᾶς ἐκ τῆσδε τῆς χώρας, ἷν παρ' ὑμῶν, ἔχόντων κατὰ κράτος, παρελάβετε· ως γὰρ αὐτὸς οἰσθα, οἱ πολέμιοι οὐχ ἴκανοὶ ἔσταις ὑμᾶς ἐξελαύνειν. 8. Καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δοὺς καὶ εὖ ποιήσας, ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ὑμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευομένους ὑμᾶς οὐδὲ ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις. 9. Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνη οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μέν σε ὄρᾳ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ὑμῖν φίλον γενέσθαι, ἀπὸ ληστείας τὸν βίον ἔχοντα, ως αὐτὸς ἔφησθα. 10. Ατὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ ταῦτα λέγεις; ἔφη· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπαγαγεῖν, οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὡς θαυμαστότατοι, ὅπως, ὥσπερ ἀπηχθανόμην αὐτοῖς ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἤγον, οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

11. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὡς Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀκούων ταῦτα. Καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἡπιστάμην,

οὐδ' ἀν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἅπειμι· οὐδὲ γὰρ ἀν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίη, εἰ ἔξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. 12. Ταῦτ' εἰπὼν, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπῆλαυνε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἵππεῖς πλὴν τεττάρων ἦ πέντε. Ὁ δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἡ χώρα πορθουμένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὸν Λακεδαιμωνίω. 13. Καὶ ὃς, λαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνίκῳ, καὶ ἐλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης, προερῶν ἅπερ αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. 14. Οἶμαι ἀν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὄφειλόμενον μισθὸν, εἰ εἴποιτε, ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπρᾶξαι τὸν μισθὸν ἢ παρ' ἐκόντος ἢ παρ' ἄκοντος Σεύθου· καὶ ὅτι τούτων τυχόντες, προθύμως ἀν συνέπεσθαι ὑμῖν φασι· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν· καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται.

15. Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες, ταῦτα ἔφασαν ἐρεῖν, καὶ ἄλλα ὅποια ἀν δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. Ἐλθὼν δὲ ἐλεξε Χαρμῖνος· Εἰ μὲν σύ τι ἔχεις, ὡς Μηδόσαδες, πρὸς ὑμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. 16. Ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα δὴ ὑφειμένως, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν λέγω, ἔφη, καὶ Σεύθης τὰ αὐτὰ, ὅτι ἀξιοῦμεν, τοὺς φίλους ὑμῖν γεγενημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν· ὅτι γὰρ ἀν τούτους κακῶς ποιῆτε, ὑμᾶς ἥδη ποιεῖτε· ἥμέτεροι γάρ εἰσιν. 17. Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἀν, ὅπότε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μὴ, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις, καὶ τιμωρησό-

μενοι ἄνδρας, ὃν τούτους παρὰ τοὺς ὄρκους ἡδίκησαν· ἦν δὲ δὴ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθένδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν.

18. 'Ο δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· 'Ἐθέλοιτε δ' ἂν τούτοις, ὡς Μηδόσαδες, ἐπιτρέψαι (ἐπειδὴ φίλους ἔφατε εἶναι ὑμῖν), ἐν ὧν τῇ χώρᾳ ἐσμὲν, ὅπότερα ἀν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι, εἴτε ἡμᾶς; 19. 'Ο δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτῷ ἐλθεῖν τὸ Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἴεσθαι ἄν Σεύθην πεῖσαι· εἰ δὲ μὴ, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο· ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ καίειν. 20. 'Εντεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα, καὶ σὺν αὐτῷ, οὐδὲ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. 'Ο δὲ ἐλθὼν λέγει πρὸς τὸν Σεύθην·

21. Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὡς Σεύθη, πάρειμι, ἀλλὰ διδάξων, ἦν δύνωμαι, ώς οὐ δικαίως μοι ἡχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν σε προθύμως, ἀνέσχου αὐτοῖς· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἥττον ἐνόμιζον εἶναι συμφέρον ἀποδοῦναι, ἢ ἐκείνοις ἀπολαβέιν. 22. Πρῶτον μὲν γὰρ οἵδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τούτους καταστήσαντας, ἐπεί γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἷόν τέ σοι λανθάνειν, οὔτε ἦν τι καλὸν, οὔτε ἦν τι αἰσχρὸν ποιήσῃς. 23. Τοιούτῳ δὲ δόντι ἄνδρὶ μέγα μέν μοι ἐδόκει εἶναι, μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐεργέτας· μέγα δὲ, εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἔξακισχιλίων ἀνθρώπων· τὸ δὲ μέγιστον, μηδαμῶς ἀπιστον σαυτὸν καταστῆσαι, ὅ τι λέγοις.

24. 'Ορῶ γὰρ, τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους καὶ ἀδυνά-

τους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους· οὐ δὲ ἂν φανεροὶ ὡσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ λόγοι, ἦν τι δέωνται, οὐδὲν μεῖνον δύνανται ἀνύσασθαι, ἢ ἄλλων ἡ βία· ἦν τέ τινας σωφρονίζειν βούλωνται, γιγνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἥττον σωφρονιζούσας, ἢ ἄλλων τὸ ἥδη κολάζειν· ἦν τέ τῷ τι ὑπισχυῶνται οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μεῖνον διαπράττονται, ἢ ἄλλοι παραχρῆμα διδόντες. 25. Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ σὺ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες. Οἰσθ', ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν, ἢ ἔλεγες, ἐπῆρας τοσούτους ἀνθρώπους συστρατεύσασθαί τε καὶ συγκατεργάσασθαί σοι ἀρχὴν, οὐ τριάκοντα μόνον ἀξίαν ταλάντων (ὅσα οἴονται δεῦν οὗτοι νῦν ἀπολαβεῖν), ἀλλὰ πολλαπλασίων. 26. Οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον, τὸ πιστεύεσθαί σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατεργασάμενον, τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκεται;

27. "Ιθι δὴ, ἀναμνήσθητι, πῶς μέγα ἥγοῦ τότε καταπράξασθαι, ἢ νῦν καταστρεψάμενος ἔχεις. Ἐγὼ μὲν εὖ οἶδ', ὅτι εὔξω ἀν, τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοι καταπραχθῆναι, ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι. 28. Ἐμοὶ τοίνυν μεῖζον βλάβος καὶ αἰσχιον δοκεῖ εἶναι, τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσῳ περ χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι, ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι· καὶ ὅσῳ λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἴδιώτην φανῆναι, ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι.

29. Οὐκοῦν ἐπίστασαι μὲν, ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γενόμενοι οὐ φιλίᾳ τῇ σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἀρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκῃ, καὶ ὅτι ἐπιχειροῦν ἀν πάλιν ἐλεύθεροι γίγνεσθαι, εἰ μή τις αὐτοὺς φόβος κατέχοι; 30. Ποτέρως οὖν οἵει

μᾶλλον ἀν φοβεῖσθαι τε αὐτοὺς, καὶ σωφρονεῖν τὰ πρός σε, εἰ ὁρῶν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους, ὡς νῦν τε μένοντας ἀν εἰ σὺ κελεύοις, αὐθίς τ’ ἀν ταχὺ ἐλθόντας εἰ δέοι, ἄλλους τε, τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας πολλὰ ἀγαθὰ, ταχὺ ἀν σοι, ὅπότε βούλοιο, παραγενέσθαι· ἢ εἰ καταδοξάσειαν, μήτ’ ἀν ἄλλους σοι ἐλθεῖν δι’ ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων, τούτους τε αὐτοῖς εὔνουστέρους εἶναι ἢ σοί· 31. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλιήθει γε ίμῶν λειφθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπορίᾳ. Οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάβωσι προστάτας αὐτῶν τινας τούτων, οἱ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδικεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείτουνας τοὺς Λακεδαιμονίους, ἐὰν οἱ μὲν στρατιώται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐτοῖς συστρατεύεσθαι, ἀν τὰ παρὰ σοῦ νῦν ἀναπράξωσιν, οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι, διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς, συναινέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα; 32. Ὁτι γε μὴν οἱ νῦν ὑπό σοι Θρᾷκες γενόμενοι πολὺ ἀν προθυμότερον ἴοιεν ἐπί σε ἢ σύν σοι, οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος, δουλεία ὑπάρχει αὐτοῖς· κρατουμένου δὲ σοῦ, ἐλευθερία.

33. Εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἥδη τι δεῖ ὡς σῆς οὕσης, ποτέρως ἀν οἴει ἀπαθῆ κακῶν μᾶλλον αὐτὴν εἶναι, εἰ οὗτοι οἱ στρατιώται, ἀπολαβόντες ἀ ἐγκαλοῦσιν, εἰρήνην καταλιπόντες οἴχουντο, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὡς ἐν πολεμίᾳ, σύ τε ἄλλους πειρῷ πλείονας τούτων ἔχων ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; 34. Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἀν πλεῖον ἀναλωθείη, εἰ τούτοις τὸ ὄφειλόμενον ἀποδοθείη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὄφείλοιτο, ἄλλους τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; 35. Ἀλλὰ γὰρ

‘Ηρακλείδη, ώς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπολυ δοκεῖ τοῦτο τὸ ἀργύριον εἶναι. ³Η μὴν πολύ γέ ἐστιν ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι, ἢ, πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρός σε, τὸ δέκατον τούτου μέρος. 36. Οὐ γὰρ ἀριθμός ἐστιν ὁ ὄριζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλίγον, ἀλλ’ ἡ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος· σοὶ δὲ νῦν ἡ κατ’ ἐνιαυτὸν πρόσοδος πλείων ἔσται, ἢ ἐμπροσθεν τὰ παρόντα πάντα ἀ ἐκέτησο.

37. Ἐγὼ μὲν, ὁ Σεύθη, ταῦτα ώς φίλου ὅντος σου προενοούμην, ὅπως σύ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι, ὃν οἱ θεοὶ σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγώ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ στρατιᾷ. 38. Εὐ γὰρ ἵσθι, ὅτι νῦν ἐγὼ οὕτ’ ἀν ἐχθρὸν βουλόμενος κακῶς ποιῆσαι δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ στρατιᾷ, οὕτ’ ἀν, εἴ σοι πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἵκανὸς ἀν γενοίμην· οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται. 39. Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι, ὅτι οὔτε ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδὲν, οὔτε ὥτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἀ ὑπέσχου μοι ἀπήγτησα. 40. Ὁμηροι δέ σοι, μηδὲ ἀποδιδόντος δέξασθαι ἀν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιώται ἔμελλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. Αἰσχρὸν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπρᾶχθαι, τὰ δ’ ἐκείνων περιιδεῖν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ’ ἐκείνων. 41. Καίτοι Ἡρακλείδη γε λῆρος πάντα δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου· ἐγὼ δὲ, ὁ Σεύθη, οὐδὲν νομίζω ἀνδρὶ, ἄλλως τε καὶ ἄρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα οὐδὲ λαμπρότερον ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. 42. Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὅντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέ-

σθαι· καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους, ἐὰν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων.

43. Ἀλλὰ γὰρ, εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες, ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάντως κατανόσον· παρῆσθα γὰρ καὶ ἥκουες, ἀ ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. 44. Κατηγόρουν μὲν γάρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὡς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην, ἢ Λακεδαιμονίους· αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοὶ, ὡς μᾶλλον μέλοι μοι, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν· ἔφασαν δέ με καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. 45. Καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἴει αὐτοὺς, κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρὸς σὲ, αἰτιάσθαι με ἔχειν παρὰ σοῦ, ἢ προθυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανόσαντας;

46. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἀνθρώπους νομίζειν, εὔνοιαν δεῖν ἀποκεῖσθαι τούτῳ, παρ' οὖν ἀν δῶρά τις λαμβάνῃ. Σὺ δὲ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαι τί σοι ἐμὲ, ἐδέξω ἡδέως καὶ ὅμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξας ἢ ἐβούλου, καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾶς περιορᾶν; 47. Ἀλλὰ μὴν, ὅτι σοὶ δόξει ἀποδοῦναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐχὶ ἀνέξεσθαι, τούς σοι προεμένους εὐεργεσίαν ὄρωντά σοι ἐγκαλοῦντας. Δέομαι οὖν σοῦ, ὅταν ἀποδιδῷς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιούτον ποιῆσαι, οὗτόν περ καὶ παρέλαβες.

48. Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν (καὶ πάντες Ἡρα-

κλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι). Ἐγὼ γὰρ, ἔφη, οὗτε διενοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι, ἀποδώσω τε. 49. Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τούς τοῦ διανοῆ ἀποδιδόναι, μὴν ἐγώ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ περιῆδεῖν με διὰ σὲ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε, καὶ ὅτε πρὸς σὲ ἀφικόμεθα. 50. Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ οὐτ' ἐν τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος· ἀν τε μένης παρ' ἐμοὶ χιλίους μόνους ὄπλίτας ἔχων, ἐγώ σοι τά τε χωρία ἀποδώσω καὶ τάλλα πάντα, ἀ ὑπεσχόμην. 51. Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἶόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα δν, παρ' ἐμοὶ μένειν, ἢ ἀπιέναι. 52. Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν· Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἶόν τε· ὅπου δ' ἀν ἐγὼ ἐντιμότερος ᾖ, νόμιζε καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἔσεσθαι. 53. Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης· Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δ' ἔξακοσίους, καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια, καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ταῦτα λαβὼν, καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προσλαβὼν, ἅπιθι. 54. Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἡν οὖν μὴ ἐξικνῆται ταῦτα εἰς τὸν μισθὸν, τίνος τάλαντον φῆσω ἔχειν; Ἄρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ ἐπικίνδυνόν μοὶ ἔστιν, ἀπιόντα γε ἄμεινον φυλάττεσθαι τοὺς πέτρους; Ἡκουεις δὲ τὰς ἀπειλάς. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν.

55. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς ἀ ὑπέσχετο, καὶ τοὺς ταῦτα ἐλάσοντας συνέπεμψεν. Οἱ δὲ στρατιώται τέως μὲν ἐλεγον, ὡς ὁ Ξενοφῶν οἴχοιτο ὡς Σεύθην οἰκήσων, καὶ ἀ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν

ἥκουντα εὖδον, ἥσθησάν τε καὶ προσέθεον. 56. Ξενοφῶν δ' ἐπεὶ εἶδε Χαρμίνον καὶ Πολύνικον, Ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ύμεις δὲ διαθέμενοι διάδοτε τῇ στρατιᾷ. Οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες, ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. 57. Ξενοφῶν δὲ οὐ προσῆι, ἀλλὰ φανερὸς ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθίνησι περὶ φυγῆς. Προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτίδειοι ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, πρὶν [ἄν] ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα καὶ Θίβρωνι παραδοίη.

CAP. VIII.

1. Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον· καὶ ἀπαντᾶ τῷ Ξενοφῶντι Εὔκλείδης μάντις Φλιάσιος, ὁ Κλεαγόρου σὺντοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Δυκείῳ γεγραφότος. Οὗτος συνίδετο τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι ἐσέσωστο· καὶ ἡρώτα αὐτὸν, πόσον χρυσίον ἔχοι. 2. Ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἢ μὴν ἔσεσθαι μηδὲ ἐφόδιον ἵκανὸν οἴκαδε ἀπιόντι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον, καὶ ἂν ἄμφ' αὐτὸν εἶχεν. Ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. 3. Ἐπεὶ δ' ἐπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἔθυε τῷ Ἀπόλλωνι, παρεστήσατο τὸν Εὔκλειδην· ἰδὼν δὲ τὰ ἱερεῖα ὁ Εὔκλειδης εἶπεν, ὅτι πείθοιτο αὐτῷ μὴ εἶναι χρήματα. Ἄλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, κανὸν μέλλῃ ποτὲ ἔσεσθαι, φαίνεται τι ἐμπόδιον, ἐὰν μηδὲν ἄλλο, σὺ σαυτῷ. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. 4. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ Μειλίχιος ἐστι· καὶ ἐπήρετο,

εὶς ἥδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὀλοκαυτεῖν. 'Ο δ' οὐκ ἔφη, ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε, τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ. Συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι καθὰ εἰώθει, καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον.

5. Τῇ δὲ ύστεραίᾳ ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὁφρύνιον ἐθύετο, καὶ ὠλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ· καὶ ἐκαλλιέρει. 6. Καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίων καὶ ἄμα Εὔκλείδης, χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι· καὶ ξενοῦνται τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἵππον, ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν πεπρακέναι, ὅτι ἥκουν αὐτὸν ἡδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν, καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἥθελον ἀπολαβεῖν.

7. Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρῳάδος, καὶ ύπερβάντες τὴν Ἱδην, εἰς Ἀντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον· εἴτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Λυδίας εἰς Θήβης πεδίον. 8. Ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυττίου καὶ Κερτωνοῦ παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.

Ἐνταῦθα δὴ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι, τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως γυναικὶ, καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρὶ. 9. Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτὸν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἀν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. Ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἐπεμψε τόν τε αὐτῆς ἀνεψιὸν καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο. 10. Ἐχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ, ἐθύετο. Καὶ Βασίας

ό Ἡλεῖος μάντις παρὸν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα ἐλή τὰ ἱερὰ αὐτῷ, καὶ ὁ ὑνὴρ ἀλώσιμος εἴη. 11. Δειπνήσας οὖν ἐπορέυετο, τούς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγενημένους διὰ παντὸς, ὅπως εὑρίσαι αὐτούς. Συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασύμενοι εἰς ἔξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπῆλαυνον, ἵνα μὴ μεταδοῦν τὸ μέρος, ώς ἔτοιμων δὴ χρημάτων.

12. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ μέσας νύκτας, τὰ μὲν πέριξ δοντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα τὰ πλεῖστα ἀπέδρα αὐτοὺς παραμελοῦντας, ώς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν καὶ τὰ ἔκείνου. 13. Πυργομαχοῦντες δὲ ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν (ὑψηλὴ γὰρ ἦν, καὶ μεγάλη, καὶ προμαχεῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ μαχίμους ἔχουσα), διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. 14. Ο δὲ τοῖχος ἦν ἐπ' ὀκτὼ πλίνθων γηίνων τὸ εὔρος. "Αμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρυκτο· καὶ ώς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἔνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερὲς τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτω· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποίουν μηδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι. 15. Κεκραγότων δὲ ἀντῶν καὶ πυρσενόντων, ἐκβοηθοῦσιν Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὀπλῖται Ἀσσύριοι καὶ Τρκύνιοι ἴππεῖς (καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι), ώς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασταὶ ἐις ὀκτακοσίους, ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων καὶ ἴππεῖς.

16. Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν σκοπεῖν, πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος· καὶ λαβόντες ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα ἥλαυνον καὶ ἀνδράποδα, ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι· οὐ τοῖς χρήμα-

σιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίστεν, καὶ οἵ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἰν καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δὲ ἀπῆσαν ώς περὶ τῶν χρημάτων μαχούμενοι. 17. Ἐπεὶ δὲ ἔώρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς Ἑλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένους, ἔξερχεται καὶ αὐτὸς βίᾳ τῆς μητρὸς, ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, βουλόμενος συμμετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβόήθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλισάρνης καὶ Τευθρανίας, ὁ ἀπὸ Δαμαράτου. 18. Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ πάνυ ἥδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάϊκον ποταμὸν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. 19. Ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος λοχαγὸς τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ διασώζονται, ἀνδράποδα ώς διακόσια ἔχοντες, καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

20. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν, ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, εἰς τὸ μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. 21. Ὁ δὲ Ἀσιδάτης ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν, καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἥξοι, ἐξαυλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρθένιον πόλισμα ἔχούσας. 22. Ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συντυγχάνουσιν αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ γυναικα καὶ παῖδας καὶ τοὺς ἵππους καὶ πάντα τὰ ὅντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ιερὰ ἀπέβη. 23. Ἐπειτα πάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. Ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ἡτιάσατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες καὶ οἱ λοχαγοὶ, καὶ οἱ

ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστ' ἔξαιρετα λαμβάνειν, καὶ ἵππους καὶ ζεύγη καὶ τάλλα· ὥστε ίκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἥδη εὖ ποιεῖν.

24. Ἐκ τούτου Θίβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα, καὶ συμμίξας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον.

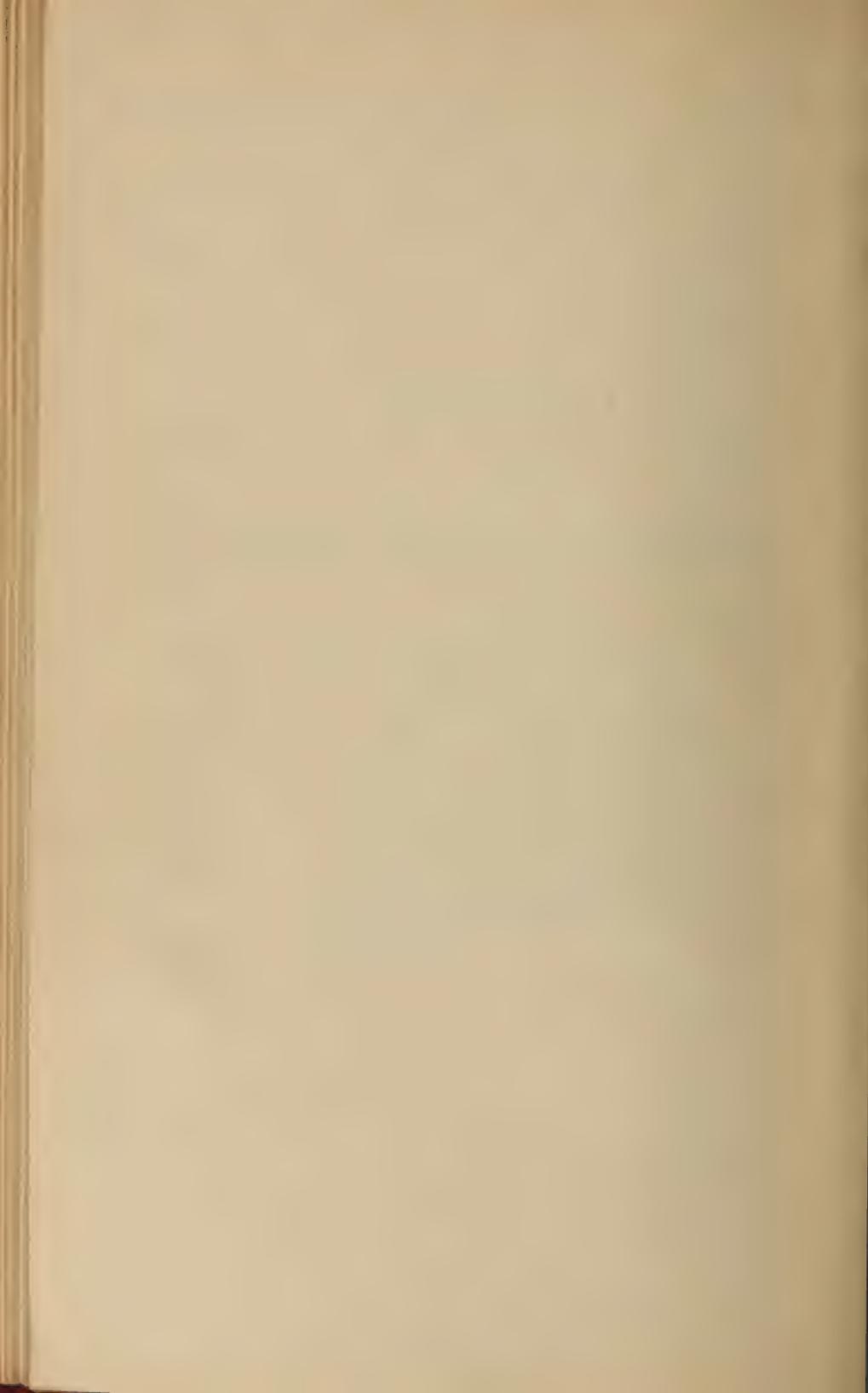
25. [Ἄρχοντες δὲ οἵδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσην ἐπήλθομεν· Λυδίας, Ἀρτίμας· Φρυγίας, Ἀρτακάμας· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, Μιθριδάτης· Κιλικίας, Συέννεσι· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, Δέρνης· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, Βέλεσυς· Βαβυλώνος, Ρωπάρας· Μηδίας, Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἐσπεριτῶν, Τιρίβαζος· (Καρδοῦχοι δὲ, καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοστύνοικοι, καὶ Κοῖται, καὶ Τιβαρηνοί, αὐτόνομοι·) Παφλαγονίας, Κορύλας· Βιθυνῶν, Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν, Σεύθης. 26. Ἀριθμὸς δέ συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρασάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, στάδια τρισμύρια τετρακισχίλια ἔξακόσια πεντήκοντα. Χρόνου πλῆθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἐνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.]

INDEX

OF

CITATIONS FROM XENOPHON'S ANABASIS.

"Accomplished XENOPHON ! thy truth hath shown
A brother's glory sacred as thy own.
O rich in all the blended gifts that grace
Minerva's darling sons of Attic race !
The Sage's olive, the Historian's palm,
The Victor's laurel, all thy name embalm !
Thy simple diction, free from glaring art,
With sweet allurement steals upon the heart ;
Pure as the rill, that Nature's hand refines,
A cloudless mirror of thy soul it shines.
Thine was the praise, bright models to afford
To CÆSAR's rival pen, and rival sword :
Blest, had Ambition not destroyed his claim
To the mild lustre of thy purer fame !"

CITATIONS FROM THE ANABASIS.

[The following Index was prepared specially to accompany the Revised Edition of the Grammar (1871). The numbers inclosed in parentheses denote the sections of the Anabasis which are cited; those following them, the sections of the Grammar in which the citations are made.]

BOOK I.

CHAP. I. (1) 412, 445 a, 472, 494, 504, 568, 571, 700, 719, 720; (2) 393, 480, 505, 522, 561, 573, 579, 592, 658, 703, 719; (3) 444 b, 505, 518, 530 c, 530 e, 533, 577, 598, 643, 718 k, 718 n; (4) 393, 453, 511, 525, 691, 696; (5) 474, 501, 527, 577, 592, 641; (6) 406, 443, 483, 533, 553, 586, 680; (7) 419, 444 b, 472, 533, 595, 658, 674, 689, 718; (8) 432 b, 505, 524, 586, 661, 666, 696; (9) 460, 483, 509 c, 523 f, 524, 536, 576, 718, 677 f; (10) 445 a, 469, 533, 658, 703; (11) 393, 719.

CHAP. II. (1) 551, 571, 689, 711; (2) 456, 659, 666, 704; (3) 674, 711; (4) 450, 689, 711, 719; (5) 395, 533, 551, 688; (6) 482 a, 482 d, 522, 525, 605, 674, 689; (7) 393, 414, 459, 504, 522, 577, 641, 689, 719; (8) 395, 455, 537, 573, 719; (9) 475, 504, 531, 706; (10) 393, 478, 507 c, 522, 719; (11) 454 d, 479, 573, 696; (12) 218, 393, 506 b, 718, 719; (13) 450, 523 i; (14) 534, 576; (15) 240 f, 506 a, 506 c, 692; (17) 459, 507 d, 571, 641; (18) 704; (20) 482, 506 a,

522, 533, 540, 554, 699; (21) 435, 533, 657, 685, 699, 719; (22) 675, 689; (23) 395, 443, 481, 489, 508, 569; (24) 504, 605; (25) 508, 509 a, 523 f; (26) 408, 450, 583, 721; (27) 583.

CHAP. III. (1) 430, 588, 594, 662, 689; (2) 320 a, 482, 483, 607; (3) 393, 484, 537, 571, 628; (4) 485, 522, 633, 718; (5) 459, 523 c, 641, 713, 719; (6) 455, 480, 551, 621, 622, 680, 689, 714; (7) 540, 689; (8) 444 a, 450; (9) 419, 506 c, 678, 717, 719; (10) 598; (11) 432 d, 537, 598, 682; (12) 405, 572, 582, 641; (14) 480, 483, 549, 553, 579, 677, 679; (15) 553 a, 553 c, 554, 572, 624, 659; (16) 463, 644, 693; (17) 284 g, 467, 650, 677; (18) 466, 560; (20) 595, 659, 689; (21) 242 e, 416 b, 433 f, 459, 507 d, 522, 645, 689, 721.

CHAP. IV. (1) 533, 572, 689; (2) 242; (3) 689; (4) 445 b, 466, 500, 569; (5) 418, 436, 677; (6) 534; (7) 633; (8) 476 d, 496, 641, 671, 721; (9) 440, 480; (10) 581; (11) 467; (13) 405, 523 f, 563, 701;

(14) 455, 563; (15) 414, 454 d, 568;
 (16) 457, 536, 595, 685; (17) 408;
 (18) 650; (19) 414, 718, 719.

CHAP. V. (1) 506 b; (2) 408,
 523 i, 571, 641; (3) 788 f; (4) 440,
 469, 586, 227; (5) 240 e, 419; (6)
 446, 472 f, 497; (7) 423, 476 e, 559;
 (8) 418, 467, 542, 635, 694, 711;
 (9) 259, 468, 485, 507 d, 523 e, 695;
 (10) 394, 412, 414, 426, 466, 585,
 719; (12) 405, 537, 540, 612; (13)
 668 b; (14) 573, 643; (15) 419;
 (16) 401, 408, 484, 523 g, 601; (17)
 691.

CHAP. VI. (1) 419, 506 f, 639,
 676, 719; (2) 405, 419, 452, 622,
 719; (3) 553, 649; (4) 523 k, 538,
 579, 719; (5) 394, 420; (6) 405, 524,
 671, 719; (7) 549, 668; (8) 636, 685,
 697; (9) 478, 524, 579, 599, 665,
 697; (10) 426, 592, 674; (11) 567.

CHAP. VII. (1) 444 a, 508; (2)
 386 c; (3) 211, 280 b, 414, 431 b,
 626, 636, 719; (4) 458, 528, 537,
 698; (5) 317 c, 416 a, 686; (6) 557,
 694, 720; (7) 538, 642, 686; (8) 419,
 536; (9) 476 d, 538, 568, 708; (11)
 509 e; (12) 408; (13) 678, 690, 693;
 (14) 395; (16) 495; (17) 569; (18)
 433, 524; (19) 685; (20) 475.

CHAP. VIII. (1) 467, 525, 550,
 598, 711; (3) 530; (4) 489, 506 c;
 (5) 692; (6) 466, 523 b; (7) 573; (8)
 416 a; (9) 522, 692, 722; (10) 680,
 689, 689 k; (11) 467, 695, 718; (12)
 452, 461, 540, 610; 690; (13) 485,
 523 b; (14) 541; (15) 525, 671; (16)
 432 a, 518, 530, 563; (17) 455, 568;
 (18) 344, 418, 467, 506 c; (20) 571;
 (21) 474; (23) 455, 609; (24) 541;
 (26) 530, 540, 603; (27) 402, 466,
 580; (29) 579, 583.

CHAP. IX. (1) 523 h, 586; (2)
 481, 592; (5) 466, 694; (6) 453, 578;
 (7) 253, 315 c, 478, 579, 586, 692;
 (9) 482; (10) 315 c; (11) 480; (12)
 690; (13) 420, 459, 571, 713; (14)
 466, 550, 554; (15) 442; (16) 716;
 (19) 634; (21) 253, 624, 719; (22)
 512; (23) 460, 538; (24) 467; (25)
 433, 551; (26) 456; (28) 563; (29)
 261 e, 456, 537, 544, 603, 689, 699;
 (30) 523 c, 534; (31) 693.

CHAP. X. (1) 443 c, 497, 497 b,
 527, 587; (4) 405, 499, 518; (5)
 648; (6) 506 a, 577, 676; (9) 694;
 (10) 529 a, 529 b, 550, 598; (12)
 443 c, 586, 716; (13) 567, 609; (14)
 594, 689; (15) 476 e, 695; (16) 643;
 (17) 433; (18) 573.

BOOK II.

CHAP. I. (1) 526, 666; (3) 227,
 438, 645, 693; (4) 612, 615, 685;
 (5) 540, 611; (6) 482, 518; (7) 716;
 (10) 293 a, 484, 571, 595, 718; (11)
 430; (12) 568; (13) 320 a, 451, 478,
 677; (14) 454 d; (15) 393; (16) 497,
 507 f; (19) 531, 676; (20) 708; (21)
 680; (22) 502, 714; (23) 643.

CHAP. II. (1) 432 f; (2) 537; (3)

675; (4) 506 e, 671; (5) 518; (6)
 242; (10) 564, 577; (11) 433 e, 459,
 523 a; (12) 445 a; (13) 533; (14)
 690; (15) 569, 645, 709; (16) 533,
 540, 547, 571; (17) 420, 671; (20)
 394, 719; (21) 469, 523 b.

CHAP. III. (1) 697, 705; (2) 641;
 (4) 643, 645, 689; (5) 571; (6) 491,
 571, 645; (10) 679; (11) 282 c, 530,

634, 713; (13) 556; (14) 412; (15) 406, 481, 533; (17) 442, 695; (18) 450, 484, 633, 663; (19) 545; (20) 458; (21) 592, 595; (23) 472 f, 547, 636, 696; (24) 641; (25) 663; (26) 483, 571; (27) 506 b.

CHAP. IV. (1) 533; (3) 533, 649, 664; (4) 533, 547; (5) 671, 678; (6) 320 a, 458; (7) 505; (8) 523 c; (9) 450; (10) 695, 699; (12) 440, 533, 679; (13) 459; (14) 414, 445 c; (15) 548; (16) 497, 540; (19) 572, 642; (20) 642; (24) 533, 676, 679; (26) 567.

CHAP. V. (2) 598; (3) 225 d,

472 f; (4) 472 b, 657; (5) 485, 694; (7) 455, 641; (9) 502, 523 e; (10) 414; (12) 558, 716; (14) 622; (15) 456, 547, 566, 636; (16) 624; (18) 421, 582; (19) 455; (20) 719; (21) 558; (22) 444 f; (23) 481; (32) 468, 548; (37) 528; (39) 484, 550; (41) 544; (42) 452.

CHAP. VI. (1) 481, 587; (2) 592; (6) 671; (8) 682; (9) 467, 559, 663, 667; (10) 477; (13) 466; (18) 507 a, 695; (19) 457; (20) 437 a, 446; (22) 451, 507 a, 663; (23) 253, 573, 699; (26) 698; (29) 481, 523 k; (30) 505, 690, 697.

BOOK III.

CHAP. I. (1) 690; (2) 526, 646; (3) 432 a, 501, 577, 690, 707; (4) 453; (6) 211, 477, 554; (7) 544, 550; (9) 659; (11) 416 a, 573; (12) 693; (13) 531, 713; (14) 680; (15) 563; (16) 419; (17) 562; (18) 664, 682, 687; (19) 413; (20) 459; (21) 538, 572; (23) 438 b, 489, 533; (24) 533, 628; (27) 478, 484, 514; (29) 313, 432 e, 450, 713; (31) 587; (32) 641; (35) 458, 633, 657; (36) 450; (37) 408; (38) 577, 621; (40) 433; (42) 711; (43) 460; (45) 560; (47) 662.

CHAP. II. (1) 577, 667; (2) 564, 703, 788 e; (4) 442, 484, 540, 550, 690, 708; (5) 442, 562, 685; (6) 638; (7) 425; (8) 612, 694; (10) 676; (11) 473, 661, 716; (12) 692; (13) 412, 530; (14) 409; (15) 661; (17) 425; (18) 534; (19) 467, 472 b, 663; (20) 472 f; (25) 657, 709; (28)

419, 553; (29) 460; (32) 709; (37) 418, 665; (38) 432 b, 594; (39) 432 e, 443, 657.

CHAP. III. (1) 675; (4) 645; (5) 679; (8) 682; (9) 556; (11) 433; (16) 414, 482, 514; (19) 530; (20) 394, 454, 587.

CHAP. IV. (1) 315 c, 567, 624; (2) 706; (5) 464; (6) 419; (7) 523 c, 529; (10) 533; (12) 575; (13) 692; (15) 632; (17) 453; (19) 572; (21) 240 f, 692; (23) 467, 593; (25) 609, 671, 695; (26) 595; (28) 540; (30) 467; (34) 460; (35) 464; (36) 571; (37) 469; (38) 609; (41) 541; (46) 506 b; (47) 691; (49) 689.

CHAP. V. (1) 527; 577; (2) 527; (3) 527; (5) 540; (7) 671; (8) 240 f; (9) 509 b; (10) 522; (11) 405, 713; (13) 643, 645, 657; (14) 474; (15) 460; (16) 421, 432 g, 689; (17) 553; (18) 320 a, 420, 474.

BOOK IV.

CHAP. I. (3) 633; (5) 450, 533, 556; (6) 407; (9) 432 g; (10) 548; (11) 523 f; (13) 675; (14) 483, 518, 710; (20) 574, 592; (21) 483; (22) 491, 540; (23) 594; (27) 503, 659; (28) 431 b.

CHAP. II. (2) 485; (3) 450, 674; (4) 703; (6) 524; (7) 523 f; (9) 419; (10) 523 f, 636; (11) 702; (12) 501; (13) 485; (15) 458; (16) 506 c, 689; (17) 506 a, 523 f, 689, 702; (19) 557; (20) 279 e; (23) 507 d; (28) 213 d.

CHAP. III. (1) 523 a, 582; (2) 509 a, 550; (5) 722; (8) 234 f, 695; (9) 553; (10) 494; (11) 548; (13) 444 b, 455, 523 k; (28) 420, 689; (32) 571, 577.

CHAP. IV. (2) 218, 489, 551; (4) 526; (7) 489; (13) 506 e; (14) 509 b, 529, 698; (15) 686; (17) 603; (18) 603, 679.

CHAP. V. (4) 507 a; (5) 472 b; (7) 320 a, 474, 643; (10) 507 f; (11) 474, 476 e; (16) 509 a, 669; (17) 580, 582; (22) 423; (24) 482; (29) 474; (31) 375 a; (36) 469, 485.

CHAP. VI. (2) 463, 705; (9) 526; (10) 708; (11) 510, 677; (12) 510, 689, 690; (13) 622; (14) 505; (21) 690; (22) 690; (24) 523 f; (25) 643; (26) 523 f.

CHAP. VII. (1) 569; (3) 604, 612; (4) 527, 689; (5) 567; (6) 689; (7) 637; (8) 692; (9) 225 f; (10) 609; (11) 541; (12) 426; (16) 220 f, 556; (17) 554; (20) 444 d, 550, 701; (24) 401, 689; (25) 551, 569; (27) 533.

CHAP. VIII. (1) 469; (2) 225 f; (4) 418, 699; (5) 592, 676; (6) 524; (8) 690; (10) 518; (11) 653; (13) 627; (14) 713; (18) 499; (20) 423; (22) 394, 689; (25) 550; (27) 479, 507 f.

BOOK V.

CHAP. I. (1) 506 b; (2) 574; (8) 514, 551, 694; (9) 689; (13) 522; (15) 575.

CHAP. II. (5) 509 e; (14) 559; (15) 567; (20) 582; (24) 548; (26) 573; (29) 522.

CHAP. III. (1) 283; (2) 240, 3, 394, 509 a; (3) 575, 706; (11) 395, 699; (13) 437 a.

CHAP. IV. (1) 689; (9) 556, 661; (10) 644; (11) 530, 695; (15) 407; (16) 557; (22) 507 d; (24) 592; (26) 225 f; (29) 523 i; (34) 560, 583, 635, 695.

CHAP. V. (1) 432 g; (3) 394; (4) 242; (5) 242; (8) 612, 716; (11) 417;

(12) 585; (15) 548; (20) 691; (21) 509 b; (22) 585; (25) 702.

CHAP. VI. (1) 621; (7) 523 e; (9) 507 f; (12) 577; (16) 703; (17) 583; (20) 569; (21) 624; (27) 506 c; (29) 455; (30) 631; (32) 663; (37) 442, 644.

CHAP. VII. (5) 533, 592; (7) 533; (8) 621; (9) 445 c; (10) 281, 453, 564; (12) 414, 706; (17) 418; (20) 699; (21) 677; (26) 317 b; (28) 480; (29) 612; (34) 694.

CHAP. VIII. (3) 259, 432 a, 554, 675; (4) 282 c; (5) 662; (6) 476 d; (7) 536; (8) 560; (11) 548, 564; (12) 501, 515; (13) 676; (22) 259; (24) 523 a; (25) 432 c.

BOOK VI.

CHAP. I. (3) 695; (5) 567, 592, 609, 695; (6) 679; (8) 234 e, 481; (10) 477; (14) 482; (18) 506 b; (20) 483; (21) 454 c; (22) 452; (23) 509 b; (25) 643; (28) 677; (29) 633, 691; (30) 571; (31) 315 a, 504, 574, 658, 677, 707.

CHAP. II. (1) 218, 689; (2) 315 a; (8) 599; (10) 415, 706; (12) 464; (14) 538; (15) 261 a, 523 b; (18) 709.

CHAP. III. (1) 464, 528; (2) 240 f; (6) 477, 533; (11) 719; (14) 557; (15) 550; (16) 716; (19) 550; (25) 483.

CHAP. IV. (1) 462; (4) 529; (8) 605; (9) 240. 3, 460, 722; (11) 284 c; (13) 284 c, 523 h, 581; (14) 666; (18) 716; (19) 523 c, 686; (22) 680, 689; (23) 577; (24) 507 f.

CHAP. V. (5) 550; (6) 485; (10) 317 b, 432 h; (24) 523 b; (30) 705.

CHAP. VI. (1) 433; (4) 674; (5) 537; (7) 530; (11) 692; (13) 526; (15) 631, 699; (16) 451, 576; (17) 472 f, 707; (22) 557; (23) 691; (24) 657; (29) 494; (32) 434, 696; (33) 434; (34) 476 d; (38) 529.

BOOK VII.

CHAP. I. (6) 713; (8) 628, 717; (11) 719; (18) 506 b; (21) 459, 667; (22) 282 c; (23) 523 b; (25) 481; (27) 676; (29) 498; (30) 427, 482, 689; (33) 378 d; (34) 643; (36) 601, 719; (39) 659.

CHAP. II. (1) 689; (2) 716; (3) 315 a; (5) 450; (6) 553; (8) 553; (9) 509 c; (12) 713; (13) 469; (16) 433; (17) 433; (18) 225 f, 461; (20) 507 f; (24) 659; (25) 577; (26) 452; (29) 419; (32) 466, 506 c.

CHAP. III. (3) 540; (13) 643; (16) 450, 540; (20) 284 c, 444 d; (22) 556; (26) 460; (27) 460; (29) 450; (32) 218; (33) 478; (35) 541; (36) 641; (39) 524; (43) 571; (48) 554, 567.

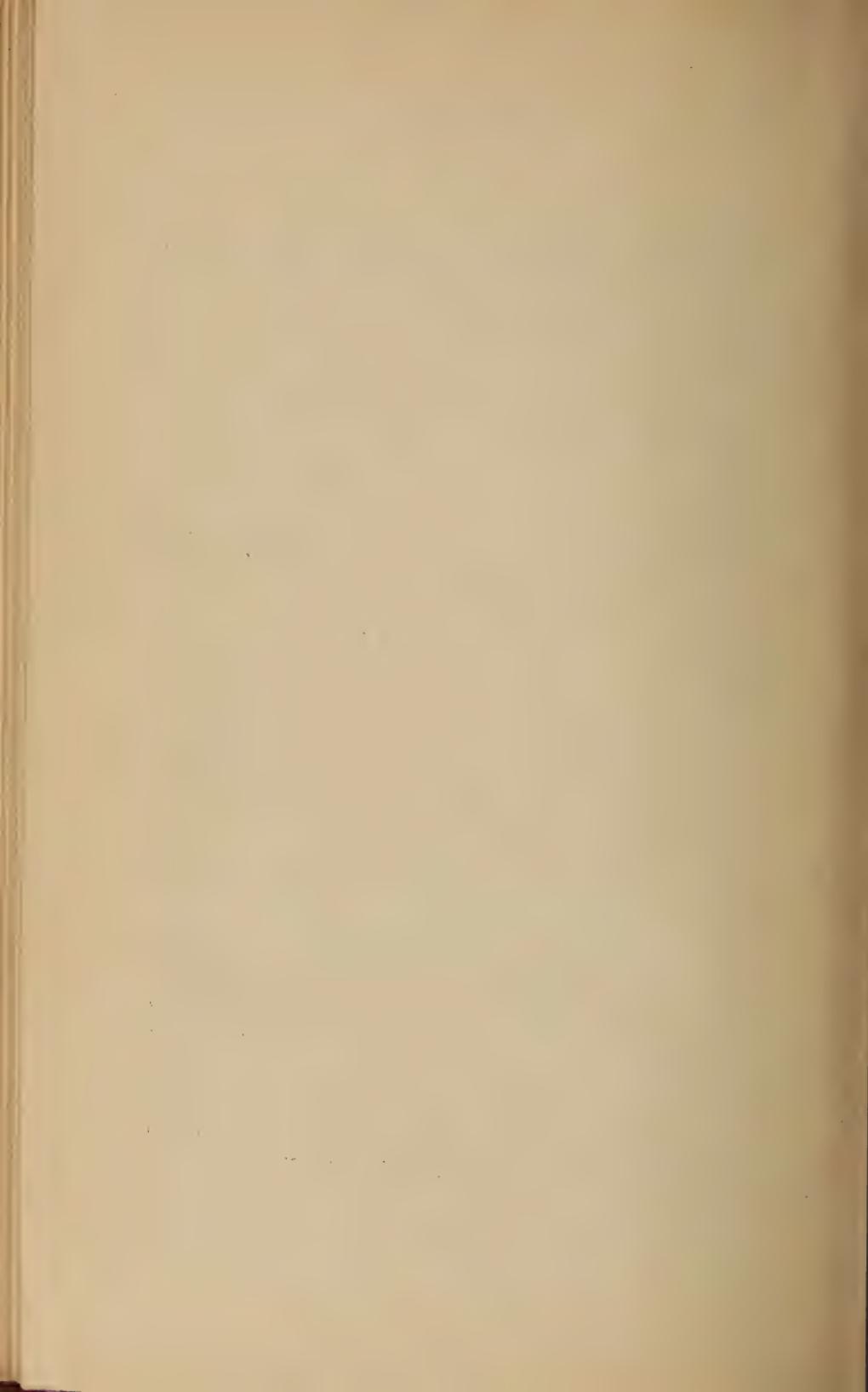
CHAP. IV. (4) 689 f; (5) 423, 714; (16) 527; (18) 689; (19) 523 c.

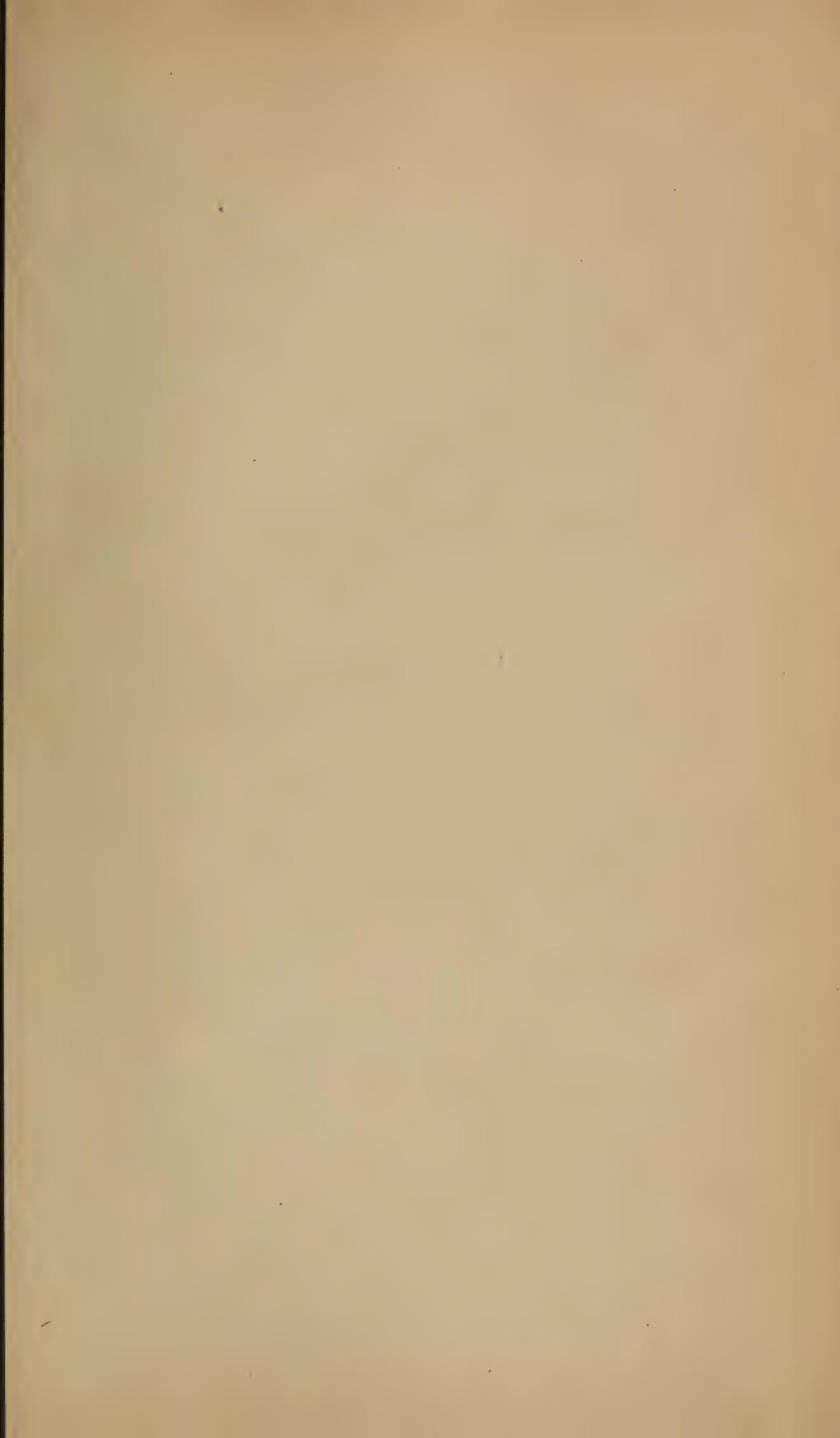
CHAP. V. (2) 454; (5) 432 d; (7) 661; (8) 432 c; (9) 539.

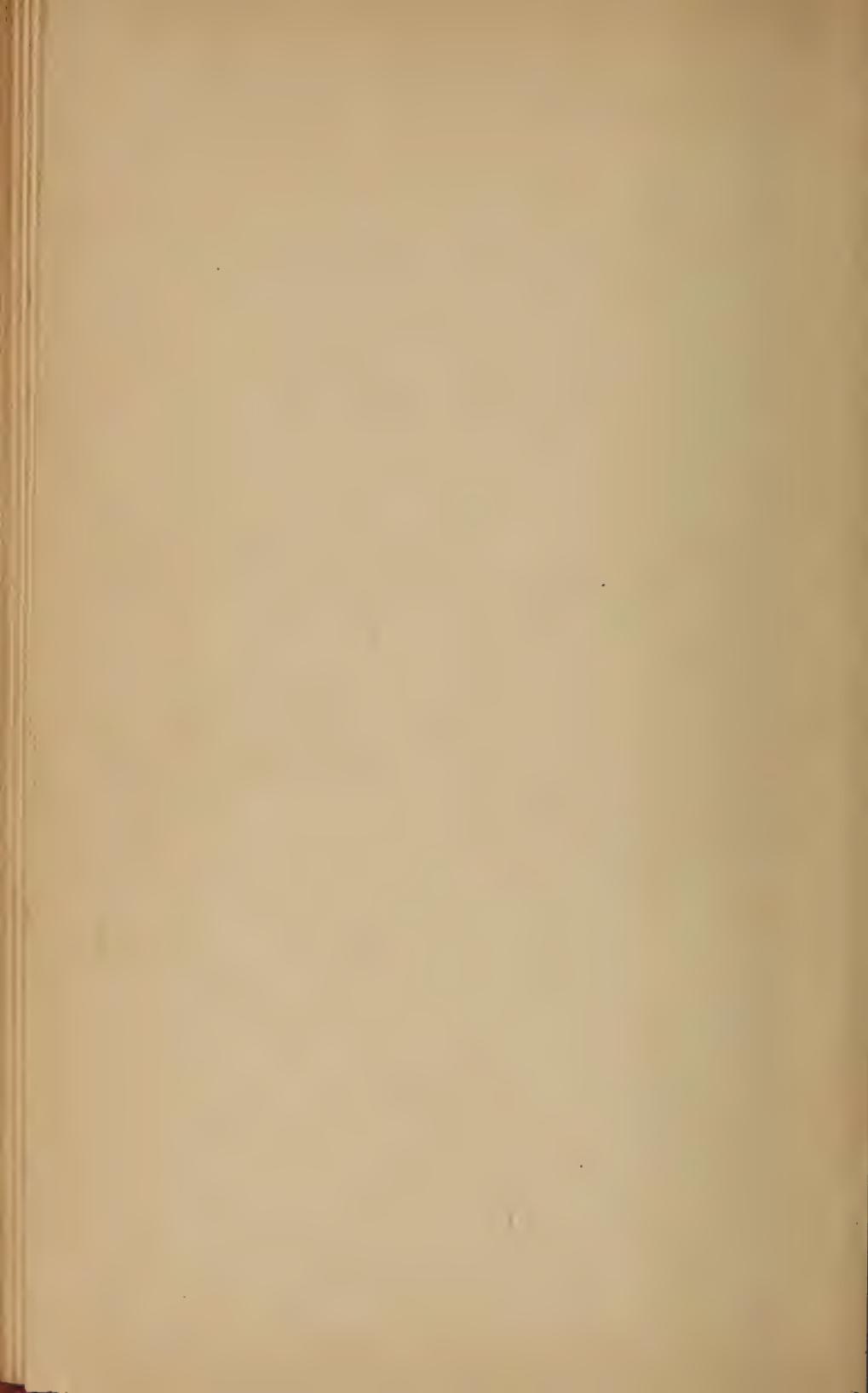
CHAP. VI. (3) 607; (4) 453, 518; (9) 480; (11) 537, 577; (15) 649; (16) 454, 636; (19) 713; (21) 632; (22) 480; (23) 636; (24) 253; (27) 551, 693; (28) 696; (29) 466, 713; (30) 679; (32) 456, 461; (33) 697; (36) 550, 596; (37) 402; (38) 480, 659; (41) 579, 582; (44) 455.

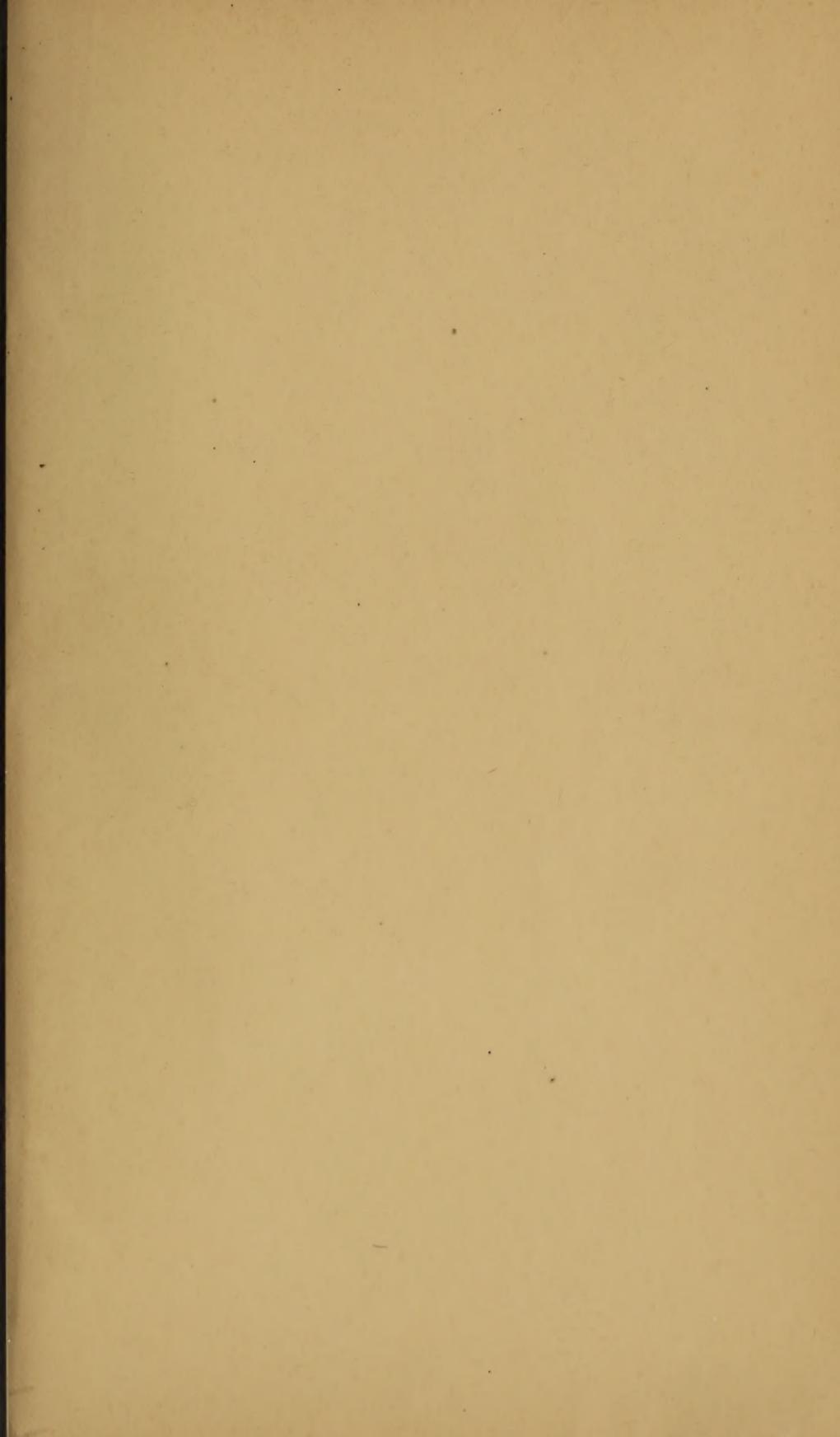
CHAP. VII. (3) 693; (7) 533, 694; (8) 717; (9) 695; (10) 306; (11) 631; (15) 710; (22) 480; (23) 575; (27) 679; (28) 483; (29) 538; (30) 697; (31) 406, 659; (32) 691, 788 e; (33) 444 a; (41) 717; (42) 414; (44) 702; (53) 701; (55) 305 c, 646; (57) 225 i.

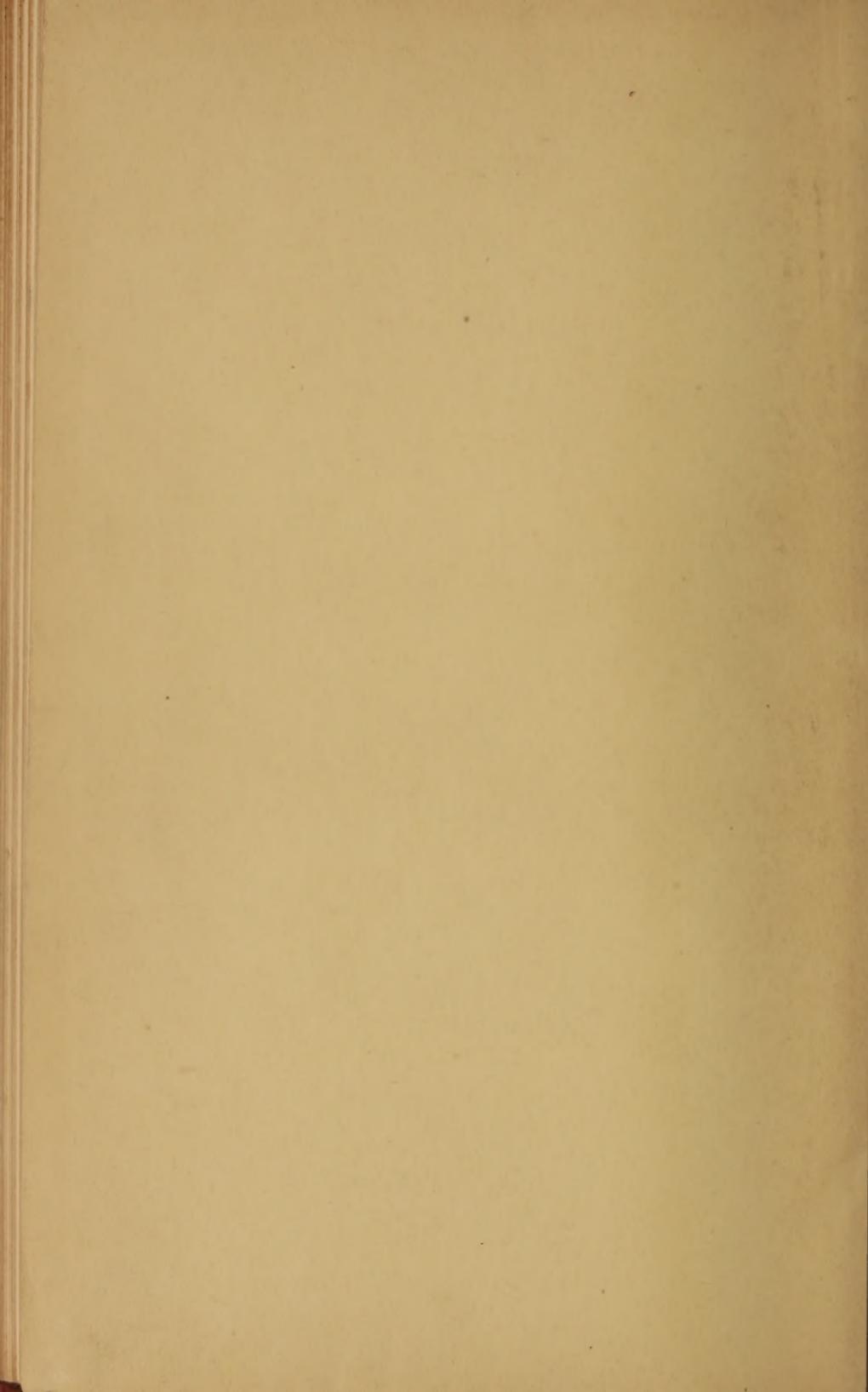
CHAP. VIII. (1) 450; (4) 557; (6) 431 a; (8) 522; (11) 507 d, 510; (12) 218; (14) 281; (16) 534, 551; (19) 507 f; (26) 242.

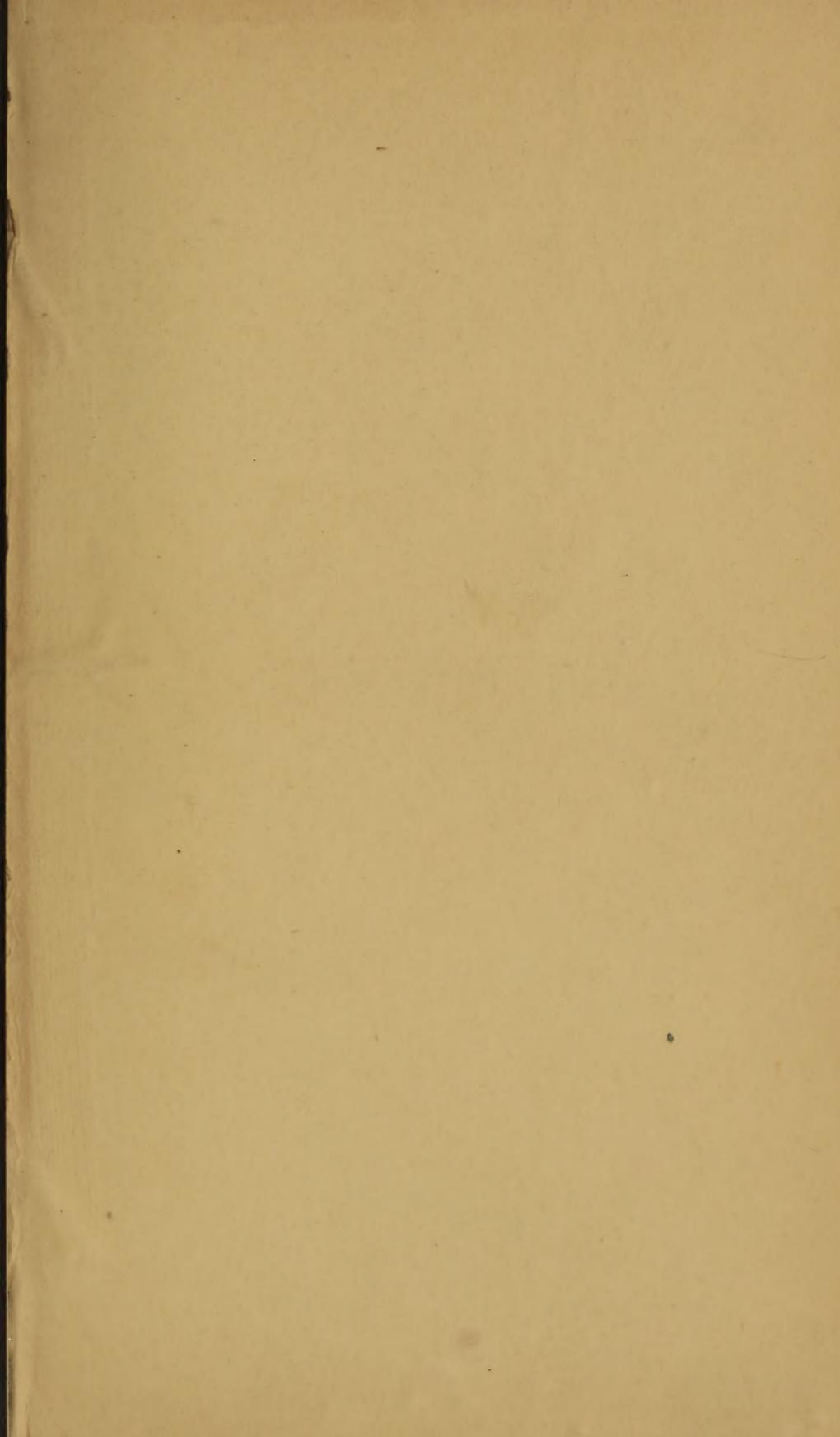

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 048 141 0

